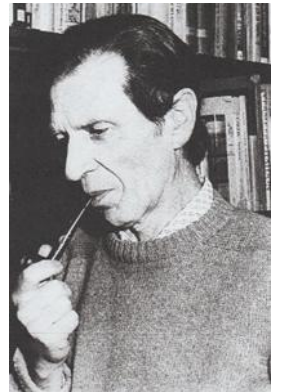

dr. sc. Tomislav Dragon

**LEKSIKON
SURADNIKA "ALMANAHA HRVATSKIH
SVEUČILIŠTARACA"**

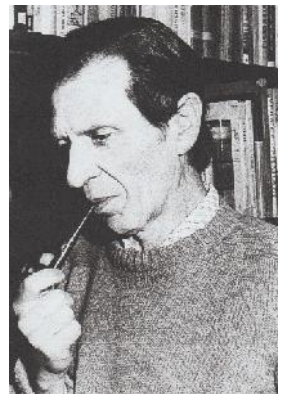

**Knjiga sedma:
Zdravko Dučmelić, 1. dio**

**Zagreb
2019.**

dr. sc. Tomislav Dragon

**LEKSIKON
SURADNIKA "ALMANAHA HRVATSKIH
SVEUČILIŠTARACA"**

**Knjiga sedma:
Zdravko Dučmelić, 1. dio**

**Zagreb
2019.**

Ciklus:
„Leksikon suradnika Almanaha hrvatskih sveu ilištaraca“
knjiga sedma

Vlastita naklada:
dr. sc. Tomislav Dragun
Zagreb, Pete poljanice 7

Urednik:
dr. sc. Tomislav Dragun

ISBN: 978-953-8264-04-7 (cjelina)
ISBN: 978-953-8264-05-4 (sedma knjiga)

CIP zapis je dostupan u ra unalnome katalogu
Nacionalne i sveu ilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 001020763.

Tisak i uvez:
Studio moderna d.o.o.
Zagreb – 2019.

Posve ujem svojoj maloj Šokici
Miri Matinoj Takši
autorici poznate šoka ke knjige
"Mirini vinkova ki kola i"

U Zagrebu, 11. sije nja 2019.

I.

SADRŽAJ

PISMO IVANU BOSAN I U GRADONA ELNIKU VINKOVA KOM I BOŽI GALI U ŽUPANU VUKOVARSKO-SRIJEMSKOM	1
ZA ONE ZNATIŽELJNE, PA MOŽDA, I PRISTRANE (TA LJUDI SMO)	5
1. NAI OH NA ZDRAVKA DU MELI A	9
2. U NEKOLIKO RIJE I ...	25
3. IZVORI	33
4. O FRANJI DU MELI U	69
5. ZDRAVKO DU MELI SLIKAR NAŠE SUDBINE	133
6. SPOMEN GALERIJA "DU MELI " U VINKOVCIMA	191
7. HRVAT (CROATA)	211
II.	
8. PISALI SU O ZDRAVKU DU MELI U	319
LITERATURA	329
BILJEŠKE O AUTORU	333

**PISMO
IVANU BOSAN I U
GRADONA ELNIKU VINKOVA KOM
I
BOŽI GALI U
ŽUPANU VUKOVARSKO-SRIJEMSKOM**

dr. sc. Tomislav Dragun
Zagreb – Pete poljanice 7

Zagreb, na dne 21. velja e 2019.

Ivan Bosan i
Gradona elnik Vinkovaca
Vinkovci – Bana Jela i a 1

Božo Gali
Župan Vukovarsko-srijemske županije
Vukovar – Županijska 9

Uredovna obavijest:

Ministarstvo kulture RH, Zagreb, Runjaninova ul. 2

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU RH, Zagreb, Miramarska 22

Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH, Zagreb, Donje Svetice 38

Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Zagreb, Trg hrvatskih velikana 6

Sveu ilište u Zagrebu, Zagreb, Trg Republike Hrvatske 14

Matica Hrvatska, Zagreb, Ulica Matice Hrvatske 2

Hrvatska Akademija Znanosti i Umjetnosti, Zagreb, Trg Nikole šubi a Zrinskog 11

Cijenjeni i uvaženi g. gradona elni e,

Evo, dostavljam Vam svoje prve dvije knjige o velikom hrvatskom slikaru, vinkov aninu, Zdravku Du meli u, a koje sam složio pod naslovom "Leksikon suradnika Almanaha hrvatskih sveu ilištaraca – Knjiga sedma: Zdravko Du meli , 1. dio" (i osma, 2. dio). Knjige su dokumentacijske i isklju iva im je svrha obavijestiti, Urbi et Orbi, tko je bio i što je dao Zdravko Du meli , a slijedom toga da se, njemu u ast, a hrvatskom puku na korist, uo i potrebitost podizanja Spomen galerije "Du meli " u Vinkovcima.

4

Knjige niukoliko nisu polemi ne. Uostalom, ja nisam likovni kriti ar, niti sam povjesni ar umjetnosti, nego sam samo "suhi" financijski revizor, ali koji itekako umije re i tko je tko, što je što, i to nepogrješivo slijede i pravilo koje kaže da su dva i dva uvijek etiri. Bez obzira o kome je rije i s kojim se razlogom nešto ini.

Inicijativni odbor za podizanje Spomen galerije "Du meli " održao je u Vinkovcima 20. prosinca 2018. godine radni sastanak. Neki od njegovih lanova izravno su Vas informirali o njemu i njegovim zaklju cima, a i ja kao njegov tajnik pismeno. Nakon toga sam Vas i telefonski nazvao. Nije Vas bilo, bili ste u Zagrebu, ali mi je Vaša tajnica rekla da ete me nazvati. Niste to u inili, kao što ste Vi (a i g. župan) ignorirali i ranija moja pisma na ovu temu.

Šutite. Zašto? Pretpostavljam da bi u pitanju mogla biti jedna od ovih mojih pretpostavki:

1. Možda Vas uop e ne zanima hrvatska kultura?
2. Možda su Vam mrski ljudi poput Zdravka Du meli a?
3. Možda smo zadanu letvicu postavili previsoko, za "Vaš skok"?

Nu, meni osobno je svejedno, što je da je, ja sam svoju zada u obavio. Moje knjige mogu ekati na bolja vremena, jer nije bez razloga Bog uspostavio na elo da jedni dolaze iza drugih.

Recite zato otvoreno, jeste li Vi oni koji ste u stanju, i voljni, poduprijeti ovaj projekt ili da ekamo nekog drugog?

Ako jeste, u svakom trenutku Vam stojim na raspoložbi.

S poštovanjem

dr. sc. Tomislav Dragun
ovlašteni financijski revizor

5

**ZA ONE ZNATIŽELJNE,
PA MOŽDA,
I PRISTRANE (TA LJUDI SMO)**

Ova knjiga je dokumentacijsko djelo. Zato je, vjerojatno, nepotpuna, nedovoljno homogena, bit e ponegdje i nedosljedna. Ali, istinita je. Govori o onome što je bilo, kako je bilo i zašto je tako bilo kako je bilo. Onoliko, koliko se je moglo re i kroz ono što je (prona eno) sa uvano i što se je moglo na i, ne i sve ono, da je bilo mogu nosti, što se je htjelo prikazati i pokazati.

Nikoga ona ne prosu uje, nikoga ne ocjenjuje, nikoga ne proklinje. Ali, onako kako može, govori bez ustezanja, o onome što želi izre i i objasniti, i s, ne daj Bože, dodatnim, prikrivenim ciljevima.

Ona ima svoje konkretne ciljeve, a koji se jasno i precizno daju iskazati na sljede i na in. Prvo. Ona je podloga i pomo , onima koji rade na podizanju Spomen galerije "Du meli " u Vinkovcima, kako bi javnosti iznijeli svoje razloge za tu svoju nakanu i nazna ili smjer u kojem misle i i da bi to ostvarili.

Drugo. Ona govori o hrvatskoj intelektualnoj mladeži, o hrvatskim nacionalistima, koji nisu bili trbuhozborci i uhljebi, koji nisu bili niti ubojice, niti kolja i, koji su, u razdoblju od 26. kolovoza 1939. godine, pa do 8. svibnja 1945. godine, samo htjeli stvoriti (bolje: ostvariti) svoju hrvatsku državu, i koji su na tome do (svog životnog) kraja radili, kao idealisti, svim svojim ljudski ograni enim bi em.

Tre e. Ona treba pokazati kako je mali (u današnje doba) hrvatski narod veliki izvor sposobnih, asnih i poštenih ljudi, koji su zbog proklete 1945. godine bili (esto vrlo mladi) strijeljani, vješani, prognani. Bezrazložno i neutemeljeno. Me u takve spadam i sam. Istina, nisam bio strijeljan, nisam bio obješen, nisam (ta u svibnja 1945. godine imao sam nepunih sedam godina kad sam osjetio miris Bleiburga) napustio svoju Domovinu Hrvatsku, ali sam svaki

8

svoj dan toga proživio u prognani kom kavezu, izložen na milost i nemilost dobroj (i zloj) volji "pobjednika", gdje sam bio podoban samo za robovski rad i služenje tu im pohlepnim potrebama i zahtjevima (i njihovim posljedicama), pa i grijesima.

Neka je pokoj svim mojim prijateljima navedenim u ovoj knjizi (i onima o kojima u govoriti u drugim sli nim knjigama, ako u tome uspijem), koje nisam imao ast izravno upoznati, ali sam cijeloga života osje ao uz sebe njihovo srce, koje se nije dalo zaustaviti, i njihovu plemenitu dušu, koja me je poticala na nezaustavljavanje i na otpor koji je u stvari zna io život.

Rekoh, ova je knjiga kolektivno djelo.

Ne mogu ju ni zamisliti bez pomo i velikog broja onih, koji su pridonijeli njenom nastanku. Neki su, gdje je to bilo nužno, i nenapadno, i navedeni u njoj. Nu, mnogi nisu. Ali i oni e znati, iako ponaosob nisu zabilježeni, da sam mislio i na njih. Hvala im.

Moram ipak spomenuti, ne poimeni no, kako bih naglasio naše hrvatsko zajedništvo, da su temelji za ovu knjigu oblikovani u suradnji s divnim ljudima iz Nacionalne i sveu ilišne knjižnice u Zagrebu, iz Knjižnica Grada Zagreba, iz Hrvatskog Državnog Arhiva, iz Leksikografskog zavoda "Miroslav Krleža" (Mate Ujevi a).

Uz jedan vrijedan osobni dodatak: Darije Toplak, itaonica novina i asopisa (3. kat) Nacionalne i sveu ilišne knjižnice u Zagrebu.

Skromni umirovljenik poput mene, osim javnog priznanja, ne može druga ije zahvaliti. Neka za to znaju svi oni, koji e iza nas dolaziti godinama, desetlje ima, stolje ima, tisu lje ima ...

1.
NAI OH NA ZDRAVKA DU MELI A

Ne, ne bi se moglo reći i da sam "gluh i slijep" na umjetnost. Naprotiv. Dovoljno sam osjetljiv i osjetljiv za sve što je lijepo.

Ali, time se ne bavim sustavno.

U prvom redu sam gospodarstvenik i poduzetnik, pa su moji izleti izvan toga područja samo obične ljudske rasprave o nekim pitanjima na koja kao uvijek i Hrvat, ponekad, nastojim dati odgovor.

Jedno od takvih je i ...

Rođenjem sam Imo anin. To sam i to u uvijek biti. Međutim, od 1949. godine sam živio u Vinkovcima, u kojima sam proveo veći dio svoga života (do 20. studenog 1991. godine), te Vinkovce doživljam kao svoj grad. Bez ikakve dvojbe ili okolišanja.

Nastojao sam stoga uiniti nešto što bi me trajno obilježilo kao "važnog" privrženog stanovnika toga grada. Nažalost, nisam uspio to ostvariti, onako kako sam želio i mogao s obzirom na svoje duhovne sposobnosti.

Bavio sam se nizom za Vinkovce važnih aktivnosti, ne samo gospodarskih. Poticao sam i obrađivao razne projekte, koji su trebali afirmirati taj grad. Pisao sam, i objavljvao, dosta toga o svemu što je Vinkovce trebalo prikazati kao važnu ljudsku (prvenstveno hrvatsku) zajednicu.

Čak sam i doktorirao s temom iz vinkovackom kraja: "Financijski uvjeti i mogućnosti za razvitak Bosutke nizine", i to ne kod bilo koga, nego kod prvog ministra financija konačno osamostaljene Države Hrvatske: prof. dr. sc. Marijana Hanžekovića. Nu, to nije bilo dovoljno da bi se o mojoj dizertaciji, o u njoj prikazanim

12

gospodarskim rješenjima koja su mogla (i trebala) pridonijeti gospodarskom razvitku Vinkovaca i njegove okolice, raspravljalo ni na kojem značajnijem društvenom skupu. Upravo tako, kao da na sve strane vrvi takvim poduhvatima.

Zašto?

Možda zato što sam obilježen 1945. godine? Moguće, ali ne i posve.

Godinama tražim zadovoljavajući odgovor.

Tako i sada, kad sam se fizički i duhovno oporavio. Krenuo sam u potragu. I vidio: nisam jedini koji je doživio takav ignorantski odnošaj svojih sugrađana.

Oh, zapravo, dosta nas je takvih, a jedan od njih je i slikar Zdravko Dumić.

Da, točno je, otac mu je bio "ustaški gradonačelnik Vinkovaca". Da, točno je, studirao je u "nepostojećoj", odnosno "kvislinškoj", "zločinačkoj", državi, koju je doživljvao kao ostvareni san svoje male nacije, na tom vječno uzburkanom Balkanu. Da, točno je, "pobjegao" je 1945. godine iz Hrvatske (ali, je li to tada uopće bila Hrvatska?).

Sve je to istina, ali Zdravko Dumić je svjetski poznati brend, koji se itekako daje iskoristiti. A, to se ne čini, svjesno (?) se propušta njime okoristiti.

Zašto?

Odgovora, naravno, opet nisam našao.

Sjedim i razmišljam: Što uiniti?

Ako već ne ide "brdo ne ide Muhamedu", zaista, zašto ne bi, ipak, "Muhamed krenuo k brdu"?

Krenuo sam.

Uvodno sam, blago, opisao kako su na moju inicijativu reagirali grad (?) Vinkovci i županija (?) Vukovarsko-srijemska. Sada u pak nešto iznijeti i onoga s kim sam se susretao traže i neophodne činjenice i podatke iz života i rada Zdravka Du melića.

Ne, ni govora, da bih bilo koga (zar ja?) u lošem smislu obilježio, nego samo kako bih upozorio sve one koji će se istim poslom baviti ubuduće, što ih čeka.

Svejedno, izdvajam samo sljedeće.

Početak od onoga što nam "svenazovini" internet pruža.

Prvo: hr.wikipedia.org:

"Zdravko Du melić (Vinkovci, 1923. – Buenos Aires, 1989.). U rodnom gradu završava srednju školu te na kraju rata **bježi** u Italiju. U Rimu otkriva svoj slikarski i crtački talent. God. 1947. nalazimo ga kao stipendista OCAU u Madridu, gdje upisuje studij slikarstva u Kraljevskoj akademiji San Fernando. Na njega su utjecali veliki španjolski slikari 19. st. ali i oni prve polovice 20. stoljeća. God. 1949. seli se u Buenos Aires. Zbog zdravstvenih

14
razloga smješta se u gradu Mendози na podnožju visokih Anda, gdje bude imenovan profesorom na slikarskoj školi Sveučilišta Cuyo. Predavao je sve do umirovljenja god. 1980. Du melić pripada u **najistaknutije argentinske slikare uopće**. Sudjeluje u brojnim zajedničkim i posebnim izložbama u Argentini, ostalim latinskoameričkim zemljama i diljem svijeta. Likovni kritičari iznosili su laskave ocjene o njegovu prepoznatljivu i zapamtljivu stvaralaštvu, nazivaju i ga '**velikim Du melićem**', čiji motivi **kao da su stvoreni** za 'ilustriranje pripovjedaka Luisa Borgesa' (La Nación, Buenos Aires). Nakon dugogodišnjeg izbjeglištva Du melić 1983. posjetuje Hrvatsku, gdje izlaže u Zagrebu, Rijeci i Splitu."

Da, ali ne može doći i u Vinkovce.

Idem korak dalje, portal Hrvatskog Kulturnog Vijeća:

"Zdravko Du melić (1923.-1989.), **izuzetni hrvatski umjetnik** rođen je u Vinkovcima. Studirao je slikarstvo u Zagrebu, Rimu i Madridu (Real Academia de San Fernando), a 1949. je **emigrirao** u Argentinu. Od 1963. do 1966. bio je **ravnatelj argentinske umjetničke akademije Escuela Superior de Artes de la Universidad Nacional de Cuyo**.

Du melić je **maestralno ilustrirao slavnu "Laberintos"** (Labirinti), koju je napisao Jorge Luis Borges (Izdavač: De Arte Gaglianone, Buenos Aires, 1983.), svojim

nadrealisti kim, kvazi-metafizi kim djelima (...el pintor preferido de Borges = **Borgesov najdraži slikar**).

Napravio je i razliite portrete Borgesa koji su bili izloženi 1987. 1980. je **argentinsko Ministarstvo vanjskih (Ministerio de Relaciones Exteriores) pozvalo Du meli a da napravi**

15

izložbu svojih djela u nekoliko muzeja u Japanu, u Tokiju, Kyotu, Aomori i Kamaturi."

Ništa više. Ljudi se, bre, pretrgli.

Ne u duljiti, Hrvatski Centar Salzburg:

"Naš župnik fra Zlatko Špehar iz Hrvatska katoli ka župa bl. Alojzija Stepinca - Salzburg prezentira u južnoj Americi svoju knjigu '**Tragom Hrvata u Argentini, Paragvaju i Urugvaju**'."

Hvatam se tastature. Tu je i "gmail.com".

DONIRAJ SVIJETU HRVATSKU KNJIGU

udruga za promi bu hrvatske kulture

Pete poljanice 7

10000 Zagreb

Zagreb, 18. svibnja 2018. godine

HRVATSKA KATOLI KA ŽUPA bl. ALOJZIJA STEPINCA

fra Zlatko Špehar, župnik

Mirabell Platz 5

5020 Salzburg

Uvaženi fra Špehar,

Dakako, povod za ovo pismo je Vaša knjiga "Tragom Hrvata u Argentini, Paragvaju i Urugvaju".

16

No, prije toga nekoliko rije i o nama.

Naša Udruga (nije to i po etak našeg društvenog djelovanja) osnovana je 2006. godine, a sada je preoblikovana, pa nosi novo ime, a ima i nove ciljeve, djelatnosti i sadržaje.

Želimo, ukratko re eno, pribavljati knjige na hrvatskom jeziku (naravno i sredstva za njihovu nabavku) te ih distribuirati visokim u ilištima širom svijeta na kojima se u i hrvatski jezik. U tu svrhu, s dopunskim razlogom i nakanom, pokrenuli smo projekt "Hrvatska kulturna oporba totalitarizmu", kojega je dio program "Kulturna oporba totalitarizmu hrvatskih književnika i **likovnih umjetnika u Argentini**". Usmjerali smo se, zasad, na sljede ih deset autora: **Zdravko Du meli , Željko Du meli , Ilija Juri ,**

Zvonimir Kataleni , Jozo Kljakovi , Rajmund Kupareo, Ivo Lendi , Franjo Nevisti , fra Bonifacije Perovi i Zlatko Tanodi.

Zanima nas, možete li nam u tom pogledu, kao vrstan znalac i praktičar, pomoći, pa čak i surađivati s nama na rješavanju ove zadane.

Na prvom mjestu onoga što nas zanima je "Glas sv. Antuna", koji je izlazio u Argentini od 1947. do 1955. godine, a među autorima članaka objavljenih u njemu: Ivo Lendi i fra Bonifacije Perovi . Zatim: slikar i književni kritičar Zvonimir Kataleni .

Zapazili smo da poznajete prof. Dragu Brajaka, dekana Fakulteta Belle Arti u Mendози. Možda on zna nešto o njemu, naime, Zvonimir Kataleni je umro u gradu El Bolson, a to nije predaleko od Mendoze.

Za ostale autore, već smo ostvarili određene kontakte. Naravno nikad ih dosta.

S poštovanjem,

dr. sc. Tomislav Dragun

17

Co.

Institut Fontes Sapientiae

Ivan Čulo, dipl. iur. i dipl. phil.

Kušlanova 59

10000 Zagreb

Dakako, Čulo se nije ni oglasio. Čovjek sigurno rješava svjetsku problematiku, pa nema vremena.

Odgovor od fra Zlatka Špehara dobio sam 18. svibnja 2018. godine:

Dragi dr. Tomislave,

*zahvaljem na poslanom mailu. Ja sam ga proslijedio gospodinu **Mirku Brklja i u u Mendози**. On je **veliki poznavatelj Hrvata u okolici** a i prof. Drage Brajka. Prošle jeseni prigodom mog posjeta Mendози bili smo skupa na njegovom fakultetu. **Ukoliko nešto više zatrebate, slobodno se obratite. U svim mjestima gdje su živjeli i radili navedeni poznati Hrvati u Argentini ima ljudi koji o njima mogu puno kazati.***

U Cordobi je i naš po . Konzul gosp. Nikola Naki . Tu je i Christian Šprljen koji se bavi prikupljanjem materijala o našim Hrvatima....

*U mojoj prvoj knjizi: **Tragom Hrvata u Argentini** pisao sam o hrvatskoj emigraciji poslije 1945. G.*

Nekoliko primjeraka još postoji od drugog izdanja ove knjige.

Stojim Vam na raspolaganju

Mir i dobro!

Fra Zlatko

18

Sutradan, 19. svibnja 2018. godine, od fra Zlatka Špehara stiglo mi je novo pismo:

Dragi Tomislave, dobio sam odgovor iz Mendoze, koji bi Vas mogao zanimati, šaljem Vam dio odgovora od gospodina Mirka Krešimira Brklja i a:

„Sto se tice e-poste sa zamolbom koju je Uprava poslala na Tvoju adresu, ja cu se jako radi pobrinuti dobivanjem ili sakupljanjem sto vise podataka o nasim likovnim umjetnicima (slikarima i kiparima). **Ja sam bio upoznao sve koji su bili u Mendози, posebno Zdravka Ducmelica, jako cijenjenog slikara s kojim sam dijelio stan kroz nekoliko godina i koji je "kriv" za moje vjancanje sa mojom pok. zenom.** Naime, Zdravko me je bio pozvao da jednu zabavu prigodom svrsetka godine 1955. U ono vrijeme ja sam studirao ovdje na medicinskom fakultetu i nas studentski centar (C.E.M.) je to to bio priredio a ovdasnjem Golf klubu, i Zdravko je htio ici sa ondasnjom svojom "Freundinin" koja je isla tamo sa svojom najboljom prijateljicom i koju je Zdravko htio predstaviti meni---- i tako se to dogodilo, bas po onome..."nekad zbilo sad se spominjalo..". I vec u mjesecu svibnju je doslo do vjencanja, u kapelici naseg nadbiskupa u Mendози !!! I Zdravko nesto kasnije sa svojom vjerenicom. Znaci nakon tek nekoliko mjeseci, Danas dan sam ostao jos samo ja, i sigurno da ne za jako dugo. **O Ducmelicu im mogu dati puno podataka.**

Medju hrvatske slikare treba uzeti u obzir Dragu Brajka, on je vec imao izlozbe u Argentini i inozemstvu. Ima ogromnu kolicinu svojih radova, i on je jako cijenjen, njegova umjetnost ja apstraktna, no figurativna, ja imam par stotina njegovih radova na diapozitivima. Osim toga, on je i kipar.

19

Od drugih znam za neke, na pr. Kljakovica, Kupareo, Lendica...a u Mendози je bio i jedan osobito dobra drvorezac (xylograbado) Sergio Hocevar, moja zena je bila njegova učenica (naime, moja zena je svrsila profesorat umjetnosti i jako se je istakla sa svojim radovima).

A u obziru mjesta el Bolson, to je dalje od 1000 km od Mendoze. Jedno malo mjestance osnovano pred jedno pedesetak godina podno Anda na jugu. U pocetko a tako je i nastavilo, osnivači su bili u glavom "hippy" i bavili se proizvodnjom organskih poslastica, na pr. marmelada od sipka, kupina, crnih bobica (blueberry) i.t.d. i jos i dandas to se nastavlja.

A Glas Sv. Antuna sam primao od kad sam stigao u Argentinu (1948) sve do prestanka. To mi je slao u pocetku moj "dundo Rafo" (fra Rafael Capurso) brat moje majke, koji je prije dolaska u Argentinu bio na Orebicima (kraj Korcule) i on ja bio jako sposoban na fresco slikanju, i tako ne napravio na zidovima svog samostana velike fresche. Za mene je bio onako po dubrovacki, dundo Rafo, iako je moja oma (baka) bila iz Alto Adige (Süd Tirol) mjesto Pieve di Cadore. Kako vidis, dobra mjesavina: tata pravi Lican (Baske Ostarije) a mama iz Dubrovnika, talijanskog projetla.“

Na raspolaganju

Fra Zlatko

Fra Zlatko Špeharu odgovorio sam 24. svibnja 2018. godine ovako:

Uvaženi fra Špehar!

Zahvalan sam Vam na proslije enom mi emailu g. Mirka Krešimira Brklja i a. Osobito sam zadovoljan zbog injenice da smo kona no

20

ušli u trag "Glasu sv. Antuna". Koje bi tek zadovoljstvo bilo imati u rukama njegovo požutjele brojeve.

Vidim, g. Brklja i je pravi rudnik:

- ima brojne injenice i spoznaje o Zdravku Du meli u, njegovom životu, djelu i zbivanjima oko njegovih slika i ilustracija, a tek sje anja na osobno druženje s njim,
- sigurno - posredno - zanima nas i rad prof. Drage Brajka, uostalom kao i rad svakog drugog argentinskog Hrvata, pa bi nam i u svezi s njim dobro došle sve raspoložive informacije,

- Kljakovi , Kupareo, Lendi - svakako su na našoj listi prioritarnog interesa.

Taj Sergio Ho evar sigurno je zanimljiv.

Ukratko, g. Brklja i je kako rekoh rudnik, a zna se dobro što se radi s rudnicima - iskorištava ih se (vadi se iz njih ono što se može). Naravno, šalim se. Predložite nam kako do i, dok je još za vremena, do navedenih dragocjenosti?

ekamo Vaše cijenjene savjete i preporuke.

El Bolson. To no je, to je 1000 km od Mendoze. No, to je još uvijekdaleko bliže nego što su El Bolson i Zagreb. Možda može biti neki kontakt, jer je El Bolson važan u životu Zvonimira Kataleni a. Osim toga, moram re i da je u ovom našem projektu Zvonimir Kataleni važan, ne samo po slikama i mirotvornom radu, nego i kao vrstan književni polemikar u "strašnim godinama Rata" (vidjeti: Ivica Matićević , "Prostor slobode").

Sada još nešto o ovom našem projektu.

Umorili smo se, naime, od polemika na relaciji ustaško-partizanskog oponiranja, iako smo i sami itekako okusili na vlastitoj grba i posljedice komunističkih olovnih vremena. Primijetili smo,

21

zapravo vidjeli zdravim o ima, pritom svu silinu dobrih, poštenih i nadarenih hrvatskih ljudi koji su živjeli stvarali, ma gdje bili, prije II. svjetskog rata, tijekom II. svjetskog rata i nakon II. svjetskog rata. Ocijenili smo, me utim, da su oni i zapostavljeni, kao i njihova djela, a da je spomen na njih isuviše pretih i nedovoljno primjetan. Uz to sve više i više slabi. Kako ih izvući i na svjetlo dana i odužiti im se za sve ono što su dobro učinili za Hrvate, ali i za ljudski rod općenito.

Spomenici?

Ima ih, možda i previše. A i tko ih već gleda?

Muzeji?

Malo ih hoda po muzejima, a i kad se to čini više se radi o prostravanju, negoli o upijanju spoznaja o izloženim djelima i njihovim autorima.

Nego, što onda? Vratiti ih u život. Izmeću u ostalog i knjigom. Odlučili smo se stoga pokrenuti osnivanje Spomen galerija širom Lijepe naše u kojima bi bili izložci naših hrvatskih kulturnih velikana, dostupni - organizirano i sustavno - svi slojevima hrvatskog društva i to kroz poticane posjete, a ne pasivnim gledanjem, pa zvali ih mi kulturnim turizmom ili nekom drugom prikladnijom imenicom.

To je bit i cilj ovog našeg projekta koji je eto usmjeren na podizanje razine spoznaja o svim onim djelima koja su činila hrvatsku kulturnu oporbu totalitarizmu, a kako to mislimo konkretno ostvariti reći u Vam u sljedećim pismima.

Srdan pozdrav,

dr. sc. Tomislav Dragun

To bi bilo to.

Nakon toga: Muk. Tišina mi probija uši.

Crne sile? Ne znam.

Danas sam (17. veljače 2019. godine) fra Zlatku Špeharu i preasnom Miji Gabriću (kao preslik) poslao sljedeće pisamce:

Cijenjeni fra Špehar,

Upravo završavam prve dvije knjige o slikaru Zdravku Duželiću, a pod naslovom (ne samo simbolično) "Leksikon suradnika Almanaha hrvatskih sveučilištaraca – Knjiga sedma: Zdravko Duželić, 1. dio" (i osma – 2. dio). Bit će izdane u skromnoj mojoj vlastitoj nakladi, u manjem broju primjeraka, za jedno tri tjedna.

Na moju veliku žalost iz Argentine mi, posebno od g. Brkljačića, nije stigla nikakva pomoć. Ne znam što je u pitanju (smrt? – ne daj Bože). Morao sam se osloniti samo na u Zagrebu mi dostupnu literaturu: "Hrvatska revija", "Glas sv. Antuna" (ipak sam ga pronašao), ..., i tako dalje.

Za nastavak posla, očekujem više sreće u suradnji s našim ljudima, koji bi svojim sjećanjima, opažanjima i dokumentacijom svakako mogli obogatiti ovaj moj poduhvat.

Vama svako dobro.

dr. sc. Tomislav Dragun

Mirko Krešimir Brklja i : Posjetio Hrvatsku nakon 59 godina

24

A Vinkovci?

Ni kavom me nisu po astili!

Svejedno ...

2.
U NEKOLIKO RIJE I ...

Ne, Zdravko Du meli nije objavio svoje radove u "Almanahu hrvatskih sveu ilištaraca". Me utim, Zdravko Du meli je jedan od onih koji su pripadali istrijebljenom naraštaju.

Dovoljno za uvrstiti ga u ovaj leksikon.

Ovdje su prikazani njegovi radovi, te osvrti na njegov rad i djela koja je stvorio, objavljeni u publikacijama na hrvatskom jeziku (do kojih sam uspio do i), i to:

"**Antologija sriemskih pisaca**", Zagreb, 1944. godine

"**Hrvatska revija**" (Vinka Nikoli a), Buenos Aires i dr., 1951.-1990. godine

"**Glas sv. Antuna**", Buenos Aires, 1947.-1955. godina

Duško Ševerdija: "**Koraci prema suncu**", crteži: Zdravko Du meli , Cordoba, 2004. godine

"**Pjesnici gole slobode španjolskog i portugalskog jezika**", izabrala i prevela Slavica Kontari Matutinovi ; crteži Zdravko Du meli ... et al., Zagreb, 2004. godine

Slavica Kontari Matutinovi : "**Strankinja/La extranjera**", crteži Zdravko Du meli , Zagreb, 2007. godine

Željko Du meli : "**Dogodovštine jednog obi nog ovjeka**", Buenos Aires, 1990. godine

Željko Du meli : "**Hrvat, Croata – Slikovni dodatak**", Buenos Aires, 1994. godine

Znam. I slažem se: Nedovoljno za umjetnika kao što je Zdravko Du meli , a koji je prema vlastitoj izjavi dao daleko ve i broj djela, nego što je to obra eno u navedenim glasilima:

28

"Dà, napravio sam do danas od **500 do 600 uljenih slika**, uglavnom manjeg formata; narisao sam oko **2.000 crteža**; izdjelao oko **50 kiparskih manjih radova** i naslikao oko **50 apstraktnih slika**. Najve i moj format se kre e: 1,00 x 0,70 cm."

Smatram, dapa e, zato da je potrebno u svrhu cjelovitog predstavljanja djela Zdravka Du meli a složiti još **najmanje etiri knjige**, povezane s ovim uradkom, a na sljede e teme:

- * njegove ilustracije u knjigama na drugim jezicima,
- * njegove pojedina ne slike,
- * njegovi kiparski radovi, te
- * osvrti na njegov život, rad i djela.

Za mene osobno, kao zada a, previše. Ali, nitko ne zna tko se iza ugla krije... pa e nastaviti ovaj posao.

Slijedi prikaz osnovnih informacija iz životopisa Zdravka Du meli a, koje su ina e potanje razra ene u pojedinim prilozima iz ove knjige, u obliku kako sam ja to za moj interentski "Projektni vjesnik" u inio 24. listopada 2018. godine:

ZDRAVKO DU MELI – SLIKAR NAŠE SUDBINE

Ho emo li u Vinkovcima do ekati Spomen galeriju Zdravka Du meli a?

Pisao sam 23. kolovoza o.g. cijenjenom županu Vukovarsko-srijemske županije Boži Gali u. Zapo eo sam ovako:

Zdravko Du meli

"Hrvoje Mirkovi, predsjednik Zajednice kulturnih projekata iz Zagreba, koje smo i mi članom, u više navrata (posebno: 6. veljače i 12. ožujka 2018. godine) informirao Vas je o našoj inicijativi za osnivanja mreže spomen galerija (u Zagrebu, Vinkovcima, Tomislavgradu i Tivtu) hrvatskim kulturnim djelatnicima, svjetskog glasa, a u okviru šireg kulturno-turističkog projekta koji bi se financirao sredstvima europskih fondova. U tom smislu smo već i osobno informirali Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije RH.

Među definiranim spomen galerijama je i Spomen galerija 'Dumela' u Vinkovcima, koja bi nosila prezime i u osnovi sadržajno bila vezana za djela jednog od najvećih argentinskih slikara uopće, vinkovčanina podrijetlom: Zdravka Dumela. Tu spomen galeriju zamišljamo kao kulturno, ali i turističko središte našeg grada na Bosutu, koje bi se izgradilo na mjestu Hrvatskog doma u Vinkovcima, a imala bi prostore za sljedeće namjene: izložbeni odjel, arhivski odjel, odjel za pisanje tematskih maturskih, diplomskih i doktorskih radova, predavaonicu i upravno-administrativni prostor.

Sigurni smo da bi to bilo mjesto gdje bi rado zalazili i najvažniji turisti iz ovog svijeta. Uostalom, imali bi i zašto."

Šta vam je ovo pismo?

Radi se o inicijativi kojoj je cilj odati priznanje jednom od najuspješnijih, pa i od najvećih vinkovčanina, svjetski poznatom slikaru Zdravku Dumeli, koji je – uz ostalo – bio i ilustratorom slavne "Labirinata", jednog od najvećih argentinskih književnika: Jorge Luisa Borgesa. Nu, danas ne možemo govoriti o njegovim slikarskim dostignućima. Samo možemo citirati novinara Branka Kadića, koji je shrvaš tugom napisao sljedeće:

31

"Nakon duge i teške bolesti umro je 10. siječnja 1989. godine, u zoru, u talijanskoj bolnici u Buenos Airesu zbog plućnih i srčanih tegoba, Zdravko Dumela, jedan od najistaknutijih hrvatsko-argentinskih slikara našega stoljeća."

Mnogo toga govori, jer treba znati da je hrvatsku slikarsku koloniju u Argentini činio niz vrhunskih majstora hrvatskog podrijetla, među njima i znameniti Jozo Kljaković.

Zdravko Dumela rođen je u Vinkovcima 1923. godine, gdje završio srednju školu. Studirao je u Zagrebu Umjetničku akademiju, a nakon što je uspješno položio prijemni ispit. Rat ga je prekinuo u pohađanju predavanja.

Nakon 1945. godine napušta domovinu. Kratko boravi u Italiji, gdje se nastavlja ozbiljno baviti slikarstvom, posebno crtežom. Tu prvi puta i izlaže, u logoru Fermi, sa skupinom slikara slične sudbine.

Od 1947. godine je u Španjolskoj, u Madridu. Upisuje studij na Kraljevskoj akademiji San Fernando. I prvi put imam samostalnu izložbu. Inspiracija su mu poznati španjolski slikari Francisco Jose de Goya y Lucientes i Jose Gutierrez Solana.

U Španjolskoj se je također zadržao samo dvije godine. Odlazi u Argentinu, u Buenos Aires, gdje su mu se već nalazili roditelji i brat Željko. Tamo mu ne odgovara podneblje, suptropska klima i velika vlažnost, pa seli pod Ande, u grad Mendozu.

Uspješno slika, te ubrzo postaje profesorom na Slikarskoj školi u okviru poznatog Sveučilišta Cuyo, gdje neko vrijeme obnaša i dužnost ravnatelja. Tako ostaje sve do 1980. godine, kada je umirovljen. U Mendozi je i stvorio većinu svojih svjetski poznatih djela.

32

Završiti u sa zanimljivim mislima Zdravka Duželića, koje je iznio (prema slobodnom prijevodu) u razgovoru s našim poznatim novinarem Brankom Kadićem:

"Sve je ovo što ste rekli, dragi prijatelju, vrlo zanimljivo, ali vratimo se u našu staru, slavnu, voljenu i daleku Hrvatsku. Kad ste ju napustili imali ste dvadeset i jednu godinu. Šteta se sjećate iz svojih mladalačkih dana

Da, imao sam dvadeset i jednu godinu. Svi se volimo sjetiti svoje mladosti. Crnih gavrana, visokih stabala hrasta, obala Bosute. Sjećanja na školske dane (izostanci i ne baš najbolje ocjene u srednjoj školi) pokazuju da sam tada mogao učiniti i više. Ali, u izvjesnom smislu, ponosan sam upravo na taj neposluh i 'otpor' uhodanom ponašanju, jer sam tako branio svoje pravo da lutam i ne brinem se baš o svemu."

Nije zaboravio na Vinkovce i na Bosutu, a valjda ne može ni mi njega zaboraviti.

3. IZVORI

U ovom leksikonu bavim se isključivo dostupnim mi ilustracijama knjiga Zdravka Du melića.

Znam, mali je to dio onoga što je on uradio (ilustrirao je 100-tinjak knjiga), ali ...

Zdravko Du melić, crtež
"Drveni sok otrgnutih grana", str. 92

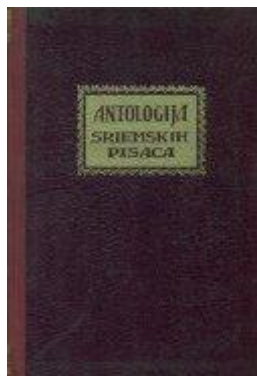
O njegovom stvaralaštvu Branko Kadić pak bilježi i piše sljedeće, a što mu je rekao sam slikar:

"Dà, napravio sam do danas od 500 do 600 uljenih slika, uglavnom manjeg formata; narisao sam oko 2.000 crteža; izdjelao oko 50 kiparskih manjih radova i naslikao oko 50 apstraktnih slika. Najveći moj format se kreće: 1,00 x 0,70 cm." (Zdravko Du melić)

36

ANTOLOGIJA SRIEMSKIH PISACA

Osim više antologija rodoljubnoga pjesništva te okonanja Matine zbirke Hrvatske narodne pjesme u 10 knjiga (1896–1942), tijekom II. svjetskog rata pojavila se i panorama Hrvatske proze XX. stoljeća M. Begovića (1942., 2 sveska). Objavljene su i antologije hrvatskog pjesništva u prijevodu (Z. Gorjan, *Kroatische Dichtung*, 1933; V. Natorč, *Lirici Croati*, 1942), antologija novije hrvatske lirike *Izme u dva rata* V. Nikolića (1942) i *Antologija sriemskih pisaca* F. Jelašića. (www.enciklopedija.hr)

Urednik: Franjo Jelašić, veličina: 23x16 cm, broj stranica: 388, izdanje: 1944, nakladnik:

Izdanje društva *Sriemski Hrvat*, Zagreb (www.superknjizara.hr)

SRIEMSKI PISCI, KNJIGA PRVA, ANTOLOGIJA, Tiskara C. Albrecht- (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ul. 26, ANTOLOGIJA SRIEMSKIH PISACA, UREDIO FRANJO JELAŠIĆ, ZAGREB 1944, IZDANJE DRUŠTVA „SRIEMSKI HRVAT”, Crteži: Zdravka Dumić, NAKLADA HRVATSKI IZDAVALA KI I NAKLADNI ZAVOD SRIEM (archive.org)

Autori teksta: Ernest Beniši (1), Mijat Stojanovi (3), Ilija Okrugli (11), Josip Karlovi (2), Adalbert Kuzmanovi (6), Bartol Inhof (4), Ante Beneši (15), Josip Lovreti (3), Nikola Andri (3), Milan Mizler (2), Iso Velikanovi (11), Marija Tomši -IM (5), Antun G. Matoš (10), Mladen Barbari (3), Živko Berti (4), Pavao Rakoš (3), Adam Kosteli (2), Ivo Krši (6), Julije Beneši (6), Rudolf F. Magjer (4), Ante Kova (9), Mara Švel-Gamiršek (3), Vladislav Kušan (5) i August armati (7) – ukupno 128.

Autor crteža: Zdravko Du meli – ukupno 20. Sve sam ih prenio.

Knjigu posjedujem.

HRVATSKA REVIIJA

Ovdje se nisam posebno bavio "Hrvatskom revijom", nego sam objavljenim radovima Zdravka Du meli a i priložima o njegovom radu. Zato prenosim samo informativno samo ono što o "Hrvatskoj reviji" piše na hr.wikipedia.org.

"Idejni tvorac i pokreta Revije bio je Filip Lukas. asopis je utemeljen u Matici hrvatskoj 1928. godine gdje je izlazio do svibnja 1945. godine. Obnovili su ga 1951. godine u Buenos Airesu Vinko Nikoli i Antun Bonifa i .

U razdoblju od 1951. do 1990. godine Hrvatska revija izlazila je u inozemstvu, kao asopis hrvatske politike emigracije. Izlazila je tromjesečno. Prvo je po ela izlaziti u Buenos Airesu, u Argentini (1951.-1966.) a poslije u Parizu (1966.-1967.), Münchenu (1967.-1978.), te Münchenu i Barceloni (1978.-1991.).

U svojih 40 emigrantskih godišta Hrvatska revija tiskana je na oko 28.000 stranica a statistički pregled objavljen 1996. godine u Bio-bibliografskom leksikonu suradnika Hrvatske revije pokazuje: 627 suradnika od kojih je 113 objavljivalo pod pseudonimima.

Od 1991. godine ponovno izlazi u Hrvatskoj, u Zagrebu, u nakladi Matice hrvatske; od 2001. obnovljeni te aj. Redovito izlazi kao tromjesečnik.

Poznati suradnici:

Vinko Nikoli , Antun Bonifa i , Boris Maruna, Enver Mehmedagi , Ivan Meštrovi , Mate Meštrovi , Jozo Kljakovi , Eugen Dido Kvaternik, Bogdan Radica, Filip Lukas, Milan Blažekovi , Ante Kadi , don Živan Bezi , nadbiskup Franjo Kuhari , o. Dominik Mandi , Rajmund Kupareo, Ante Ciliga, Vladko Ma ek, Džafer Kulenovi , Alija Nametak, Ferid Karihman, Asaf Durakovi , Miloš

40

Obrkneževi , Savi Markovi Štedimlija, Krsto Spalatin, Franjo Tu man i ini.

Urednici: Branimir Livadi , Stjepan Ivši , Blaž Juriši , Mile Star evi , Marko ovi , Olinko Delorko, Vinko Nikoli , Boris Maruna, Mladen Klemen i , Miroslava Vu i i Mirjana Poli Bobi .

Nakladništvo: Knjižnica Hrvatske revije objavljivala je djela kao što su: Pod tu im nebom (Antologija Hrvatskog emigrantskog pjesništva), uredio Vinko Nikoli , Buenos Aires, 1957., Dr. Ante Trumbi (Politi ka studija), dr. Ante Smith Paveli , München, 1959., Uspomene na politike ljude i doga aje (Memoari), Ivan Meštrovi , Buenos Aires, 1961., Hrvatska danas i sutra (Simpozij 1968.), München, 1969., Sredozemni povratak, (Eseji), Bogdan Radica, München-Barcelona, 1971., Soj i odžak ehli-Islama (Zbirka pjesama o domu i rodu muslimana hrvatskog koljena i jezika), Ferid Karihman, München-Barcelona, 1974., i druga.

Vodi kroz "Hrvatsku reviju" bio mi je Milan Blažekovi sa svojim "Bio-bibliografskim leksikonom suradnika Hrvatske revije". Pregledao sam, i prenio si, sve ono što je on ozna io da se odnosi na Zdravka Du meli a. Me utim, kad to usporedio s "Bibliografijom Hrvatske revije: 1951.-2000." utvrdio sam neke neuskla enosti. Osobito se to odnosi na priloge Vinka Nikoli a.

U svezi s tim poslao sam 15. veljače 2019. godine sljedeće pismo Nataši Bašić Kosić, urednici navedene bibliografije:

Cijenjena gospođo,
Opostite na smetnji, ali možda mi možete pomoći i kao urednica Bibliografije Hrvatske revije.

41

Radi se o sljedećem:

U poslu sam na knjizi o slikaru Zdravku Duželiću (potakli smo osnivanje Spomen galerije "Duželić" u Vinkovcima). Njemu i njegovim djelima HR posvetila je doliću pozornost. Služim se kao vodičem "Bio-bibliografskim leksikonom suradnika HR" Milana Blažekovića a pregledao sam sve priloge koje je on označio da su vezani i uz Zdravka Duželića.

Međutim, kad pogledam prikaz BHR na LZ MK vidim da postoje i članci koje MB nije zabilježio. To su ovi:

Vinko Nikolić : Duželić Zdravko

Vinko Nikolić : Izložba djela hrvatskih likovnih umjetnika u New Yorku

Izložba Šime Pelicarića i Zdravka Duželića - nepotpisano

Lijep uspjeh slikara Zdravka Duželića

Duželić Zdravko: Girri Alberto. Once rostros y in poema, Buenos Aires 1988.

Novo priznanje hrvatskom slikaru

Pismo rektora Horvata "Sinu ubogome"

Vinko Nikolić : Šime Pelicarić , keramičar i Zdravko Duželić , slikar

U poštast Borgesu

Vinko Nikolić : Zdravko Duželić imenovan profesorom

Vinko Nikolić : Zdravko Duželić priredio dvije izložbe

Zdravko Duželić , izložba

Zdravko Duželić

42

Možda BHR imate pri ruci. U ponedjeljak idem u NSK kopirati si neke još od priloga iz HR, pa bi mi navedeni podatci jako dobro došli (godina i broj časopisa u kojem su dotični članci objavljeni).

S poštovanjem

dr. sc. Tomislav Dragun

Odgovora nisam dobio, ali sam se snašao. Traženu bibliografiju sam pronašao u Knjižnicama Grada Zagreba (hvala im na susretljivosti, koja je za posebnu pohvalu), locirao sam priloge koje posebno nije zabilježio Milan Blažeković , otišao u Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu, pronašao ono što sam kao manjkajuće utvrdio. I t.d.

Sve je ovdje. Gotovo.

Koga nema, može se i bez njega. I dalje vrijedi ovo staro pravilo, pa kome zbog toga pravo, pa kome krivo.

GLAS SV. ANTUNA

Glas sv. Antuna je bio hrvatski emigrantski list. Utemeljen je u Argentini. Izlazio je od 1947. do 1955. Po ideološkoj usmjerenosti, Glas sv. Antuna je bio katolički, nestranački i antikomunistički list. Urednik: Ivo Lendi . (hr.wikipedia.org)

Lendi , Ivo, hrvatski pjesnik i publicist (Janjina na Pelješcu, 4. VI. 1908 – Iguaz, Argentina, 1. IV. 1982). Studirao filozofiju i psihologiju na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Djelovao je kao novinar i publicist. Bio je urednikom Lu i i kulturne rubrike Hrvatske straže. Za rata bio je novinski dopisnik iz Rima; nakon rata emigrirao je u Italiju, a od 1947. živio je u Argentini, gdje je uređivao mjesečnik Glas sv. Antuna, u kojem je okupio velik broj hrvatskih intelektualaca. Pisao je pjesme intimnoga kršćanskog nadahnuća, s najčešćim motivima boli i osamljenosti (Lirika, 1930; Angelusi, 1936). Bave se i se književnom kritikom, oštro je polemizirao s M. Krležom. Napisao je studije o V. Vidi, . Sudeti i S. S. Kranjčeviću. Prevodio je s talijanskoga, španjolskog i engleskog jezika. (www.enciklopedija.hr)

Moja zapažanja:

Najprije sam pregledao brojeve "Glasa sv. Antuna", koji se nalaze u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

Nakladnik: Hrvatski franjevci u Argentini, Buenos Aires, periodico quincenal.

1947. godina – 12 brojeva. Mjesečnik. Našao sam 3 broja: br. 10/11 za listopad i studeni, te br. 12 za prosinac.

1948. godina – 12 brojeva. Mjesečnik. Našao sam 11 brojeva: br. 1 za siječanj, br. 2 za veljaču, br. 3 za ožujak, br. 5 za svibanj, br.

"Glas sv. Antuna", Buenos Aires, br.6-7/1947.

6 za lipanj, br. 7 za srpanj, br. 8 za kolovoz, br. 9 za rujan, br. 10 za listopad, br. 11 za studeni i br. 12 za prosinac.

1949. godina – 12 brojeva. Mjese nik. Našao sam 12 brojeva: br. 1 za sije anj, br. 2/3 za velja u, br. 4 za travanj, br. 5 za svibanj, br. 6 za lipanj, br. 7 za srpanj, br. 8 za kolovoza, br. 9 za rujan, br. 10 za listopad i br. 11/12 za studeni i prosinac.

1950. godina – 12 brojeva. Mjese nik. Našao sam 1 broj: br. 111/3 za ožujak.

1951. godina – 12 brojeva. Mjese nik. Našao sam 6 brojeva: br. 127/7 za srpanj, br. 128/8 za kolovoz, br. 129/9 za rujan, br. 130/10 za listopad, br. 131/11 za studeni i br. 132/12 za prosinac.

1952. godina – 12 brojeva. Mjese nik. Našao sam 12 brojeva: br. 133/1 za sije anj, br. 135/2 za velja u, br. 136/3 za ožujak, br. 137/4 za travanj, br. 138/5 za svibanj, br. 139/6 za lipanj, br. 140/7 za srpanj, br. 141/8 za kolovoz, br. 142/9 za rujan, br. 143/10 za listopada, br. 144/11 za studeni i br. 145/12 za prosinac.

1953. godina – 22 broja. Mjese nik u prva tri broja, a od broja 149/4 (23. ožujka 1953.) polumjese nik. Našao sam 21 broj: br. 146/1 za sije anj, br. 147/2 za velja u, br. 149/4 (23. ožujka), br. 150/5 (4. travnja), br. 151/6 (24. travnja), br. 152/7 (2. svibnja), br. 153/8 (25. svibnja), br. 154/9 (4. lipnja), br. 155/10 (27. lipnja), br. 156/11 (9. srpnja), br. 157/12 (22. srpnja), br. 158/13 (8. kolovoza), br. 159/14 (27. kolovoza), br. 160/15 (8. rujna), br. 161/16 (19. rujna), br. 162/17 (4. listopada), br. 163/18 (17. listopada), br. 164/19 (1. studenog), br. 165/20 (13. studenog), br. 166/21 (3. prosinca) i 167/22 (21. prosinca).

1954. godina – 23 broja. Polumjese nik. Našao sam 23 broja: br. 168 (21. sije nja), br. 169 (10. velja e), br. 170 (27. velja e), br.

46

171 (14. ožujka), br. 172 (30. ožujka), br. 173 (12. travnja), br. 174 (27. travnja), br. 175 (11. svibnja), br. 176 (25. svibnja), br. 177 (12. lipnja), br. 178 (27. lipnja), br. 179 (10. srpnja), br. 180 (29. srpnja), br. 181 (28. kolovoza), br. 182 (28. kolovoza), br. 183 (8. rujna), br. 184 (21. rujna), br. 185 (6. listopada), br. 186 (25. listopada), br. 187 (9. studenog), br. 188 (24. studenog), br. 189 (17. prosinca) i br. 190 (22. prosinca).

1955. godina – 12 brojeva. Polumjese nik. Našao sam 12 brojeva: br. 191 (12. sije nja), br. 192 (31. sije nja), br. 193 (12. velja e), br. 194 (28. velja e), br. 195 (12. ožujka), br. 196 (22. ožujka), br. 197 (1. travnja), br. 198 (14. travnja), br. 199 (18. svibnja), br. 200 (27. svibnja), br. 201 (10. lipnja) i br. 202 (25. lipnja).

U devet godina izašlo je 129 brojeva, od ega se 101 broj nalazi u Nacionalnoj i sveu ilišnoj knjižnici u Zagrebu.

Sve sam ih pregledao.

Nije naveden razlog prestanka izlaženja "Glasa sv. Antuna".

Pošao sam, nakog toga, u potragu za manjkaju im brojevima. Na sve strane, ali bez uspjeha. Onda je usko io pre asni Mijo Gabri , pa sam na njegovu preporuku preuzeo digitalni arhiv profesora Božidara Petra a, koji se odnosi na Glas sv. Antuna.

Uspjeh je bio zadovoljavaju i, kako se to vidi iz nastavnog pregleda.

1947. godina - Našao sam (neobuhva eno pri NSK) 2 broja: br. 6 i 7 za lipanj/srpanj.

1950. godina – Našao sam (neobuhva eno pri NSK) 11 brojeva: br. 1 za sije anj, br. 2 za velja u, br. 4 za travanj, br. 5 za svibanj, br. 6 za lipanj, br. 7 za srpanj, br. 8 za kolovoz, br. 9 za rujan, br. 10 za listopad, br. 11 za studeni i br. 12 za prosinac.

1951. godina – Našao sam (neobuhva eno pri NSK) 5 brojeva: br. 1 za sije anj, br. 2 za velja u, br. 4 za travanj, br. 5 za svibanj i br. 6 za lipanj.

1953. godina – Našao sam (neobuhva eno pri NSK) 1 broj: br. 3 za ožujak.

U devet godina izašlo je 129 brojeva, od ega sam 19 brojeva našao (neohuva eno pri NSK) u elektroni kom arhivu profesora Božidara Petra a.

Nisam našao sljede ih 9 brojeva: br. 1, br. 2, br. 3, br. 4, br. 5, br. 8 i br. 9 iz 1947. godine, br. 4 iz 1948. godine i br. 3 iz 1951. godine.

U "Glasu sv. Antuna" našao sam sljede e priloge koji se odose na stvaralaštvo Zdravka Du meli a:

1. Viktor Vida: "Izložba Z. Du meli a u salonu Mueller", br. 7, srpanj 1950. godine, str. 6
2. "Izložba Zdravka Du meli a u Muellerovoj Galeriji", br. 5, svibanj 1951. godine, str. 8
48
3. "Slikarska izložba Z. Du meli a u Mendozi" (sveza: list "LOS ANDES), br. 131/11, 1951. godina, str. 11
4. Viktor Vida: "Svjedo anstvo Z. Du meli a", br. 166/21, 3. prosinca 1953. godine, str. 8
5. Viktor Vida: "Du meli , slikar naše sudbine", br. 188, 24. studenog 1954. godine, str. 5

Objavljena su uz njih i dva crteža Zdravka Du meli a.

U ovom se leksikonu prenose navedeni lanci, izuzevši onaj o njegovoj izložbi u Mendozi (iz posve tehni kih razloga).

PJESNICI GOLE SLOBODE ŠPANJOLSKOG I PORTUGALSKOG JEZIKA

Nakladnik: "Euroknjiga", Zagreb

Izabrala i prevela: Slavica Kontari Matutinovi

Zagreb, 2004. godine

Stranica: 174

STRANKINJA/LA EXTRANJERA

Nakladnik: "Euroknjiga", Zagreb

Autorica: Slavica Kontari Matutinovi

Zagreb, 2007. godine

Stranica: 170

KORACI PREMA SUNCU

Nakladnik: CharlyD, Belgrano, Cordoba, Argentina

Autorica: Duško Ševerdija

Izdanje: 2004. godine

Stranica: 188

U katalogu Knjižnica Grada Zagreba o ovoj knjizi piše sljedeće:

Koraci prema suncu: Duško Ševerdija; crtež Zdravko Du meli

Autor: Ševerdija, Duško

Nakladnik: Cordoba, CharlyD, 2004

Materijalni opis: XII, 186 str., ilustr.; 21 cm

Napomena, Str. XI-XII: Predgovor Radovan Latković .

Klasifikacijska oznaka: 821.163.42-1 Hrvatska književnost. Pjesništvo

821.163.42-054.7 Hrvatska književnost iseljništva

Jezik: hrvatski

Grana: knjiga

U knjizi su brojni crteži. Neću mi se, lažnici gledano, da su to crteži Zdravka Du meli a. Možda se i varam. Ostavljam drugima za prosudbu, i potvrdu. Dakako, osim crteža-portreta samog Duška Ševerdije, koji je tako i potpisan.

Ako već nije jasno kako stoji s autorstvom crteža u knjizi, sve je pouzdano kad je riječ o pjesmama. Zato (da se zabadava nisam mučio s knjigom) dajem jednu od njih u nastavku.

Svićaju mi se.

Zdravko Du meli : Duško Ševerdija, crtež

53

**HRVATSKI RADNIK, KOJI JE POBJEGAO ŽIV IZ BLEIBURŠKE TRAGEDIJE
U TU INU, PISMENO POZIVA ISUSA U GOSTE ZA BOŽI**

I.

DRAGI ISUSE!

Trideset i peti Boži u tu ini,

proslavit ćemo skupa

u našem malom stanu:

Kao i prošlih godina,

(Isuse, ne zamjeri! Oprosti!)

jesti emu obinu svagdanju hranu.

Tako er, kao i u sve druge dane,
- takova je sudbina naša -
pit emo prosto vino iz damižane,
iz obinih, istih aša.

Raskošan bor na stolu
zamijenit e gola zelena grana
i u njoj pribodena velika voštена svijeta:

Eto toliko, da znaš,
da se Tvom dolasku veselimo,
- i da Te svatko od nas iskreno voli
- i sije a.

Isuse:

Jedino obilje, s kojim Te ekamo;
- je Ljubav, Zdravlje i Sre a:
Pijan eš oti i u zoru od radosti
iz našeg obiteljskog umje a

54

Ja sam siromah,
- kao što su bili i moji stari -
i mu no za svoj svagdanji kruh zaslužim:
Mada moram voditi ra una o svakoj pari,
nitko me nikada nije uo,
- da mu se tužim.

Zara ujem malo,
- a imamo mnogo,
(što Isuse zahvaljujem Tebi:)
Sa zdravljem i smijehom grad bih kupiti mogo,
- i s nikim se na svijetu,
primijenio ne bi!

II.

Blago onome,
tko nosi svoj teški križ
- i u svojim se jadima smije;
jer sre a nije ni u zlatu, ni u slavi;

Ona se u nama krije.

III.

Pa ipak, nekada,
- dok moji spavaju
a vani bude noć vedro-nasmijana
s punim Mjesecom u zapuku,
i blistave zvijezde,
kao zreli bakreni šipci,
više s nebeskih grana:

55

- Ja tada volim iza i izvan grada,
- i biti sam (sam za druge);
Tada esto i zaplakati znam
od silnoga bola i tuge.

Uvijek u to doba,
- vodim razgovore, s mojima,
- kojih više nema,
- koji sada žive u mom srcu
- i ljudikamo do zore ...

IV.

Nama, kojima su zli ljudi usmrtili Budućnost,
esto se prošlot
- u život vraća,
a sadašnjost biva puna svježeh smrti,
neutješive tuge i plaća.
Tada pustim,
da suze teku, teku i teku ...
- a bol iz srca raste i napinje pluća:
(Sva se naša tuga slijeva u hrvatskog pluća rijeku)

Suzama umivam mila pridošla lica
- i krovove dragih dalekih kuća.

V.

O, sje aš li se, Isuse,
kad su strica Josu na komade sasjekli etnici?
(Kako me se samo to užasno doimlje i mu i.)
Talijani su tada najstarijeg brata Ivu
odveli na otok neki,
56

- i nikada se više, siromah
- nije vratio ku i.

Partizani su odveli sa sobom
najmla eg brata Vicu.

Iz par rije i njegova komesara
- pribodenih uz osmrtnicu,
doznali smo,
- da je pao kod Drvara
i da e se - navodno –
(vjerovatno, da nas utješi time)
vjekovima spominjati
- zlatnim slovima zapisano –
i njegovo juna ko ime ...

Ali, od tada ga više nikad spomenuli nisu,
niti mu za dušu platili Misu.

Ja sam za slobodu
i hrvatsko staro pravo naše,
pošao u borbu - u Ustaše.

Hrvatska je zemlja,
meni život dala:
Tjeralo me srce,
Ljubav me je zvala ...

Ta, sva su moja bra a,
- mada na dvije fronte
za Hrvatsku pala.

Teta je Ivanka nestala
- u groznoj me avi rata.
Ne znamo ni gdje, ni kako?
57

Tada je - i Bog potresen,
- skupa s nama,
nad našom sudbinom plako.

Staroga su oca, vezana tjerali žandari
- od jedne do druge stanice -
(Polumrtva su ga vidjeli visjeti o gvozdenom klinu)

Tada sam ja, jer me je zaklinjala majka,
pobjegao preko granice
- u tu inu.

Ona mi je na rastanku
- objesila o vrat Tvoj Križ,
gr evito stisnuta uz moje rame
- rekla mi, da se nikoga na svijetu ne bojim,
- dok si, Isuse, Ti uza me.

Sine, sve što iniš,
- ini u Isusovo Ime:
U Njemu eš mo na prijatelja na i:
On je izvor znanja, mo i i vedrine ...
Samo onda, kad je ovjek s Bogom,
od svake je na svijetu
- sile - ja i.

Tada smo se,
- ja i moja majka mila
s neopisivom tugom,
- jer nam je život bio nesmiljeno krut –
zagrili vrsto,
- osje aju , da se na ovome svijetu
- grlimo zadnji put.

58

Ona se je, sirota, povratila ku i,
- da zadnju prinese žrtvu:
Pisali su mi,
- da su je jednoga dana,
iznemoglu od tuge i gladi,
- našli na podu mrtvu.

A ja sam se,
- s razapetim Kristom o vratu - i u srcu,
zazivaju u pomoć Boga,
pod kišom hitaca i krikova:
"Stani!"
bacio u valove rijeke, granice,
te se iscrpljen - i slišan mrcu,
- našao živ na drugoj strani.

Probdjeo sam noć na mrzлом polju
- s vjerom u život bolji
- i u budućnost bolju.

Poslije su me izručili Englezi,
iz slobodne zemlje Austrije,
- u nepreglednoj koloni hrvatskih vojnika
ubojitom Maršalu Titu,
a on je naredio, da se nad nama izvrši:

- NAJVEĆE I ZLO ČIN NA SVIJETU! -
- NAJVEĆE I GRIJEH NA SVIJETU! -

VI.

Nikada nikoga nisam ubio,
 Nikada nikome u inio zlo,
 niti se prijetio oštrih zubiju:

Zar samo zato,
 - jer sam ljubio
 Hrvatsku moju, rodno tlo,
 - bio je razlog, da me ubiju?!

VII.

Sedam dana smo kopali,
 - duge, duboke jame;
 sedam su no i vrije ale strojnice,
 - BOŽJU ZAPOVIJED PETU -

Dvjestu tisu a nevinih hrvatskih mladi a,
 - poredani, rame uz rame –
 kao lisnati jedri hrastovi,
 - razoružani, poniženi, izdani –
 padali su u beskrajne duboke jame,

- ZA NAJVE I GROB NA SVIJETU -
 - ZA NAJVE I GRIJEH NA SVIJETU -

VIII.

Dvjestu tisu a mladi a
 - je u grob palo:
 - svi Domovine moje djeca –
 Dvjestu je tisu a majka zaplakalo,
 - sinjih kukavica -
 60

O JOŠ VIŠE SESTARA, ŽENA, ZARU NICA ...

Samo zato,
 - da ispune ubojitog Maršala volju,
 - pod oblakom grozote i dima –

Dvjestu tisuća a zaklanih hrvatskih mladića
- leže na Bleiburškom polju -
- i ja među njima.

IX.

Zamuknuše sablasno očajni krikovi.
Splasnuše bespravnih muke.
Udaljiše se krvavi srbski nitkovi!
Engleski Pilati opraše ruke ...
Šute rijeke i pravednih ...
O i svijeta slijepo ...
Uši mnogih njih gluhe ...

X.

LJUDI SE SVRSTAVAJU SAMO U DVA SMJERA
- JEDAN DO DRUGOGA:

ZLOČINCI, SVIHO BOJA, RASA I VJERA
ISTOGA GOSPODARA SLUŽE
- KO NE OČEŠTITI LJUDI BOGA.

61

XI.

Kad je pala duboka noć,
- tamna, kao savjest ubojice –
probudio sam se s pet rana
- iz smrtonosno olovnog sna -

TI SI ME, ISUSE, ZVAO!

Ustao sam, pod gomilom leševa,
pužući i oprezno kao tat,
- i vratio se u život ...

XII.

O Isuse!

Ta zašto Ti ve po stoti put
ispovijedam, zanesen,
ovaj neoprostivi grijeh tu i?...

Vrata su ti naše ku e širom otvorena:

- Ona je Tvoja –
Ti, kada do eš: U i!

XIII.

Na elu stola,
gdje je nekada sjedio moj stari a a,
- tu je sada njegova slika,
- tako er i dobre pokojne mame.

Uz njih su poredani,
svi oni, kojih više nema,
62

- koji sada žive u mom srcu -
- Stri evi, tete, sestre i bra a.

Sjedni Ti, Isuse, na svoje povišeno mjesto,
- a ja u uz Tvoje rame.

Uza me e sjesti moja vjerna žena,
pa zatim sinovi, snahe i unuci:

Ovi e Ti na prljavom licu donijeti osmijeh,
isto tako, radost i sre u
- u maloj nevinoj ruci.

Ja u tada ustati,
i po starom hrvatskom obi aju
postavljeno blagosloviti jelo
- U Tvoje Presveto Ime:

O, neka je vje no blagoslovljena,
Pre ista Tvoja Krv i Tijelo
- i onih, koji ga prime

Uzmite i blagujte u miru hranu ovu:

ESTIT VAM BOŽI I SVETU GODINU NOVU!

Ps:

Isuse, kod nas ne e biti,
ni pucnjave, ni vike, ni trke, ni urnebesa ...
- a niti sjaja raskošnih salona.

Ali, kad budeš silazio s nebesa,
radosno e zazvoniti naša srca,
ko s visokih tornjeva zvona.

63

Pjevat emo Ti od sre e zaneseni,
- bez gitare i pijana,
da e se od veselja ljuljati zidovi
našeg malog, siromašnog stana;
Radost i pjesma ugasit se ne e

- DO SVITANJA VELIKOG DANA.

*I u tuđem grobu - ja ću te ljubiti
iako nemoćan, iznakažena lika;
ali, ako je ljubav biser: u biser će se sliti
moje mrtvo srce - puno tvojih slika*

Željko Du meli : DOGODOVŠTINE JEDNOG OBI NOG OVJEKA

Vlastito izdanje, 1990. godina: Željko Du meli , Juan Larrea 83 – 1602 Florida, Prov. Bs.As. – Rep. Argentina, T.E. 797-4074, str. 160.

"Ilustracije i crteži ove knjige su od mog pokojnog brata, akademskog slikara Zdravka Du meli a iz vremena ratnih godina i NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE."

Na hr.wikipedia.org stoji:

Željko Du meli

Željko Du meli (Vinkovci, 10. studenoga 1919. – 5. rujna 1997.), hrvatski emigrantski književnik. Pisao je pjesme, crtice, eseje i novele i jedan roman.

Rodio se je 1919. u Vinkovcima. U rodnim Vinkovcima završio pu ku školu i gimnaziju. Pošao 1938. godine na studij na Tehni ki fakultet u Zagrebu, na geodetski odsjek. Poslije drugoga svjetskog rata otišao je inozemstvo. Smješten u logore. Dobivši stipendiju, nastavio je studirati u Padovi. Iz Italije se je prosinca 1947. preselio u Argentinu, gdje je radio kao inženjer na izgradnji cesta, mostova i naselja. U slobodno vrijeme bavio se pou noproznom pisanju na španjolskom i hrvatskom jeziku o hrvatskoj suvremenoj nacionalnoj problematici, domovinskoj i iseljenu koj. Za to napisati služio se autobiografskim doga ajima i opisima. To je objavio u višesveš anoj životopisno-didakti koj prozi El Croata. Objavio je etiri knjiga na hrvatskom i ciklus je planirao okon ati petom

66

knjigom. U me uvremenu otišao je u mirovinu i nastavio živjeti u pokrajini Buenos Aires. Njegova životopisno-didakti ka proza El Croata objavljena je od 1988. do 1991. u 40 svezaka, po 20 stranica, koji su se sadržajem nastavljali jedan na drugoga. Zasebno je objavio knjige:

"Cuatro meses en el paraiso", Florida (Buenos Aires) 1971.

"Hrvat 1 - Dogodovštine jednoga obi nog ovjeka", Florida (Buenos Aires) 1990.

"Hrvat 2 - Hrvatska pati ali ne umire nikada", Florida (Buenos Aires) 1991.

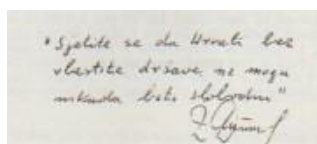
"Hrvat 3 - etiri mjeseca u raju" (hrvatsko izdanje njegove knjige "Cuatro meses en el paraiso"), Florida (Buenos Aires) 1992.

"Hrvat 4 - Po putevima u neizvjesnost", Florida (Buenos Aires) 1993.

"Hrvat 5 -Drveni sok otrgnutih grana", Florida (Buenos Aires) 1994.

"Hrvat - Slikovni dodatak", Florida (Buenos Aires) 1994.

Pišu i navedene knjige Željko Du meli je stalno pred o ima imao sljede u misao (njegov rukopis, knjiga: "Dogodovštine jednoga obi nog ovjeka", str. 158):

Transkript: "Sjetite se da Hrvati bez vlastite države ne mogu nikada biti slobodni."

To je ostvario onako kako je i zamislio (doslovno citirano):

HRVAT (KROATA)

Ovo književno djelo od pet zasebnih knjiga, obradjuje Hrvata kao ljudsko biće u okviru općenite problematike hrvatskog naroda, gledanu kroz prizmu uspomena jednog običnog ovjeka, običnog Hrvata.

U prvom dijelu, kako ste mogli vidjeti, obradjuje se vještina na tema prilagodjivanja raseljenih osoba u novoj sredini. Ono od prije s ovim od sada.

Drugi nas dio vodi ukratko kroz povijest, od prvog spomena hrvatskog imena pa sve do izlaska iz Nezavisne Države Hrvatske. Naročito onaj dio između dva svjetska rata i razdoblje ovog drugoga.

Treća knjiga upoznaće nas s grozotama izvršenim tokom prvih poslijeratnih mjeseci u Titovoj Jugoslaviji. Masovna ubijanja, marševi smrti, patnje i prigušeni trepet naroda.

četvrta opisuje hrvatsku politiku emigraciju, veština kao raseljene osobe, po logorima u Italiji i Evropi uopće. Proganjanja, zatvori i bježanja sve do konačnog spasa u prekomorskim zemljama.

I peta završna, s postepenim izumiranjem ove politike emigracije i njenim nestankom kao nekog važnog političkog faktora u sadašnjem nastojanju za ponovno oslobodjenje Hrvatske i hrvatskog naroda.

Očito, nije bilo lako Željku Dumeliu, a što se vidi iz ovog listića, kojega sam pronašao u jednoj od njegovih knjiga:

68

Transkript: "Ako bi još koji Hrvat želio imati ovu knjigu neka si ih samo naruči. Bilo bi mi od velike pomoći. Hvala."

Radeći na ove dvije knjige o, uglavnom ali ne i samo, o Zdravku Dumeliu koristio sam knjigu Željka Dumelija "Dogodovštine jednog običnog ovjeka", ali i "Slikovni dodatak". Prenio sam sve crteže Zdravka Dumelija tamo objavljene, osim izrazito ratničkih obrada, jer ne odražavaju osjećaju dušu toga umjetnika, nego su se to našle, tako i tako ..., te vinjeta, koje su presitne a da bih se moglo adekvatno prikazati u grafičkoj tehnici koju sam koristio.

A i dodajem (u mislim da Željkom Dumelie) ono što je svedremeno govorio naš dragi i neponoivljivi Gustl:

*No što je meni tu i krov,
Sloboda tu je kraja?*

*Tek kod ku e je blagoslov;
A svog bez zavi aja
Je teško živjet teže još umrijeti,
jer svaka ptica svome*

jatu leti.

Antun Gustav Matoš

4.
O FRANJIDU MELI U

Bilo je to 1983. godine. Izlagao je Zdravko Du meli svoja djela u tadašnjoj Jugoslaviji: u Zagrebu, na Rijeci, u Splitu, pa i u Beogradu.

Boravio je u Zagrebu, pa s je poželio navratiti u Vinkovce.

Jednostavno, reko bi se na prvi pogled. Sjedneš u vlak i ve si za tri sata u Vinkovcima.

Da, ali to je bila posebna država. Sa svojim nazorima i svojom uhodanom praksom.

Ukratko. Socijalisti ki Savez RNH se je suglasio s njegovom posjetom Vinkovcima, ali ne i mo ni Savez Udruženja Boraca Narodno-Oslobodila kog Rata.

Prošle su godine. Zdravko Du meli po iva negdje na groblju u Buenos Airesu. Svoj rodni kraj nije uspio vidjeti.

Tako mi pri a dobro upu eni prijatelj iz Vinkovaca. Još uvijek diskretno i anonimno. Tako zna, možda se oni vrata (uostalom, možda nisu ni otišli), a onda: Zna se!

Zašto?

Zbog oca, šap e mi prijatelj na uho u vinkova kom hotelu "Slavonija".

Zar djeca moraju ispaštati za grijeha roditelja?

Ne moraju, naravno, tako ja smatram, ali ne i Tvrtko Jakovina, i Hrvoje Klasi , i ... a njih se pita.

Nu, možda sam preuranio sa zaklju kom, koji je samo (utemeljena?) pretpostavka moga vinkova kog prijatelja? Možda taj Franjo Du meli , o kojem ina e ništa ne znam, i nije neki veliki grješnik?

72

Najbolje je provjeriti, pa onda zaklju ivati.

Ali, avaj, raspitujem se o tom strašnom i stravi nom Ocu ija sjenka još uvijek pada na "dobrodušni i dobronamjerni" svijet, pa se od nje treba štititi na sve mnogu e na ine, ali ne nalazim ništa. Ni pismeno, ni usmeno.

Vra am se ponovno svom starom i dobrom vinkova kom prijatelju:

"Franjo Du meli je u Ratu bio gradona elnik Vinkovaca."

"Što? Je li klao, je li ubijao?"

Umjesto odgovora prijatelj upire prstom na Njega. On je moj, tako er, dugogodišnji poznanik, profesor, koji se bavi vinkova kom poviješ u.

"Pogledaj Hrvatski branik, pa e ti sve biti jasno. Digitaliziran je."

"I ho u."

Hr.wikipedia.org: "Hrvatski branik (Vinkovci), tjednik, izlazio 1935. - 1942."

Ništa više.

Ne tamo, idi na: "Gradska knjižnica i itaonica" Vinkovci.

Dobro.

Franjo Du meli
Svestrani suradnik Hrvatskog Pjeva kog Zbora
"Jadran" Buenos Aires

Evo ga:

"Digitalizirana zbirka." "Novine." "Hrvatski Branik: Nezavisni tjedni informativni list (urednici: Ivan Grubiša, Viktor Magdi)." "1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942."

Pregledat u najprije 1941. i 1942. godinu. Razumljivo, tad je Franjo Du meli "hara io" u Vinkovcima.

1941. godina: 52 broja, 1942. godina: 23 broja. Nema više.

Idem redom. Ne nalazim broj 15/10. travnja 1941. godine. "Maca popapala." Nema niti broj 13/28. ožujka 1942. godine. Bit e tu nešto drugo, maca više nije bila gladna.

Sve ostalo je tu. Svaki broj je na etiri stranice, osim 36/41 do 47/41 i 15/42, koji su izašli na šest stranica.

Tražim, naravno, samo Franju Du meli a. Gdje? Pa, dakako, na naslovnicama, bio je grtadona elnik, "Bog i batina". Ne, nema ga tamo. Ta, gdje je onda. Na zadnjoj stranici. Skoro isklju ivo.

Ljudi moji, je li to mogu e?

Izgleda da je.

Ne u duljiti. Odmah u glavu.

Franjo Du meli su u "Hrvatskom Braniku" javlja u tri svojstva: (1) u izboru, postavljenju i imenovanju, (2) kao potpisnik raznih objava i (3) u protokolarnim aktivnostima.

Odlazak i dolazak vlakova u Vinkovce

ODLAZAK			DOLAZAK		
Zagreb					
Brzi		1 06	Osobni		1 24
Mješoviti	Do Broda	4	Brzi		2 39
Osobni		6 30	Osobni		5 59
Osobni		11 47	Mješoviti	Iz Broda	12 05
Brzi		16 57	Osobni		14 05
Mješoviti	Do Broda	15 43	Brzi		20 45
Osobni		22 50	Mješoviti		22 25
Zemun					
Osobni	Do St. Pazove	1 42	Brzi		0 56
Brzi		3 09	Mješoviti	Iz Šida	7 50
Brzi		4 33	Osobni	Iz Indije	11 22
Osobni		6 25	Osobni		22 28
Mješoviti	Do Šida	13 00	Brzi		23 50
Ostijek preko Dalja					
Osobni		6 09	Brzi		4 18
Osobni	Do Borova	12 55	Osobni	Iz Borova	7 10
Osobni		17 25	Osobni		14 00
Brzi		20 55	Brzi		16 47
Brzi		0 11	Osobni		18 25
Ostijek preko Gaboša					
Osobni		6 16	Osobni		0 44
Osobni		12 15	Osobni		11 15
Osobni		19 00	Osobni		15 10
Brčko					
Osobni		6 20	Mješoviti		5 55
Mješoviti		13 20	Osobni		15 02
Osobni		20 50	Osobni		22 00
Županja					
Mješoviti		7 15	Mješoviti		5 50
Mješoviti		18 40	Mješoviti		14 40

"Hrvatski Branik", Vinkovci, br. 21, 23. svibnja 1942. godine

76

Izbor, postavljanje i imenovanje

1. "Hrvatski Branik" br. 10 od 8. ožujka 1941. godine. Na 3. stranici lanak:

RIBOLOVNO DRUŠTVO "PRIRODA"

Održalo je u subotu svoju redovitu godišnju skupštinu. Društvo je radilo na uzgajanju i uvanju riba, suzbijanju krivolovstva i nepropisnog ribarenja. Radi osvježanja krvi nabavit e se 1.000 komada linjaka. Još ove godine sagrađit e se kraj Bosuta kod šume "Sopot" ribarska ku ica.

Nakon primljenih izvještaja i podijeljene razriješnice izabran je ponovo za predsjednika g. Adolf Verzak, a u odbor su izabrani gg. Stjepan Blažević, Pavao Dil, **Franjo Du meli** , Mika Jozi i Svetomir Kren, Josip Krain i , Aco Luketi , Josip Liš i i zamjenici: Ljudevit Ries, Slavko Turkovi i uro Smoli .

U nadzorni su odbor izabrani: Ignac Reinhofer, Stjepan Kozlika i Icek Filip i , a u asni sud: Dr. Viktor Urbiha, Stanko Zambeli i Aleksa Buday.

Nije loše. Sve si mislim da su se oinima u Berlinu i Londonu po ele tresti ga e kad su ulin da je Franjom Du meli izabran u odbor ribolovnog društva.

2. "Hrvatski Branik" br. 17 od 26. travnja 1941. godine. Na 4. (zadnjoj) stranici pri dnu u zadnjem stupcu tekst:

NOVI GRADONA ELNIK

Na temelju odluke vlade Države Hrvatske (nema onog: Nezavisna – op. moja) imenovao je povjerenik za isto nu Slavoniju g. dr. Marko Lameši novim gradskim na elnikom ustašu g. **Franju Du meli a** iz Vinkovaca.

Ništa više, ni tada, ni kasnije. Foto? Nema. Intervju? Nema. itaju i to misao mi odmah leti do onog "ustaše Markovi a" iz knjige Safeta Jaski a.

77

3. "Hrvatski Branik" br. 5 od 31. sije nja 1942. godine. Na 3. stranici lanak:

SKUPŠTINA "RELKOVI A"

U etvrtak 22. o. mj. održalo je Hrvatsko pojeva ko i glazbeno društvo "Relkovi " svoju redovitu glavnu skupštinu, na kojoj su primljeni podneseni izvještaji.

Blagajna je primila 66.565 Kn, a izdala 42.043 Kn.

Društvo ima izvršuju ih lanova 64, a podupiraju ih 283.

Za predsjednika izabran je jednoglasno g. **Franjo Du meli** , a za odbornike gg. Ivan Tadijanovi , Pavao Dill, Anica Šimi , Franjo urko, Viktor Justi , Nikola Zambarlin, Stjepan Kneževi , Josip Krain i i Josip Balaži . Izme u ovih odbornika konstatirati e se ostali dužnosnici.

U nadzorni odbor izabrani su gg. Dragutin Basler, ing. Josip Kuman i ing. Ivo Ba oka. Za zborovo u ostaje g. D. Mar elja.

Povišena je lanarina od Kn 2 na Kn 5 mjese no.

Niti godina dana nakon što je preuzeo dužnost gradona elnika Vinkovaca Franjo Du meli se dokopao još jedne važne funkcije. Postao je predsjednik pjeva kog društva!

Bilo bi to sve što sam našao u "Hrvatskom Braniku" u svezi s izborom, postavljenjem i imenovanjem Franje Du meli a.

Je li to dovoljno za strijeljati ga?

Ja ne mislim da to nije prihvatljiv dokaz za njegovu likvidaciju, ali kako nisam demokrat tipa Tvrtka Jakovine i Hrvoja Klasi a, to mi nije dopušteno dati kona ni zaklju ak.

Franjo Du meli je zbog toga morao oti i u Argentinu, a Zdravko Du meli nije mogao posjetiti Vinkovce.

78

Objave

Pronašao sam 32 objave, koje je potpisao Franjo Du meli kao gradona elnik, i to: 22 oglasa, 2 proglasa, 4 natje aja, 2 odluke i 2 upozorenja.

Rakovički heroj **u spomen 70-god. smrti**

Vjerovalo je čvrsto u budućnost grude,
ispunjenje svete i zavjetne misli
i dao je život da slobodna bude
od lanaca ropских koji su je stisli.

I kod Rakovice herojski je pao.
Tragedija bolna, novo iskušenje.
Patničkom je rodu novu snagu dao
da postane hrabar i čvrst kao
stijenje.

Ustanak je bio ugušen do kraja,
al' vjera je rasla, jačala sve više.
Digao se svijetli, blistav lik pun
sjaja,
legendarna ličnost i još više, više ...

I priča o njemu, svecu, mučeniku
od usta do usta kola kao bajka.
K njegovom su svetom i patničkom
liku
upili poglede otac, dijete, majka.

Uzeli smo križ svoj i pošli za njime,
vizijom slobode, k slavi uskrsnuća.
I slobodni danas, dičimo se time,
puni blage sreće i mekog ganuća.

Duša Rakovice, duh je cijele nacije,
mistika, kult i naše uzdanje,
naša najveća svetinja, nada --
a on, neumrli, Božije poslanje.
Vjekoslav Ečimović

"Hrvatski Branik", Vinkovci, br. 44, 1. studenog 1941. godine

Evo oglasa:

- (1) 17. svibnja 1941. godine: "Za plaćenja dospjeli porezi mora se platiti najkasnije do 15. svibnja 1941. bez zakonskih posljedica." (potpisano 12.5.1941.)

79

- (2) 24. svibnja 1941. godine: "Za prodaju dvorišne zgrade u Gundulićevoj ulici br. 24 raspisuje se javna dražba za dan 30. svibnja 1941. u 10 sati prije podne na licu mjesta. Pozivaju se reflektanti, da izvole istoj prisustvovati." (potpisano 20.5.1941.)

- (3) 19. srpnja 1941. godine: "Gradsko poglavarstvo u Vinkovcima raspisuje na osnovu čl. 82. i 89. Zakona o Drž. raunovodstvu i zaključku gradskog zastupstva u Vinkovcima to . 99 od 12.-VIII.-1940. i to . 116 od 5.-IX.-1940. prvu pismenu jeftimbu za gradnju betonskog pločnika u Vinkovoj ulici u Vinkovcima u skrajnjem roku. Predračunska svota iznosi 121.000 dinara." (potpisano 11.7.1941.)

- (4) 13. rujna 1941. godine: "Pozivaju se svi vlasnici praznih stanova, kao i oni koji o takovima vode brigu uprave, da bezuvjetno do 20. rujna 1941. podnesu prijave o tim praznim stanovima kod ovog gradskog poglavarstva u sobi br. 5." (potpisano 11.9.1941.)

- (5) 15. studenog 1941. godine: "U predmetu uplate samoupravnih prireza za god. 1941. Dana 15. studenoga o. g. dopijevaju za uplatu samoupravni prirezi za zadnju četvrt ove godine." (potpisano 8.11.1941.)

- (6) 22. studenog 1941. godine: "Okružnicom Ministarstva Hrvatskog Domobranstva VII. odjel broj: I 17767 određeno je, da svi oni koji su na bilo koji način oštećeni po bivšim jugoslavenskim vojnim vlastima, prijave svoja potraživanja. Pozivaju se stoga svi, koji su dali u vojne svrhe: Konje, kola, hamove i slično, a da do danas nisu primili naknadu u

novcu ili da im nisu vra eni njihovi vlastiti predmeti, da do 26. studenoga 1941. donesu u gradski vojni odsjek svoje komorne karte i oprijave svoje potraživanje. Nadalje se pozivaju svi vlasnici zemljišta na ijem su posjedu kopani kanali i izgra ivane utvrde, a da nisu u mjesecu listopadu ove godine ve

80

Broj: 1027 - II - 1941.

Natječaj

Kod ovog poglavarstva ima se popuniti mjesto građevnog inženjera, koje se zvanje raspoređuje počev od VIII. grupe.

Pozivaju se reflektanti, da svoje molbe biljegovane sa 30 Din državne (banske) i 15 Din gradske podnesu ovom poglavarstvu u roku od 15 dana.

Natjecatelji moraju ispunjavati uslove po zakonu o činovnicima t. j. mora biti državljanin, da je svršio tehnički fakultet i ima propisane ispite, da je regulirao vojnu obavezu, da je zdrav i sposoban za službu, podatke o rođenju, vjenčanju, te svjedodžbe o dosadanjem zaposlenju. Molbi treba priložiti kratak opis života, te svjedodžbe o neporočnosti.

GRADSKO POGLAVARSTVO

U Vinkovcima, 13. svibnja 1941.

Gradski načelnik:

F. Dučmelić, v. r.

Broj: 771 - II - 1941.

Oglas!

U smislu propisa čl. 148 zakona o neposrednim porezima dospjela je danom 1. travnja o. g. druga četvrtina za plaćanje poreza i samoupravnih prireza.

Za plaćanje dospjeli porez mora se platiti najkasnije do 15. svibnja 1941. bez zakonskih posljedica.

Usljed događaja koji su se odigrali posljednjih dana naplata poreza gotovo je potpuno izostala.

Novo nastalo stanje pr g'lašenjem Nezavisne Države Hrvatske iziskuje potrebna sredstva za rukovođenje javnih poslova, pa se usljed toga pozivaju dužnici, da dugovinu najkasnije do 23. ovoga mjeseca u cjelosti uplate pod pretnjom zakonskih posljedica.

GRADSKO POGLAVARSTVO

U Vinkovcima 12. svibnja 1941.

Gradski načelnik:

F. Dučmelić, v. r.

svoja potraživanja prijavili, da ista tako er do 27. studenoga prijave kod gradskog ekonomu u sobi gradskog poglavarstva soba broj 6. Upozoruju se takovi ošte enici koji sada imaju na ishrani državne konje u zamjeni za svoje koje su dali u vojne svrhe, da tako er moraju svoja potraživanja prijaviti po komornoj karti, jer ovi konji koje sada imaju nisu svojina pojedinca ve državna." (potpisano 19.11.1941.)

- (7) 22. studenog 1941. godine: "Pozivaju se svi pri uvni i umirovljeni asnici svih narodnosti osim Srba i Židova – koji do danas još nisu predali prijavu za primitak u Hrvatsku vojsku, da izvole prijavu predati najkasnije do 1. prosinca 1941., jer poslije toga roka ne e više nitko mo i biti primljen za pri uvnog asnika." (potpisano 20.11.1941.)

- (8) 19. prosinca 1941. godine: "Odlukama gradskog na elnika od 26. rujna i 30. listopada 1941. broj 8689 II 1941. odobrenim rješenjem Državne riznice, odjela za državni prora un i ra unovodstvo, Nezavisne Države Hrvatske od 1. prosinca 1941. broj 72060-2-1941., odlu eno je da se gradska uvoznina pla a sa 2 i 3 % od nabavne vrijednosti uvežene robe." (potpisano 17.12.1941.)

- (9) 11. sije nja 1942. godine: "Po zapovjedi Ministarstva Hrvatskog Domobranstva od 28. XII. 1941. broj 6652: odre eno je da se svi muškarci sposobni ili nesposobni ro eni od 1900 – 1921. osim Srba, Židova i Cigana imaju prijaviti kod op ine gdje sada borave." (potpisano 7.1.1942.)

- (10) 17. sije nja 1942. godine: "Oglas! U predmetu uplate samoupravnih prireza. Dana 15. velja e o. g. dospjeva I. etvrt uplate gradskog nameta i drugih samoupravnih prireza za godinu 1942." (potpisano 15.1.1942.)

- (11) 31. sije nja 1942. godine: "Ministarstvo selja kog gospodarstva odredilo je cijenu o iš enog i zape a enog (plombiranog) sjemena crvene djeteline sa 39 Kuna (trideset devet) za 1 kg o iš enog sjemena. Prodaja neo iš enog sjemena u svrhu sjetve zabranjuje se, pa se pozivaju proizvođitelji i trgovci, kao i svi posjednici neo iš enog sjemena crvene djetellne, da ga prodaju istionama sjemenja ili trgovcima i onima, koji su ga dužni otpremiti u istione. Ovogodišnji urod sjemena crvene dieteline je bio vrlo dobar, pa e preostati nešto i za izvoz. Država e u zamjenu za sjeme djeteline dobiti razno drugo sjemenje i to sjeme: kravske i še erne repe, jari je am, razno krmno i povrtljarsko bilje na kojem oskudijevamo.

Da bi mogli pravovremeno sve ovo sjemenje dobiti, pozivaju se proizvođitelji, kao i svi posjednici sjemena crvene djeteline, da sve višeke odnosno zalihe predaju istionama ili trgovcima i komisionarima, a oni da ga odmah upute u istione. Svako nagomilavanje sjemena od strane trgovaca kao i prodaja neo iš enog sjemena najstrože e se kazniti." (potpisano 25.1.1942.)

- (12) 31. sije nja 1942. godine: "Pozivaju se gr ko-isto njaci, da donesu svoje obrtnice i ovlaš enja u gradsko poglavarstvo soba br. 1 radi revizije i o evidnosti najkasnije do uklju ivo 7. velja e 1942. pod prijetnjom zakonskih posljedica." (potpisano 30.1.1942.)

- (13) 7. velja e 1942. godine: "Prema rješenju Ministarstva selja kog gospodarstva br. 1. od 15. I. 1942. i Velike Župe Vuka hr. 1333 od I. 1942 pozivaju se svi posjednici zemljišta, koji nemaju sjemena: kukuruza, zobi i je ma, a kane iste usjeve na svojim

zemljišlima sijati, da jave svoju potrebu najkasnije do 12. velja e 1942. ovome poglavarstvu soba broj 6." (potpisano 31.1.1942.)

83

- (14) 14. velja e 1942. godine: "Zajednica za kožu poslala je ovom poglavarstva 40 komada doznaka za nabavu cipela i 190 komada doznaka za popravku obu e." (potpisano 11.2.1942.)

- (15) 14. velja e 1942. godine: "Završni ra un gradske ob ine za godinu 1940 zajedno sa našastarom izložen je u ra unovodstvu gradskog poglavarstva na javni uvid od 14. do uklju ivo 21. velja e t. g." (potpisano 12.2.1942.)

- (16) 14. velja e 1942. godine: "Pozivaju se dužnici paušalnih osiguranja usjeva od tu e za godinu 1941-42. da dužnu svotu uplate neizostavno kod poreznog ureda u Vinkovcima do 31. ožujka o. g. Tko ne plati taj paušal gubi pravo na oštetu u slu aju ledotu e u godini 1942." (potpisano 9.2.1942.)

- (17) 28. velja e 1942. godine: "Priedlog prora una gradske ob ine za godinu 1942. izlaže se na javni uvid u ra unovodstvu poglavarstva od 2. do zaklju no. 6. ožujka t. g." (potpisano 26.2.1942.)

- (18) 28. velja e 1942. godine: "Primje eno je da vlasnici stoke ne prijavljuju promjene stanja stoke i ako su opetovano pozvani i upozoreni na posljedice takovog propusta." (potpisano 10.2.1942.)

- (19) 7. ožujka 1942. godine: "Kako se ove godine naslu uje dobar rod vo a, to je potrebno ve sada poduzeti sve potrebno, da se o isti i o uva od gusjeni nih gnijezda sve vo no i po mogu nosti ukrasno stabalje. Kako su razna kemijska sredstva skupa i teško ih se dobije, prinuždeni smo poslužiti se onim sredstvima, koja nam stoje na raspolaganju, a to je, da svi u svojim vrtovima i vo njacima noževima ili škarama temeljito izsje emo gusjeni na gnijezda, a po tom pokupimo i spalimo." (potpisano 24.2.1942.)

- (20) 21. ožujka 1942. godine: "Op e je poznata stvar, da mi oskudjevamo u povr u. Ta oskudica se naro itu osje a u

84

gradovima, uslijed ega smo primorani da uvažamo povr e iz inozemstva, ma da kod nas s obzirom na kakvo u našeg zumljišta i klimu postoje vrlo dobri uslovi za gajenje povr a tako, da bi mogli sa svojom vlastitom proizvodnjom ne samo da podmirujemo svoju potrebu, ve bi mogli i da izvozimo." (potpisano 10.3.1942.)

- (21) 25. travnja 1942. godine: "Po naredbi Ministarstva Hrvatskog Domobranstva II odjel broj: 5517 od 2. travnja 1942. imaju se svi Slovenci koji borave na podru ju grada Vinkovci prijaviti, a koji su ro eni 1887 - 1924 godine. Prijaviti se imaju svi bez obzira, da li su do sada postigli zavi ajnost u kojoj ob ini Nezavisne Države Hrvatske ili nisu ili se pak još i sada imaju smatrati stranim državljanima." (potpisano 20.4.1942.)

- (22) 25. travnja 1942. godine: "Gradska aprovizacija Vinkovci primila je od Zajednice za kožu u Zagrebu izvjestan broj doznaka za obu u i popravak obu e, te e ih razdijeliti onima, koji su podnieli molbu za obu u ili popravak." (potpisano 23.4.1942.)

Evo proglasa, natje aja, odluka i upozorenja:

- (1 – proglas) 10. svibnja 1941. godine: "Pozivaju se svi oni mladi i, koji žele stupiti dobrovoljno u vojsku radi odsluženja roka, da se prljave u Vojnom odjelu ovog poglavarstva, gdje će dobiti potrebne upute." (potpisano 9.5.1941.)
- (2 – natječaj) 17. svibnja 1941. godine: "Kod ovog poglavarstva ima se popuniti mjesto građevnog inženjera, koje se zvanje raspoređuje po ev od VIII. grupe. Pozivaju se reflektanti, da svoje molbe biljigovane sa 30 Din državne (banske) i 15 Din gradske podnesu ovom poglavarstvu u roku od 15 dana." (potpisano 13.5.1941.)

85

- (3 – natječaj) 31. svibnja 1941. godine: "U vršenju poslova gradskog zastupstva iz § 88 i 89 zgo, a po odredbi Povjerenika Vlade Nezavisne Države Hrvatske za Istočnu Slavoniju od 1. V. 1941. broj 46, a u smislu to . 3 Zakona o gradskim općinama, raspisuje se natječaj za popunjenje mjesta pravnog izvjestitelja kod ovog poglavarstva." (potpisano 27.5.1941.)
- (4 – natječaj) 31. svibnja 1941. godine: "Kod ovdašnjeg redarstva ima se popuniti šest mjesta redara, pa se pozivaju reflektanti, da podnesu svoje molbe s potrebnim ispravama Predstojništvu gradskog redarstva do 14. lipnja t. g. 12 sati prije podne." (potpisano 28.5.1941.)
- (5 – proglas) 30. kolovoza 1941. godine: "Podjela krušnih (brašnenih) karata izvršiti će se u dane 30 i 31 kolovoza 1941 godine, t. j. u subotu i nedjelju od 8—12 prije podne i od 2—6 sati poslije podne." (potpisano 28.8.1941.)
- (6 – odluka) 13. rujna 1941. godine: "Na temelju ovlasti Povjerenika vlade Nezavisne Države Hrvatske za Istočnu Slavoniju od 1. svibnja 1941 broj 46 a u smislu §§ 88 i 94 Zgo u zastupanju gradskog zastupstva određuje se: da se prihodi gradske općine za godinu 1941., navedeni u nadležno odobrenom pravilniku o приходима pod §§ 3, 5 i 12 od 1. listopada 1941. ubiru kako slijedi:" (potpisano 11.9.1941.)
- (7 – upozorenje pučanstvu) 15. studenog 1941. godine: "U posljednje vrijeme pronose se glasovi, da će klanje svinja po privatnicima odnosno tovljama biti zabranjeno, kao i da se neće moći osigurati dovoljna količina kukuruza za tovljenje svinja, te da će se tovljama svinja tovljene svinje oduzimati." (potpisano 12.11.1941.)
- (8 – upozorenje) 6. prosinca 1941. godine: "Gradskom poglavarstvu je poznato, da izvjesni elementi šire po gradu

86

- zlonamjerne glasine, kako bi u pučanstvu stvorili nepovjerenje u gradsku upravu, pa i tu samu Državnu vlast." (potpisano 4.12.1941.)
- (9 – odluka) 24. siječnja 1942. godine: "Na temelju okružnice Ministarstva za obrt, veleobrt i trgovinu od 17. XII. 1941. broj 75710 I Okružnice Velike Župe Vuka u Vukovaru od 29. XII. 1941. broj 111155. NARE UJEM: da se na području grada Vinkovci u restoracijama, gostionicama, iskuhavaonama jela i ostalim javnim i privatnim lokalima, koji stalno poslužuju goste hranom, ne smije gostima davati po obroku više od 50 grama kruha s tim, da se stalne goste može poslužiti ovom količinom kruha najviše četiri puta dnevno." (potpisano 15.1.1942.)
- (10 – natječaj) 31. siječnja 1942. godine: "Gradsko poglavarstvo u Vinkovcima raspisuje natječaj za popunjenje mjesta živodera. Mjesto je ugovorno." (potpisano 26.1.1942.)

Bilo bi to sve što sam našao u "Hrvatskom Braniku" u svezi s objavama gradonaelnika Vinkovaca Franje Đurđevića.

Je li to dovoljno za strijeljati ga?

Ja ne mislim da to nije prihvatljiv dokaz za njegovu likvidaciju, ali kako nisam demokrat tipa Tvrtka Jakovine i Hrvoja Klasića, to mi nije dopušteno dati konačni zaključak.

Franjo Đurđević je zbog toga morao oti i u Argentinu, a Zdravko Đurđević nije mogao posjetiti Vinkovce.

SLOBODI

Došla si
ponosna
sveta
i čista
u jednom sretnom,
svečanom danu
i kapnula
na duše naše —
ko melem
na tešku narodnu ranu.

Misao na tebe
i sreća
koju nam носиš
u napaćenim dušama
kao kaplja
drage, isplakane suze
radosno blista.

Došla si
sveto i tajno
u naše sumorne duše,
pačene tugama dugim
tvoje nesretne djece.

I sad nam ostani trajno!
Nek su za vazda
minuli teški dani
ropstva i suza.
Nek je Hrvatska draga
riješena
jednom za uvijek
ropskih uza.

Slobodo!
Mi ti danas kličemo
i pjevamo,
puni ganuća i sreće.
U srcima našim
nikada prije
radosti veće.

Vjekoslav Ećimović

"Hrvatski Branik", Vinkovci, 8. studenog 1941. godine

Zdravko Du meli , crtež
"Drvni sok otrgnutih grana", str. 20

GOVOR GRADONA ELNIKA

("Hrvatski Branik", br. 24, 14. lipnja 1941. godine)

Gradona elnik Vinkovaca gosp. Du meli rekao je u svom govoru slijede e:

"Svjetski rat donio je propast Austro-Ugarske monarhije. Ona je bila tvorevina iz desetak raznih narodnosti. Ni jedan narod u njoj nije imao svoje potpune samostalnosti. Neprestano su tražila svoja prava, ali sve je bilo uzaludno. Svjetski rat je svršen versalleskim ugovorom. Time je opet nastalo otvoreno pitanje, jer ni ovdje nije odlučeno samoodre enje naroda, već diktiran od pojedinih ljudi, koji nisu bili nacionalni, već su bili židovi i ljudi nastrojeni židovstvom i tako je stvoren novi konglomerat.

Iz toga se izrodila nesretna država Srba, Hrvata i Slovenaca. Promijenjena je i njezina firma u Jugoslaviju, **kao da je tu kakova trgova ka tvrtka**. Na upravi te firme uvijek su bili samo tirani Srbi i srbofili tako, da je **hrvatski narod bivao iz dana u dan oslabljiv, bijen, zatvaran i ubijan**, a sve zato, **što su bili sljedbenici ideje Oca domovine dra Ante Star evi a**. Danas u predve erje proslave imendana njegovog, svrstali su se Hrvati i Nijemci i ostali prijatelji hrvatskoga naroda i priredile ovu velebnu manifestaciju u znak priznanja jedinoj i pravoj pravaškoj ideji Oca domovine, koju je danas ustrajnim radom oživotvorio naš Hrvatski Poglavnik dr. Ante Paveli .

Pravaška ideja je njegovana skoro jedno stolje e, a u zadnje vrijeme uslijed srpske tiranije pretvorila se ideja u hrvatski ustaški pokret.

Njemu na elu stajao je po srpskim vlastima **tri puta na smrt osu en** Poglavnik dr. Ante Paveli . Ustaški pokret proveden je u djelo i stvorena je Nezavisna Država Hrvatska.

90

Nezavisna Država Hrvatska dobila je svoje granice od Mure i Drave, od Dunava do Jadranskog mora. Ispunio se devet stotina godišnji san Hrvata — **ispunio se san dr. Antuna Star evi a**. Ne bi toga ni danas bilo, da se nije rodio veliki Vo a njema kog naroda Adolf Hitler, da nije bilo Ducea Mussolinia, koji su primili Poglavnika i zajam ili mu slobodu hrvatskoga naroda. Zahvaljujemo velikom njema kom i talijanskom narodu i njihovim Vo ama, što su nam pomogli ostvarenju Nezavisne Države Hrvatske i kličemo Živjeli!

Onome slava, koji nas vodi,
s njim e nam nova sre a cvast —
koji nas vodi miloj slobodi,
onome slava, vje na ast.

Slava dru. Antunu Star evi u!

Poglavniku dr. Antunu Paveli u estitamo imendan sa željom, da dokon a u zajednici s Vo ama osovinskih sila zapo eti rad na ostvarenju novog poretka u Evropi, da stvori dugotrajni mir, a mi Poglavniku još jednom sve ano obe avamo, da emo uvijek biti

Za dom — spremni!

Tisu u grla popratilo je govor gradona elnika poklikom „Za dom — spremni“, a i tokom njegovog govora bio je prekidan urnebesnim pozdravom ini poklicima Poglavniku, Vo i Nijemaca Hitleru i Vo i Talijana Mussoliniju.

SVE ANI DO EK DOGLAVNIKA DR. MILE DUDAKA

("Hrvatski Branik", Vinkovci, br. 26, 28. lipnja 1941. godine)

Vinkovci, 23. lipnja — U subotu, uo i skupštine Ustaša u Vinkovcima, doputovao je predveer u naš grad automobilom Doglavnik dr. Mile Budak, gdje mu je prire en nadasve srda an do ek. Od stana gradona elnika preko trga Stj. Radi a do samostana . oo. Franjevaca, svrstalo se mnogobrojno gra anstvo, dok su u povorci bili Ustaše, vatrogasci sa glazbom, Junakinje i Junaci, HPD "Relkovi " sa glazbom, predstavnici vinkova klh društava i ostali. Pred slavlukom kod samostana pozdravio je Doglavnika tabornik g. prof. Viktor lusti , dok je mališan Dinko Cvenl predao kitu cvije a, kojega je Doglavnik ugodno dirnut uzeo da mu da pusicu.

Novi nazivi ulica

Gradsko poglavarstv u Vinkovcima odredilo je i objavilo ove promjene u nazivima gradskih ulica. Tako se mijenjaju: Trg Stjepana Radi a u **Trg Nezavisnosti**. Trg Pavla Radi a u Trg Stjepana i Pavla Radi a, ulica Kraljice Marije i Strossmayerova postaju jedna ulica, koja e se zvati **ulica dra Eugena Kvalernika**. Ulica Branka Vili i a u **ulicu Matije Soldina**. Ulica ure Dani i a u **ulicu dra Milana Šfflaya**. Ulica Ernesta Švagelja u **ulicu Marka Hranlovi a**. Nova ulica (iz ulice Kralja Tomislava do Preradovi eve) u ulicu Josipa Begovi a. Crkvena ulica u ulicu Mijata Stojanovi a. Zmaj Jovina ulica u ulicu Mije Babi a. Kralja Aleksandra u ulicu Poglavnika dra Ante Paveli a. Kara or eva u ulicu Sllpe javora. Kralja Petra u ulicu Adolfa Hilera. Vojvode Miši a u Ustašku ulicu (u pravcu vojarnje), a od ugla prema podružnici u Domobransku ulicu. ("Hrvatski Branik", Vinkovci, br. 29, 19. srpnja 1941. godine)

Doglavnik je prošao ispred postrojbi, do stana gradona elnika, gdje ga je gradona elnik g. **Franjo Du meli** , pozdravio srda nom dobrodošlicom.

U ve er prire ena je Doglavniku podoknica pri kojoj su špalir inile Junakinje, Junaci i Ustaše, a prisustvovalo joj mnogobrojno gra anstvo. Omladina i gra anstvo burno je aklamiralo Doglavnike i ostale narodne prvake kli u i slobodnoj Hrvalskoj, Poglavniku dr. Anti Paveli u, hrvatskoj vojsci, hrvatskom Srijemu i Drini te ostalima. Zbor HP i GD "Relkovi " otpjevao je "Planula zora". Orkestar "Relkovi a" svirao je "More Adrijansko", a mješoviti zbor otpjevao "Domovino". Podoknica završena je sviranjem "Još Hrvatska" i himnom. Prigodom podoknice izrekao je Doglavnik dr. Mile Budak prigodan govor upu en prvenstveno hrvatskoj omladini, podvukavši Njegovo neizmjereno veselje, na ovakovom srda nom i spontanom do eku.

Nakon podoknice spaljivane su na trgu komunisti ke i nearijevske knjige i brošure, a poslije razlijegle su se gradom spontane manifestacije u kojima je rodoljubna hrvatska omladina potvrdila, da je uvijek

Za dom spremna!

BORAVAK DOGLAVNIKA LUKE LEŠI A U VINKOVCIMA
 ("Hrvatski Branik", Vinkovci, br. 36, 8. rujna 1941. godine)

Ove nedjelje boravio je u Vinkovcima tri dana Doglavnik Luka Leši i tom prilikom **posjetio gradona elnika** s kojim je razgovarao o o gradskim prilikama i aktuelnim potrebama grada. Zatim je razgovarao sa kotarskim predstojnikom o prilikama u vinkova kom kotaru, a naro ito se interesirao **o obradjivanju zemlje onih srpskih porodica, koje su napustile kotar kao i o prehrani njihove stoke, jer je u interesu Nezavisne Države Hrvatske, da se ta imanja i dalje obra uju**. Osim toga Doglavnik je posjetio Ravnateljstvo šuma i zanimao se za potrebe istoga ravnateljstva i ustanovio, da je rad ravnateljstva koristan po državu, a da mu je uspjelo riješiti prehranu radnika, koji radi toga nisu mogli vršiti preko potrebne šumske radove. Tako e ravnateljstvo zapo eti sa intenzivnim šumskim radovima i spasiti jedan dio državne imovine. Pored drugih ustanova posjetio je i Šestu pješa ku pukovniju, gdje le našao sasvim drugi red nego li je to bio ranije slu aj. Upalo mu je u o i, da asnici i vojnici dišu novim hrvatskim duhom, a red u vojarni, po sobama i hodnicima upravo je uzoran. Hrana vojnika je vrlo dobra. Vojnici sa oduševljenjem vrše svoju dužnost prema Poglavniku i Domovini, a ve ina njih jedva eka da bude odre ena u odjele koji vrše svoju svetu dužnost prema domovini u krajevima, gdje još ima podmuklih ostataka zlo inaca etnika i komunista. Prije boravka u Vinkovcima, Doglavnik je neslužbeno obišao i viroviti ki kotar gdje se je zanimao za problem kolonizacije napuštene dobrovolja ke zemlje.

Zdravko Du meli , crtež
"Drvni sok otrgnutih grana", str. 11

VOKALNI KONCERT H. K. P. D. "TUROPOLJAC" U VINKOVcima

("Hrvatski Branik", Vinkovci, br. 39, 27. rujna 1941. godine)

U utorak 23. rujna o. g. priredilo je Hrvatsko katoličko prosvjetno društvo "Turopoljac" iz Velike Gorice, na svojoj velikoj turneji po Slavoniji, u svakom pogledu vrlo uspješni vokalni koncert u Hrvatskom domu. Kako su Vinkovci, srce Šokadije — za ovakve koncerte uvijek imali razumjevanja, to se i ovaj puta pokazalo, jer su sve karte bile prodane, pa je velika dvorana bila prepuna publike a i galerija.

Pred početkom koncerta pozdravio je društvo predsjednik H. K. P. D. "Turopoljac" g. Mijo Gusić naglašujući, da društvo radi već 16 godina, ali od 10. travnja o. g, kada je prestalo djelovanje beogradske glavnice i radi još intenzivnije, jer svojim radom širi svoju kulturu u svojoj Oslobođenoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, koju je oslobodio naš Poglavnik dr. A. Pavelić. Da vlada isti duh u Vinkovcima kao i u Vel. Gorici vidi po prepunosti dvorane građanstva, koji su posjetili koncert svoje braće. Zatim je vrlo skladno pod ravnanjem zborovode g. Nikole Totha izveden koncert od naših skladatelja: Cvitkovića, Matza, Mihanovića, Novaka, Okrugića, Špoljara, Totha i Vilhara. Pojedine skladbe morao je "Turopoljac" na zahtjev građanstva ponoviti.

Nakon izvedenog programa zahvalio se "Turopoljcu", gradonačelnik g. **Franjo Dumelić**, kako u ime građanstva tako i u ime „Relkovića", "Hrvatske žene" i svih ostalih kulturnih društava na ovako lijepo izvedenom koncertu sa željom da se "Turopoljac" u Vinkovcima ugodno osjeća, te svakom prilikom Vinkovce — srce Šokadije posjeti. — Iz Vinkovaca otišlo je H. K. P. D. "Turopoljac" u srijedu po podne u Šid.

Zdravko Du meli , crteže
"Drvni sok otrgnutih grana", str. 50

AKCIJA ZA OBNOVU STARE CRKVE

("Hrvatski Branik", Vinkovci, br. 39, 27. rujna 1941. godine)

Vinkovci 23. rujna. — U "Hrvatskom Braniku" od 30. kolovoza o. g. izašao je članak pod naslovom "Bazilika četvorice okrunjenih (Ana-tor Coronato — Naša stara crkva na Merajl)", u kojem je jasno opisana ova stara vlnkova ka crkva, njen prestanak kao crkve i njena prodaja g. Joci Veselinovl u kao skladište kao i to, da se ve dulje vremena nastojalo, da se ta stara crkva od sadašnjih vlasnika otkupi baš radi obnove crkve, ali sve bez uspjeha jer tu zahtjevi vlasnika bili pretjerani. Još ve a potreba obnove ove stare crkve pokazale se dolaskom . o. franjevacu Konventualaca.

Povodom toga članka izašla je viest u jednom hrvatskom dnevniku, da bi goreozna enu zgradu trebalo otkupiti u svrhu muzeja. — Ova viest toga dnevnika toliko je djelovala na Vlnkov ane, da su danas sa inili veliku deputaciju i zamolili gradona elnika g. **Franju Du meli a**, da se ova zgrada na svaki na in otkupi, ali samo u svrhu obnove crkve, a nikako za muzej, jer se muzej može smjestiti i u obi nim ku ama, dok je stara crkva podignuta na ast Bogu i njegovim svecima, pa obnovljena neka opet posluži istoj svrsi i u Oslobo enoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Ovaj je odkup goru e pitanje Hrvata Katolika dolaskom . o. franjevacu Konventualaca, a tim je lakši, što bi vlasnici te zgrade u svrhu obnove crkve bili voljni neki dio i pokloniti.

Gradona elnik g. **Du meli** obe ao je deputaciji da e ovo pitanje iznijeti na prvoj sjednici savjetodavnog odbora.

Zdravko Du meli , crtež
"Drvni sok otrgnutih grana", str. 28

BORAVAK OPUNOMO ENOG MINISTRA NJEMA KOG REICHA U VINKOVCIMA

("Hrvatski Branik", Vinkovci, br. 47, 22. studenog 1941. godine)

Vinkovci, 20. studenog. - U utorak boravio je u Vinkovcima opunomo eni ministar Velikog Njema kog Reicha preuzvišeni g. Siegfried von Kasche, koji je samovozom doputovao iz Vukovara u pratnji vo e njema ke narodnosne skupine g. Branimira Altgeyera i župana Velike Župe Vuka g. Dr. Jakoba Elickera. - U 14.15 sati bila je postrojena muška i ženska Ustaška mladež u uzornom redu pred Kreisleitungom. Nadalje jc bio postrojen i jedan odjel Njema ke pripremne bojne i jedan odjel muškog lanstva. Visoki gost posebno je pozdravio Ustašku mladež i njene zapovjednike, rukovavši se s njima. **Nakon toga pozdravio ga je gradona elnik g. Franjo Du meli .**

Gospodin ministar posjetio je Njema ko okružno zapovjedništvo, gdje ga je na ulazu pozdravio predsjednik Njema ke narodnosne skupine u Vinkovcima g. Martin Nett. - U okružnom zapovjedništvu održao je preuzvišeni gost kra i govor, a nakon njega govorio je g. Altgeyer. Obojica su istaknula da je Hrvatska njihova domovina i da moraju poštivati i izvršivati naloge Poglavnika, jer samo zajedni kom suradnjom posti i e se blagostanje Hrvatske i nove Europe.

Nakon odsvirane himne otputovali su visoki gosti natrag u Vukovar. Kod prolaza kroz Nuštar pozdravili su ugledne goste lanovi Njema ke narodnosne skupine kod vlastelinskog dvorca, dok su gosti odsjeli i prisustvovali na objedu kod grofa Khuen-Belassy. — Vinkovci bili su toga dana oki eni hrvatskim i njema kim zastavama.

"Hrvatski Branik", Vinkovci, br. 34, 23. kolovoza 1941. godine

Bilo bi to sve što sam našao u "Hrvatskom Braniku" u svezi s protokolom gradonačelnika Vinkovaca Franje Đurđevića.

Je li to dovoljno za strijeljati ga?

Hm!

Ja ne mislim da je i to bio prihvatljiv dokaz za njegovu likvidaciju, ali kako nisam demokrat tipa Tvrtka Jakovine i Hrvoja Klasića, to mi nije dopušteno dati konačni zaključak.

Franjo Đurđević je zbog toga morao oti i u Argentinu, a Zdravko Đurđević nije mogao posjetiti Vinkovce.

Onda je došao 8. svibnja 1945. godine.

Pretražuju i internetske informacije uspio sam o Franji Du meli u, zapravo neizravno, saznati samo ovo:

"Sredinom pedesetih godina cijela se vinkova ka obitelj Du meli a okupila u Argentini, u Buenos Airesu. Željko Du meli je marljivim radom postigao status gra evinskog inženjera, brat mu Zdravko postaje jednim od najpoznatijih argentinskih slikara, dok su otac i majka živjeli od o evog trgova kog biznisa." ("Željko Ivan Du meli ", Josip Šar evi , povijest.net)

Krenuo sam u potragu. Bez velikog uspjeha.

Nekako sam došao do uchesa.

Bilo je to ovako.

Moje pismo: Veleposlanstvo RH u Argentini, Domagoj Vincenzo Prosoli, savjetnik, 9. velja e 2018. godine:

Cijenjeni g. Prosoli,

ekamo Vaše javljanje, pa se ovim javljamo s dopunom naše molbe. Naime, u našem kulturnom projektu osim hrvatskog slikara i književnika Zvonimira Kataleni a i dr. obra ujemo tako er život i rad hrvatskog slikara Zdravka Du meli a, kao i njegova brata hrvatskog književnika Željka Du meli a (Vinkov anina, a mi smo iz Vinkovaca). U tijeku smo pripreme i rada na kulturnom podprojektu koji bi se ostvario u suradnji s Vukovarsko-srijemskom županijom i gradom Vinkovcima. Nadamo se da Vas ne emo previše opteretiti s informacijama koje emo Vam u svezi s ovim ubudu e slati.

PJEVAČKI ZBOR HRVATA IZBJEGLICA LOGORA FERMO

priređuje u subotu dne 26. srpnja 1947. u logorskoj dvorani

K O N C E R T

R A Z P O R E D

MUZKI ZBOR:

1. Jakov Gotovac:	»Jadrans«
2. F. Dučmelić:	»Zapivaj pismu«

ZENSKI ZBOR:

1. Ivan Dragišić:	a) »Meni je moj dragi mio«
	b) »Nema zime«
	c) »Diko bebo«
2. F. Dučmelić:	a) »Mene mama«
	b) »Suškaj diko«
	c) »Lastavica«

POČETAK
U 21 SAT

O D M O R

MJEŠOVITI ZBOR:

1. Ante Kopitović:	»Hajd zaigraj kolos«
2. Ing. Stjepan Horvat:	»Pjesme vedrine«
3. Miroslav Šlik:	»Koledarska«

MUZKI ZBOR:

1. Ante Kopitović:	»Na pjesma«

Zborovima ravna društveni zborovodja g. M. KINDY

ULAZNICE mogu se dobiti u predprodaji kod članova i članica pjevačkog zbora
i na blagajni prije početka izvedbe od 19-21 sat uz cianu od 25--Lira.

POSILIJE KONCERTA PLES
SVIRA KAZALIŠTNI ORKESTAR — BUFFET

Dakle, poznato nam je da su Cristian Sprljan iz Cordobe i Horacio Julio Spinetto u asopisu "Todo es historia" u br. 44 od 17. 9. 2012. objavili članke pod nazivom "Los Croatas en la Argentina". U tim člancima navedeni autori u veći m opsegu govore o životu i radu Zdravka Du meli a. Možete li nam dati kontakt s navedenim autorima, od kojih je prvi bio kandidat za člana savjeta Vlade RH.

Očekuju i Vaš odgovor, ostajemo s poštovanjem,

dr. sc. Tomislav Dragun

Odgovor: Domagoj Vincenzo Prosoli, 15. velja e 2018. godine

Poštovani g. Dragun,

Koristim nekoliko minuta slobodnog vremena kako bi Vam poslao podatke o g. Josipu Puchesu, uglednom Hrvatu iz Argentine i jednom od utemeljitelja Hrvatsko-argentinskog kulturnog kluba (a ina e je rodom iz Vukovara) s kojim sam se danas susreo i koji ima puno saznanja o životu i djelu bra e Du meli a pa predlažem da ga kontaktirate putem e-maila: josepuches@ciudad.com.ar

Ujedno, dajem Vam kontakt i od Cristiana Sprljana, Hrvata iz Cordobe (csprljan@yahoo.com) te Joze Vrljicka, urednika književne revije Studia Croatica (joza.vrljickak@gmail.com) iz Buenos Airesa koji bi mogao imati podatke o Zvonimiru Kataleni u.

Nadam se da e Vam ove informacije biti od pomo i te Vas srda no pozdravljam

Domagoj Vincenzo PROSOLI, M.Sc.

Moje pismo: Jose Puches, Argentina, 15. velja e 2018. godine

Čijenjeni g. Josipe Puchesu,

Zahvaljuju i dobroti g. Domagoja Vincenza Prosolia, M. Sc., savjetnika u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Argentini saznali smo za Vas, kao i za na in kako možemo stupiti u kontakt s Vama.

Radi se o sljede em:

Nakladna zadruga Ognjište, kao dio Zajednice kuturnih projekata iz Zagreba, radi oko objave djela hrvatskog slikara Zdravka Du meli a i hrvatskog književnika Željka Du meli a, te njihovog predstavljanja (prezentacije) u hrvatskoj i svjetskoj javnosti.

Cilj nam je u suradnji s Vukovarsko-srijemskom županijom i gradom Vinkovci osnovati galeriju u Vinkovcima u kojoj bi bile izložene reprodukcije i originali slika Zdravka Du meli a, te ostali predmeti u svezi s njihovim životom i radom.

Sa svoje strane nakladna zadruga Ognjište izdala bi književna djela koja je ilustrirao Zdravko Du meli (npr. Labirinte Jorge Luisa Borgesa), te memoarska djela Željka Du meli a.

Želimo posve osvjetliti život i djelovanje Zdravka i Željka Du meli a, pa ćemo u tom smislu angažirati vrhunske hrvatske povjesni are, likovne i književne kritičare, kao i društvene radnike.

105

U ovom poslu od dragocjene vrijednosti bi nam bila sje anja i spoznaja osoba koje su osobne poznavale bra u Du meli , a izgleda da ste Vi jedna od njih. Stoga bismo bili slobodni uputiti Vam neka pitanja, a odgovor na njih bi svakako pridonio realizaciji ovog projekta.

Molimo Vaš odgovor, te ostajemo uz srda an pozdrav,

dr. sc. Tomislav Dragun

Odgovor: Jose Puches, Argentina, 16. velja e 2018. godine

Poštovani g. Tomislav Dragun,

Zahvaljujem na Vašem dopisu i o ekujem pitanja koja najavljujete, da vidim u kojoj mjeri Vam mogu pomo i.

Ja sam iz Vukovara i još se sje am kada je tadašnji gradona elnik Vinkovaca Franjo Du meli god. 1945-e došao k nama na proslavu JOSIPOVA - imendana moga oca.

Kada je god 1948-e val hrvatskih emigranata stigao u Argentinu, Franjo Du meli i moj punac ing. Maks Hranilovi sagradili su ku u do ku e. Susjedi smo još i danas.

Poslati u Vam obavjest o "okruglom stolu" koji sam kao tadašnji predsjednik (travanj 1999-e) Hrvatsko Argentinskog Kulturnog Kluba predvodio unutar argentinske godišnje izložbe svjetskih knjiga uz pomo nekoliko kritičara ali i g e. Prof. Mirjane Poli Bobi iz Zagreba, u tom asu u posjeti Argentini, pod naslovom "SVIJET BORGES-a KROZ KIST DU MELI -a."

106

PROGRAMA

MUSICA SACRA

Missa Mariana:

Kyrie
Gloria
Credo
Sanctus
Benedictus
Agnus Dei DEGREL

Panis Angelicus KOVAČEC

(Acompaña al órgano R. P. Prof. Mirko Kovačec.)

(Intervalo de 15 minutos)

MUSICA ARGENTINA

Vidalita SICILIANI
Canción del Carretero BUCHARDO
El Escondido BOERO

(Intervalo de 15 minutos)

MUSICA CROATA

Večer na Savi (Atardecer al río Sava) ZAJC
Kesni sneg (La nieve tardía) LISAC
Večernica (La tardecita) KOLARIĆ
Stari ribar (El viejo pescador)
Marijo, Marijo (María, María)
Na brigu kuća mala (La casita en la colina) DEGREL
Ponuda dragoga (El ofrecimiento del querido) GOTOVAC

SOLISTAS:

Tina Ivče Čubelić, soprano (Kyrie)
Franjo Dučmelić, barítono (El viejo pescador)
Ante Vikario, tenor (María, María)
Matija Djuzel, tenor (El ofrecimiento del querido)

Director del Coro: IVO DEGREL.

Kad primim Vaša pitanja razgovarati u sa k erima Željka Du meli a da mi pomognu kod ovih informacija.

Jeste li Vi u posjedu ovdje publiciranih njegovih knjiga?

Lijepi pozdrav

Ing. Josip Puches

Moje pismo: Jose Puches, Argentina, 1. ožujka 2018. godine

Cijenjeni g. Puches,

Kao što sam Vam ve napomenuo upravo radimo na osnivanju "Galerije bra e Du emeli ", koja bi se nalazila u Vinkovcima. U njoj bi bila predstavljena djela Zdravka i Željka Du meli a, te izložena dokumentacija, fotografije, reprodukcije i originali njihovih djela, kao i predmeti vezani za njihov život, djelovanje i djela.

U tom smislu upravo pripremamo sastanak s g. Bozom Galie , županom Vukovarsko-srijemske županije, s g. Ivanom Bosan i em, gradona elnikom grada Vinkovcima i s predstavnicima kulturnih ustanova iz Vinkovaca i Vukovarsko-srijemske županije, na kojem bi se donijeli odgovaraju i zaklju ci, kao i plan za osnivanje i rad doti ne Galerije.

Isto tako, zakazan nam je sastanak za isu i tjedan u Ministarstvu regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, na kojem e se razgovarati o mogu nosti financijske potpore ovom kulturnom projektu iz sredstava EU fondova.

Prije imo sada na naš interes i pitanja u svezi sa životom, djelovanjem i djelima Zdravka i Željka Du meli a.

1. Zanimaju nas materijali i opis zbivanja u obitelji Du meli tijekom razdoblja do 1945. godine. O tome istina nešto piše Željko Du meli u svojoj knjizi "Hrvat I - Dogodovštine jednog obi nog ovjeka", ali to je za ove naše potrebe premalo.

2. Zanima nas opis doga aja iz života Franje, Željka i Zdravka Du meli a u razdoblju od kraja rata 1945. godine, pa do njihova doseljenja u Argentinu.

3. Zanima nas opis života lanova obitelji Du meli u Argentini, te podatci o njihovom radu u hrvatskim organizacijama u toj zemlji. Poželjno bi bilo do i do fotografija iz tog razdoblja.

4. Zanimaju nas podatci o svim knjigama koje je ilustrirao Zdravko Du meli kao i podatci o slikama koje je naslikao, te gdje se sada te slike nalaze i kako bi se moglo do i do njihovih reprodukcija.

5. Zanimaju nas pojedinosti iz odnosa Zdravka Du meli a i Jorge Luisa Borgesa, te kako možemo do i do njih.

6. Zanima nas gdje je i kada izlagao Zdravko Du meli svoje slike, te postoje li katalogi s tih izložbi.

7. Zanima nas što je sve napisao Željko Du meli , i je li nešto od toga ostalo u rukopisu. Mi od njegovih knjiga imamo nakladni ki niz "Hrvat - Croata", i to knjige: "I. - Dogodovštine jednog obi nog ovjeka", "II. - Hrvatska pati ali ne umire

nikada", "III. - etiri mjeseca u raju", "V. - Drvni sok otrgnutih grana" i "Slikovni dodatak". IV. knjigu iz ovog nakladni kog niza nastojimo pribaviti.

8. Zanimaju nas skladbe Franje Du meli a, je li štogod od toga o uvano?

109

9. Želimo se povezati s lanovima obitelji Du meli kako bismo se upoznali s njihovim mogu im željama glede sadržaja ovog kulturnog projekta, kao i s njihovom suglasnoš u na korištenje autorskih prava pri objavi djela Zdravka, Željka i Franje Du meli a.

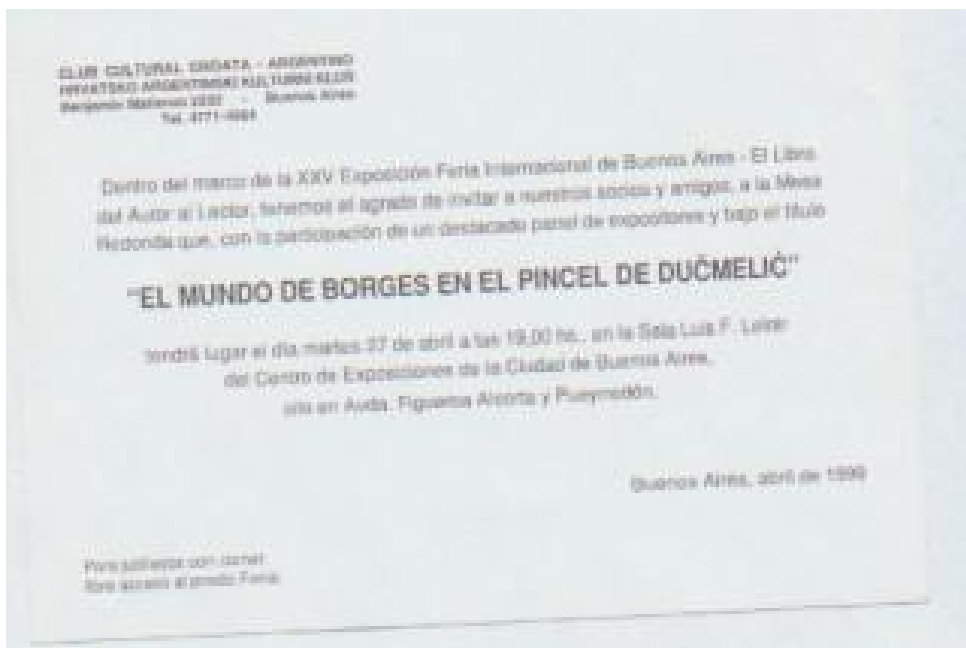
Svakako bi nam trebali materijali s okruglog stola održanog pod naslovom "Svijet Borgesa kroz kist Du meli a" jer ih uop e nemamo.

O ekujemo Vaš odgovor, te Vas

Srda no pozdravljamo

dr. sc. Tomislav Dragun

Nisam dobio odgovora na svoja pitanja. Samo ovu pozivnicu za izložbu Zdrvka Du meli a:

110

Moje pismo: Jose Puches, Argentina, 29. lipnja 2018. godine

Cijenjeni g. Puches,

Nismo se ve dugo uli.

Hvala na poslanoj nam pozivnici za izložbu Zdravka Du meli a.

Imate li još ili nam možete dati još informacija o lanovima obitelji Du meli , pa i Vašem puncu ing. Maksu Hranilovi u?

Govorili ste i nešto o Okruglom stolu Hrvatsko-argentinskog kulturnog kluba (travanj 1999.), ali nam ništa od toga niste poslali.

Napomena:

Prije smo Vam se javljali s e-maila "Ognjišta", a dalje ćemo toiniti preko e-maila ove udruge.

Srdan pozdrav

dr. sc. Tomislav Dragun

Opet sam ostao bez odgovora. Neobično.

Bolje sreće sam imao s Dr. Adrianom Smajić, odvjetnicom i prevoditeljicom, i s Jožom Vrljićkom, glavnim urednikom časopisa "Studia Croatica" iz Buenos. Poslali su dosta gradiva o djelovanju Franje Đurđevića u H.P.Z. "Jadran", ali ne i o njegovom privatnom životu.

Hvala im.

Dr. Adriana Ivana Smaji

Bolje išta, nego ništa. Nisam mnogo toga našao o životu Franje Du meli a u Argentini, ali sam ipak donekle uspio približiti se njegovom tamošnjem glazbenom djelovanju. Ono se je, uglavnom, odvijalo uz H(rvatski) P(jeva ki) Z(bor) "Jadran" iz Buenos Airesa, kojemu u stoga tako er posvetiti doli nu pozornost.

Pa, po imo to konkretno pogledati.

112

Franjo Du meli je bio najprije član Privremenog odbora, te Prire iva kog odbora (1947./48.) H.P.Z. "Jadran", a kasnije član njegova Artisti kog odbora i astnog suda. Radio je za "Hrvatski radio-sat", a tamo je pokrenuo i tamburaškog radio zbor.

Bio je i predsjednik H.P.Z. "Jadran":

"Kao pisac ovih redaka i kao osmogodišnji tajnik zbora, ne mogu propustiti ovu zgodu, a da ne zahvalim onima, koji su u zajedni kom radu najviše u inili. To su: petgodlšnji predsjednik Ivica Dragi evi i **trogodišnji predsjednik Franjo Du meli**, koji su svojim radom stekli simpatije i priznanja i zbora i celog hrvatskog kolektiva u Buenos Airesu. Uz njih moram na ovom mjestu spomenuti i jednogodišnje predsjedni tvo Josipa Holuba." (Ivica Dima)

Bio je njegov zborovo a:

"Isto tako pridružujemo vama i onaj mali broj podupiraju ih članova (oko 200), koji su sa materialnim doprinosima pomogli vaš rad. Uz vas dolaze i one **hrvatske zborove**, koji su u zboru radili, a to su bili Ante Nola Ramljak, Marijan Kindi, Ante Kopitovi, Josip Bujanovi, **Franjo Du meli** i sadašnji dirigent prof. Ivo Degrel. Tako er izri emo zahvalnost onim hrv. skladateljima u tu ini, koji su nas pomogli svojim skladbama. a to su: prof. Stjepan Horvat, prof. M. Kova ec, prof. Ivo Degrel, Franjo Du meli, Zdravko Lisac i Antun Kopitovi ." (Ivica Dima)

Skladao je za njega:

"Isto tako pridružujemo vama i onaj mali broj podupiraju ih članova (oko 200), koji su sa materialnim doprinosima pomogli vaš rad. Uz vas dolaze i one hrvatske zborove, koji su u zboru radili, a to su bili Ante Nola Ramljak, Marijan Kindi, Ante Kopitovi, Josip
113

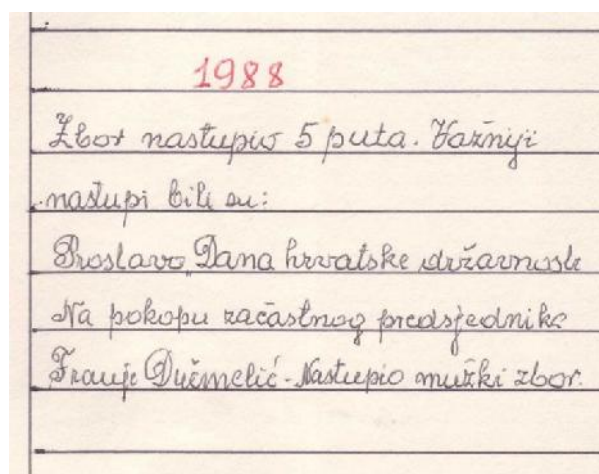
Bujanovi, Franjo Du meli i sadašnji dirigent prof. Ivo Degrel. Tako er izri emo zahvalnost onim hrvatskim skladateljima u tu ini, koji su nas pomogli svojim skladbama. a to su: prof. Stjepan Horvat, prof. M. Kova ec, prof. Ivo Degrel, Franjo Du meli, Zdravko Lisac i Antun Kopitovi ." (Ivica Dima)

Zabilježene su ove skladbe: "Svetom Anti", "Zapivaj pismu ribare stari", "Kad za Marjanom padne no ", "Anica ovce uvala" i "Diko bebe".

Pjevao Je (bas) u zboru i kao solist.

Umro je u Buenos Airesu.

Nakon godinu dana ponovo sam se javio ing. Josipu Puchesu.

Moje pismo: Jose Puches, Argentina, 12. veljače 2019. godine

Cijenjeni g. Puches,

Obe ali ste mi informacije o Franji, Željku i Zdravku Du meli u, ali niste održali riječi. G. Prosoli mi Vas je preporučio kao čovjeka kojemu se može vjerovati, ali ste me razočarali.

Dovršavam svoju prvu knjigu o Zdravku Du meli u, a u kojoj se govori i o Željku, i o Franji Du meli u. Vaše informacije bi mi koristile.

Hoćete li mi se konačno javiti?

S poštovanjem

dr. sc. Tomislav Dragun

Odgovor: Jose Puches, Argentina, 12. veljače 2019. godine

Poštovani g. Dragun,

Oprostite da se nisam javio.

Evo nekoliko mojih sjećanja o obitelji Du meli. Kada je Franjo Du meli bio gradonačelnik Vinkovaca, bio je prijatelj mog oca i došao je k nama u Vukovar na proslavu njegovog imendana.

U Buenos Airesu se je prijateljstvo nastavilo, a i stanovali smo u blizini. Zdravko je postao cijenjeni slikar i ja sam bio na jednoj od poznatih godišnjih izložbi knjiga i u Buenos Aires-u

115

predvodio predstavljanje njegove suradnje s ilustracijama knjige jednog od najboljih argentinskih pisaca BORGES-a, što je za našu zajednicu predstavljalo veliki uspjeh.

Prije par dana predao sam Zdravkovim nekakvim nacrtima na čitanje nekoliko spisa u tom smislu, pa ih zamoliti da mi ih vrate, a Vas molim da mi ovim putem detaljnije napišete kakav materijal Vam je potreban, da vidim koliko Vam mogu pomoći.

Dida Franjo Du meli bio je od godine 1947.-e aktivan član Hrvatskog Pjevačkog Zbora "Jadran", a isto tako i njegov dirigent u nekoliko navrata od lipnja 1949.-e do svibnja 1953.-e, a sudjelovao je u mnogim nastupima unutar hrvatske zajednice.

S poštovanjem

Ing. Lic. Josip Puches

Moje pismo: Jose Puches, Argentina, 12. veljače 2019. godine

Cijenjeni g. Puches,

Hvala na odgovoru. Pomislio sam već da nije u pitanju neka nezgoda. Zadovoljan sam što nije.

Sve što ste mi dosad pisali staviti ću u svoju knjigu. Bilo bi mi drago kad biste mi poslali svoju sliku i sliku Vaše obitelji, pa ih i to staviti u knjigu.

O Franji Du meli u ne zanima sve. Joža Vrlji ak mi je poslao nešto toga o njegovom djelovanju u H.P.Z. "Jadran", ali nemam ništa o njegovom običnom životu: gdje je radio, kako je živio, s kim se je družio, i t.d. Dobio sam jednu njegovu sliku, ali mi ne bi smetalo kad bi se još toga našlo.

116

Pregledao sam novine "Hrvatski Branik", koje su izlazile u Vinkovcima do polovice 1942. godine. Obradio sam za knjigu i to što sam u tim novinama našao o Franji Du meli u.

Knjige Željka Du meli a imam, ali kad se još nešto našlo, bih bih Vam zahvalan. Za Zdravka Du meli a imam podosta toga iz časopisa i knjiga. Zanima me je li on zaista ilustrirao knjigu pjesama Duška Ševerdije kako su mi rekli u Knjižnicama Grada Zagreba.

O ekujem brz odgovor, te Vam dajem

Srda an pozdrav

dr. sc. Tomislav Dragun

DESETGODIŠNJICA H.P.Z. "JADRAN" BUENOS AIRES

Ivica Dima , u listopadu 1957. godine

Kad smo prije deset godina osnovali Hrvatski Pjevački Zbor "Jadran" u Buenos Airesu, mnogi od osnivača i nas prvih članova pjevača, znali smo unaprijed, da ćemo u svijetu drugih životnih pogleda, na inačicu života, jezika i običaja trebati svladati velike zapreke, i u tim našim domoljubno-kulturnim nastojanjima morati se boriti s poteškoćama. U isto vrijeme vjerovao sam, da će se kotač i svjetskih događaja kretati mnogo bržim tokom i da će u toj svjetskoj oluji i hrvatskom naređeno konačno sinući dani pravde i slobode, te da ćemo i mi, upoznavši strani svijet — kroz našu pjesmu — s Hrvatskom, moći se vratiti u slobodnu Domovinu.

Nu, stvarnost nas je uvjerila u protivno. Na naše nade došla su nova razočaranja, nove boli i tuge. Ali, nije nas nikad ostavilo naše vjerovanje! Zahvaljujući Božjoj Providnosti, mi smo u tom našem radu za Hrvatsku izdržali, i danas slavimo ovaj jubilej, koji je zapravo jedno veliko obilježje hrvatsko slavlje. To je ujedno i uspjeh hrvatskog stvaralačkog duha. Jer, u emigraciji, bez skoro ikakvih materialnih sredstava, nasuprot poteškoćama i zapreka svih vrsta, raditi jedan čitavi decenij, bez prestanka i odmora jednog jedinog dana, samo po tebi znači jedan uspjeh; a znamo, i svjedoci smo, da je taj rad donio i mnoge koristi za afirmaciju hrvatskog imena i hrvatske glazbene umjetnosti.

Zato, bez pretjerivanja, mislimo, da je potrebno, danas, kad slavimo desetgodišnjicu zbora, baciti pogled unatrag, na prve početke pjevačkog djelovanja u tu inozemnu godinu 1945., toviše, što do danas to nije nitko ocrnio. A isto tako i prikazati djelovanje H. P. Z. "Jadran" kao hrvatske kulturne ustanove, što je, bez sumnje,

118

može poslužiti kao vrelo podataka piscima povijesti kulturno-glasbenih nastojanja naše emigracije.

Prvi početci u Italiji

Nakon krvavog hrvatskog proljeća i tragedije kod Bleiburga (svibanj 1945.), kada smo doživjeli najveći slom u našoj narodnoj povijesti, prisiljeno napustivši našu dragu domovinu Hrvatsku našli smo se na stranim cestama i krenusmo na put emigracije. Naš rastanak s rodnim grudom bio je neprebolan. Strašne vijesti o mučenju hrvatske mladeži po Alpskim klisurama ubijale su u nama svaku volju i smisao za život. Bili smo prepušteni vihoru sudbine, koji nas je bacio u logore Austrije i Italije, gdje smo jeli darovane zalogaše tuđega kruha.

Unatoč svega tog zla i nevolja, koje su se na nas oborile, nismo klonuli. Hrvat, vičan patnji i stradanjima, uvjeren da trpi za više ideale, ponosno je digao glavu. Počeli smo se okupljati, razmišljati i raditi. Pod takvim teškim prilikama mi smo i zapjevali. Nije to bila pjesma veselja i zabave. To je bio krik protesta protiv najveće nepravde dvadesetog stoljeća. Odrasla ranjena hrvatska duša, koja je u pobunom skrušenju našla utjehu u tradicionalnoj hrvatskoj pjesmi:

Iz zemaljske suzne doli
Uzdižemo k Tebi glas:

Sveti Ante, moli za nas,
sada i na smrtni čas!

To je bila prva naša pjesma, molitva hrvatskog prognanika, vapaj za povezivanjem u slozi,
uzdisaj za ostavljenom Hrvatskom!

mr. sc. Joža Vrljić

120

Odmah na početku emigracije, u svibnju i lipnju 1945., okupljaju se hrvatski pjevački i stvaraju prve male pjevačke zborove. Jedni na skrajnjem jugu Italije, u logorima Grumo Appula i Tri Case (pod vodstvom Josipa Bujanovića), drugi u logorima Trevisa, Reggio Emilia i Bologne, pod vodstvom i inicijativom Ing. Prof. Stjepana Horvata i ravnanjem Tvrtka Matekala.

U srpnju 1945., kad konačno stižemo u poznati hrvatski logor Fermo, u koji su kasnije pridošli i Hrvati iz drugih logora s juga Italije, osniva se veliki pjevački zbor pod imenom: "Pjevački Zbor Hrvata Izbjeglica logora Fermo":

Po etak je bio težak. Bez partitura, glasbala i drugih sredstava, a da o drugim logorskim neprilikama i ne govorimo, bio je gotovo nemogu bilo kakav kulturni rad. Ali, odmah je progovorio hrvatski stvaratelj ki duh. Sveučilišni profesor Stjepan Hoivat, rektor Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, iako nije do tada bio poznat kao skladatelj, pobu en narodnom tragedijom stvara nekoliko glazbenih djela duhovnog zna aja, a kasnije i svjetovnog, koja e ostati u hrvatskoj glasbi, ne samo kao uspomena na tužne stranice naše povijesti, nego i kao trajan doprinos glasbenoj umjetnosti. To su: "Oda Smrti" posve ena Bleiburškim žrtvama, zatim "Molitva Gospodinu" i poznata "Ave Maria". Tko pozna ova djela, njihovu melodiju i njihov sadržaj, uvjerit e se, da smo kolektivno, zajedno s autorom, propjevali iz osje aja i ežnje za Domovinom i kriknuli u boli nad nepravdom, koja je oduzela živote tisu ama pripadnika nevine hrvatske mladeži.

Uz ove prve nezaboravne skladbe i one napisane po sje anju (F. Du meli a), knsnije su se pronašle i iz Rima doniele mnoge druge skladbe, hrvatske i talijanske, crkvenog i svjetovnog zna aja, te je naš zbor ubrzo stvorio bogati program. U me uvremenu je uglasbio jednu novu pjesmu skladatelj Antun Kopitovi , koja je poznata pod imenom "Naša pjesma". Kroz ovu su pjesmu progovorili svi jadi i

121

P R O G R A M A

MÚSICA SACRA

- Ecce quomodo moritur justus* J. GALLUS
Ave María (Largo) G. F. HÄNDEL
Plegaria por Croacia I. DEGREL
(Molitva za Hrvatsku)

MÚSICA CROATA

- Kod kuće* (riječi A. G. Matoša) M. KOVAČEC
(En el solar paterno)
Kradem ti se J. VRHOVSKI
(Una serenata de Bosnia)
Sjećanje na Krajinu M. POZAJIĆ
(Evocación de Krajina)

(intervalo de 15 minutos)

- Zemlja plemenita* I. DEGREL
(Tierra noble, melodías de Eslavonia)
Protuletje M. KOLARIĆ
(Canción primaveral)
Ja sam stiha doškrabetal V. ŽGANEC
(Me acerqué a hurtadillas)
O, more duboko J. GOTOVAC
(Oh, mar profundo)
Jedan mali brodić J. GOTOVAC
(Barearola del Adriático)
Dva dalmatinska napjeva S. HORVAT
(Dos arias dalmatas)
O, Kapelo, rano moja V. LESKOVAR
(Oh, Kapela, montaña querida)
Djeva mlada ruže brala A. KOPITVIĆ
(Una joven rosas recogía)

DIRECTOR DEL CORO: IVO DEGREL

S O L I S T A S :

- FRANCISCO DUČMELIĆ (barítono) y JOSE CAR (tenor)
en *Melodías de Eslavonia*.
JUAN FRKOVIĆ (tenor) en *Oh, Kapela, montaña querida*.
ANTE VLAHOVIĆ (bajo) en *Una serenata de Bosnia*.

nevolje današnje Hrvatske: naša tuga i ponos, naša nada i odlučnost, naša neslomljiva vjera, "da Hrvatska živi, dok ima nas"! Odjek ove skladbe bio je velik i mnogi je nazivaju "himnom hrvatskih emigranata".

Fermanski zbor pod ravnanjem zaslužnog zborovođe Josipa Bujanovića brzo se je razvio, te je za kratko vremenom brojio više od 110 pjevačica i pjevača. Održaje na desetke umjetničkih koncerata po talijanskim gradovima (Fermo, Loreto, Macerata, Ascoli, Piceno). Njegov najveći, nezaboravni, uspjeh bio je koncert u Rimu, održan pred predstavnicima 22 nacije, u teatro Espagna 27. IV. 1946. Zatim je nastup na vatikanskoj radio-postaji, kojom prilikom su i zbor i zborovođa Bujanović bili nagrađeni pohvalnom kritikom uglednog vatikanskog dnevnika "L'Osservatore Romano" 30. IV. 1946.), koji, među ostalim kaže: "Pred vrlo izabranom internacionalnom publikom, koja je upravo ispunila dvoranu, koncert je bio originalna velika artistska manifestacija. Ljepota glasova i njihovo savršeno mješanje delikatnost probranih komada, među kojima nekoliko narodnih iz Italije i Hrvatske u harmonizaciji ing. prof. Stjepana Horvata, rektora zagrebačkog ilišta, slušateljstvo je sa zadovoljstvom primilo, i izvoditelje, koji su bili odjeveni u narodne nošnje, toplim pljeskom nagradilo. Redali su se četverglasne barkarole, rodoljubne i narodne pjesme pune sklada. Prilikom ovog gostovanja u Rimu, zbor je imao čast biti primljen u audijenciju od Sv. O. Pape Pija XII.

Djelovanje ovog zbora zaslužuje opširniji osvrt. To piscu ovih redaka nije moguće. Prvo, što nije sudjelovao u osnivanju ovog zbora; i drugo, što, unatoč svim nastojanjima, da kao tajnik "Jadrana", — koji se smatra legitimnim nastavljateljem fermanskog zbora — nije uspio dobiti pismohranu i kroniku onog zbora, pohranjenu u Italiji. Stoga, ova stranica ostaje nepotpuna. Nadajmo se je, da će je netko u budućnosti ispisati.

Jedno je, što svi zajedno ne možemo zaboraviti, jesu hvala i priznanje onima, koji su taj zbor osnovali i podili, a to je, u prvom redu, ing. prof. Stjepan Horvat, prvi predsjednik fermanskog zbora; zatim pokojni predsjednici: ing. Juraj Marković i Ferdo Pavković, koji su svojim radom, koriste i dugogodišnja iskustva iz Domovine, položili zdrave temelje zboru, koji je i pod okolnostima logorskog života imao sve osobine jedne solidne i stegovane pjevačke skupine. Svakako pripada hvala i zborovođama i pjevačima, koji su doprinijeli uspjehu zbora, s posebno dirigentima Tvrtku Matekalu, Josipu Bujanoviću, Anti Kopitoviću i Marijanu Kindiću.

Osnivanje pjevačke kugle u Buenos Airesu

Već nakon dolaska prvih hrvatskih emigranata nove emigracije u plemenitu i gostoljubivu Argentinu, sredinom 1947. gg. Ivica Dragičević, dr. Filip Crvenković i pok. dr. Mile Starčević predlažu među starosjediocima i novodošlim emigrantima misao osnivanja pjevačke kugle. U svrhu ostvarenja te plemenite ideje dr. fra V. Bilobrk pozajmljuje mali harmonij, koji bi smješten u prostorije "Hrvatskog Domobrana", Lima 1196, gdje su se vršili prvi pokusi. Tehničko vodstvo preuzeli su g. Ivo Flogel i Ante Ramljak Nola, kao zamjenik. Na taj način ovaj pokušaj spomenute gospođe dobio je i konkretne forme. Održano je i nekoliko pokusa, ali nije se moglo proslijediti, jer je g. Flogel odputovao u provinciju, u borbi za svagdašnji kruh, a ni g. Nola, radi premalog broja novih doseljenika, nije mogao sustavnije djelovati. I tako taj plemeniti pokušaj biva prekinut. Tek kasnije, krajem iste godine, kad dolaze prve velike skupine Hrvata, među kojima dobrim dijelom članovi bivšeg fermanskog zbora, onda se tek može i položiti prvi temelji današnjeg pjevačke kugle "Jadran".

117
HPZ JADRAN

Starite moji volovi

E. Dočmečić

ze-če ni se li-va-da
ze-če ni se li-va-da
za ogradom di-ka
hej, hej - za li-va-dom o-gra-da za li-va-dom o-j za ogra-dom
hej, hej, za li-va-dom ogra-da o-j za li-va-dom o-j za ogradiom
o-re
di-ka o-re hej, hej, vi-će na vo-lo-ve, o-j na volove o-
di-ka o-re hej, hej, vi-će na vo-lo-ve, o-j na volove o-

126

Tako, po etkom prosinca godine 1947. imamo u Buenos Airesu mali muški pjeva ki zbor, pa evo, što o tome veli tajnik privremenog osniva kog odbora, prof. Aleksandar Zori i , koji u uvodu u kroniku zbora piše sliede e:

"Za etak hrv. pjeva kog zbora u Buenos Airesu pada na dan Nikolinjske priredbe "Hrv. Domobrana" 1947., kojom zgodom je nastupio zbor u broju oskudnom ali s uspjehom.

Prvi hrvatski emigranti, u ve ini novodošli iz Italije, njih 13 na broju, pod vodstvom prof. Aleksandra Zori i a po eli su vježbama "Naša pjesma" od Kopitovi a, "Omili mi" od Gotovca i "Zrinsko-Frankopanka" od Zajca.

Poimence bili su sliede i pjeva i. Tenori prvi: Blaž Gerek, Alojzije Valen i i Vlado Saboli . Tenori drugi: Božo R. Mikuli , prof. Mirko Eterovi i prof. Miroslav Suši .

Baritoni: Janko Bosiljevac, Ivica Kohek, prof. Ante Marši i Dujo Modri . Basovi: prof. Aleksandar Zori i i Vodoška Julio.

Josip Cvitkovi i Marko Kujundži , upodpunjuju tenore prve. I sada se je moglo zamoliti Antu Nolu Ramljaka, hrvatskog dirigenta, da preuzme vodstvo zbora u svoje stru ne ruke, jer e sa koji dan pristi i još neki dobri pjeva i iz Ferma.

Doista, dolaskom nove skupine Hrvata zbor je mogao nastupiti, jer su ga popunili gg. dr. Milivoj Stahuljak, ing. Maks i Slavko Hranilovi , Željko Du meli i Drago Glamo ak.

Uspjeh Nikolinjske priredbe "Hrv. Domobrana" uvelike je zasluga malog zbora. Te je ve eri, u bratskom susretu starih znanaca nikla misao, da se zbor i nadalje održi, prostri i upodpuni.

U sliede im danima pristupaju zboru gg. Ivica Dragi evi , ponovno, Ivan Kreši , Krešo Kolakovi , Tvrtko Matekalo, Bogde Baljkas, prof.

127

Franjo Jovi , Tomislav Pelivan, Jozo Dijak, Ante Turica, Miroslav Glavina, prof. Franjo Kova ec i Ivica Dima .

U razgovorima o budu nosti zbora predloženo je, da se osnuje isti kao samostalan od ostalih postoje ih društava u Buenos Airesu, koji e okupljati Hrvate, da pjesmom propagiraju hrvatsku ideju i hrvatsko ime.

Tako je prvi skupni sastanak, održan u Hrv. Domu, Monte 2049, prihvatio ovu misao i odu io izabrati privremeni upravni odbor od pet lanova, sa zadatkom, da ovaj odbor što prije izradi pravila i postigne odobrenje od državnih vlasti, te da do 1. velja e sazove glavnu skupštinu.

U odbor su izabrani: predsjednik: prof. Ante Marši ; tajnik i pismohranar: prof. Aleksandar Zori i ; blagajnik: Janko Bosiljevac; poslovo a: Bogde Baljkas; lan odbora: Ante Nola Ramljak. Savjetodavnim lanovima, radi izradbe pravila, priklju eni su: prof. Mirko Eterovi i Božo Mlkuli . U artisti ki odbor birani su, uz zborovo u, još: dr. M. Stahuljak, ing. Slavko Hranilovi , T. Matekalo i Franjo Du meli .

Od 23 lana ovom sastanku prisustvovalo je osamnaest."

Izabrani privremeni odbor neumorno radi. Predsjednik prof. Marši sastavlja i iznosi nacrt pravila zbora, sa svim osobinama jednog samostalnog kulturnog hrvatskog društva, kako je to bilo i zamišljeno. S druge strane, sam zbor, koji ve broji oko 30 pjeva a, pod ravnanjem Ante Nola Ramljaka bilježi prve uspjehe. Pokusi se održavaju u Hrv. Domu, Monte 2049. Uvježbava se Misa na latinskom od hrv. skladatelja prof. Mirka Kova eca.

O. Fra Blaž Štefani , neumorni hrvatski katoli ki radnik stare emigracije, izlazi zboru ususret u svakoj prilici. Uz nas su neprestano još i ova dva rodoljuba i radnika stare emigracije:

128

Janko Bosiljevac i Dragutin Sila i, koji nas upoznavaju s ovim velikim gradom, a esto su i naši tuma i.

To su prvi dam u Argentini. Prosina ka i sie anjska vru ina udno djeluju na nas. Izazivaju u nama sje anje na na e prosina ko-sie anjske zime. Sve nam je drug ije. Gotovo svi radimo fizi ke poslove obi nih radnika, daleko od naših zvanja i sposobnosti. Ali, zadovoljni smo, što smo ipak, poslije toliko patnji ponovno osjetili blagodat slobode,

što smo vlastitim rukama mogli zaraditi komad kruha, i što smo smjeli reći, tko smo i što želimo.

Svuda iztiemo naše hrvatstvo. Sjeam se i danas, iako je to već davna uspomena, jednog događaja, kojeg rado spominjem.

- Bilo je to na Novu Godinu 1948. Poslije nastupa na sv. Misi u crkvi sv. Roka, za vrijeme vožnje U "subterraneu" (podzemnom vlaku) zapjevali smo "U boj, u boj..."

Iznenađeni suputnici, pitaju nas:

"Quién es esa gente...?"

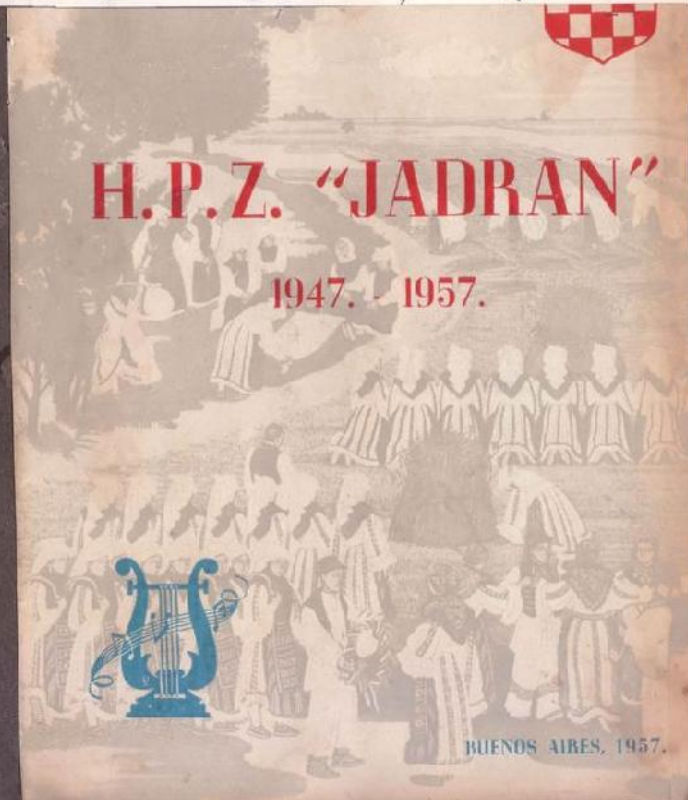
Nešto vještiji u kasteljanskom jeziku odgovaraju:

- Somos croatas, hijos de la lejana Croacia. Fieles hermanos de S. E. Arzobispo de Zagreb, dr. Alojzije Stepinac, mártir de la Iglesia Católica en Croacia!

To su bili oni nezaboravni dani našeg pjevu kog zanosa i poleta. Zbor je svakim danom bivao sve veći i jači, jer neprestano su pristizali novi emigranti iz Italije.

Tako su poele i pripreme za održanje prve glavne konstituirajuće skupštine, što je značilo: pristupiti konstruktivnijem i ozbiljnijem radu.

10^a godišnjica h.p.z. Jadran

To bi bilo sve što sam htio re i, kao mjestu uspješnog djelovanja Franje Du meli a, o Hrvatskom Pjeva kom Zboru "Jadran" iz Buenos Airesa.

Ima još dosta toga i u samom slavljenu kom izvješ u, koje sam obilato citirao (Zbor dobiva ime H.P.Z. "Jadran", Konstituiraju a skupština, Osnivanje mješovitog zbora, Prvi veliki koncert u Buenos Airesu, H.P.Z. Jadran samostalno kulturno društvo, Zna enje i vrijednost koncerata i javnih nastupa, Hrvatski radio-sat, Izdavanje gramofonskih plo a), ali se može i pro itati u suvremenim lancima objavljenim u "Hrvatskoj reviji" (prema Milanu Blakovi u: Isto):

Vladimir Ciprin: USPJEŠAN RAZVOJ HRVATSKIH KULTURNIH TRADICIJA U EMIGRACIJI. UO I KONCERTA HRVATSKOG PJEVA KOG ZBORA "JADRAN", br. 4, 1952. godina, str. 414-416

Vladimir Ciprin: EL TEATRO NACIONAL CERVANTES: KONCERT HRVATSKOG PJEVA KOG ZBORA "JADRAN", br. 1, 1953. godina, str. 93-95

Vladimir Ciprin: KONCERT H.P.Z. "JADRAN" – TEATRO NACIONAL CERVANTES, 12.XII.1953., br. 1, 1954. godina, str. 83-84

Vladimir Ciprin: KONCERT H.P.Z. "JADRAN" – PRIGODOM 13-GODIŠNJICE HRVATSKE DRŽAVNOSTI I 100-GODIŠNJICE SMRTI VATROSLAVA LISINSKOG, br. 2, 1954. godina, str. 198-199

Vladimir Ciprin: KONCERT H.P.Z. "JADRAN" (12.XII.1954.), br. 1, 1955. godina, str. 101

Vladimir Ciprin: KONCERT HRVATSKOG PJEVA KOG ZBORA "JADRAN", br. 1-2, 1956. godina, str. 137-138

Vladimir Ciprin: KONCERT H.P.Z. "JADRAN", br. 3, 1956. godina, str. 273

Vladimir Ciprin: KONCERT H.P.Z. "JADRAN", br.1, 1957. godina, str. 77-78

Vladimir Ciprin: JUBILARNI KONCERT H.P.Z. "JADRAN" U BUENOS AIRESU 1947-1957, br. 4, 1957. godina, str. 425-427

Vladimir Ciprin: KONCERT "JADRANA" U BUENOS AIRESU, br. 1-2, 1961. godina, str. 121-122

Vladimir Ciprin: GODIŠNJI KONCERT H.P.Z. "JADRAN" U BUENOS AIRESU, 21.XII.1961., br. 1-2, 1962. godina, str. 110-111

Vladimir Ciprin: KONCERT H.P.Z. "JADRAN", br. 1, 1964. godina, str. 78-79

Vladimir Ciprin: KONCERT H.P.Z. "JADRAN" PRIGODOM 50. GODIŠNJICE SMRTI IVANA PL. ZAJCA, br. 1-2, 1965. godina, str. 121

Vladimir Ciprin: JUBILARNI KONCERT H.P.Z. "JADRAN" U BUENOS AIRESU, br. 2, 1968. godina, str. 222-223

Vladimir Ciprin: GODIŠNJI KONCERT H.P.Z. "JADRAN", br. 1-2, 1969. godina, str. 120

Vladimir Ciprin: KONCERT H.P.Z. "JADRAN" U BUENOS AIRESU POVODOM 150. GODIŠNJICE RO ENJA VATROSLAVA LISINSKOG, br. 1, 1970. godina, str. 145-147

Vladimir Ciprin: JUBILARNI KONCERT H.P.Z. "JADRAN" U BUENOS AIRESU, 4.XI.1972., br. 1, 1973. godina, str. 121-122

Vladimir Ciprin: KONCERT H.P.Z. "JADRAN" U BUENOS AIRESU, br. 1, 1976. godina, str. 117

132

Vladimir Ciprin: KONCERT PIJANISTE I DIRIGENTA H.P.Z. "JADRAN" (prof. Antun Soler Biljenski), br. 2-3, 1976. godina, str. 326

Ivica Dima : 10-GOD. DJELOVANJA HPZ "JADRAN" U BUENOS AIRESU, br. 2, 1957. godina, str. 161

Ivica Dima : NOVI USPJEH HPZ "JADRAN" U BUENOS AIRESU, br. 2, 1958. godina, str. 188-189

Vinko Nikoli : SKUPŠTINA I JEDNA IZJAVA "JADRANA", br. 2, 1953. godina, str. 225

Vjekoslav Paver (= Milan Rakovac): HRVATSKO PJEVA KO DRUŠTVO "JADRAN", br. 1, 1951. godina, str. 76-77

Vjekoslav Paver: VELIKI KONCERT H.P.D. "JADRAN", br. 3, 1951. godine, str. 173-174

5.
ZDRAVKO DU MELI
SLIKAR NAŠE SUDBINE

Branko Kadi : VRHUNAC SLIKARA ZDRAVKA DU MELI A ("Hrvatska revija", 1987, 4, str. 760)

Buenos Aires, 8. listopada 1987.

NAŠ prikaz o zadnjoj i vrlo važnoj dvogodišnjoj izložbi slikara Z. Du meli a u uglednoj Galeriji Wildenstein (Buenos Aires) završili smo slijedećim riječima:

"Plodonosna putanja slikara Du meli a prolazi sada kroz novu stvaralačku fazu, i daleko da bi se umrtvila, poprima nove razmjere i nove izražajne oblike, uvijek vjerna oštroj rigore, upornoj strogosti, lozinci Leonarda da Vinci-a, lozinci, koja je uvijek aktualna i neizbježiva, ako se želi proizvesti djela nepropadljive vrijednosti".

Zapravo ono, što je pomnijiv promatrač opaziti na zadnjim slikarskim ostvarenjima Du meli a — sa skoro nepromijenjenom tematikom — upravo je taj "oštroj rigore", taj mučan i strpljiv rad, koji daje njegovim uljima i akvareliranim crtežima dojam imanencije, nepomičnosti, bezvremenskog ozračja s hijerarhijskim neuzbudljivim likovima. Sve ove crte usredotočene su u portretu Jorge Luis Borges-a, znamenitog argentinskog pisca, koji je nedavno umro u Ženevi. Osim toga, umjetnik udahnuje svojim radovima neku osobitu gustoću i sabranu mudrost svojim nezaboravnim ženskim likovima, mudrost, koja je zaboravljena od davnih vremena, još od predrenesansnog doba.

U nastavku i u sažetom obliku navest ćemo mišljenja i sudove argentinskih umjetničkih kritičara i stručnjaka, povodom zadnjih izložbi i ostvarenja ovog uvaženog hrvatsko-argentinskog slikara, koji je stvorio svoj vlastiti universum i ne pripada ni figurativnoj, ni apstraktnoj školi.

136

U prvom redu zabilježimo glavne točke, **znajmo naše njegove umjetničke putanje od dana, kad je stigao na obale rijeke La Plata:**

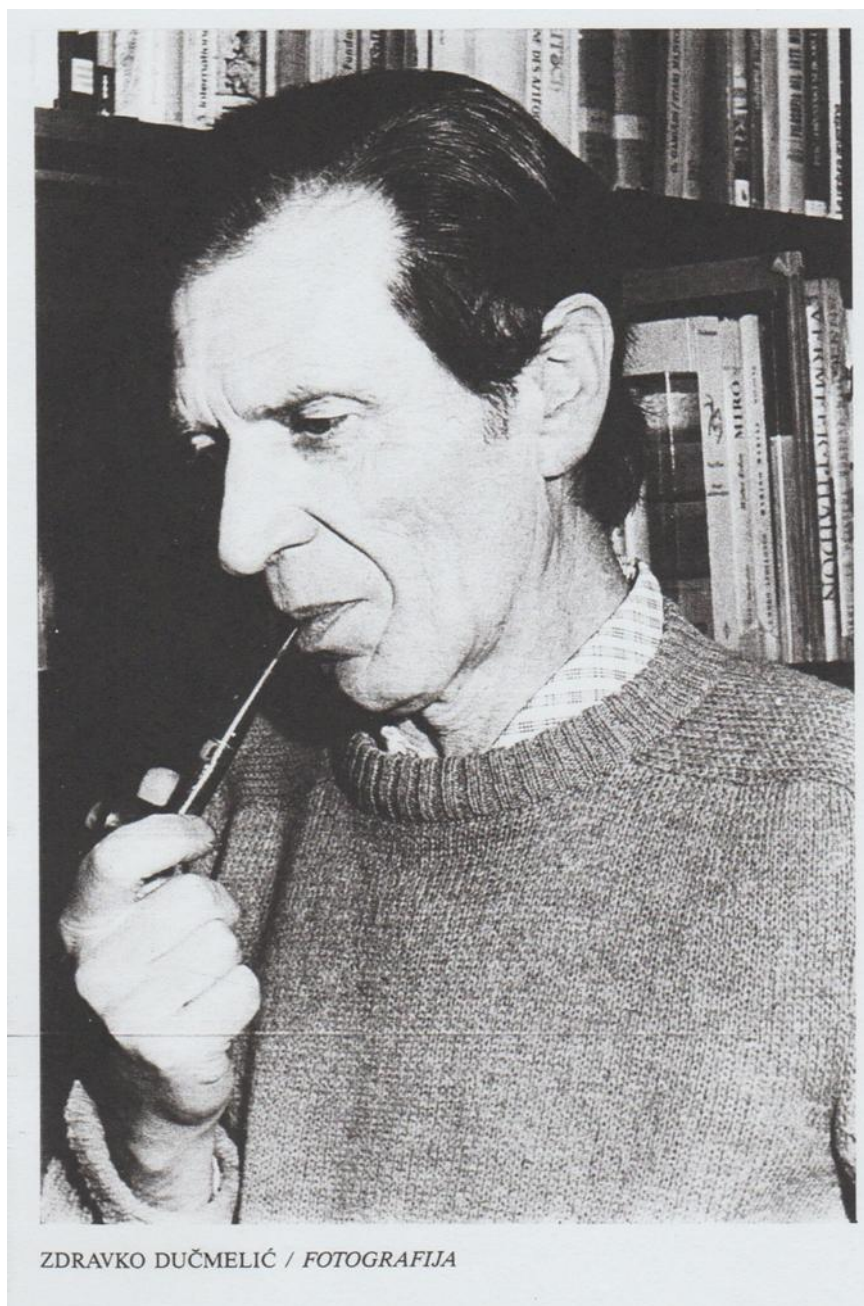
God. 1949. stiže u Argentinu i započinje jedan uporan i stalni uspon. Njegova se djela izlažu, osim u Buenos Airesu, također u važnim gradovima u unutrašnjosti zemlje, kao što su **Cordoba, Rosario, San Juan, Santa Fe, Mar del Plata i Mendoza**. U ovom posljednjem gradu — na podnožju visokih i kamenitih Anda, okružen plodnim vinogradima i voćnjacima — **predaje slikarstvo na Escuela Superior de Artes de la Universidad Nacional de Cuyo**. U razdoblju od 1963. i 1966. **ravnatelj je spomenute škole**. Od 1966. redoviti je **izlagač Galerije Wildenstein**, poznate svjetske galerije, koja ima svoje salone u Parizu, Londonu, New Yorku, itd. God. 1967., na poziv Umjetničkog Instituta Paname, priređuje individualnu izložbu u gradu Panamá. God. **1970. putuje u Europu i izlaže u raznim europskim gradovima**.

God. 1973. sudjeluje u salonu Italo i argentinska Akademija Lijepih Umjetnosti odabire ga, da sudjeluje na važnom natječaju "Dr. Augusto Palanza" te iste godine, zatim 1979. i 1983.

God. 1975. učestvuje na izložbi "Art in the Argentine. Contemporary trends", **u priredbi Galerije Wildenstein u Londonu**. Istu je izložbu prirediti u mjesecu kolovoza u Buenos Airesu.

Njegove zadnje slike, nadahnute pripovijestima pisca Jorge Luis Borges-a, reproducirane su u knjizi "Borges Laberintos", izdane 1978. God. 1980. izabran je po Ministarstvu vanjskih poslova, da sudjeluje na izložbi Argentinske Umjetnosti u muzejima Tokia, Kyotoa, Aomora i Kamature.

137

Zdravko Du meli
"Hrvatska revija", 1988, 4, str. 652/653

Rektorat Narodnog Sveu ilišta Cuyo podnosi molbu, da bude kandidat za "Nagradu Republike Argentine" god. 1980., a god. 1981. Galería degli Uffizzi (Firenca) uvrstila je Du meli ev Autoportret u Zbirku autoportreta znamenitih umjetnika, prigodom proslave 400-godišnjice svog utemeljenja. God. 1981., na poziv Sveu ilišta Sv. Marka iz Lime, sudjeluje u putuju oj izložbi argentinskog slikarstva po peruanskim gradovima. Iste godine Universidad Nacional de Cuyo dodjeluje mu **naslov po asnog Profesora** zbog visoke kvalitete njegova rada kao nastavnika i kao umjetnika. Tako er god. 1981. njegova uljena slika "La meseta de piedra, los acantilados y los muros" (Kamenita visoravan, hridine i bedemi) uvrštena je kolekciju slika Henrya Kissingera, uvenog političkog pisca i bivšeg ministra sjevernoameričkog Ministarstva vanjskih poslova (State Department). **God. 1982. dobitnik je nagrade Premio Adquisición "Vlade pokrajine Santa Fe" i Prve Nagrade godišnjeg Salona Navarro Correas.**

God. 1983. putuje u svoju domovinu Hrvatsku i izlaže u Umjetničkom muzeju u Zagrebu, na Rijeci, u beogradskom Kulturnom Centru i u splitskom Salonu Galli . Nažalost, nije nam poznato, da li je i u kojoj mjeri utjecao na mlade hrvatske slikare.

God. 1984., na poziv Kulturnog Centra Vemié "Homenaje a Borges" (Po ast Borges-u) u estvuje s deset radova, nadahnutih na pri ama nestalog pisca. God. 1984. pozvan je na prvi Bienale, koji je održan u glavnom gradu Kube. Prire uje individualnu izložbu u Limi god. 1984. a idu e godine u Santiagu de Chile. God. 1985. prire uje važnu izložbu u galeriji Wildenstein, koju smo spomenuli na po etku ovog prikaza.

Povodom Du meli eve izložbe "Homenaje a Borges", s predgovorom drugog velikog argentinskog živu eg pisca, Ernesta Sabata, koja je održana od 28. kolovoza do 10. rujna 1986. u

139

izložbenom salonu Krass Artes Plásticas (Rosario), pod pokroviteljstvom Tajništva za kulturu op ine grada Rosario, mjesni je tisak istaknuo zna ajke i "vrsno e ovog izdanja s 13 akvareliranih crteža Z. Du meli a, budu i da je vrlo teško uhvatiti i uokviriti Borgesov Universum. Njegove kabale, mitovi i alegorije büde kod itaoca mnogovrsne asocijacije. Gregorio Gordon, izdava re enog albuma, naslutio je sretan spoj kvaliteta. Njegova ljubav spram ukupnom djelu, toli pisca koli slikara, ponukali su ga, da pokrene novu seriju i novu kolekciju, iji je uspjeh o it ve na prvom primjerku.

Aldo Galli, kritičar likovnih umjetnosti starog i uglednog buenosaireškog dnevnika La Nación (utemeljenog 1870.) od 21. velja e 1987. komentira Du meli evu izložbu u gradu Mar del Plata, glavnom argentinskom ljetovalištu:

"Makar se ne radi o nekoj velikoj izložbi, ve o izložbi bojanih crteža malih dimenzija (injenica, na koju smo se ve navikli, jer umjetnik obično ne upotrebljava velike mjere), ta izložba Zdravka Du meli a u galeriji Sola (Falucho 2325) jedna je od najzanimljivijih, koje se održavaju ovih dana.

"Znatni ugled, koji uživa ovaj umjetnik hrvatskog porijekla (rodio se je u Vinkovcima 1923.) djelomi no se duguje komunikativnom intenzitetu njegovih slika; djelomi no pak vrlo osobnom na inu izra ivanja tih slika, na inu, koji naglašava njene zna ajke i oboga uje ih preko svog formalnog i mu nog postupka.

"...Izražajna uvjerljivost Du meli a proizlazi iz na ina kojim sintetizira figurativne oblike, u kojima usredoto uje teme svojih slika i kojim ih obavlja u neko prorije eno ozra je, koje pak neumitno name e svoje prisu e.

"...U njegovim slikama sve odaje dojam vremena što sporo proti e i asomice se zaustavi. Odatle pak njegov hijeratizam,
140

karakteristi an za na in predovanja, u kojima se odrazuje duh kipova, toliko po svom miru, koliko po svojoj volumetrijskoj predodžbi...

Carlos Espartaco, likovni kritičar raširenog lista Clarín (21-11-1987.) osvvr e se na radove slikara Du meli a, izložene u Galería Praxis, u otmjenom ljetovalištu Pinamar:

"Opetovanje njegovih tema, lelujavih slika, onirnih prostora i zagonetki, sve to uvire u neki nerazmrsivi vir.

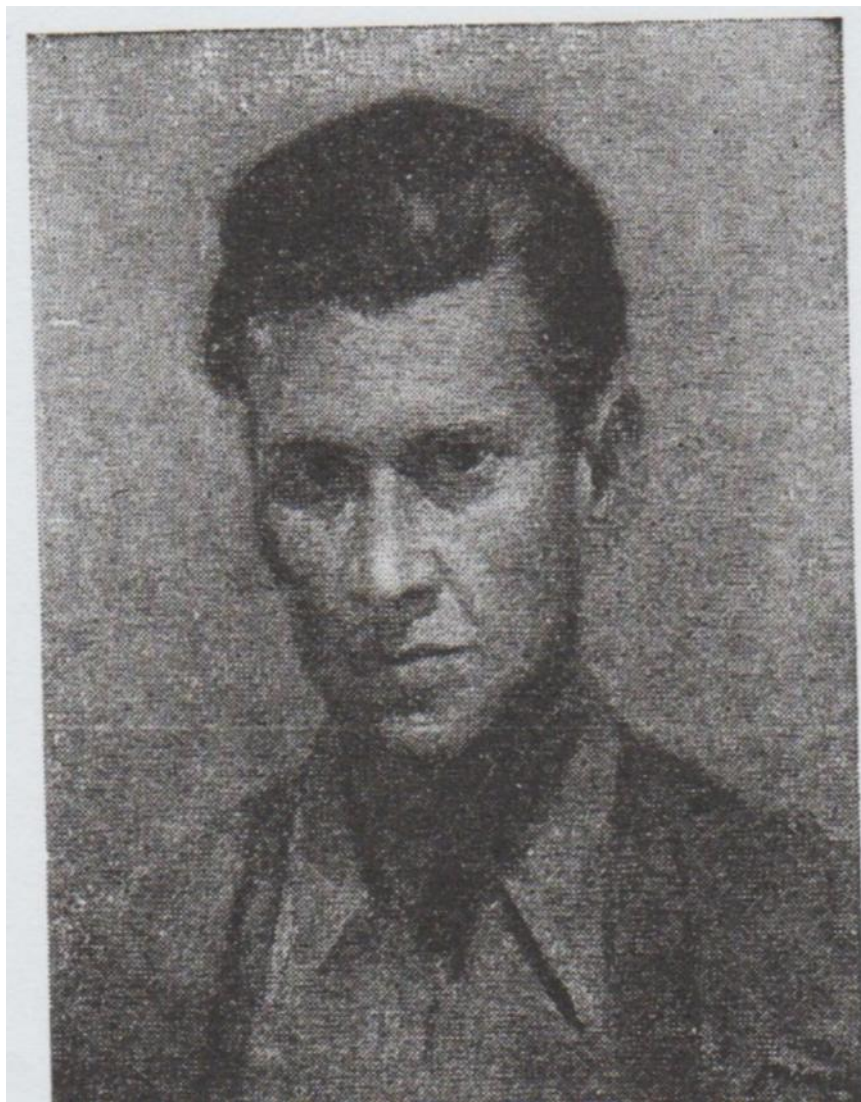
... "Neka od ovih djela, koja su bila oslon pripovijestima Jorge Luis Borgesa, pokazuju sle eni pogled nekog tigra, vremenske predodžbe dalekih kozmi kih krajolika, pijesak, koji nestaje i gubi se A potom, kristali i kamenje prate izgradnju 'labirinta' i njegovo obe anje vje nosti.

"... S jednog od zidova galerije visi portret samog Borgesa, izra en podrobnom tehnikom, te nam se pri inja, da se izjašnjuje protiv inercije oblika i da se zalaže za strast pokreta...

"... Slikarski zbir pak odre uje, da izme u onirnih predodžbi i projekcija kruga umjetnik zablješti tako sanjani prostor".

Tokom ljetnih mjeseci 1986/87. (na južnoj polutci: prosinac-sije anj-velja a) Tajništvo za kulturu i Ravnateljstvo za likovne umjetnosti Argentine priredilo je u Centro Cultural "Las Malvinas" izložbu reprodukcija slika ponajboljih umjetnika. Bio je prisutan tako er Z. Du meli sa svojim radom La ciudad de los inmortales (Grad besmrtnika), ulje od 51 x 40 cm, napravljeno 1977. Ova slika je uvrštena u album njegovih ilustracija onirnih pri a Borgesa. Red je istaknuti na ovom mjestu, da je Ravnateljstvo za likovnu umjetnost **dalo otiskati 20.000 reprodukcija izabranih slikara i to poslalo na 2.000 škola** diljem zemlje sa zahtjevom, da ih

141

Zdravko Du meli , autoportret
"Hrvatska revija", 1956, 3, str. 275

sami aci trebaju uokviriti. Na tu izložbu se je stru no osvrnuo Veljko Deur u HR broj 2/1987.

Slijede i, donekle, kronološki red, vratimo se na dnevnik La Nación (21-V-1987.) i njen komentar pod naslovom Homenaje a Borges. Objavljen je tako er aludirani portret.

"U Kulturnom Centru General San Martin (najve i i najraznovrsniji kulturni centar u Buenos Airesu, koji, prema dobrim poznavacima, nadmašuje po svojoj aktivnosti i raznovrsnosti, te po broju u esnika i posjetilaca, pariški Centre Pompidou) **bio je otkriven portret J. L. Borgesa, djelo slikara i rezbara Du meli a**, u po ast velikom piscu, povodom bliske prve godišnjice njegova nestanka. Portret je obješen u salama A-B, dakle u najprostranijim u Culturnom Centru i gdje se održavaju najvažniji sastanci... Posebno pozvana prisustvovala je Maria Kodama (udovica pokojnika).

"Siete dias" (21-V-1987.), itani tjedni magazin, objavio je sadržajnu bilješku o spomenutom albumu "Homenaje a Borges". Naslovio ga je "Borges para ver" — plastika i književnost skupa za jednu po ast s osjetljivim znakovima vru e mašte jednog pisca. Bilješka je ilustrirana fotografijom slikara i reprodukcijom jednog karakteristi nog Du meli evog ženskog lika. Osvr e se na divot izdanje Gregoria Gordona, "koje kombinira dva bliska svijeta: svijet književnosti i likovne umjetnosti. Njegov autor, meštar hrvatskog porijekla Zdravko Du meli ... preuzeo je velebni zadatak: uobli iti u slike mitove, koji tvore svijet sjena i svjetla, kako se odražava u djelima Jorge Luis Borgesa.

... "Zadatak, ispunjen zacijelo u svih 13 originalnih crteža, koji sa injavaju ovaj luksusni album, u kojem se pomaljaju opsesije poput zlata tigrova, podruma koji se razdvajaju, tajnih šesterokuta i piš evih tisu u labirinta ...Ovo izdanje broji 500 primjeraka,

143

numeriranih i potpisanih po autoru, i kao predgovor tekst Ernesta Sabata, koji služe kao uvod ovom radu jedinstvenom u svojoj vrsti".

Ovaj isti album bio je — izložen u akreditiranom salonu Kramer (Buenos Aires). Revija Las Tejas Cultural (srpanj 1987.), osim cijele jedne stranice fotografija povodom otkri a izložbe, uz prisutnost gotovo "tout Buenos Aires culturel et artistique", posve uje još jednu stranicu ovom hrvatsko-argentinskom umjetniku i objavljuje opsežni komentar poznate likovne kriti arke Elbe Pérez.

"... 'Homenaje a Borges' uklju uje dugo i dugo navra anje Du meli a stvaranjima argentinskog pisca. No radi se o ilustriranju — staviti u slike — jednog pjesni kog svijeta osebujne vrijednosti, djelo kojem nisu potrebni drugi kodeksi, da bude objavljeno i shva eno. Tuma enje, koje daje slikar, proisti e iz njegova vlastitog svijeta, ispunjena zagonetkama, heraldi kim bi ima i krajobrazima neodre enog smještaja. Kao kod Borgesa, i kod Du meli a vrijeme oscilira izme u izgradnje jedne mitske prošlosti i otvaranje nekog arhai nog doba za nostalgiju jedne nepouzdana budu nosti. To kružno vrijeme, bez stanke i odre enog me aša, spaja oba djela"...

Povodom zadnje individualne izložbe Z. Du meli a u galeriji Wildenstein (kolovoz-rujan 1987.) — ukupno 15 radova — donosimo u nastavku, u hrvatskom prijevodu, najizrazitije odlomke komentara dviju ovdašnjih važnih novina:

Aldo Galli piše u dnevnika La Nación (29-VIII-87.):

"Ilustrirati zna i povezati jezi ni izraz s vizuelnim. U slu aju Zdravka Du meli a, jednog od najvršnjih ilustratora Borgesa, valjda ta veza nastaje zbog puke podudarnosti izme u njegova

144

životnog nazora i onog piš eva, više iz duhovne srodnosti, nego iz napora uobi ajene interpretacije.

"Me utim, neka ulja, koja Du meli izlaže u Wildensteinu (Córdoba 618), kao da upu uju na vizuelnu genezu, jer evociraju slike Kružne ruševine, labirinte, 'staze koje se razdvajaju'.

"Du meli posjeduje bujnu maštu, koja proni e sugestije jednog sustava simbola za priop avanje, što je zapravo 'jezik' (izraz). No, pepeljaste boje i igranje s vremenom — što insinuiraju njegove slike — više su rezultat jedne odre ene koncepcije slikarstva, nego li jedne doslovne interpretacije nadahnjuju eg motiva. Pa ipak, a to je i te kako zanimljivo, tu je Borges, unato svemu.

"Još nešto o toj temi: detaljna i spora izradba ovih ulja oboga uje sliku i ulijeva u nju veliku evokativnu snagu.

"Za one, koji poznaju djelo Borgesa, osobito njegove pripovijesti, ulja Du meli a predstavljaju ne samo ono, što se vidi, nego i ono, što se zna o onome što se vidi: za ostale, radi se o vizijama jedne autonomne stvarnosti velike pjesni ke nabijenosti".

Kriti ar dnevnika La Prensa (6-II-1987.), u kratkoj bilješci pod naslovom "Du meli isti, jedini", isti e, "da svako malo Du meli evo ulje izražava svoju ljubav za slikarstvo, za ono slikarstvo, što se kuje u intimnosti atelijera, sa sigurnoš u jednog lije nika, sigurnoš u koju daje meštija otmjeno i iskreno obavljana.

... Svaka Du meli eva izložba, više nego li suo enje s prijašnjim, omogu ava nam, da otkrijemo nove igre zamršenosti u tim krajolicima osebuje pjesni ke nutrine".

I kao zaglavak ovoj sažetoj kronici treba zabilježiti **predavanje, koje je umjetnik održao na hrvatskom jeziku 19. rujna 1987. u Hrvatsko-Argentinskom Kulturnom Klubu** pod naslovom,

145

Zdravko Du meli , crtež
"Drvni sok otrgnutih grana", str. 5

146

koji je sam izabrao: Razgovor sa slikarom Z. Du meli em. Dvorana je, naravno, bila prepuna članova starijeg i mlađeg naraštaja. Predavanje, uz tumačenje dijapozitiva slika od početka, probudilo je veliko zanimanje slušateljstva. Predavač, sa samo-ispovjedni kim tonom, tumači i postanak i izradbu svojih djela, ono teško rađanje u duši i misli, pa sporu i mukotrpnu izradbu svake slike, da na koncu ostavi stvaraoca nezadovoljnim. Kako se radi o vrlo zanimljivom i iskrenom dokumentu ovog slavnog umjetnika, rođenog u Hrvatskoj, to ćemo nastojati dobiti ga i objaviti u jednom od idućih brojeva HR.

Branko Kadi : UMJETNI KI LIK I DJELO SLIKARA ZDRAVKA DU MELI A
 ("Hrvatska revija", 1988, 4, str. 651)
 Buenos Aires, 21. travnja 1988.

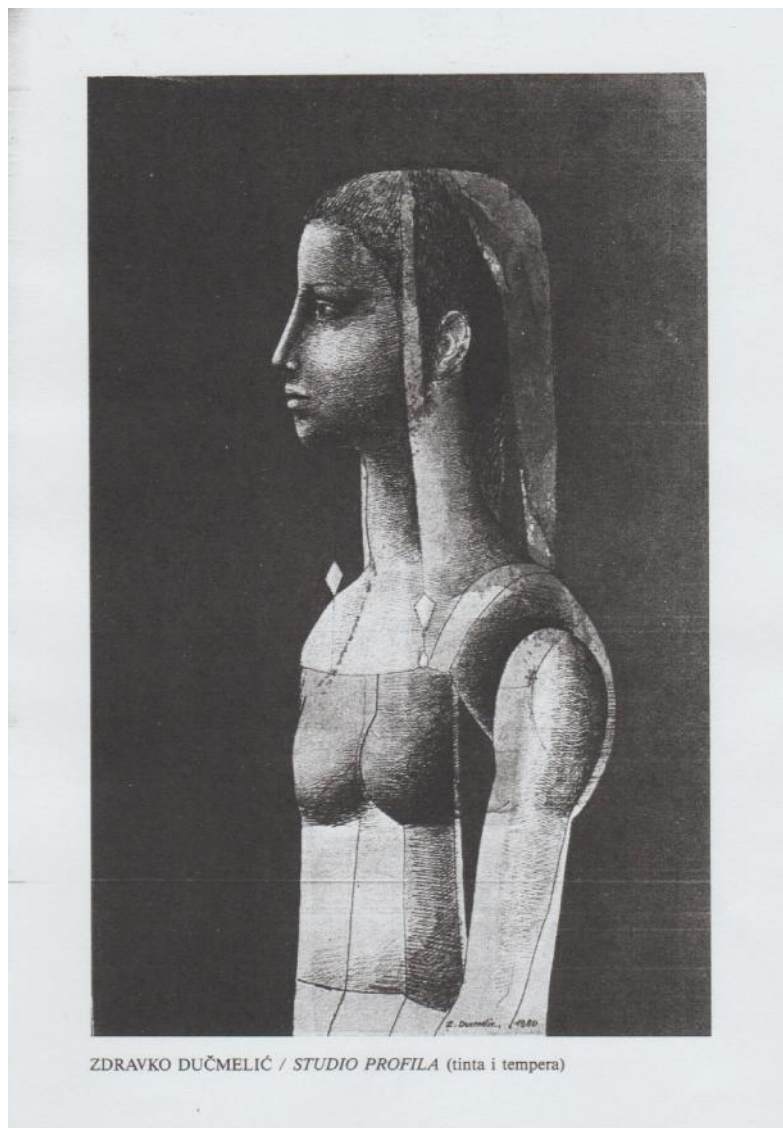
U NAŠEM prikazu pod naslovom Vrhunac slikara Zdravka Du meli a (Cfr. HR-br. 4/87., str. 760-763), najavili smo objavu predavanja, koje je ovaj svjetski poznati slikar održao 19. rujna 1987. u Hrvatsko-Argentinskome Kulturnom Klubu u Buenos Airesu. Naravno, dvorana je bila prepuna znatiželjnih sluša a. Naslov predavanju, koje je slikar sam izabrao i odredio, glasio je:

Razgovor sa slikarom Zdravkom Du meli em.

Kako je re eni solilokvij bio popra en, u drugom dijelu, s brojnim diapozitivima slika i crteža, to, iz razumljivih razloga, donosimo samo prvi, 'teoretski i izgovoreni' dio.

Predava , sa samoispovjedni kim tonom, tuma i postanak, smisao i izradbu svojih radova; ono teško ra anje u duši i misli, pa sporu i tegobnu, strpljivu izradbu svake slike, da na koncu, u ve ini slu ajeva, stvaralac ostane nezadovoljan. Kako se radi o autenti nom i iskrenom dokumentu ovog slavnog umjetnika, ro enog u Hrvatskoj, koji se nalazi u 65. godini života, to ga rado donosimo u nastavku. Slijedi odulji razgovor sa slikarom i osvrt na njegovu zadnju izložbu crteža.

Da itatelju bude što lakše pratiti cijelo ovo izlaganje, sugeriram, da ponovno pro ita gore spomenuti prikaz u prošlogodišnjoj HR, gdje su doneseni glavni bio-bibliografski podatci, poredani kronološkim redom, o slikarskoj putanji i usponu Zdravka Du meli a.

Zdravko Du meli : Studio profila
"Hrvatska revija", 1988, 4, str. 668/669

149

RAZGOVOR SA SLIKAROM ZDRAVKOM DU MELI EM (DIO PREDAVANJA)

Velika mi je čast, da sam pozvan provesti jednu večer među Hrvatima u ovom Kulturnom Klubu u Buenos Airesu.

Nisam pripremio jednu konferenciju u smislu predavanja; niti sam ja u tome jako spretn, niti je to bilo moje zvanje.

Ja sam predavao crtanje i slikanje. Naravno, trebalo se je govoriti, nije se moglo šutjeti itavo vrijeme. Niti za ovaj slučaj nisam pripremio jedno predavanje, nego mislim, da ne bi bilo uzalud dodati još neke podatke na moj već poznati "curriculum", koja je takore i moj službeni umjetnički "curriculum vitae", da bi se na neki način objasnio jedan rad o etrdeset godina, i možda još i više od etrdeset godina. Jedan uporni rad, i da se na neki način, kako sam ja to u zadnje vrijeme ustanovio, daje objašnjavanje moje umjetnosti jedna vrst ispričavanja.

Moram se stalno ispri avati. I zašto je to tako? Ako bi se to moglo razjasniti s nekoliko dobrih rečenica, sažetih i jezgrovitih, bilo bi to mnogo lakše. Ne bih se ja trebao tako ispri avati pred cijelim svijetom. Zato sam odlučio, da danas dodam ovom mom "curriculum-u ono, što se je u meni događalo za vrijeme svih tih poluškolovanja, tih nagrada i tih profesionalnih dužnosti, itd. Uglavnom, to je bio težak život, usprkos prividnim astima i "aplauzima". Trebalo je, naravno, izdržati u profesiji. U nekoliko navrata, u kritičnim situacijama, na sreću, nisam napustio umjetnost, jer je bilo razloga, da to mnogo puta u inim životu, nego sam promijenio, iz praktičnih razloga, moj rad, moj stil, i otišao u nešto novo, tako da dobijem na vremenu. Tako ćete vidjeti, ako pregledate cijeli moj rad, da u nekim momentima postoje dvije ili

150

tri godine, koje nisu bile potpuno prazne, ali su bile posvećene, recimo, apstraktnom slikanju. To se je dogodilo godine 62. Onda ćete najednom vidjeti, da radim kiparstvo. Ja kiparstvo radim u tajnosti već dvadesetak godina, jer me to spašava od onoga, što bi se moglo nazvati, zasićenje i razaranja.

Prije prve moje izložbe, koja je bila službena izložba u Madridu, izložio sam u logoru za izbjeglice u Femu. Ta je bila prva izložba. Ona u Madridu bila je prva samostalna izložba. Od godine 1949. do danas, nije se mnogo promijenilo u mojim slikama. Uglavnom, boje su ostale jednake. Ja sam svoju "paletu" formirao u Španjolskoj. To je španjolska "paleta" s crnim bojama, sa zelenim bojama; to su ti okri, to su prirodni krajobrazi Španjolske i te sam ja zadržao uvijek. Od prvih mojih uljenih slika ja držim tu istu "paletu", taj registar boja, možda desetak, dvanaestak, koje ulaze u to.

Prvo razdoblje bilo je vrlo nestabilno; moji studiji nisu bili niti ozbiljni, niti su bili onakovi, kako bi se to normalno tražilo. Život je bio težak. U mom "curriculum"-u stoji, da sam studirao crtanje u Zagrebu; svi mi znamo, kako smo to studirali i kako je sve to bilo. Ali sam živio u Zagrebu, živio sam u Rimu i živio sam u Madridu.

Praktički, moglo bi se reći, da se je moj studij odvijao u gradovima, na ulici, na asfaltu, u muzejima i u društvu sličnih studenata, koji su kao i ja bili bez kuće i bez mogućnosti, da bi redovito studiraju. Ali sam živio u Zagrebu, upisao sam se u Zagrebu, položio prijemni ispit, išao sam nekoliko puta na predavanja, ali je bilo ratno stanje i ja sam morao napustiti Akademiju. I sada možete zamisliti, kakovi su to kontrasti bili. Studirati, recimo, crtanje i u isto vrijeme imati jednog vojnika obavezu. U Rimu je to isto bilo dosta teško, i tek u Madridu počinjem ulaziti u slikarstvo, unutar jedne organizacije, gdje su mi htjeli pomoći. Znači, ta Španjolska Akademija je vrijedila i još

151

vrijedi za ono, što sam je malo poharao s mnogo truda. I ostalo su muzeji.

To je koliko se odnosi na formalnu stranu. Sada, duhovna sugestija tih slika, to dolazi iz moje podsvijesti, u prvom redu kao naslijeđe, kao neka ambicija, da se nešto stvori. I uz to utisci izvana. Sironi u Italiji, Goya, Gutiérrez, Solana u Španjolskoj. Cijelo to slikarstvo, ta velika povijest umjetnosti: također su utjecali, ali da sam bio neki slijepi imitator, to ne. Nisam našao niti jednog umjetnika, kojega bih mogao slijediti, što ne zna i ništa loše. Također, nisam došao do nikakove nauke, nikakovog znanja, nitaju i životopise velikih umjetnika. Ja sam to tražio sa željom, da mi to nešto pomogne. Nikada mi to nije ništa

pomoglo. Sve te veli ine su se stvarale u nekim posebnim situacijama. Izgledalo je kao neka neobi na sudbina u životu, koja mene nije zadesila. Nigdje ni vidio, niti uo, niti znam da ta postoji. Zna i, ostao sam sam. To je možda zapravo i dobro. I jedan veliki dio moga života bio sam sam i bez vanjskih utjecaja. Moje slikarstvo nije moderno; ne spada u nikakove pokrete nove umjetnosti. Moje slikarstvo nije slika, nije slika za objesiti na zid. **To su zapravo neki udni dokumenti jednog života dugog etrdeset godina, i ponavljanje jedne permanentne isprike.**

Sada emo analizirati tematiku. Prve moje slike bile su prostori, ruševine, figure, ljudske figure. To su mi bili kao neki posljeratni prikazi, neka spaljena sela, te neke izbjeglice. Poslije se je to malo diglo iz teške žalosti i otišlo nekako izvan tih ruševina na more. Ja more nisam mogao ni poznavati. Poznavao sam malo Sušak; ja nisam Dalmatinac, zna i: od kuda je more došlo u moje slike, ja ne znam. To mi je bila jedna daska za spašavanje. To je bilo more, konji i figure. Nešto je Italija pridonijela u tome, i nešto jedna potreba za spašavanje. Ta umjetnost je bila najslabija, to što neki kriti ari kažu: "slikam kao Talijani". I uistinu, to je bilo tako. Trajalo

152

je oko tri godine, i onda sam se opet vratio u iste pustinje. U iste pustinje iz mnogo razloga.

Pustinja op enito ima jedno jako duboko zna enje. Pustinja je uvijek bila jedno mjesto, koje su proroci, u koje se ne ubrajam, obilazili, da bi mogli razumjeti neke sitne probleme. Pustinja nije samo za Krista, niti za velike proroke, pustinja je i za nas, koji nismo proroci. **Neki sitni problemi, sjede i na jednom kamenu, u jednom prostoru, gdje te nitko ne smeta, gdje se nikoga ne smeta, i prostor, gdje nitko ne može smetati mislioca.** Zna i, da si dvostruko zašti en. Samo a i bez ovih smetnji.

Tu po inje jedna serija od tridesetak pješ anih pejsaža, taj najelementarniji dio pustinje. Poslije toga nekoliko hridina, kamenja raspore enih u tom prostoru, i to na jedan vrlo promišljeni na in. To kamenje na mojim slikama bilo je stalno micano iz jednog ugla u drugi, da se stvori nekakova harmonija. Svaka moja slika ima neki proces, dugi proces micanja ogromnih masa, zemljanih, kamenitih, dok se ne do e do nekoga tajanstvenoga zašti enog prostora. To bi se moglo smatrati traženje harmonije.

Traženje kompozicije! Kada se je stvorio prostor, onda dolazi jedna ljudska figura, vertikalna figura u krajolik, koji je horizontalno konstruiran, u nekoliko horizonata. To su me pitali u Zagrebu: "Zašto ja živim zatvoren, kao u zatvoru", kažu: Vi ste stalno okruženi s nekim velikim brdima, velikim zidinama i visokim horizontima. Vi ste stalno zatvoren. Onda sam ja odgovorio: "Ne, to ja sam sebi gradim te visoke horizonte i te zapreke; ja njih stvaram, da se branim. Nisam ja zatvoren, ja sam utvr en, to su tvr ave".

153

To bi, naravno, za neke ljude mogla biti interesantna psihoanaliti ka anegdota, ali za mene je to bio motor za stvaranje mojih slika, novih slika, slikih slika, istih slika. To emo vidjeti poslije, kako se to ponavlja. Tek nakon etrdeset godina, takore i zahvaljuju i nekoj primitivnoj komputaciji, ako se projiciraju tri stotine radova od jednog slikara i ako se njih sredi u grupe, najedanput se vidi, da je tu jako malo fantazije, da je tu jako malo promjena, da se tu radi o jednoj opsesiji, o jednoj upornosti, koja se zbog toga obra a u

motor, koji stvara slike, stvaraju se slike. To zna i, da ova cijela samo a, cijela ta borba, ta teška borba daje veliko zadovoljstvo, jer se pretvara u jedan dokument.

Sada emo malo gledati diapozitive, i onda emo ponovno pre i na jedan dio najnovijih mojih radova, i poslije toga bi mi bilo jako drago, da mi postavljate svoja pitanja, ako sam nešto izostavio.

Elementarna jezgra moga rada je izbjegavanje sadašnjosti sa stalnim skokovima u prošlost ili u budućnost. Taj trenutak sadašnjosti ili je bolan, ili je jedno stanje nestrpljenja ili jedno veliko razočaranje. Uvijek želi i traži prostore, koji su zaštićeni, koji nisu realni. Zna i, sve je to jedan umjetni rad, prostori su umjetni, nema živih modela, **nitigdje postoje te osobe, koje su tu predstavljene.** To je stvar iluzornosti. Ako ne postoji jedan paralelni iluzorni život, ovaj realni bi bio jako težak i zbog toga možemo objasniti zašto postoji ta muzika, pa ta poezija, pa to slikarstvo.

RAZGOVOR SA SLIKAROM ZDRAVKOM DU MELI EM

Cilj je ovog "estetskog" razgovora, da se upodpuni gornje predavanje, da slikar što vjernije i cjelovitije izrazi svoje estetske i

154

teoretske poglede, osjeća i nagnuće, svoja filozofska uvjerenja o bitnim pitanjima umjetnosti.

Posjetili smo slikara u njegovu atelijeru, koji se nalazi skoro na uglu najljepšeg buenosaireškog trga, Plaza San Martin, u srcu ove južnoameričke metropole, s licem i dušom prijeratne Europe Sredozemlja, te **svjetski poznate i elegantne ulice Florida.** Atelijer je zapravo mali stan, na sedmom katu, zaštićen od buke i prometa velegrada i od jakog južnjačkog supropskog sunca. Pravo zatišje, kuti mira, gdje umjetnik može nesmetano i sabrano risati i slikati, a esto u samo i duboko i intenzivno razmišljati i proživljavati teške tuge za vrijeme stvaralačkog rada.

Na zidovima dobije se dojam nekog nereda. Vide se slikarski stalci, na zidovima obješena, a na policama, kanapeju i stolicama porazbacana platna i crteži, dovršeni i nedovršeni. Tamo kutije pune raznovrsnih kistova, olovke, mnogo tuba ("pomosa") svih uljenih boja, pa slikarski pribor i nešto sitna alata za manje kiparske komade. Red u neredu. **Atelijer jednog pravog boema, koji to no zna, gdje se nalazi sve što mu treba.**

Sa zidova vas netremice promatraju njegovi okamenjeni likovi i zvjerad, koji su bezvremeni i besvremeni.

Slikar je već prevalio šezdesetu (r. 1923. u Vinkovcima). Zdravlje ga najbolje ne služi. **Visok je, mršav i suhonjav, plavokos i bljedolik, pravi Slaven, istokrvni Hrvat Slavonac.** Isparen u licu, produhovljenog je profila, ima duboke i oštrome oči, govori mirno i razborito, bez posebnih gesta, prirodno i jednostavno, a tako mudro i sabrano. To je ona prava mudrost i zrelost, kada odrasli postanu djeca, te o najtežim i najzamršenijim pitanjima života i umjetnosti govore jednostavno, bez ključnih fraza ili mudroslovnih izreka.

155

Uputili smo slikaru slijede a pitanja:

Pitanje:

Mislím, daje kona ni cilj svake umjetnosti ljepota. Stoga, ništa prirodnije no obratiti se velikom pokloniku ljepote i esteti, pjesniku Charles-u Baudelaireu.

U svojoj poznatoj pjesmi La Beauté (Je suis belle, o mortels!) Baudelaire (koji je toliki utjecaj izvršio na hrvatsku liriku preko Matoša i osobito T. Ujevi a) veli u prvoj kitici:

Kô sâñ od kamena lijepa, o smrtnici!
Grudima svojim ve svakoga izranih,
I ljubavlju vje nom i nijemom za njih,
Kô tvari nekom izgaraju pjesnici. (Prijevod: Robi)

Da li sli nom "vje nom i nijemom" vatrom izgaraju i slike Zdravka Du meli a?

Odgovor:

Ta krasna pjesma o ljepoti objašnjava nam naše podsvjesne sumnje i nesigurnosti.

Arthur Rimbaud, ovaj blistavi i rano ugasli meteor, jedan od istaknutih u enika Ch. Baudelaire-a, priznaje:

"jednog poslijepodneva posadio sam ljepotu na moja koljena i osjetio sam, da je gorka". (Une Saison en Enfer).

Pitanje:

Kakav je osjet, srh i prelest osjetio Z. Du meli u susretu, u dnevnom suživljavanju s ljepotom?

156

Odgovor:

Ljepota je uklju ena u razvoj umjetni kog djela, raspore ena u kompoziciji u opre nim odnosima sa sugestijama, koje su bez ljepote. Moj dnevni susret s ljepotom stvara u meni neki neobjašnjivi, tajanstveni sklad. Ovi odnosi stvaraju neke nevidljive i tajanstvene harmonije. Po mom mišljenju, ta skladnost nam stvara iluzornu integraciju s ne im uzvišenijim.

Pitanje:

Da se vratimo malo na naše europske estetske i umjetni ke izvore i praizvore. Za Baudelairea postoji religija umjetnosti, koja daje vrhovnu vrijednost ljepoti, koja se nalazi u bogatstvu slika svijeta, koji poimano. Koji je Vaš pogled i kakvo je Vaše iskustvo o tom tako bitnom filozofskom životnom stavu?

Odgovor:

Religija je stalno prisutna u umjetnosti, kao što je umjetnost prisutna u religiji. One nam daju odgovor, resignaciju i zaštitu. One nam daju snagu, da izdržimo živjeti okruženi opasnostima i misterijima.

Pitanje:

A. Rimbaud, César Vallejo i T. S. Eliot broje se me u glavnim predstavnicima moderne i suvremene poezije. Tu bi trebalo nadodati i praškog lirika Rainer Maria Rilke-a, koji je "umro ranjen ružinim trnom". Pjesnik života i smrti, onaj koji usrdno moli Boga, "da

svakom udijeli vlastitu smrt", bio je dugogodišnji tajnik riguroznog A. Rodina. Rilke tvrdi, da je umjetnost donekle plod upornog rada i strogosti. Želio bih čuti Vaše mišljenje o toj temi?

157

Odgovor:

Slazem se s tim. U mom slušaju je to tako.

Pitanje:

Spoznanje ne proizvodi uvijek užitak, i kad to postigne, redovito se radi o užitku bitno različitom od onog, koji priušte stvaraocu djela, koja kad su uzvišena, obično se odnose na ljudske patnje. Kako veli starozavjetni mudrac u knjizi Propovjednik (I; 18): "onaj, koji nadodaje znanost, nadodaje bol". Jedino je umjetnost kadra preobraziti ljudska stradanja u ljepotu.

Zar to nije jedna od bitnih crta Vaših slika?

Odgovor:

To su posljedice samotnog i dugogodišnjeg rada. To su više dokumenti nego slike. Bježanje i traženje zaštite tih prostora.

Pitanje:

Dobar dio Vaših slika odiše vedrinom (Heiterkeit) i širinom, univerzalnošću (Allgemeinheit); dakle, to su klasični ideali vedrine, mjere i univerzalnosti, koje je toliko promovirao Winckelmann i koji su duboko utjecali na Goethea i Lessinga. Na izgled, strasti su potisnute i zatomljene. Kako je poznato, prošlog stoljeća F. Nietzsche se žestoko oprotstavio toj tezi i suprotstavio joj svoje pojmove o apolonskom i dionizijskom (kao apoloneo i lo dionisiaco) u umjetni kim ostvarenjima; dakle, o duhu i bitnim na elima, koje je zastupao Winckelmann i o nikada zamrlim ljudskim strastima.

Zar se ispod površinske bešćutnosti i prividne besmrtnosti u Vašem slikarstvu ne nazrijevaju, osim zgrušene boli, mnoge prigušene strasti i zatomljene želje kao i neostvoreni snovi?

Zdravko Du meli : Figure i imaginarni prostori
"Hrvatska revija", 1988, 4, str. 668/669

Odgovor:

To su isto zapazili moji najoštroumniji kritičari. Osim toga, preskačemo sadašnjost i time sve ljudske strasti, ukoliko je to moguće.

Pitanje:

Sjetimo se ovdje starogrčke basne, prema kojoj je kralj Midas prisilio Silenu, ortaka Dioniziju, da otkrije tajnu vrhunske sreće: Odgovor je glasio: "Da se uvijek ne rodi"; a, ako se je već rodio, slijedi da "umre". Prema tome, Grci, koji toliko slave i uzdižu ljudsko tijelo, uz ovu vitalnu egzaltaciju tjelesne ljepote i snage, istodobno su "poklonici" smrti, bolje rečeno "junačke ili dobre smrti". Poslije je kršćanstvo dalo svemu tome prave i potrebne transcendentne dimenzije. Kako se to odražava na Vašim platnima?

Odgovor:

Uvijek sam nastojao i veoma uporno riješiti tu bolnu zagonetku život-smrt, prolaznost-vječnost, i to se osjeća, na različite načine, u svakom mom djelu.

Pitanje:

Primićemo se po etku trećeg milenija naše ere. Kakve oblike, kakve struje i izraze predviđate u slikarstvu 21. stoljeća?

Odgovor:

Vidite, umjetnost može biti koješta, ali nikada ne može biti pukom oponašanje prošlog. Dakle, svaki naraštaj tražit će svoj vlastiti, prikladan izraz i oblik. Kako se geografske i vremenske udaljenosti svakim danom smanjuju, predviđam, da će u trećem mileniju udio američkog kontinenta u svijetu biti još veći i da će se osobito osjetiti doprinos mnogih azijskih i afričkih naroda, tek uvrštenih u

160

svjetsku zajednicu. Također se nadam, da će i prilog hrvatskih umjetničkih stvaralaca svjetskoj kulturnoj riznici biti još znatniji.

Pitanje:

T. S. Eliot bilježi: "Što je umjetnik savršeniji, tim se više u njemu odjeljuje uvijek, koji pati, i umjetnik, koji stvara".

Da li se to odražuje u Vašim okamenjenim, hijeratičkim i bezvremenim figurama i pradávnim ruševinama?

Odgovor:

Prikazivanje dostojanstva u likovnom umjetničkom jeziku dovelo me je do poluokamenjenih osoba i kamenitih ruševina (razvalina).

Pitanje:

Da li moderna likovna umjetnost posjeduje svoju eshatologiju i teologiju?

Odgovor:

Naravno, one su skoro nevidljive, skoro sakrivene u kompoziciji, ali postoje.

Pitanje:

Ocjenjuju i Vaše slike i crteže — taj uporni i strmi uspon kroz 40 godina — izgleda mi, da ste u tehnici i izradbi posvema neovisni, bez neposrednog meštra ili uzora, ali i bez učenika, oponašatelja ili nasljednika?

Odgovor:

Moje slikarstvo izgleda neovisno u usporedbi s ovostoljetnim likovnim izrazima.

Moja tehnika slikanja i crtanja potječe iz starih, skoro zaboravljenih tehnika postupaka i metoda.

161

Pitanje:

U jednoj opsežnoj reportaži o Vama, objavljenoj II/5/1986, u dnevniku Mendoza, dakle gradu, gdje ste proveli oko 30 god. i gdje je nastao najveći dio Vašeg umjetničkog opusa, kazali ste novinaru, da ne pripadate nijednoj školi, stilu, struji ili modi, budući da je Vaše slikarstvo anonimno u pogledu plastične izradbe.

Onda, molim Vas, u kojem to tajanstvenom gradu živi umjetnik Z. Du meli, povučen u svoju samoću, u svoju bjelokosnu tvrđavu, u svoju bujnu maštu?

Odgovor:

U cijelom mom opusu postoji neki posebni ambijent. Radi se o potrazi za starom terapijom, za drevnom potrebom ovjeka glede pustinje, potrebom biblijskom, milenijskom. Ovjek ide u pustinju iz više razloga. Prvo, kad nastoji učiniti nešto, pa to bilo vrlo neznatno, ili želi srediti svoje misli i pohlepe, potrebna mu je samo tišina. Međutim, da se danas domognemo samo tišine — što ne znači i pobjedu u pustinju — potrebna je okrutnost. Heidegger tvrdi, da se mora uništiti sve, što nije u vezi sa slušanjem, koji analiziramo ili rješavamo. Onda, da nikoga ne zlostavljamo, moramo se povući i u pustinju.

Pitanje:

Okrutnost, o kojoj govorite, nije li možda neka vrsta samookrutnosti?

Odgovor:

Naravno! To znači srediti vlastite misli, koje se neprestano križaju i poremećuju. Moje rasuđivanje nije nikada bilo određeno; uvijek mi je išlo loše s matematikom. Sada, zapravo, ja izmišljam svoju pustinju, po mojoj mjeri, za neki iluzoran život, no vidim, da ima

162

drugih ljudi, koji to prihvaćaju i trebaju, te me ta okolnost osobito veseli.

Pitanje:

Govorite o prividnom životu, kao da Vam se ne sviđa ovaj svijet, u kojem živite?

Odgovor:

Općenito mi se ne sviđa sadašnjost. Živim uvijek ili u prošlosti ili u budućnosti, jer je sadašnjost jedno stanje nestojivosti, stanje bola — mučnine i kinje različite boljetice —, dok je vrlo rijetko stanje veselja. Sviđa mi se veselje, te ga čekam i čekam, a da ga rijetko dočekam. Borges je rekao: Nikada nisam bio sretan.

Pitanje:

Zar se ne bojite, da Vas okrstite outsiderom?

Odgovor:

Bez sumnje. Zavidim umjetnicima, koji odražuju svoje vrijeme i okoliš. No, moj je slučaj drugi. Već sam to razjasnio. Ja ne mogu mnogo pridonijeti, da se opiše jedna zemlja ili jedan kraj. No, kako je, hvala Bogu, za mene umjetnost od vjeka jedna magična stvar, te pomoću nje i, recimo, s iluzijom mogao sam riješiti nerješive stvari u životu.

Pitanje:

Da li se smatrate genijem?

Odgovor:

Ne, ni za Boga. Sve što sam napravio u umjetnosti, koštalo me je velikog truda.

163

Pitanje:

No, držite barem, da ste vrlo nadareni umjetnik?

Odgovor:

Ne znam. Znam jedino, da posjedujem puno nedostataka i malo vrlina... Potrebno mi je dnevno od 6 do 7 sati apsolutne samoće; esto radim od dva do četiri sata u zoru. To su doista ure, u kojima sam mogao nešto napraviti, otkriti, predesiti ili poboljšati. U sate, kada svi spavaju, kad nema buke, ni ništa. Tako sam godinama živio u Mendози.

Pitanje:

U asovima, kad se nagon za samouništenje nametne nagonu za samoodržanje, zar to nisu umjetni ki najplodniji asovi?

Odgovor:

Zacijelo. Stanje, koje možemo nazvati hirovito, stanje stanovite mirnoće, koja vodi do stanovitog oćavanja, to je stanje riješilo mnoga pitanja u umjetnosti, isto kao i u pjesništvu i u glazbi.

Pitanje:

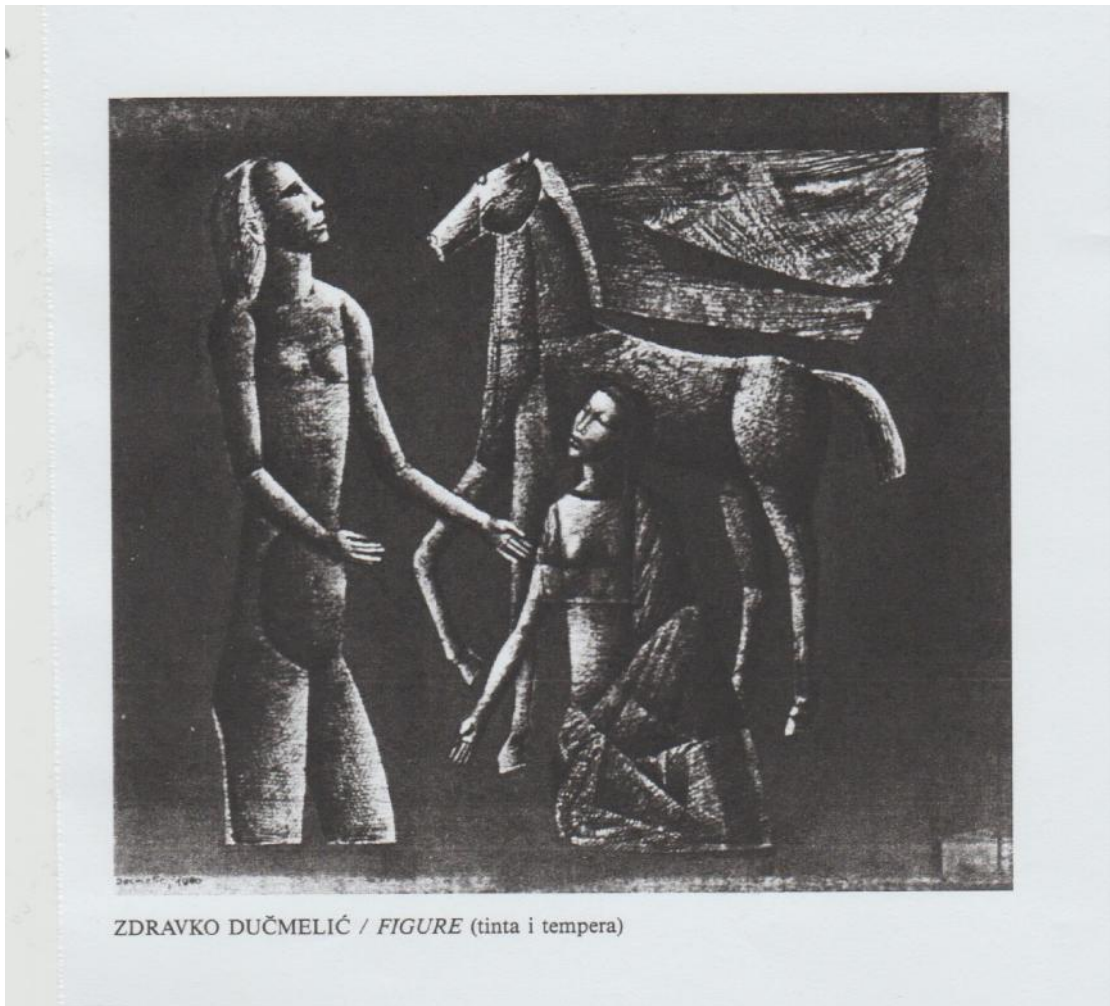
Da li biste bili umjetnik, da ste bili potpunoma sretni?

Odgovor:

Teško, da bih bio umjetnik. E mu neki umjetan život, kad postoji potpuni i pravi život?

Pitanje:

Što ste onda mogli biti? Valjda ne mu enik, kako je to želio G. Mahler kao petgodišnjak?

Zdravko Du meli : Figure
"Hrvatska revija", 1988, 4, str. 668/669

Odgovor:

Svatko ima neku nedostižnu želju, one žarke želje iz djetinjstva, da nešto postane. Ja sam želio biti kapetan kitolovnog broda u prošlom stoljeću.

Pitanje:

Što mislite o božanstvu?

Odgovor:

Božanstvo postoji, i kad ne bi postojalo, trebalo bi ga izmisliti. Dok ne nađemo odgovor za tri ili četiri tajne, koje nas okružuju, ne možemo nikada biti slobodni. Sloboda je riječ, koju vrlo rijetko upotrebljavam, jer slobode skoro nema. Dok nas obavijaju tajne rođenja, smrti, iskonskih nagona: samoodržanja i prokreacije, ne može se mimoći i božanstvo.

Pitanje:

Da li ste poklonik nekog posebnog božanstva?

Odgovor:

Rodio sam se u katoličkoj obitelji i tu vam vjeru prihvatio umom i srcem. Prema tome, ne smatram potrebnim tražiti nekog posebnog Boga. Prihvatio sam ga onako, kako su ga naslikali Leonardo da Vinci ili Michelangelo, s bradom i svim ostalim.

Pitanje:

Malo prije ste se osvrnuli na umjetnost kao nešto magičnog. Kakva su to fantastična, arhivna bića, koja nastanjuju Vašu maštu?

Odgovor:

To su davne, arhaične osobe. Možda postoji u meni neka djetinjska mitomanija; kad je riječ o ljudskim likovima, onda se pojave arhetipi ne majke: žene lijepe, pametne, smirene, bez izrazitih kretnji; smatram ih mojim prećimama. Osim toga, uvijek me je zanimala arheologija. To potječe iz mog djetinjstva. Tamo, u dalekim Vinkovcima, gdje sam se rodio, tamo na obali Dunava iskapala se je zemlja nakon obilnih kiša i uvijek su se nalazili predmeti iz kamenog, brončanog ili rimskog doba. Npr., u mom rodnom gradu od oko 20.000 stanovnika, na nogometnom igralištu, nekad se priređivao krunčanje za kamene rimske sarkofage. Moji su posljednji radovi imaginarna arheološka iskapanja. U tom se smislu podudaram s Borgesom, jer je on istraživao biblioteka, knjiga, basni i drevnih civilizacija.

Pitanje:

Postoje i drugi iskapatelji i stvaraoci imaginarnih svjetova, kao što su Lovecraft i Bradbury. Da li se osjećate njihovim srodnikom?

Odgovor:

Uz J. L. Borgesa, to su moji najmiliji pisci.

Pitanje:

Kako bi definirali Vašu slikarsku tematiku?

Odgovor:

Moja je tematika jednostavna: žena usred ruševina ili u nekom pustinjском arheološkom krajobrazu; jedno žensko lice u prvom planu, neki profil. To je moje od uvijek. Od prve

postave grupe izbjeglica ili ratnih zarobljenika ili onih progonjenih, pa do današnjih pustinjskih pradavnih prizora. Onda dolazi ono, što bi

167

moglo biti kao neka srodnost s opsesivnim slikama Borgesa, koje su mi zadale velike muke: tigar, zrcala, labirinti, pijesak i... što još?

Besmrtnost, beskrajnost i bezvremenost...

Da, da... Onda bi došla geometrija Borgesa.

Pitanje:

Da li je smrt neka vrst pustinje?

Odgovor:

Neprekidno nosimo u sebi strah od smrti. To je jedan od misterija, koji nas okružuju i ne dopuštaju nam živjeti u miru. Nadam se, da će se jednog dana razjasniti ta tajna, no ja radije ne mislim na smrt, ni na bolnice, ni na liječnike.

Pitanje:

Manuel Mujica Lainez, vidi kod Vaše profesionalne formacije tri europske etape: Zagreb, Rim i Madrid, i misli, da je ova zadnja najvažnija.

Odgovor:

Mom umjetni kom oblikovanju i sazrijevanju pridonio je mnogo osamljeni život, kojim sam živio u Mendozi tokom 30 godina. Prvih petnaest godina mog boravka u Argentini protekle su u nekom traganju, dok je zadnjih dvadesetak godina podpunoma definiralo moj slikarski izraz i stil.

Pitanje:

Poslije kratkog eksperimentiranja s apstraktnom umjetnošću, vratili ste se figuraciji. Koliko je tome pridonio mendozinski krajobraz?

168

Odgovor:

Da, ali ne mendozinski krajobraz, već izvana. Postoje bitne stvari kao vrlo visoko obzorje, koje se zapaža u svim mojim slikama; obzori, koje ne poznava uvijek iz ravnice. Imao sam čudni osjećaj, kad sam dolazio u Argentinu; mislio sam, da se bližim kraju svijeta. Rekoh samom sebi: stigao si do krajnje granice i ovdje moraš pokazati ono, što si kadar stvoriti. Na tom sam poslu skoro četrdeset godina.

Također sam bio profesor. Predavao sam ono, što sam naučio u dobrim europskim školama. Nastojao sam prenijeti to na moje škole u Slikarskoj školi u Mendozi, gdje sam podučavao i poslije bio ravnatelj, sve do 1980., kad sam bio umirovljen.

Pitanje:

Na nekim Vašim slikama kao da se vrijeme gubi, kao da išezava i zamire, a ujedno se miješaju prošlost i budućnost.

Odgovor:

Moji likovi su naši predci, željeni praoci naši, osobe inteligentne, nimalo frivolne. Osobe, koje nemaju osjećaj za tragiku stranu ljudskog bića, osobe koje misle.

Pitanje:

U Vašim slikama opažaju se tajanstveni predmeti i vozila usred gole pustinje?

Odgovor:

Ako ho ete, nagingjem k arheologiji i u tom smislu srodan sam Borgesu. Zbog toga sam ga ilustrirao (posvetio sam oko 40 uljenih slika trim kratkim pri ama). U mojim platnima ima neke vrsti ciencia ficción, nešto davnog, porušenog, kao razvaline; ili neki

169

predmet, neki mali stroj posvema skamenjen, koji potje e iz nepoznatih svjetova.

Pitanje:

Zašto preska em sadašnjost?

Odgovor:

Preska em je, jer sam umjetnik, koji ne odrazuje svoje doba. Stvaram umjetnost za potrebe mog vremena, ali nisam odraz tog vremena. Sadašnjost nije za mene. Priklanjam se priželjkivanju ili nadama budu nosti. Zbog toga preska em sadašnjost.

Pitanje:

Zaklju iti je onda, da je Vaše slikarstvo malko oniri no, jer tako er snovi pridonose ravnovjesju ovjeka...

Odgovor:

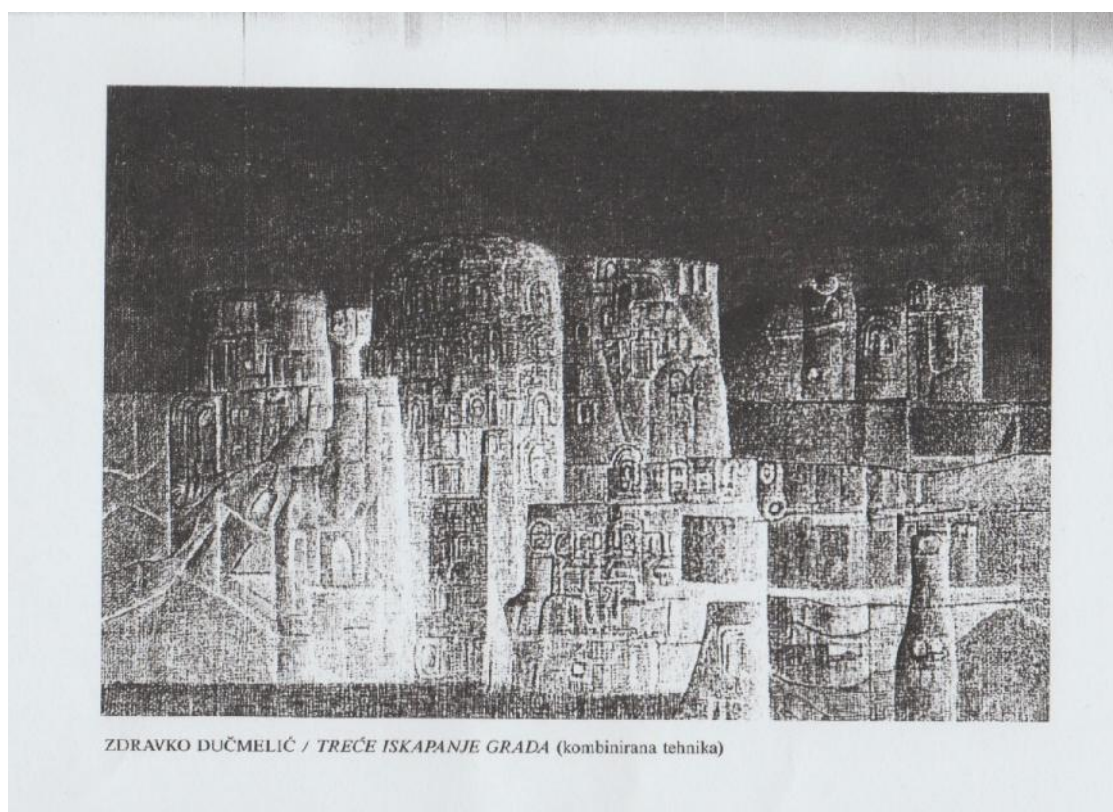
Umjetnost nije neka magi na stvar, koja sve rješava; no, u umjetnosti možemo na i odgovor za nerješive situacije.

* * *

Spomenuti list Mendoza (11.V.1986.), osim iscrpnog intervjua s Du meli em sa strane Andrés H. Gabrielli, objavio je tako er posebno uokvirenu slijede u "bilješku" pod naslovom:

"JA SAM DOBIO RAT, JER SAM OSTAO NA ŽIVOTU...".

Prenosimo je u hrvatskom prijevodu, jer sadrži zanimljivih podataka o životu i djelu slikara Du meli a:

Zdravko Du meli : Tre e iskapanje grada
 "Hrvatska revija", 1988, 4, str. 668/669

171

Povijest Du meli a je isto tako paradoksalna i sugestivna, kao i njegovo djelo, kao da je preodre ena. Upoznati jedan dio te povijesti pomaže nam, da shvatimo njegov fascinantni duh.

Pitanje:

Kako izgleda Vaše rodno mjesto Vinkovci, u Hrvatskoj?

Odgovor:

Mali gradi blizu Dunava, seoska varoš u ravnici. Mogao bih je usporediti s odre enim bogatim krajem u pokrajini Santa Fe, u pogledu svakidašnjeg života: žitarice, stoka, nešto malo vinograda, stanovnici uvriježeni u stare obi aje. Zaspali grad, bez osobite važnosti. Napustio sam ga, kad mi je bilo 20 godina.

Pitanje:

Vi ste bili u Drugom svjetskom ratu. Zašto ne volite govoriti o toj temi?

Odgovor:

Da, bio sam etiri godine u ratu. Ne vjerujem, da ta injenica može pridonijeti nešto osvjetljenju (esclarecimiento) moje umjetnosti. Mogu re i, da sam još mlad vidio previše stvari. To je razdoblje, u kojem masovna idiotizacija, koje sam bio svjedok u Europi, ulijeva mi strah.

Pitanje:

Koje je iskustvo stekla jedna tako krhka osoba, kako se Vi definirate, u tako violentnoj situaciji, kao što je rat?

172

Odgovor:

Na koncu, preživio sam, a to je glavno. Ja sam bio na strani, koja je izgubila rat, u taboru, u kojem se je nalazila moja zemlja, u famoznoj osovini Berlin-Tokio-Rim. Ovaj blok je izgubio rat, no ja sam ga dobio, jer sam ostao živ. Za mene, jedino preživjeli dobiju rat. No to, mislim, ne može mi nahuditi.

Pitanje:

Što Vas je dovelo u ove krajeve?

Odgovor:

Da se je onda izišlo iz Europe, jedino je Argentina, zemlja iznimne plemenitosti, primala useljenike. Za sve ostale zemlje trebalo je praviti vrlo dugi i zamršeni postupak. To je bio prakti ni razlog. Osim toga, dok sam studirao u Madridu, malo sam znao o Argentini, ali bio sam pro itao neke stvari od Borgesa i održavao neke dodire s tom zemljom.

Pitanje:

Kako je djelovao na Vas taj prvi susret s Borgesom?

Odgovor:

To se zbilo '48 ili 49', kad Borges još nije bio svjetski poznat. Rekao sam u sebi, da zemlja, koja ima takvu li nost, i te kako vrijedi, budu i da neku zemlju tvore deset li nosti, to Vi dobro znate, ili dvadeset; ne emo biti ovdje bezazleni. Tako sam stigao na ove žale, i ne kajem se, jer sam ovdje našao dobro mjesto za rad.

173

Pitanje:

A Mendoza?

Odgovor:

Mendoza je bio grad bez velikih društvenih i mondenih atrakcija, a to je istodobno zna i lo dobro mjesto, da ostvarim moje djelo.

Pitanje:

Vi, koji toliko istražujete u labirintima, kao da ste došli u eni koncem Borgesa, tog velikog graditelja labirinta?

Odgovor:

Dà, zanimljivo je, zar ne?, što sam upoznao Borgesa još za mog školovanja u Madridu. No, tako er sam susreo i druge osobe. Mogao bih Vam dati popis oko stotinjak izvanrednih Argentinaca, i ulijeva mi snagu injenica, što pravim stvarala ke napore u takvoj zemlji, te se ne osje am sam.

* * *

Pitanje:

Kako bi Vi definirali jedno remek-djelo?

Odgovor:

Kod vizuelnih umjetnosti, jedno remek-djelo obi no ujedinjuje dvije ili tri vrline: kompoziciju, kao vrlinu broj 1, drugo, duhovnu sugestiju slike, a onda slijedi stil ili tehnika ili meštija, bilo zanatska ili stilisti ka, ono što nazivamo "officium". Ove tri vrline moraju i i zajedno; nije nužno, da sve tri budu predstavljene istom snagom. U nekim slu ajevima, kada umjetnost nije totalna, ve

174

kao gesta, kao prikladno umije e prosvjeda, npr., nije potrebno da sadrži harmoniju. Ali, kad se radi o jednom remek-djelu, to djelo prije svega mora djelovati blagotvorno na ovje anstvo. To ne zna i, da mora biti djelo za zaljubljene, ni slatko, niti ak lijepo, ve mora predstavljati unutar svog prostora — ako se radi o slici — unutar svoje površine, prakti ki cjelokupnu ljudsku životnu problematiku, pokazati je i riješiti je; naime, ne samo prikazati je kao jednu opasnu injenicu, ve riješiti je, bez obzira o emu se radi, bilo to mrtva priroda ili opis jedne bitke. Tražimo, da skriveni dio jednog djela, a to je kompozicija, bila ona kakva bila, završi svagda sa stanovitom mjerom harmonija, koje mogu biti razli ite. Tu ima biti sadržano sve. S druge strane, treba da postoje sudari, napetosti, usijane zone, smiruju e zone, ugrožene zone unutar kompozicije, jer ina e, ako bi sve bilo slatko i skladno, ne bi bilo izražajno.

Pitanje:

Jedan se pravi umjetnik ne takmi i s nikim, ni s ni im, osim za onu "mladu tajnu" bezimenu, davnu i mogu u, o kojoj govori Mallarmé. Dovoljna mu je sre a i užitak stvarala kog ina. Ne zanimaju ga prepirke, natjecanja, zahtjevi, dvoboji, megdani, kreševi, asti i nagrade. Dostatan mu je užitak i naslada stvorenog djela. Da li je tako i kod Vas?

Odgovor:

Doista, jedini pravi užitak, slast, koju se osjeti, jest osje aj punine zadovoljstva poslije dugo asnog traženja i kolebanja pa do zadnjeg poteza kista.

Pitanje:

Ve 1935. Husserl je upozoravao na krizu ovje anstva i na veliku opasnost, što je znanost svela ovaj svijet na puki predmet

175

tehni kog i matemati nog istraživanja. Poslije e Heidegger — koga Vi dobro poznate — ukazati: "da se je zaboravilo na ljudsko bi e". Što Vi mislite o današnjem ogromnom raskoraku izme u tehnološkog naprekta ljudskog roda, s jedne strane, te duhovne i moralne u malosti ili ak nazatka, s druge strane?

Odgovor:

To je o ito, pa ako se taj raskorak, taj ogromni razmak ne smanji za kratko vrijeme, ovje anstvo bez sumnje srlja u vlastitu propast, u smak svijeta.

Pitanje:

Sve je ovo vrlo zanimljivo, a nemamo ni puno vremena a još manje prostora u HR. Prema tome, dragi maestro, vratimo se sada našoj staroj, slavnoj, miloj i dalekoj Hrvatskoj.

Kad ste napustili Hrvatsku, bilo Vam je 21 godina. Koje su Vam najdraže i najdublje uspomene iz rodnog kraja i najtrajniji doživljaji iz mladih dana?

Odgovor:

Imao sam, mislim, 21 godinu. Svi se rado sje amo prve mladosti. Rado se sje am leta vrana i svraka oko visokih krošnji hrastova i zvuka zapljusaka štuka i njihova skoka po površini rijeke Bosuta. Sje anje na školske dane (na popravke i slabe ocjene u gimnaziji, manje) ostavljaju mi još uvijek dojam, da u to doba mog života nisam poslušno obavljao svoje dužnosti. Ali, u neku ruku sam ponosan na tu neposlušnost i "otpor", jer sam tako branio svoje pravo na lutanje i bezbrigu.

176

Pitanje:

Kako Vas se je dojmila Hrvatska poslije 40-godišnjeg odsu a?

Odgovor:

Doživio sam velika i ugodna iznena enja, jer sam, kona no, vidio i upoznao po prvi put u životu Dalmaciju, Liku i dobar dio Zagorja. Zagreb, iako sam u njemu živio nekoliko godina, gledao sam novim o ima i novim srcem, kao nešto nevjerojatno lijepa i dostojanstvena.

Pitanje:

Kad hrvatska iseljeni ka štampa više o Vama, obi no Vas naziva hrvatsko-argentinskim slikarom. Da li je ispravan taj naziv?

Odgovor:

Sasvim ispravan.

Pitanje:

Kako su umjetnici po svojoj prirodi, intuiciji i po poslanju žreci i vidovnjaci, kakovu budu nost nazirete za ovaj svijet, uop e, i za našu staru domovinu Hrvatsku posebno?

Odgovor:

U prvom redu, ne smatram se vidovnjakom ili "vate". Premda ja u mom slikarstvu tražim harmonije, da postignem jednu dobru kompoziciju, a to je glavni dio mog umjeni kog rada, ostaje mi vremena i mogu nosti da razmišljam i o drugim vise im pitanjima, koja prituš u ljudski rod. Iako po naravi nagingjem pesimizmu i rezignaciji, **imam veliku nadu u budu nost ovje anstva i našeg hrvatskog naroda, koji je u svojoj dugoj povijesti prebrodio mnoge teško e.**

Pitanje:

Prošle se je godine navršilo etvrt stolje a od smrti velikog hrvatskog kipara Ivana Meštrovi a. Potisnut i donekle zanemaren, skoro zaboravljen poslije rata zbog prevlasti apstraktne umjetnosti te inih trgova kih i politi kih razloga, te imaju i u vidu uspješnu prošlogodišnju putuju u izložbu po više europskih gradova, izgleda mi, da se nalazimo u osvit njegove reaktualizacije i umjetni ke "rehabilitacije", kao i uop e jedne nove "renesanse" u figurativnoj umjetnosti u slikarstvu i kiparstvu. Što Vi o tom mislite?

Odgovor:

Mislim, da smo tek na po etku velike i univerzalne afirmacije Meštrovi eve umjetnosti. Oduševljenje, koje je pratilo velika i odvažna istraživanja u kiparstvu u ovom stolje u, a koje ne uklju uje Meštrovi a, mislim da je to oduševljenje jenjalo i nestalo. Sad možemo mirno ocjenjivati vrijednosti djela Brancusia, Meštrovi a, Moorea, Giacomettia, kubisti kih kipara, itd. Dakle, ve je prestalo natjecanje: tko je dao nešto novog, tko je što izmislio, tko je bio predhodnica, a tko zalaznica? **Samo ostaju djela sa svojim umjetni kim vrijednostima**, i držim, da je tu Meštrovi prvi i najdublji.

Pitanje:

Zahvalio bih Vam, kad biste bili što opširniji u ovaj temi, koja uvelike zanima itatelje HR. i uop e "naobraženu" eljad, jer se radi o budu em razvoju umjetnosti. Kao što Vam je dobro poznato, poslije toliko dotrajalih izama, smjerova, strujanja, izraza i stilova u umjetnosti uop e (fauvizam, kubizam, volumetризam, strukturalizam, futurizam, ekspresionizam, L'artpour l'art, iradializam, neoplasticizam, suprematizam, sinteti ki kubizam, purizam, dadaizam, nadrealizam, tašizam, informalizam, spacializam, geometrizam, hidrozenitizam, sjevernoameri ki

178

apstraktni ekspresionizam, newyorska škola s bezbroj smjerova i odvajanja — pop art, happening, Body Art, environnment, performances, itd.), dospjeli smo gotovo u potpunu desintegraciju, nesuvislu i apsurdnu, i zapali u duboke krize u svim rodovima umjetnosti, pa autenti ni likovni stvaraoci danas, osobito u Europi, traže nove oblike i nove izražajne mogu nosti. Ivan Meštrovi , kao posljednji figurativni revolucioner našeg stolje a, stupa na pozornicu. O tom svjedo e veliki uspjeh i odjeci prošlogodišnje izložbe njegovih radova u više europskih središta.

Što Vi o tom mislite kao neovisni, nekompromitirani, neangažirani slikar?

Odgovor:

Meštrovi iz svog bivšeg atelijera u Akademiji Likovne Umjetnosti u Zagrebu, te iz vlastitih klesarsko-kiparskih radionica u Splitu i Zagrebu, danas udara temelje i zacrtava novo i budu e kiparstvo. Poznato mi je, da ga se u me unarodnim stru nim krugovima sve više cijeni i da se ra una s njegovim kiparskim doprinosom.

Pitanje:

Leonardo Castellani, argentinski isusovac, duboki suvremeni filozof i pronicavi književni esejist, ve je god. 1933., impresioniran Meštrovi evom izložbom u pariškom muzeju Jeu de Paume, zapazio, da Meštrovi kao religiozni umjetnik pripada više Srednjem vijeku i da e ovaj kipar i rezbar biti shva en u cijelosti tek u 21. stolje u.

Da li dijelite ovaj sud "buntovnog" jezuita s obala Srebrne Rijeke (Rio de la Plata)?

179

Odgovor:

Vidite, to je za mene ugodna novost i milo mi je, što je jedan vrsni pisac plemenite zemlje Argentine prozreo i tako jezgrovito definirao i u povijesne okvire postavio djelo i vrijednost religiozne umjetnosti Ivana Meštrovića.

Pitanje:

Europski likovni kritičari u svojim osvrtima o "ovom hrvatskom zaboravljenom kiparu", o "umjetniku otečenom zaboravu", o "svjetski glasovitom kiparu, zaboravljenom i ponovno otkrivenom", isti u posebice dvije lozinke kod Meštrovića: "ustrajan dnevni rad i biti zaljubljen u Vječnost, da bi neko djelo bilo barem njena sjena". Zar u tom smislu nema velikog podudaranja između Meštrovića i Z. Du Meilića?

Odgovor:

U redu. Donekle se slažem, samo se ljuto bojim, da to nije prevelika ljubaznost s Vaše strane.

Pitanje:

Poznati Vam Roque Esteban Scarpa, istaknuti ilenski pjesnik hrvatskog roda i koljena (roditelji su mu stigli u Magallanes s otoka Hvara) i sadašnji predsjednik ilenske Akademije za Jezik, završava svoju simboličnu pjesmu Konobar Samo e (Camarero de la Soledad) ovim stihovima:

*Mük nam ostavlja stolica pred ovim prudom
beskrajnim, toliko godina postavljenom.
Nema ni jednog gosta. No ja ipak,
konobar samo e, i dalje nadi služim.*

180

Zar i Du Meilić, "hrvatsko-argentinski konobar samo e", ne služi vjerno i postojano nadi u svom cjelokupnom djelu?

Odgovor:

Da, da, to je vrhovni cilj svakog stvaraloca i ujedno višnje zadovoljstvo, da umjetnik zapali tračak nade svom bližnjem.

Pitanje:

Vi što govorite o mük i samo e. To me podsjeća na skolastičko-mistični precept i normu skoro svih redovničkih katoličkih ustanova (i svih ostalih religija): In silentio et solitudine proficit anima devota.

Odgovor:

To podpunoma shvaćam. Za mene je mük i samo e nasušna potreba, conditio sine qua non, da se sredim, smirim, saberem, nešto zamislim i ostvarim.

Pitanje:

Maestro, da li je moguće ući u hrvatsku strunu od argentinske u Vašim slikama? Gdje se može pronaći i ući ili osjetiti Vaše korijenje?

Odgovor:

Na Vaše pitanje nije jednostavno odgovoriti. Moj život, pa i umjetni ko stvaranje, nije podijeljeno tako strogo na dvije zemlje. Ne mogu izostaviti, u mom slu aju, talijansku i španjolsku komponentu, te putovanja u druge zemlje, a najmanje sanje, one podsvjesno lirske i one naslije ene, kao opsesije.

Pitanje:

Želio bih uti Vaše mišljenje o naif slikaru Ivanu Lackovi -Croata, tim više što je mnogostruki ilenac Jorge Razmili Vlahovi preveo

181

pri e Ivane Brli Mažurani na španjolski jezik i kani ih tiskati, im mu stignu obe ane ilustracije Ivana Lackovi -Croata. To e biti velika afirmacija hrvatske kulture — književnosti i slikarstva — u svijetu španjolskog govora (preko 300 milijuna duša)?

Odgovor:

Krsto Hegeduši , natapaju i se u prvom redu na izvorima Jana Bruegela i Hieronymusa Boscha i na srednjovjekovnim selja ko-idili nim temama, obnovio je slikarstvo naif, nazvano kod nas hrvatsko izvorno ili selja ko slikarstvo. U Hlebinskoj školi, poslije rata, osobito se istakao Ivan Lackovi -Croata time, što je uspio uklju iti u svoje grafi ko-estetske koncepcije veliko kromatsko bogatstvo i posti i osebuje lirske ugo aje.

Pitanje:

Od Vaših prvih izložbi u Argentini, od 1949. god., kakvi ste odjek imali u hrvatskom izbjegli kom tisku i me u rijetkim "mecenama", to jest kupcima Hrvatima?

Odgovor:

Od moje prve izložbe do danas hrvatski emigrantski tisak pratio je s velikom simpatijom moju umjetni ku putanju i pružio mi veliku moralnu podršku i pomo . Uz to, **pojedinci kao npr. Ivo Rojnica, Miro Kova i , Radovan Latkovi , Ivo Raji i Krešo Španje, me u inim, redovito bi otkupljivali po koju moju sliku** — sada su kolekcionisti - i ti su mi, osobito u prvim godinama tu ine, davali veliki podstrek.

Pitanje:

Kako ste prošli na izložbama u Zagrebu, Splitu i na Rijeci?

182

Odgovor:

U sva ova tri grada bilo je mnoštvo posjetilaca, vrlo radoznalih i umjetni ki osjetljivih. U dnevnom tisku i u stru nim kritikama sve najbolje.

Pitanje:

Pri kraju, želim Vam uputiti jedno koncizno i jezgrovito pitanje. Koje je naravi odnos Borges-Du meli : duhovna srodnost, oniri ko-fantasti na koincidencija, umjetni ka rekreacija ili pak vrelo nadahnu a?

Odgovor:

Moja "duhovna srodnost" s piscem Jorge Luis Borges odnosi se samo na mitološko-arheološke teme u njegovim pripovijestima. Postoji velika i prisna ljudska srodnost i podudaranje. Na temelju tog duhovnog srodstva dolazi nužno do umjetni ke rekreacije, gdje je tekst Borgesa samo vanjski podstrek.

Pitanje:

Vaše uspomene na život, obitelj i rodni kraj prije dijaspore i eksodusa?

Odgovor:

Imao sam sretnu i lijepu mladost. Naš tipi ni obiteljski život u malim gradovima sa svojim tradicionalnim običajima i navadama.

Ljeto smo provodili kod rodbine u Pleternici kod Požege; tamo smo živjeli na obali rijeke Orljave i tamo uz Orljavu sam proživio najsretnije dane mog života.

183

Pitanje:

Uspomene na školovanje u Rimu i Madridu?

Odgovor:

U Rimu i Madridu sam se sasvim posvetio umjetnosti i, uz Zagreb, to su gradovi oblikovanja mog umjetničkog jezika i izraza.

Pitanje:

Dolazak u Argentinu?

Odgovor:

Neko vrijeme nakon mog dolaska u Argentinu natječajem sam dobio profesorsko mjesto na sveučilištu u gradu Mendози. Tamo sam proveo tridesetak godina i vrijeme mi je uglavnom proteklo između fakulteta i atelijera.

Pitanje:

Možete li nam nešto reći o Vašoj obitelji?

Odgovor:

Oženjen sam s Martom Brachmann, rođenkicom u Buenos Airesu, i imamo sina od 29 godina imenom Alvaro, koji je obdaren za umjetnost i time se bavi u Mendози, u kući gdje smo tamo živjeli. Što se tiče obitelji, moram naglasiti, i to s velikim veseljem, da su mi još živi roditelji, koje volim isto kao i mog brata s brojnom obitelji.

Pitanje:

Bavili ste se i kiparstvom?

184

Odgovor:

Kako nisam slikar raznolike tematike, uglavnom se radi o četiri ili pet opsesivnih tema, koje ponavljam u bezbroj varijanata, to od vremena na vrijeme dovodi do zastoja i nepomičnosti. To su rasovi, dosade i praznine, kad sve napuštam i tražim bolju sreću u novim rodovima, kao u kiparstvu, ilustraciji i grafici uopće.

Pitanje:

ime se bavite sada?

Odgovor:

Uglavnom ilustracijama. Spremam s modernim, skoro nadrealističkim argentinskim pjesnikom Alberto Girri ilustriranu knjigu pod naslovom "Once rostros y un poema" (Jedanaest lica i jedna pjesma). Nadahnula me je uglavnom njegova pjesma o ženi i

ženstvu: Izrazu jedne dame kod koje sve, po am od njene duše, struji u lice (A la expresión de una dama en quien todo va desde su alma al rostro).

Pitanje:

Kakvi su Vam planovi za budu nost?

Odgovor:

Polagano spremam veliku i novu izložbu za Europu.

Pitanje:

Da li Vam je Vaš uporni etrdeset-godišnji rad dopustio neko pristojno življenje u ekonomskom smislu?

Odgovor:

Da budem iskren, **uz redovitu profesorsku pla u, mogao sam komotno živjeti**, uzevši u obzir standard života okoline i sredine,

185

u kojoj se kre em. Zadnjih godina, **od prodaje slika i crteža mogao sam kupiti i urediti udobni stan u strogom središtu grada Buenos Airesa**, gdje mi je sve pri ruci, u prvom redu galerije slika i glavni marchandi.

Doista, stan je "gospodski", otmjen, ne raskošan, ure en u ukusnom stilu art-décor.

Pitanje:

itatelje zanima, da im u kratkim crtama opišete grafi ko-tehni ki proces i izradbu Vaših slika i crteža. Kako postizavate takvu izražajnu uvjerljivost, hijeratizam, spokojstvo, bezvremenost, nepomu eni mir, i to sve obavijeno nekim prorije enim ozra jem?

Odgovor:

To je zapravo vrlo jednostavno. Naime, moja je neprestana tematika: tijela i prostori. Prve planove rješavam s iluzionisti kim realizmom, dok ostale planove utapljam postepeno u perspektivno ozra je. To daje dubinu slici. Kod uljenih slika služim se sa starim prokušanim postupkom, namažu i nekoliko poluprozirnih slojeva. U najnovijim crtežima upotrebljavam kombiniranu tehniku, koja se sastoji od desetak crta kih materijala, kao što su: crni tuš, sepija tuš, akvarel (vodene boje), akrilik, pastel, drvene bojice, tempera, aerograf (spray), piroksilina, itd.

Što se ti e dojma hijeratizma i nepomi nosti, o tom je ve bilo rije i prije. Glede bezvremenosti, ponovno isti em, da sam ja slikar prošlosti i budu nosti, a ne sadašnjosti, ne našeg povijesnog vremena. Za moju osjetljivost i poimanje sadašnjost je uvijek spojena s bolju i s grozni avim nestrpljenjem.

Pitanje:

Da li imate na pameti barem približni ukupni broj Vaših radova.

186

Odgovor:

Dà, napravio sam do danas od 500 do 600 uljenih slika, uglavnom manjeg formata; narisao sam oko 2.000 crteža; izdjelao oko 50 kiparskih manjih radova i naslikao oko 50 apstraktnih slika. Najve i moj format se kre e: 1,00 x 0,70 cm.

Pitanje:

Me u stru nim krugovima se smatra, da su argentinski suvremeni slikari me u najboljima na svijetu, a Vas se ubraja me u prvu desetoricu. Da li je doista takvo "stru no mnijenje i procjena"?

Odgovor:

Izgleda da da, no to nije tako važno; važno je ispuniti svoju dužnost i ostaviti ljudskom rodu nešto trajno vrijednog.

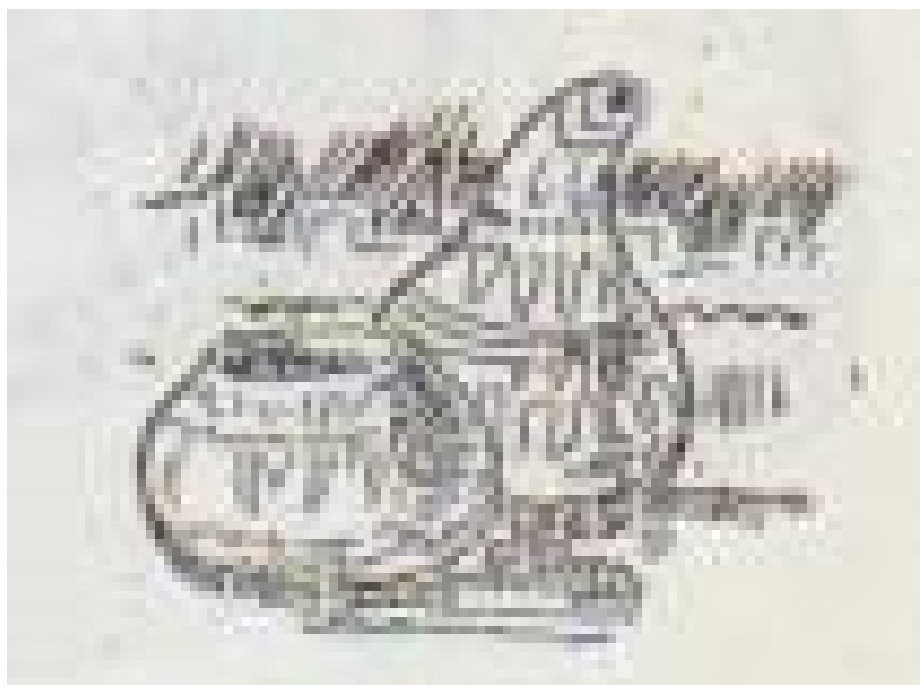
Pitanje:

*Znam, da Vam je ostao u dubokoj uspomeni tragi no preminuli izbjegli ki pjesnik **Viktor Vida**. Poznato mi je tako er, da ste bili dobri drugovi i prijatelji — premda vrlo kratko vrijeme — da Vas je cijenio kao slikara i u svojim osvrtima nazivao Vas "plavi kraljevi " i da Vas je — uz g u Maricu Meštovi i Šimu Pelicari a — od milja, u intimnom krugu, nazivao Du i. Napeto Vas slušam.*

Odgovor:

Sje anje na drugovanje s nezaboravnim Viktorom Vidom ispunja me ponosom, jer se radi o ovjeku duha, o jednoj vrlo osjetljivoj umjetni koj naravi i o vrlo duhovitom humoristi, a to je zapravo bila maska njegova tragi nog osje anja života. Njegova prerana i tragi na smrt bila je nenadoknadivi gubitak za književno stvaranje hrvatske emigracije.

187

Zdravko Du meli , crtež
"Drvni sok otrgnutih grana", str. 3

Pitanje:

*Da li želite nešto poru iti **preživjelim Hrvatima našeg naraštaja**, osobito onima, koje je rat i sudbina bacila do žala široke rijeke Río de la Plata?*

Odgovor:

Još se sje am iz gimnazijskih klupa u Vinkovcima mog starog profesora, koji nam je esto opetovao: De ki, vita brevis, ars longa!

Pitanje:

Prije nego zaklju imo ovaj ugodni "razgovor o ljepoti i bolu", svrnimo pogled na visoki gorki lanac Anda, koji se u jednom ili drugom obliku odražava u svakoj Vašoj slici. Sjetio sam se stihova Gabriele Mistral, genijalne ilenske pjesnikinje, dobitnice Nobelove nagrade. U "himni" posve enoj Kordiljeri, veli:

*Kordiljero visokih Anda
Majko leže a i majko stoje ka,
što nas djecu zalu uje,
a kad fali, bol ne zacjeljuje.*

*Užasna ljubav i rog uzdignuti
slatke medovine nade naše.*

Zar uz nadu, ta veli anstvena i jedina Kordiljera nije jedna od Vaših glavnih muza?

Odgovor:

Bez sumnje, Kordiljera je izvršila veliki utjecaj na kompoziciju mnogih mojih slika, ali ne bih se složio s Vašim sudom, da je jedna od glavnih muza mog slikarstva.

* * *

Vjerujemo je itatelj dobio dosta dobru sliku o teoretskom poimanju i estetskom u enju slikara Zdravka Du meli a.

U nastavku donosimo kratki prikaz o zadnjoj Du meli evoj izložbi iz pera jednog od najvršnjih živu ih likovnih kriti ara u Buenos Airesu, i nadamo se, da e taj isti **napisati iscrpnu monografiju — tako potrebnu i tako zasluženu — o umjetnosti Zdravka Du meli a.**

Du meli se zadnjih godina (tri) pretežno posvetio crtežu. Tako je u zadnjoj svojoj izložbi (velja a 1988., Mar del Plata, galeria Solla) bio zastupan isklju ivo s crtežima, koji su zavrijedili slijede i sud mjerodavnog likovnog kriti ara Aldo Galli (La Nación, Buenos Aires, 13.11.88.):

"Zdravko Du meli rješava svoje crteže mješovitim postupcima mu ne izradbe.

Stanovita kromatska neutralizirana ljestvica s nagnu em k monokromiji daje slikama neko zna ajno ozra je, svojstveno Du meli u, da se tako izrazim.

Nije lako definirati ono, što sugeriraju ti crteži. Odgovaraju izrazito intelektualnom vi enju svijeta, koji zadobiva preko metafizi ke nostalgije drevni scenarij. Ovakvo pozorište i predstavljena dvosmisljena bi a, kao da potje u iz pradavnih vremena, kao da su plod stoljetnog pam enja. Radi se o krajolicima, o životinjama i ljudskim likovima, koji

se asovito preobrazu u istinske praoblake, i to krepoš u svog opetovanog prikazivanja, a da nam ne otkriju životnu ljestvicu osje aja.

Ono tjelesno je tü kao predo enje duha, no pokriveno patinom, za koju mislimo, da je više filozofska no vjerska.

190

Du meli je stvaralac ozra ja, ali se ne trsi, poput ostalih slikara, uhvatiti njihove promjenjive vrijednosti, nego one bitne i vje ne osobine.

Ukratko, rije je o crtežima, u kojima dolaze do posebnog izražaja njihova besprijeekorna izradba i neki prodorni duhovni zavojiti prijevoji".

* * *

Intervju je završen. Na rastanku smo. Premda je moj sugovornik u razgovoru smiren i sabran, prividno rezigniran, njegova osobnost odaje jedan stalni mladena ki polet, stvarala ku snagu, bujni duhovni unutarnji život, koji se odrazuje u sjaju i žaru o iju bogodanog umjetnika. Bacim pogled na suprotni zid i od tamo zure u mene o i tigra iz ciklusa Labirint (ilustrirane pripovijesti argentinskog pisca J. L. Borges-a), a na jednoj ladici upada u o i elegantni i raskošni višebojni plakat s japanskim ideografskim pismom, kojim se najavljuje **izložba Zdravka Du meli a u etiri najvažnija japanska grada**. Na drugom pak zidu visi reprodukcija isposni kog autoportreta, koji je nedavno uvršten u zbirku glasovitih autoportreta znamenite firenske pinakoteke Degli Uffizzi, prigodom 400-godišnjice osnutka ove slavne galerije.

Povla im se polagano i nesigurno prema izlaznim vratima, oklijevaju i, da li da pozdravim našeg meštra na isto nja ki, japanski na in, s dubokim naklonom i strahopo itanjem, ili pak po doma u:

Do vi enja, dragi moj šjor!

Ostajte mi zdravo i veselo!

6.
SPOMEN GALERIJA "DU MELI "
U VINKOVCIMA

JAVNO PISMO INICIJATIVNOG ODBORA ZA PODIZANJE SPOMEN GALERIJE "DU MELI " U VINKOVCIMA

Vinkovci - Zagreb, 5. sije nja 2019. godine

Državnim tijelima:

Gabrijela Žalac, ministrica, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU

dr. sc. Nina Obuljen Koržinek, ministrica,
Ministarstvo kulture RH

Božo Gali , župan, Vukovarsko-srijemska županija

mr. sc. Ivan Bosan i , gradona elnik Vinkovaca

Pu anstvu:

Silvana Men uši , urednica, RTL televizija

Marija Gerovac, glavna urednica, "Vinkova ki list"

Bojan Divjak, glavni urednik, "Glas Slavonije"

Željka Maloševac, glavna urednica "Plava televizija"

Dragi prijatelji,

Krenulo je. Još jedno veliko ime iz Vinkovaca uskoro e zasjati punim sjajem.

Zaslužuje to On, "slikar naše sudbine", Zdravko Du meli . On, ali i mi, njegovi sugra ani, ponosni što je u našoj sredini nikao i do nebeskih visina izrastao taj naj dugovje ni "hrast".
194

Ne možemo, a ne podijeliti tu radosnu vijest s Vama, a i zamoliti Vas: Pridružite nam se.

Nama, Inicijativnom odboru za podizanje Spomen galerije "Du meli " u Vinkovcima:

mr. sc. prof. Zlatko Virc

Predsjednik

Vinkovci, Barutana 5

098-18.49.832

mr. sc. prof. Vladimir iri

Zamjenik predsjednika

Vinkovci, Ante Star evi a 15

098-759.046

Prof. Tomo Šali

Savjetnik projekta

Vinkovci, Josipa Kosora 3

098-13.47.009

dr. sc. Tomislav Dragun

Tajnik

Zagreb, Pete poljanice 7

091.33.88.431

Antun Mirkovi , dipl. inž. agr.
Predsjednik povjerenstva za izbor lokacije
Vinkovci, Hrvatskih kraljeva 33
098-678.507

Održali smo na ovu temu 20. prosinca 2018. godine sastanak u Vinkovcima, a o emu Vas nastavno izvješ ujemo.

Prosudite – i krenimo dalje: Zajedno!

mr. sc. Zlatko Virc
predsjednik Inicijativnog odbora

195

IZGRADNJA SPOMEN GALERIJE "DU MELI "

Inicijativa

M.K. - <http://www.glas-slavonije.hr/385424/4/Izgradnja-Spomen-galerije-Ducmelic>, 20. prosinca 2018. godine

lanovi Inicijativnog odbora, s lijeva na desno:

Antun Mirkovi , dipl. inž., prof. Tomo Šali , mr. sc. Vladimir iri , mr. sc. Zlatko Virc i
dr. sc. Tomislav Dragun

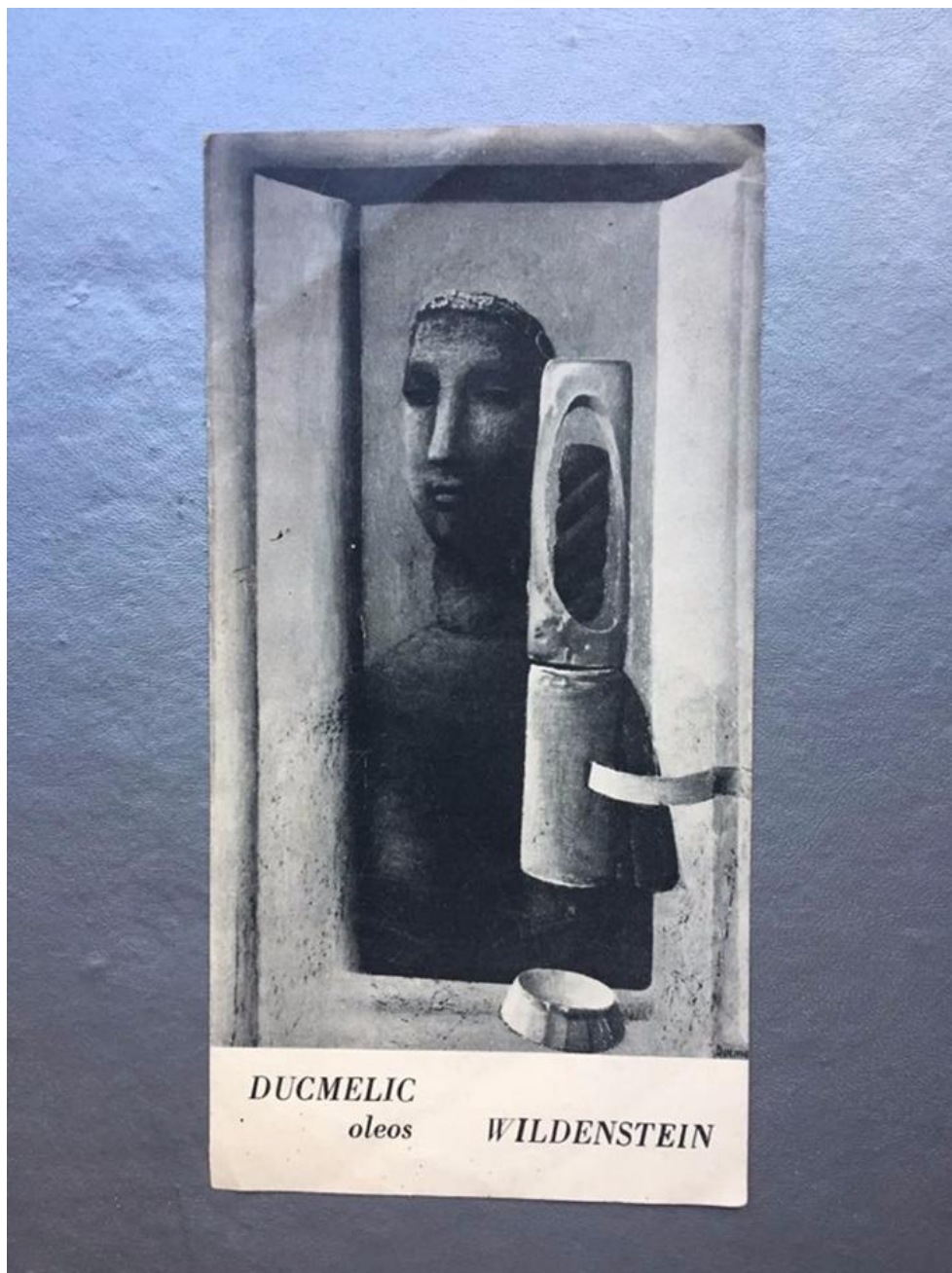
196

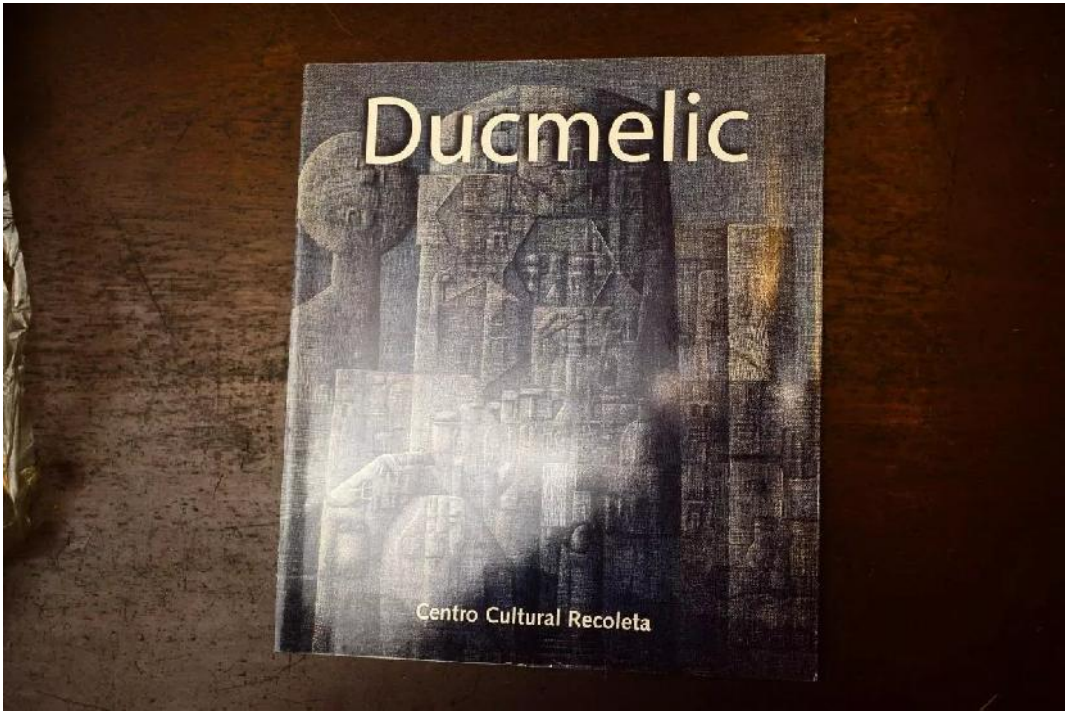
VINKOVCI

Na inicijativu Tomislava Draguna u Vinkovcima se pokrenuo projekt izgradnje Spomen-galerije Du meli pa je na tragu inicijative održan prvi radni sastanak Inicijativnog i Organizacijskog odbora.

- Pružila se mogućnost da posredovanjem Tomislava Draguna, koji je inače Vinkovčanin, pokrenemo inicijativu da jednom segmentu vinkovske povijesti, ali i šireg prostora, damo drugu dimenziju. Pokušali bismo napraviti projekt kojim bismo evaluirali poznatog vinkovca kog slikara Zdravka Du meli a. To je obitelj koja je u Vinkovcima imala značajnu ulogu, on je živio u Hrvatskoj, a nakon toga u Argentini te Španjolskoj i Italiji i predstavlja značajnu baštinu. Mi bismo predložiti projekt gdje bismo do sredstava došli preko fondova Europske unije uz potporu ministarstva i lokalne zajednice. Kao pokazatelj otvorila bi se Spomen-galerija u kojoj bi bila izložena ne samo njegova djela nego i svi zapisi o njemu, to bi bio veliki dobitak za Vinkovce - rekao je mr. sc. Vladimir Širi, član Inicijativnog i Organizacijskog odbora.

Prema riječima Vladimira Širića, tijekom sljedeće godine krenulo bi se u izradu elaborata i operativnih aktivnosti, a u realizaciju Spomen-galerije Du meli 2020. godine.

SPOMEN GALERIJA – SLIKAR ZDRAVKO DU MELI

"Vinkova ki list", MTG, Vinkovci, str. 27

U Vinkovcima je prošlog tjedna održan prvi radni sastanak članova Inicijativnog odbora za podizanje Spomen galerije "Du meli " u Vinkovcima, u sastavu velikog hrvatskog i argentinskog slikara Zdravka Du meli a, podrijetlom vinkovčanina. Ideju o spomen - galeriji inicirao je dr. sc. Tomislav Dragun, a prema njegovim riječima ima ukoliko sve bude krenulo po planu, nakon odabira lokacije i projektne dokumentacije već 2019. odnosno 2020. godine započelo bi se s izgradnjom multifunkcionalne spomen galerije.

Kao po etak, izgradnja Spomen galerije u kojoj bi bila izložena ne samo njegova djela nego i svi zapisi o njemu, bila bi veliki dobitak za Vinkovce.

Obitelj Du meli u Vinkovcima je imala značajnu ulogu. Živio je u Hrvatskoj, a nakon toga u Španjolskoj te Argentini.

Projekt će biti apliciran na fondove EU uz potporu ministarstva i lokalne zajednice, ali i nekoliko država, za potporu Argentine koja je spremna uložiti određena sredstva za ovaj projekt.

Za sada jedino konkretno, predloženo je i prihvaćeno, a to je prijedlog Antuna Mirkovića da se projektno predloži objekt "PIK-ov PODRUM" kao pogodna lokacija za svrhovitu lokaciju projekta.

Članovi Inicijativnog odbora su: Zlatko Virc, Antun Mirković, Tomo Šalić, Vladimir Čirić i Tomislav Dragun.

Zdravko Du meli , crtež
"Dravni sok otrgnutih grana", str. 44

SA SASTANKA INICIJATIVNOG ODBORA

INICIJATIVNI ODBOR ZA PODIZANJE

Spomen galerije "Du meli " u Vinkovcima

Vinkovci - Zagreb, 20. prosinca 2018.

ZAPISNIK

Danas, u četvrtak 20. prosinca 2018. godine, sastanak se održao u 10 sati u hotelu "Slavonija" u Vinkovcima (restoran), održan je radni dogovor članova Inicijativnog odbora, za podizanje Spomen galerije "Du meli " u Vinkovcima, u sastavu velikog hrvatskog i argentinskog slikara Zdravka Du meli a, podrijetlom vinkovčanina, u kojemu su: Zlatko Virc, Antun Mirković, Tomo Šali, Vladimir Širi i Tomislav Dragun, a uz ovaj

Dnevni red:

1. Zdravko Du meli – "slikar naše sudbine", uvodna riječ poticatelja
 2. Slikarsko djelo Zdravka Du meli a, prikaz objavljenih članaka na temu njegova rada
 3. Utvrđivanje radnih tijela za provedbu Inicijative o podizanju Spomen galerije "Du meli " u Vinkovcima
 4. Nakladnički plan za objavu radova Zdravka Du meli a
- 202
5. Mogućnosti za uvrštenje projekta u PROGRAM KULTURNE I OBRAZOVNE SURADNJE IZMEĐU VLADE REPUBLIKE HRVATSKE I VLADE ARGENTINSKE REPUBLIKE
 6. Mogućnosti za uvrštenje projekta u programe Ministarstva kulture Republike Hrvatske
 7. Promidbeno-ustrojne aktivnosti na projektu

Nakon rasprave koja je trajala sve do 12 sati doneseni su sljedeći zaključci:

Ad 1.

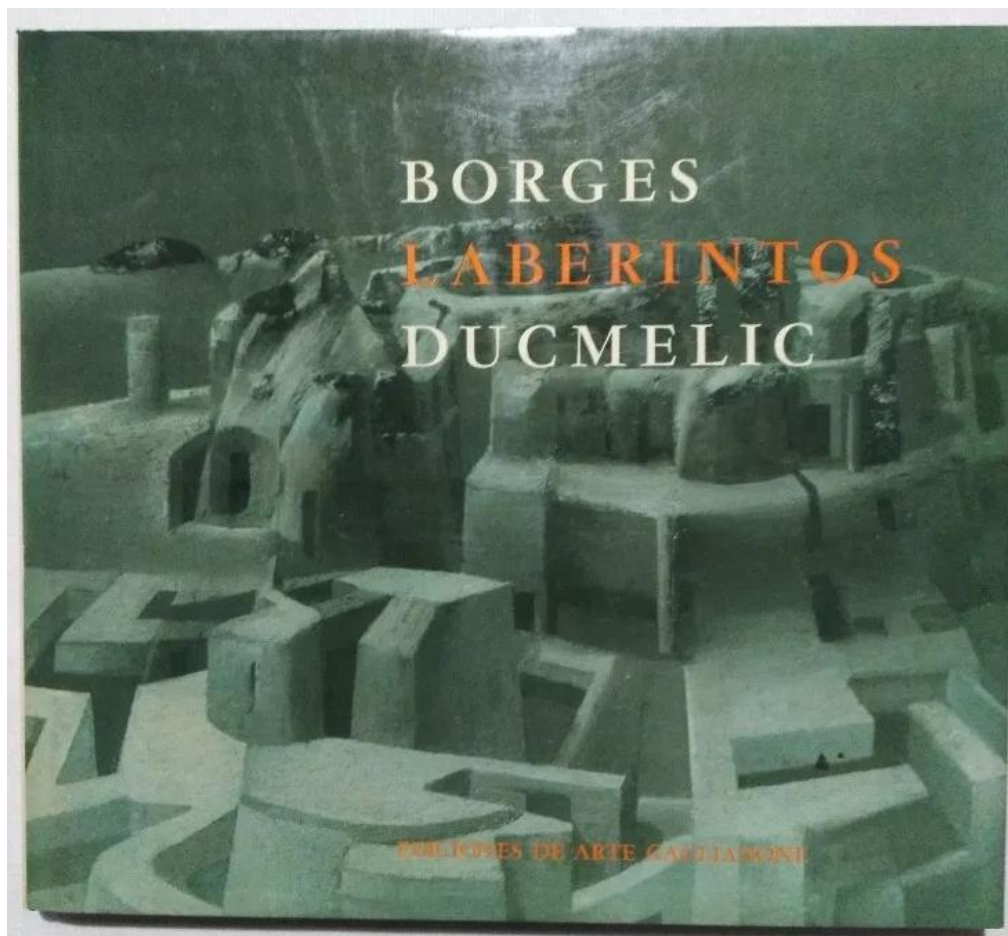
Utvrđeno je da je Zdravko Du meli, kao veliki slikar, čovjek koji nikada nije zaboravio svoj rodni grad, osoba koja zaslužuje dostojan spomenik u Vinkovcima, a to je u ovom slučaju podizanje Spomen galerije "Du meli ", kao multi-kulturnog središta.

Za sadržaj rada Spomen galerije predviđaju se sljedeće programske cjeline: Knjižnica (1), Studijski odjel za izradu maturlnih, diplomskih, magistarskih i doktorskih radova na temu projekta (2), Stalni postav slika Zdravka Du meli a i publikacija o njemu (3), Izložbeni prostor (4), Prostor za edukaciju (5), Promidbeno-digitalizacijski studio (6) i Pismohrana (7).

Prihvaćeno je prijedlog Antuna Mirkovića da se projektno predloži objekt "PIK-ov PODRUM" kao pogodna lokacija za svrhovitu lokaciju projekta.

Ad 2.

Inicijativni odbor uzima za osnovu svoga rada planke objavljene u
203

asopisima i novinama, osobito u "Hrvatskoj reviji", "Glasu sv. Antuna" i "Studia Croatica", te galerijske tekstove i prigodne informacije s održanih izložbi, kao i petoknjižje Željka Dumelića pod skupnim naslovom "Croata".

Također, u ovu svrhu, smatra korisnim radove Marije Gabrijele Barbare Cittadini, Carlota Marije Pinasca, Nadije Molek, Juana Carlota Radovicha, Juana Estebana de Jagera i Amalije Perez.

Ad 3.

Inicijativni odbor se je odlučio utemeljiti radna tijela ovog projekta. To su: Vijeće pokrovitelja projekta, Programski odbor projekta i Organizacijski odbor projekta.

Inicijativni odbor je složio svoj prijedlog poželjnih članova radnih tijela projekta, i to ne gledajući na njihov sadašnji državni i društveni položaj, nego se oslanjaju na njihov osobni ugled i curriculum vitae.

Vladimir Širi je istakao potrebu korištenja usluga stručnih osoba s područja Vukovarsko-srijemske županije u radu na realizaciji projekta.

Inicijativni odbor će svoj prijedlog dostaviti dotičnim osobama i zamoliti ih za prihvatanje funkcije u ovom projektu na kojoj ih želi vidjeti Inicijativni odbor.

Inicijativni odbor će prestati s radom nakon početka djelovanja Organizacijskog odbora.

Prijedlog za članove radnih tijela projekta:

205

Vijeće pokrovitelja projekta

1. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU RH
2. Vukovarsko-srijemska županija
3. Grad Vinkovci
4. Zagrebačka banka d.d. Zagreb
5. OTP banka d.d. Split
6. Hrvatska radiotelevizija Zagreb
7. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti Zagreb
8. Matica Hrvatska Zagreb
9. "Plava televizija" Vinkovci
10. "Novosti" Vinkovci

Programski odbor

1. Gabrijela Žalac
2. Božo Galić
3. Ivan Bosančić
4. Zlatko Virc
5. Lovorka Dragun Mirković, operativni tajnik

Organizacijski odbor – užo radno tijelo

1. Zlatko Virc, predsjednik

2. Tomo Šali , savjetnik projekta
3. Vladimir Iri , zamjenik predsjednika
4. Tomislav Dragun, operativni tajnik projekta
5. Antun Mirkovi , predsjednik Povjerenstva za izbor lokacije projekta

Organizacijski odbor – prošireni sastav

6. Dubravka Iuri -Nemec
 7. Kristina Bili
 8. Marija Budimir
- 206

9. Marija Liš i Drmi
10. Hrvoje Mirkovi
11. Ivanka Dužanec ro . Takši
12. Ante Miljak
13. Mario Banoži
14. Danijel Petkovi
15. Ivan Lon ar Žan
16. Marija Gerovac
17. Helena Kostić

Povjerenstvo za izbor lokacije projekta

1. Antun Mirkovi , predsjednik
2. Vladimir Iri
3. Jasna Stolar

Ad 4.

Inicijativni odbor je utvrdio okvirni nakladni ki niz kroz koji e se predstaviti sadržaj projekta i opravdanje njegove realizacije. Ujedno su utvr eni voditelji, odnosno autora pojedinih njegovih dijelova.

1. Zbirka lanaka o Zdravku Du meli u objavljenih u asopisu "Hrvatska revija" – voditelj-autor: Tihomir Marojevi
2. Zbirka lanaka o Zdravku Du meli u objavljenih u raznim novinama, asopisima i drugim oblicima javnog priop avanja – voditelj-autor: Vladimir Iri
3. Zbirka neobjavljenih lanaka, zapažanja i rukopisa o Zdravku Du meli u – na hrvatskom jeziku – voditelj-autor: Vladimir Iri

207

4. Zbirka neobjavljenih lanaka, zapažanja i rukopisa o Zdravku Du meli u – na španjolskom jeziku – voditelj-autor: Tomislav Dragun
5. Zbirka lanaka sa simpozija o djelu Zdravka Du meli a koji e se održati u Vinkovcima prigodom otvaranje Spomen galerije "Du meli " – voditelj-autor: naknadno e se odrediti

6. Mapa slika i crteža Zdravka Du meli a objavljenih u časopisu "Hrvatska revija" – voditelj-autor: Tihomir Marojevi
7. Mapa reprodukcija slika Zdravka Du meli a – voditelj-autor: odredit će se u suradnji s Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti i Maticom Hrvatskom
8. Knjiga (u hrvatskom prijevodu) – "Borges Laberintos Dumelic" – ilustracije Zdravko Du meli – voditelj-autor: Ana Bili
9. Knjiga (u hrvatskom prijevodu) – "A Girri Y Z Ducmelic Once Rostros Y Un Poema Ilustrado" – ilustracije Zdravko Du meli – voditelj-autor: Ana Bili
10. Knjiga (u hrvatskom prijevodu) – "Slávisa: Tiempo Sin Forma - Dibujos De Zdravko Ducmelic" – ilustracije Zdravko Du meli – voditelj-autor: Katica orkalo
11. Knjiga – Petoknjižje Željko Du meli : "Croata", kritičko izdanje – voditelj-autor: Zlatko Virc
12. Knjiga – "Doprinos obitelji Du meli hrvatskoj umjetnosti" – voditelji-autori: Zlatko Virc i Tomislav Dragun

Ad 5.

Članovi Inicijativnog odbora, posebno gospoda Zlatko Virc i Tomo Šali , isti u svoju privrženost kulturnoj politici Vlade Republike
208

Hrvatske tijekom rada na podizanju Spomen galerije "Du meli " u Vinkovcima. To se u prvom redu odnosi na operativne programe Ministarstva kulture RH, Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Središnjeg državnog ureda za Hrvatske izvan Republike Hrvatske, Hrvatske gospodarske komore, Hrvatske turističke zajednice, Upravnog odjela za turizam i kulturu Vukovarsko-srijemske županije i Upravnog odjela za kulturu i turizam Grada Vinkovaca.

U svom radu, također, Inicijativni odbor računa na suradnju s nositeljima i voditeljima hrvatske kulturne politike u inozemstvu, prvenstveno s onima kojima je sadržaj rada povezan s ciljevima ovoga projekta, a to su Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Republici Argentini, Hrvatska matica iseljenika, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Hrvatski narodni sabor Bosne i Hercegovine, te Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore.

U tom smislu Inicijativni odbor će uz nastojati uvrstiti ovaj projekt u djelokrug kulturne politike koja se ustrojno i financijski oslanja na programe u okviru radnih oblika na državnoj razini kao što su INTERREG IPA HRVATSKA – BOSNA I HERCEGOVINA – CRNA GORA 2014-2020 i PROGRAM KULTURNE SURADNJE IZMEĐU REPUBLIKE HRVATSKE I ARGENTINSKE REPUBLIKE ZA RAZDOBLJE 2018. – 2021.

Tomislav Dragun je ukazao na potrebu uključivanja ovoga projekta u kulturno-turistički projekt "Mreža spomen galerija uglednih hrvatskih kulturnih djelatnika", koju vodi Zajednica kulturnih projekata iz Zagreba, a što su članovi Inicijativnog odbora s jednodušnim odobravanjem prihvatili.

Članovi Inicijativnog odbora smatraju potrebitim, prvenstveno iz etnički i povijesnih razloga zahvaliti se svim osobama koje su

209

dosad na bilo koji na in pridonijele pokretanju ovog projekta, a posebno:

1. Domagoj Vincenzo Prosoli, savjetnik za konzularne poslove, poslove kulture i iseljništva u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Argentinskoj Republici – za preporu ene kontakte s hrvatskim iseljenicima u Argentini koji djeluju na području kulture,
2. Josip Puches, hrvatski iseljenik u Argentini, izravnim poznavatelj i prijatelj članova obitelji Du meli , iz doba dok su oni još živjeli u Hrvatskoj, kao kasnije kad su odselili u Argentinu - za neke važne podatke o njima,
3. fra Zlatko Špehar, župnik Župe bl. Alojzija kard. Stepinca iz Salzburga – za kontakte s hrvatskim iseljenicima u Argentini,
4. Cristian Sprljan, povjesni ar iz Argentine – za informacije u životu Hrvata u Cordobi,
5. Gabrijela Žalac, ministrica u Vladi RH, koja nam je "otvorila vrata" u Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova Europske unije na temu ovoga projekta
6. Kristina Bili , pomo nica ministrice regionalnog razvoja i fondova EU – za naputke u svezi s mogućnoš u korištenja sredstava EU fondova u svrhu financiranja ovoga projekta
7. Zvonko Milas, državni tajnik u Središnjem uredu za Hrvatske izvan Republike Hrvatske – za preporuku Ministarstvu kulture RH za uvrštenje ovoga projekta u njegove programe
8. Dubravka uri Nemeč, glavna savjetnica ministrice kulture RH – za naputke u svezi s definiranjem ovoga projekta sukladno kriterijima koje u svom radu primjenjuje Ministarstvo kulture RH
9. Božo Gali , župan Vukovarsko-srijemske županije i

210

10. Marija Budimir, pro elnica Upravnog odjela za turizam i kulturu Vukovarsko-srijemske županije – za spremnost poduprijeti ovaj projekt kao projekkt Vukovarsko-srijemske županije,
11. Hrvoje Mirkovi , voditelj Zajednice kulturnih projekata iz Zagreba – za uvodne poslove, koji su inicirali i uspješno priveli ideju o ovome projektu do realizacijske faze,
12. Marija Gerovac, glavna urednica "Vinkova kog lista" – za spremnost u medijskom predstavljanju ovoga projekta, te
13. Vinkova ka "Plava televizija" – za pra enje rada današnje sjednice Inicijativnog odbora.

Ad 6.

Inicijativni odbor, a nastavno Organizacijski odbor, izravno e kontaktirati dužnosnika Ministarstva kulture RH kako bi se ovaj projekt kao cjelina uvrstio u njegove aktualne programe.

Ad 7.

Organizacijski odbor e u suradnji s Hrvatskom turisti kom zajednicom i Hrvatskom gospodarskom komorom razraditi na in i oblike predstavljanje, Urbi et Orbi, Spomen galerije "Du meli " u Vinkovcima.

Inicijativni odbor, a nastavno Organizacijski odbor, prvenstveno e informacijama o svom radu obavještavati medijske ku e iz Vinkovaca: "Novosti" i "Plava televizija".

Za Inicijativni odbor zapisnik je vodio:

7.
HRVAT (CROATA)

DU MELI I

Odlučio sam saznati nešto više o Du meli ima. Krenuo sam putem interneta i evo što sam na njemu našao:

Prezime Du meli u Hrvatskoj i svijetu (actacroatica.com)

Du meli i u Hrvatskoj su Hrvati (iz okolice Vinkovaca). U prošlom stoljeću u relativno najviše hrvatskih stanovnika s ovim prezimenom rođeno je u okolici Požege i u Gradu Vinkovcima.

U Hrvatskoj danas živi svega nekoliko Du meli a u samo tri doma instva. Sredinom prošlog stoljeća bilo ih je približno 10, pa je njihov broj ostao podjednak.

Prisutni su u samo jednom hrvatskom naselju i to u Voćincima u okolici Vinkovaca.

Prezime Du meli prisutno je u dvije države na dva kontinenta.

Karakteristična imena: Zdravko Du meli , Željko Du meli , Živko Du meli , Branka Du meli , Marija Du meli , Matija Du meli , Eva Du meli , Ivo Du meli , Terezija Du meli , Mato Du meli .

U Vinkovcima su Du meli i, izgleda, istrijebljeni.

Haranje kuge po Stranjanima i Matoševcima krajem 18. i početkom 19. stoljeća (fra Filip Blažević, fra-velimir.blogspot.com)

U popisu umrlih od kuge u Stranjanima godine 1815. navedeni su Du meli i, njih 6-ero. Toga prezimena u Stranjanima ne susrećemo ni prije ni poslije navedene godine. A bilo ih je u Motikama,

214

kao Du menli (Duchmenlich), g. 1768.,⁸² a kao Du meli (Duchmelich) g. 1817. Tada je, naime, sklopio ženidbu Marko Du meli , sin Petra Du meli a i Lucije r. Martinovi , s Barbarom r. Ojdani , i ubilježen je pod selo Motike.⁸³ Moguće je da su Du meli i pogrešno upisani u Stranjane, ili se Petar Du meli doselio u Stranjane, i tu umro od kuge s još nekoliko članova svoje porodice.

Inače, prema hr.wikipedia.org Stranjani su dio Banja Luke, odnosno kako slijedi:

Stranjani su selo u župi Barlovcima koja je u sastavu Grada Banje Luke.

Župa Barlovci (u ondašnjim granicama, bez Trna, Bukovice i Jablana) teško je stradala u "ratu bez rata" 1992. do 1995. Ubijena je 31 osoba. Po tome je župa Barlovci među najviše stradalima u tom vremenu u cijeloj Banjolu koj biskupiji. Župi pripadaju sela Stranjani i Matoševci.

To bi bilo sve.

Premalo. Očekujem više sreće sa sjećanjima Željka Du meli a.

Željko Du meli : DOGODOVŠTINE JEDNOG OBI NOG OVJEKA

S razložnom nakanom povezani ulomci

Buenos Aires, 1990. godine

Djetinjarije

Od onih etrdeset dana, svaki as su mi dolazili na um ti moji nesretni Vinkovci, i Što sam bivao stariji sve se je eš e ponavljalo i što je bilo više vremenski udaljeno, moje mjesto, ako ga tako smijem zvati samo zato što sam se tamo rodio i odgojio, izgledalo mi je sve više i više sli no mnogim drugim mjestima i rasijanim po svim širinama i dužinama ovoga svijeta.

Usred grada, u punom centru, nalazio se je glavni trg. Veliki kao jedan hektar zemlje ili najviše jedan i pol.

A gdje to nije tako?

Bio je prekriven neuredno pošišanin zelenim travnjakom sa nekoliko cvijetnih žbunjeva i grupama visokih stabala ispod ijih krošnji u hladovini su se prikrivale skromne drvene klupe za upotrebu zaljubljenim parovima, umirovljenicima i djeci, ve prema dobi dana.

Stabla, neka vrst divljeg kestena, ograni avala su osam poplo enih puteljaka koji su se polaze i od ruba parka spajali u centru kao ispruženi kraci jedne kalcificirane morske zvijezde.

U raznim drugim mjestima mogle bi se mijenjati vrste stabala ili ja ine boja cvije a, kao što bi zeleni travnjak mogao biti prekriven nevinom bjelinom snijega ili suhim prahom donesenim iz pustinje po vru im vjetrovima.

Zdravko Du meli , crtež
"Dogodovštine jednog obi nog ovjeka", str. 4

U mojim dnevnim i noćnim sanjarenjima, u punoj sam jasno i vidljivo karakteristične oznake toga trga mog grada, ali kada bi ih pokušao prikazati riječima, izmicalo mi je baš ono što bi ga identificiralo za razliku od drugih mjesta koje sam vidio ili posjetio tokom mog života.

Sje am se da su za vrijeme zime znale padati krupne pahuljice snijega ali nije bilo suhe prašine donesene po vrućim vjetrovima. Samo u jedno sam bio siguran. Drve e je bilo divlji kesteni s velikim plodom, gorkim i nejestivim.

To mi je ostalo u sjećanju, vjerojatno zato jer sam još od djetinjstva htio znati zašto ih zovu divljim, a rastu u parkovima i zašto su ih posadili kada njihov plod nije vrijedio ništa. Osim toga, tokom zime, skoro po svim uglovima grada prodavalo se je slatko kestenje, vruće i upravo skinuto sa žeravice i reklo bi se da su ti bili ubrani po šumama.

Ali da! Bila je jedna značajna razlika između mog trga i onih drugih rasijskih po svijetu. U sredini, umjesto uobičajenog spomenika narodnom junaku, s visokim postoljem, brončan i sav zelen od starine, na mom trgu nalazio se je jedan vrlo jednostavni kip Duha Svetoga. Skroman po veličini, ali raskošan po ukusu. Sav je bio isklesan u nekom bijelom materijalu, sličnijim gipsu nego bijelom kamenu.

Župna crkva bez ikakvog naročnog sredovjekovnog stila, koja je u unutrašnjosti svoga tornja nosila tri zvona različitih tonoskih zvukova i izvana, na sve četiri strane ugrađeni u debele zidove, isti broj velikih satova koji su svakih četvrt sata odašiljali zvonkim udarcima to noć vrijeme povrhu gradskih kuća. Župni dvor u istom građevinskom stilu i šumska uprava zauzimali su ulicu koja je ograničavala trg sa sjeverne strane. Suprotna, južna strana bila je zaposjednuta gradskom općinom i s nekoliko drugih građevina

Zdravko Du meli : Križ uz cestu, crtež
"Dogodovštine jednog obi nog ovjeka", str. 2

219

podignutih u prošlom vijeku ili možda još i prije. Bile su to uglavnom duga ke prizemnice s ne jako velikim prozorima. Krovovi su im bili nesrazmjerno visoki i pokriveni s plosnatim crijepovima ve pocrnjenim od duge upotrebe.

Državna realna gimnazija, sudovi, razne druge ustanove i trgovine, sa svojim zgradama, zatvarale su ga s preostale dvije strane. Neke od njih bile su jednostavne gradnje, a druge starinske, s uli ne strane podbo ene debelim stupovima od cigle i koji su svojim gornjim katovima natkrivale itavu širinu plo nika za pješake, formiraju i široke galerije.

To je bilo, ukratko, središte u kojemu su žive snage grada razvijale svoje dnevno djelovanje.

U obližnjim ulicama bila su smještena kina, hoteli, ostale škole, društvene ustanove i stambene zgrade. Ulice su bile široke i prašne, osim nekoliko poplo enih ili asfaltiranih oko samog trga i..... , još druge etiri.

Jedna koja je išla na željezni ku postaju, druga na groblje, tre a do bolnice i etvrta u jednom neozna enom pravcu.

Dalje prema vani, ku e su bile sve manje i na periferiji pomješane s gradilištima i športskim igralištima. A još dalje izvan grada, naro ito na drugoj strani rijeke, nasuprot starog perivoja punog debelih stabala, smjestili su se bogataši sa svojim vilama unutar parkova punih cvije a.

Još dalje nije bilo ništa. Samo ravnica, ali tako ravna, da je jedna obi na bundeva izgledala kao neko brdo.

Spomenuo sam , s one strane rijeke. Skoro sam zaboravio.

Rijeka je bila ukras našega grada. Bila je dosta duga ka, ali ne toliko da se ne bi mogla smjestiti izme u druge dvije rijeke još

220

Zdravko Du meli : Stilizacija glava žena u narodnim nošnjama naših krajeva, crteži "Dogodovštine jednog obi nog ovjeka", str. 55

dulje od nje. Imala je dva različita imena. Jedno do drvenog mosta u jednom selu, a drugo, prošavši ispod tog mosta.

Došavši do mog grada, pod tim drugim imenom, vjeka je bila tako široka da je bilo potrebno sagraditi jedan željezni most ali ako bi netko imao smjelosti da se spusti niz njene strme obale, mogao ju je preskočiti jednim jedinim skokom. I da me ne bi krivo shvatili, taj skok ne bi bio preko vode nego preko blata, koje nije presahnjivalo ni za vrijeme godina najveće suše.

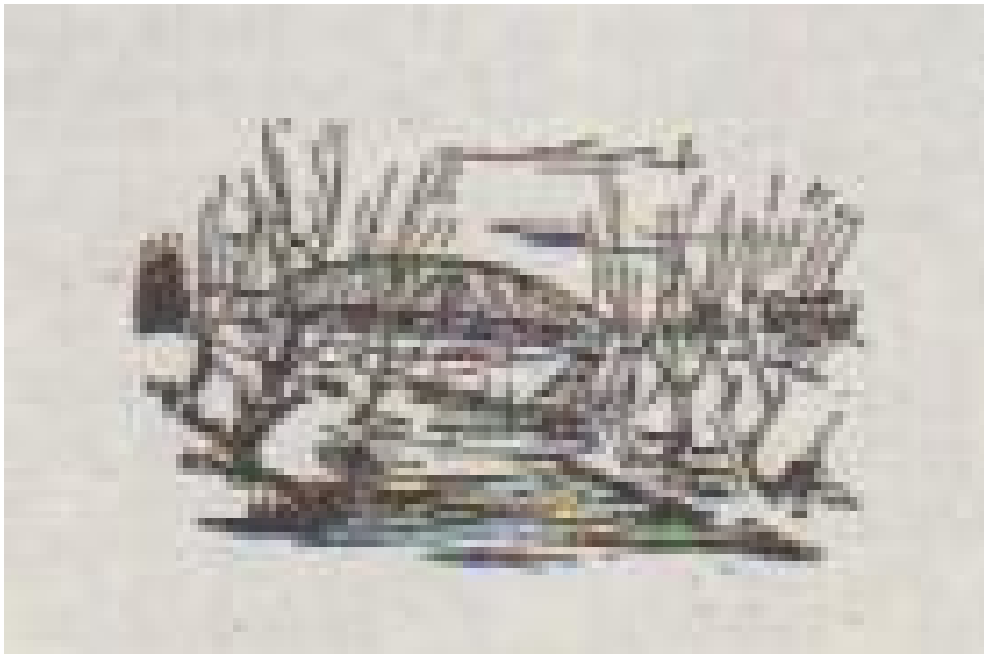
Nije to bilo uvijek tako. Znala je nabujati i nositi velike količine vode.

Jednom prilikom, neki pisac, od onih starinskih koji se danas vrlo malo cijene, otkrio je i uključio u jednu od svojih pripovjedaka, da voda te naše osebujne rijeke, prije podne teče sa zapada na istok i poslije podne, u protivnom smjeru. Nedjeljom i svecima ostaje nepomična i ne teče ni na jednu stranu.

Sjećam se, da sam prošivši to počeo posmatrati je s nepovjerenjem, dok se nisam uvjerio s vlastitim očima. U stvari, nikada nije tekla nikuda i samo po koji put, malo ovamo i malo onamo.

Ne bih znao reći, zašto mi je uvijek bila draga. Da li zbog tih osebujnosti ili što je preko tog pisca i njegovih pripovjedaka, moja rijeka ušla u književnost i postala slavna.

Ovo doba moje mladosti ostalo mi je u sjećanju kao nešto veličanstveno. Pretpostavljam da je to tako i drugima, ali ne samo zato što su nam ti dani ostali u ugodnom sjećanju, nego i zato što naša pamćenja posjeduju jednu izvanrednu odliku da sa uvaju samo sve ono što je bilo lijepo i zaboravljaju ono ružno i neugodno iz našega života.

Zdravko Du meli : Stari most na Bosutu, crtež
"Dogodovštine jednog obi nog ovjeka", str. 69

U jednom od tih sretnih mladena kih dana, moja dje a ka grupa, poslije jedne oštre nogometne utakmice u dvorištu župnog ureda, sakupila se je u sjedištu naše društvene organizacije.

Isto tako kao što bi to u inili veliki kada imaju odlu iti o ne emu važnom. Tom prilikom, ve ina je od nas teškom mukom sakupila trinaest ili etrnaest godina.

Dogodilo se je to u vrijeme kada je u našoj zemlji nama u enicima bilo strogo **zabranjeno pripadati bilo kojoj rodoljubnoj hrvatskoj organizaciji**, i kako su sva udruženja našega grada nosila jako nacionalno obilježje, mi mladi morali smo se staviti pod okrilje velikog srca Rimske Apostolske Crkve.

Naše društvo, osim imena, imalo je vrlo malo vjerskog. Samo u tolikoj mjeri koliko je bilo potrebno da nas se ne bi izbacilo iz državnih škola. Osim toga, nas nije niti zanimala politika, jer u našoj dobi smo mogli vrlo malo znati o njoj, ali smo zato **svi posjedovali jedan jaki rodoljubni i nacionalni osje aj, isto zabranjen u ono doba.**

Tako nas se je odgojilo u našim domovima, podu ilo u crkvi i takodjer u školama po nekim nastavncima koji su to inili skrive ki.

Naša podjarmljena domovina i naša zapostavljena crkva, uvijek su išle uz korak i u savršenoj slozi.

Svake nedjelje mi smo ispunjavali naše vjerske dužnosti i sve enik koji se je brinuo za naš duhovni odgoj, podu avalo nas je na koji se na in mora ljubiti domovina.

Toga nezaboravnog dana sastali smo se u sali Župnog dvora, koja nam je bila stavljena na upotrebu.

Zamisao je bila od Branka Cveni a, našeg tajnika, poduprta u svemu od Franca, Franje Budisi a, našeg predsjednika i svih nas ostalih, bez obzira da li smo bili ili ne lanovi društvene uprave.

Zdravko Du meli : Rab, crtež
"Dogodovštine jednog obi nog ovjeka", str. 38

Odlu ili smo izdati jednu reviju. Jedan kulturni asopis.

Sastanak je bio samo ista formalnost. Da bi se potvrdila odluka, sporazumno s društvenim pravilima.

Još smo svi bili puni znoja i prašine. Mi iz tre eg razreda pobijedili smo one iz etvrtog. Slavko Mohnacki i ja bili smo zvijezde nogometne utakmice i zaslužni za pobjedu.

Društveni odbor, nas sedmero, ve smo sjedili oko stola kada se je malo smanjio žamor objašnjavanja, dovoljno da bi se moglo zapo eti sa sjednicom.

Siguran sam da toga dana nije izostao niti jedan od lanova, i ako je slu ajno koji manjkao bilo je to samo zbog kakvog ku nog zatvora kojega je dobio zbog neke po injene djetinjarije.

- Ve je vrijeme da prestanete s tim. Završimo s tom nogometnom utakmicom. Pobjedili ste i što? - sjednicu je otvorio predsjednik, naravno, koji je pripadao etvrtom razredu koji je izgubio.

- Imamo puno važnijih stvari za raspravljati. Predajem rije našem tajniku, - završio je i dostojanstveno se sjeo.

Odmah smo se svi uozbiljili. Ni zuj nuhe nije se uo u sali.

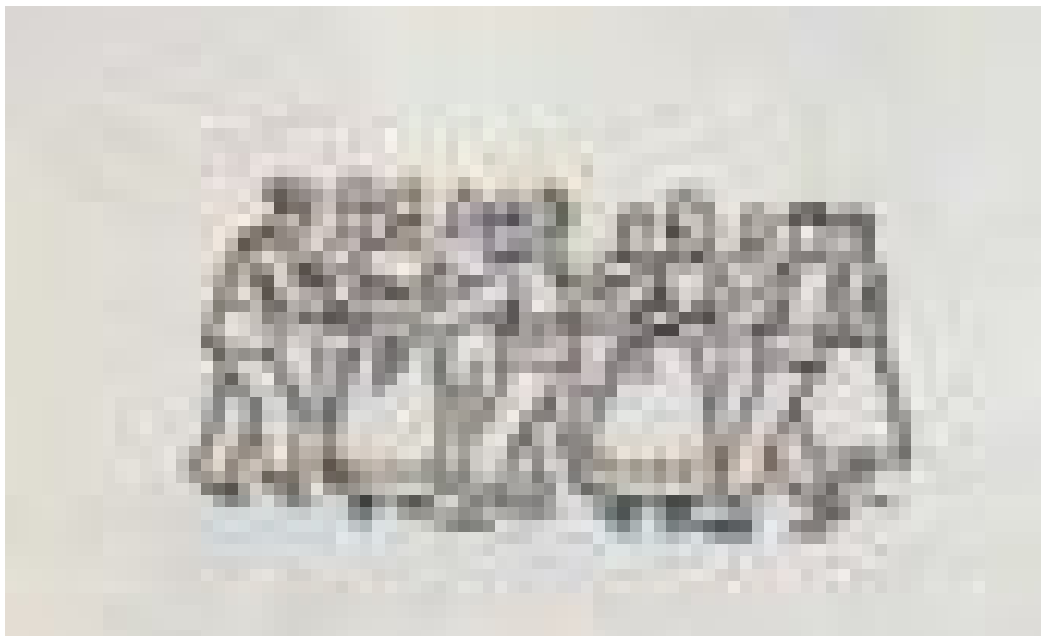
- Hvala vam što ste prestali kokodakati, - naš tajnik bio je tako er jedan od pobje enih.

- Kako ve svi znadete, odlu ili smo tiskati jednu reviju.

Samo tihi žamor u znak odobravanja ispunio je dvoranu.

- Zvati e se "Naš Glas". Da li ste sporazumni?

- Daaa , - jednoglasno, svi smo bili sporazumni.

Zdravko Du meli : Maleno kolo, crtež
"Dogodovštine jednog obi nog ovjeka", str. 85

I ja tako er. Ve je bilo vrijeme da i mi uzdignemo naš glas i kažemo naša mišljenja. "Naš Glas", vrlo dobro!

U sadašnje vrijeme, kada pomislim na taj događaj, čini mi se to jako smiješno. Balavci od trinaest i četrnaest godina željeli su nešto reći. U ono sam vrijeme smatrao da je to jedna potpuno logična potreba da i mi dignemo naš glas da nas oslobode te stankelje od dvadeset godina na više.

"Naš Glas", se je rodio.

- Imamo sve predviđeno. Samo nam još ostaje pet dana vremena. Prvi broj mora izaći i po etkom slijede eg mjeseca.

-Željko! - to sam bio ja, - ti ćeš posuditi "šapirograf" **od pjeva kog zbora. Tvoj tata je predsjednik**, ne će ti ga uskratiti, - nastavio je naš tajnik gledajući i mene.

Po eo je sa mnom i nastavio s drugima. Svakom pojedinom dao je neku dužnost. Jednome da ode u redakciju mjesnih novina i posudi potrebni papir. Drugome u knjižaru da kupi na dug karton za korice i tako dalje da nitko ne bi ostao bez posla.

U blagajni, prema izvješću u Ive Spaića, rizničara, bilo je dovoljno novaca da bi se kupila tinta i druge potrebne sitnice.

Sjedište tiskare bila bi jedna soba u dnu moje kuće, a radnici svi mi po redu.

Nemojte misliti da se je sve to razvijalo jako brzo. Svaki od nas iznio je na hrpu svoje vlastito mišljenje, ali u vrijeme ručka sve je bilo gotovo, svaka stvar određena i na svome mjestu.

U našem gradu, subotom i nedjeljom se je ručalo u jedan sat poslije podne, a običnim danima točno u dvanaest.

Bila je subota, nogometna utakmica završila je oko deset, tako da je naš sastanak trajao odprilike tri sata.

Zdravko Du meli : Žetva, crtež
"Dogodovštine jednog obi nog ovjeka", str. 105

Tehnička i financijska strana bile su riješene na brzinu. Proračun za prvi broj iznašao je to no toliko, koliki bi bio utržak za sto prodanih primjeraka, prema tome odlučili smo izdati dvije stotine našeg prvog izdanja.

Očekivana zarada, sto posto!

Prodaja nas nije zabrinjavala. Zbog toga postoje roditelji, djedovi, bake, rođaci i prijatelji obitelji. Ako svaki pojedini od nas proda samo pet primjeraka, revija bi bila rasprodana već prvog dana svoga izdanja.

Problem koji nam je oduzeo mnogo više vremena, bio je sasvim druge naravi. S kojim pisanim materijalom ispuniti šesnaest stranica našeg časopisa?

S prvom i zadnjom stranicom korica nije bilo brige. Jedan prigodni crtež s naslovom revije na prednjoj strani i reklame na zadnjoj. Prva stranica rezervirana za uvodni članak našeg predsjednika i posljednja za šale, anegdote i dosjetke našeg tajnika, koji bi u isto vrijeme bio redaktor i direktor.

Za još dvije ili tri stranice, Branko je već imao rješenje. Neki umirovljenik, pisac, obećao mu je nešto u tu svrhu. Ja ga nisam poznao, ali Branko mi je rekao da taj ima puno napisanih stvari koje nikada nije objavio.

- Dođi sa mnom, u šest sati imam sastanak s njim , pozvao me je da nešto zajednički izaberemo.

- Rado bih išao, ako bi me htio pričekati iza šest, poslije moje lekcije glasovira.

- U redu, čekati te pred vratima. Ne stanuje daleko. Ali s tim nije sve bilo završeno. Ostalo je još puno praznih stranica za popuniti, i da bi se to postiglo, upravni odbor bio je prisiljen da primjeni drastične mjere. Kao u školi.

230

Zdravko Du meli : Stari ribar, crtež
"Dogodovštine jednog obi nog ovjeka", str. 120

U roku od tri dana, svaki pojedini član našega društva morao je nešto napisati. Bilo što i po svom ukusu. Od toga bi onda Branko izabrao potrebno da se ispuni revija.

U početku je bilo malo otpora, ali na koncu je ipak prevladao osjećaj dužnosti.

Moram priznati da ni meni nije bilo jako ugodno. Moji školski sastavci iz književnosti nisu bili ništa naročito, samo toliko da bi se spasio od loše ocjene, ali od toga pa do članka za jednu kulturnu reviju, bilo je jako daleko.

Osim toga Branku se nije moglo podmetnuti bilo što. U svom razredu bio je poznat po originalnosti svojih sastavaka.

Poslije ruku, posve sam se posvetio toj teškoj radbi. Ne da napišem, nego da nešto prekopiram.

Moj otac je imao jednu prilično veliku knjižnicu. Mnogo knjiga bilo je još iz prošlog stoljeća i još više je imao revija iz svih vremena, suvremenih i starinskih.

U moje slobodno vrijeme volio sam uređivati te knjige, praviti im popise i ukoričavati ih, ako su bile oštećene, kako su me to bili naučili još u pučkoj školi.

Stare revije, a te su za mene bile sve koje su izdane prije mogega rođenja, bile su jedine koje su me toga trenutka zanimale.

Dužom i tjeleom sam se udubio u njih.

Umjesto da pokušam nešto prihvatljivo napisati, mislio sam da mi je lakše pronaći nešto što gotovo više nitko ne poznaje, i bilo je vjerojatno da se tih prastarih časopisa više nitko i ne sjeća, to prekopirati i ako bi bilo potrebno malo izmijeniti da se ne bi prepoznalo.

Zdravko Du meli : Zimski krajolik, crtež
"Dogodovštine jednog obi nog ovjeka", str. 142

233

U ono vrijeme, trinaest godina bili su za mene jedna itava vje nost. Na koncu prelistavši desetke kila starih papira, pronašao sam traženo.

Jednu pjesmu, za koju sam smatrao da joj nije bila potrebna nikakva promjena, jer je bilo vrlo malo vjerojatnosti da bi ju netko mogao prepoznati. Ne zato što je bila stara, nego i zbog svog naslova.

"Oda Bogu".

Sastojala se je od dvije kitice s ukupno dvadesetak redaka, i što mi se je najviše svi alo od nje, jest to da se ni jedan redak nije slagao s drugim.

Prepisao sam je takvu kakva je bila, a da se nisam niti zacrvenio, potpisao sam ju sa dva slova kao moje vlasništvo. Po etna slova moga imena i prezimena.

Sa svojih trinaest godina ipak nisam mogao biti tako drzak da ju potpišem svojim punim imenom i prezimenom. Ne znam da li sam u onom asu osjetio kakovu grižnju savjesti, ali u svakom slu aju, uz samo dva slova bilo mi je puno lakše.

Papir s "Odom" stavio sam u džep da ga **nakon sata glasovira** uru im Branku kao "moj" prilog reviji.

Branko me je ekao kako smo se dogovorili. U tili as, zaboravio sam na grdnje s kojima me je kao obi no blagoslivao moj stari profesor glazbe.

Ne znam na koji mi je to na in uspjelo, ali svaki put kada sam ulazio u njegovu ku u, nosio bih na cipelama barem jednu kilu blata, i onda kada nije bilo kiše niti za lijek. On se je ljutio i ve na vratima bi me prisilio da skinem cipele, i u vrijeme dok sam se ja mu io s tipkama glasovira, njegova sluškinja mi ih je istila. On je stalno brundao jer me glasovir više nije toliko zanimao kao prvih

234

Zdravko Du meli : Ba ki pastiri, crtež
"Dogodovštine jednog obi nog ovjeka", str. 157

235

dana, kada je on vjerovao da je u meni pronašao novog glasovirskog genija.

Pustimo to, Branko i ja smo se uputili prema kući staroga pisca.

Došao nas je u svojoj skromnoj sobici koju je iznajmljivao u dnu jedne gospodske zgrade.

Da rećem istinu, ja sam se upravo zabezeknuo kada je pisac ispod kreveta izvukao jedan stari kovčeg do vrha pun njegovih zapisaka. Sve je to bilo napisano rukom, jednim urednim i pravilnim rukopisom.

On i Branko su raspravljali, citirali neke odlomke koji bi bili prikladni za naš časopis. Ja sam šutio kao ošaran. Sve što sam čuo izgledalo mi je savršeno. Prava pravcata umjetnost. Stari je pisac pisao citirajući svoj život, a da mu nikada nije palo na pamet da od toga nešto objavi. Uopće ga nije zanimalo, i kako nam je sam rekao, pisao je za samoga sebe. Jednostavno, osjećao je potrebu da piše.

Oni, kao i izvadci koje su njih dvojica citirali, izgledali su mi božanski. Ne znam da li su imali kakovu književnu vrijednost, ali sam doživljaj da sam se nalazio pred jednim piscem, slušao njegov glas, njegove pripovjetke, bio je događaj koji se ne zaboravlja.

Izabrali su jednu priču dosta dugačku da bi mogla u nastavcima izlaziti tokom više brojeva.

Više se ne sje am kako se je zvala, ali dio kojega nam je dao za prvi broj, opisivao je dvorište jedne selja ke ku e nekog obližnjeg sela, s guskama koje su po dvorištu gakale, ma kom koja se je ponosno šetala me u pili ima, a da se nije niti obazirala na njih, psi koji su samo po obi aju lajali na svakoga koji bi slu ajno prolazio po zemljanom puteljku, i o svinjama koje su žvakale svoj dio kukuruza i izležavale se u blatu i svojim vlastitim izmetinama.

236

Zdravko Du meli : Folklorni motiv, crtež
"Dogodovštine jednog obi nog ovjeka", str. 158

237

Izašao sam na ulicu kao omamljen. Taj itav dan i slijede i, samo sam mislio na toga ovjeka. Na ništa drugo nisam mogao misliti, samo na njega. Isto kao i danas.

Pisao je samo zato što mu se je tako htjelo? I to, sam za sebe?

To ljudsko bi e, bio je istinski pisac? Savršenstvo koje sam ja bez prestanka tražio?

To sam se toliko puta upitao, koliko puta sam se sjetio na taj doga aj iz mladosti.

Ukratko, do sada, što znamo o Vinkovcima, kamenu smutnje naše pripovjetke?!

Da je ono bilo moje rodno mjesto i da mu je trg sli an mnogima razbacanim po svijetu.

Da je najisto niji grad naše hrvatske pokrajine, ili ako bas ho ete, provincije Slavonije. Bosut, je ime naše egzoti ne rijeke, koja ne te e malo ovamo i malo onamo zbog svoje hirovitosti, nego po diktatu ure aja jedne brane podignute na njenom uš u u jednu drugu ve u rijeku, u svrhu reguliranja njihovih bujica i na taj su se na in izbjegle katastrofalne poplave. Ali u ono vrijeme ja to nisam znao.

Na obalama Bosuta, rimske legije su podigle svoja utvr enja, Cibalae, na ijim temeljima i obranbenim kanalima, danas leži naš grad.

Sava i Dunav sa svojim pritokom Drava, su dvije duže rijeke koje ome uju slavonsku ravnicu sa sjevera i s juga, i izme u kojih je smještena naša rijeka Bosut. Pridolazi sa strane Save i to no u polovici, izme u ove i Dunava, doti u i naš grad, mijenja svoj

238

Zdravko Du meli : Starohrvatka vojni ka odora, crtež
"Hrvatska pati ali ne umire nikada", str. 4

pravac kao biljarska kugla, da bi se ponovno vratila k Savi, u lijevu vodu utječe.

U ono vrijeme Vinkovci su bili grad od jedno petnaest tisuća stanovnika. Disciplinirani, navika usmena im po vojni kom režimu, koji je desetljeće im vladao u toj pograničnoj zoni. Ponosni zbog posebnih prava dobivenih u nasljedstvo, kao djelatni imbenici obrane Zapada od turskih naježda, koje su se ponavljale tokom stoljeća i koje nisu imale kraja.

"Predzi e kršanstva", bio je naslov dodjeljen Hrvatima po Svetom Ocu Papi u Rimu.

U moje vrijeme nije više bilo Turaka koji, - gdje god su prolazili tamo više ni trava nije rasla, - kako su to znali reći naši predci, nego bogata sela koja su okruživala grad sa svojim zelenim poljima, obrađenom zemljom i starim hrastovim šumama.

Moji predci su došli iz tih sela i naselili se u gradu. Kada sam se ja rodio, **moj djed "dida Adam", već je bio jedan cijenjeni gradjanin. Imao je svoju trgovinu s kroja kom radnjom prilagođenom ukusu i modi seljaka.** Već je bio priskrbio i jedan mali kapital, jer su naši seljaci, većinom maloposjednici, bili imućni i naučeni trošiti. **U našoj kući nije nikada ništa manjkalo i živilo se u stanovitom blagostanju.**

Moj otac je polazio jednu trgovačku školu negdje u inozemstvu. Otac mog oca, moj djed Adam, mogao si je priuštiti te troškove. Poslije prvog svjetskog rata, s manje ili više sreće, moj otac se je posvetio **trgovini drva** iz ovoga kraja. Potporom svoga oca nikada se nije našao u jačoj stisci **ni je imao ikakvih trgovačkih poteškoća.**

Dogodilo se jednog dana, da je "dida" Adam, još relativno mlad i pun snage, iznenada umro od srčane kapi. Ja sam još išao u pučku

Zdravko Du meli : Starohrvatska vojni ka odora, crtež
"Hrvatska pati ali ne umire nikada", str. 30

školu kada se je to dogodilo. Vijest me je zatekla u selu, kod jedne tetke, sestre moje majke, gdje sam uživao u ljetnim praznicima.

Kada su me na brzinu doveli kući, mogao sam ga još vidjeti, čak prije nego što su zatvorili lijes. Oko mene svi su plakali, ja nisam mogao. Bilo mi je to prvi puta da sam vidio nekoga mrtva. Kraj svega toga što sam ga jako volio, nisam osjetio nikakvog posebnog uzbuđenja. Vjerojatno da u ono vrijeme nisam još pravo ni razumio znaenje smrti, kao što je isto tako bilo moguće da je ova prividna hladnoća jedan dio moje naravi, koja me je pratila kroz cijeli život. **Uključujući i godine preživjelog rata.**

Priznajem, jednostavno ne volim vidjeti nikoga bez života, ne želim misliti na smrt kao nešto završeno za uvijek.

Na taj se način živi mirnije i bez prijevremenskog straha.

Moj otac je pokušao dalje voditi djedovu trgovinu, ali unatoč toga što je polazio trgovati u škole u inozemstvu, nije mogao izbjeći i da ga poslijeratna depresija **ne baci u stečaj. Ostali smo bez kuće, bez trgovine, sve se je prodalo da se plate dugovi i spasi dobro obiteljsko ime.** Sve je to mome ocu uspjelo, ali u ovih nekoliko godina, spali smo na jednu skromnu činovničku plaću, koju je dobivao kao **knjižovnik a općinske električne centrale** i za komisije kao predstavnik jednog osiguravajućeg društva, zaposlenja koja je dobio za vrijeme te velike promjene.

Nije bilo više izobilja kao prije ali se išlo naprijed. Prestiž obitelji ostao je kao i prije, i moj otac nastavio je svojim životom bez vidljivih promjena. **Dalje je pjevao, skladao glazbene komade, išao u lov i na pecanje riba po Bosutu, isto kao što je to i prije činio.** U društvenim odnosima nisu se osjetile nikakve promjene, niti u njegovom rodoljubnom radu niti u ljubavi prema svome gradu. **Još je bio više voljen i popularan,** i nije bilo osobe koja ga nije cijenila i smatrala ga svojim prijateljem.

Zdravko Du meli : Starohrvatska vojni ka odora, crtež
"Hrvatska pati ali ne umire nikada", str. 30

Ove rije i, kako zvu e, mogle bi se uzeti kao nadgrobni natpis još živu em ocu, ali bilo to to no ili ne, mi djeca smo to duboko osje ali. Odrasle osobe ne mogu niti zamisliti kako se me u djecom, u svojim me usobnim mladena kim odnosima, cijeni ponašanje i dobar ili loš na in života roditelja. Bilo zbog ega, vrijednosti su se dizale ili spuštale hitrije nego li dionice na burzi.

Mi Hrvati, obi ni ljudi uop e, do skrajnosti smo osje ajni prema glazbi. Svaki kraj se razlikuje po svome na inu pjevanja, po svome folkloru, koji ne manjka niti u najzadnjem kutu zemlje. Mnogi skladatelji, doma i i strani, iskorištavali su to narodno blago.

Nije postojao ni grad ni selo koji ne bi imali svoj pjeva ici zbor ili barem svoje tamburaše, s tipi nim narodnim glazbalima.

Ni Vinkovci nisu bili izuzetak. Pjeva ki zbor "Relkovi ", ovako se je zvao, bio je ponos mjesta i jedan od najistaknutijih u itavoj zemlji. Nije bilo festivala na kojemu ne bi sudjelovao i redovito odnosio pohvale i prve nagrade.

U stvari, tim koncertima i zborovanjima nije bila glavna svrha promicanje glazbe ni "bel canto". Prije svega, **prire ivali su se kao rodoljubne manifestacije** do mjere do koje su bile najviše dozvoljene.

Zbog toga su ova zborovanje bila od neobi ne važnosti. itava Hrvatska bi se digla na noge. Vrijedno je istaknuti kao osebnost, da **nije bilo pjeva kog zbora, glazbenog društva, športskih ustanova ni kulturnih udruženja, a da ne bi u svoj naslov nadodali pridjev, "hrvatski"**. To se vrlo teško može prona i me u drugim narodima.

Mi se trgamo da bi dokazali da smo Hrvati, ak i u našoj vlastitoj zemlji i ako bi se po koji put i prepirali izme u sebe to bi bilo samo zato da bi dokazali tko je od koga bolji Hrvat.

Zdravko Du meli : Starohrvatska vojni ka odora, crtež
"Hrvatska pati ali ne umire nikada", str. 30

Koji put to izgleda šaljivo, ali je u isto vrijeme i žalosno, ali što se može? U suštini to je ipak jedna velika vrlina.

U redu, po eli smo s našim pjeva kim zborom "Relkovi ". **Moj otac bio je gotovo uvijek njegov predsjednik, koji put i zborovodja, skladatelj i glavni solista.** I ako svemu tome dodamo njegov zvu an i melodi an glas baritona, pjevaju i izme u ostalih i rodoljubne napjeve, nije bilo nikakovo udo da je u našoj sredini **bio vrlo obljubljen.**

Sje am se kada sam bio malen, još jako mali, na jednom od tih zborovanja, za svoju interpretaciju kao solista, bio je moj otac nagra en s jednim lovor vijencem. Tokom godina taj je vijenac visio na zidu na jednom po asnom mjestu, povrh glasovira, kojega je on dobio na dar od svoga oca, moga "dide" Adama.

Tamo se je nalazio sve do dana kada sam ja zapo eo s mojom sveu ilišnom poukom. Jadnik, ve je bio sav bez listova. Moja majka ih je upotrebljavala u kuhinji kao pridoatak jelu, kada je to bilo nužno.

Kada smo ga skinuli, ostao je samo ži ani okvir, osušene gran ice i **vrp ana trobojka, crven, bijeli i plavi, boje naše zastave,** s prigodnim zlatnim natpisom.

Logi no je i ljudski, da se ja sada nakon toliko godina sje am popularnosti moga oca, koji je u ono vrijeme moga djetinjstva bio za mene ponos kojega sam jako cijenio, ali se isto tako sje am da mi je ta popularnost po koji put prouzro ila i neugodne asove.

Slažem se da je moj otac imao glas kao darovan od Boga, savršeni sluh i izvanrednu glazbenu darovitost, ali nije bilo pravo da se je sve to o ekivalo i od mene, njegovog prvoro enca.

Zdravko Du meli , crtež
"Hrvatska pati ali ne umire nikada", str. 6

S paljbom su zapo ele opatice dje jeg vrti a. Nije im ništa bolje došlo na pamet nego da s malom djecom pripreme jedan kazališni komad. Taj nije bio nikakva dje ja fantazija ni cirkusiranje. Bilo je to nešto sasvim ozbiljno. Zapo injalo je s jednom skromno namještenom sobicom, i kada se je podigao zastor ova je bila potpuno prazna, bez "glumaca". Na pozornicu je ulazio Vigo, jedan siromašni dje a i u prnjama, drh u i od zime. Pretpostavljalo se da je vani sve prekriveno snijegom. Do ovoga asa sve se je dobro odvijalo. Loše je zapo elo kada je protagonist, bez i ije pomo i morao odpjevati jednu žalosnu pjesmicu u pola glasa.

Tko bi mogao biti bolji za tu ulogu, došle su do zaklju ka asne sestre, nego sin od gospodina "Dunje"!! Tako su moga oca nazivali svi oni koji su ga cijenili i poštivali.

Za vrijeme pokusa, uz pratnju glasovira, nau ile su me dobro, ali unato toga što su moj glas i sluh bili samo obi ni, nitko nije ni pomislio ma neizbježivi krah.

Napjev je bio jednostavan, branio sam se kako sam mogao i izašlo je više loše nego dobro, ali još nitko nije posumnjao u moj glazbeni dar. "Dijete je bilo nervozno", govorili su svi.

Kada sam po eo i i u pu ku školu, **poslali su me da u im svirati glasovir**. Kada sam po eo lupati po tipkama s više od dva prsta, svi su bili oduševljeni. Moj profesor glasovira koji je, da reknem usput, bio tako er i jedan stari luteranski pop, proricao je da e od mene napraviti umjetnika.

Jedini sam bio ja koji je znao da su oni svi u jednoj velikoj zabludi. Samo kada sam gledao moga oca, kako sjedi za glasovirom i svira, a da pri tome ne bi pogledao niti jednu jedincatu notu. Ja, niti nakon nekoliko godina mu nog u enja nisam bio u stanju odsvirati

Zdravko Du meli : Slavonsko selo, crtež
"Hrvatska pati ali ne umire nikada", str. 5

niti jednu jednostavnu melodiju, a da pred sobom ne bi imao partituru i sve dobro napisano. Sa svim tim, moje izvanje bilo je samo podnošljivo.

Nitko nije pomislio da sam ja u ono vrijeme, prema mojim godinama, volio više igrati nogomet, pećati ribu i trčati po ulicama u društvu svojih školskih drugova. Svi su govorili da sam ja jedan jako nadareni dečko, ali komotan i bez ambicije. Uza sve to, još nitko nije posumnjao u moju glazbenu nadarenost.

Kada sam polazio gimnaziju, jednoga dana na satu njemačkog jezika, profesor Branko Steinfl, inače moj prijatelj, predavao je o njemačkoj književnosti: o Goetheu i drugim sličnim stvarima. Dogodilo se slučajno, da je u školskoj knjizi ispod pjesme "Lorelei", bila napisana i glazba te pjesme uglazbene ne znam više po kome.

Pozvao me je pred ploču i zahtijevao je da ju otpjevam pred četirima razredom, kako bi svi na taj način, mogli upoznati ljepotu melodije njemačke kulture. Jasno, tko bi to bolje mogao izvesti nego "Dunjin" sin!

Srećom me je on pratio. Poznavao je napjev, ali je imao potplate u ušima tako da je između nas dvojice izašao dvopjev, zbog kojega bi, da nas nije prekinulo zvono, koje je navještavalo završetak sata, mnogi roditelji ostali bez svojih sinova, takav se je urnebesni smijeh digao u četirima razredima.

Toliko su u tome bili uporni, da u doba kada je moje prisustvo već bilo dopušteno na proslavama i obiteljskim zabavama, moj sluh i glas su se toliko popravili, da sam se usudio uzdići i moj glas i s drugima pjevati u četiri različita glasa. Po koji put, netko tko bi nas slušao i nije se nalazio pod utjecajem boga Bacha kao mi, mogao

Zdravko Du meli : U grad na tržište, crtež
"Hrvatska pati ali ne umire nikada", str. 78

je uti i više od četiri glasa, ali nas to nije ništa uznemirivalo, jer smo bili veseli i pjevali zato što nam je bila volja i drago.

Tek sada sam si dao rauna, da tokom svih tih mojih nevažnih životnih razdoblja, nisam nikada pomislio da bi nešto napisao. Glazba nasilu, u enje po obavezi, nogomet i drugi športovi s uživanjem, konspiracija protiv državnih vlasti i revolucija s puno nada, ispunjavali su sve raspoloživo vrijeme moje mladosti.

Pravo pravcato doba ruži aste boje. Drago mi je nazivati stvari po bojama **kao što su to inili prastari iranski Hrvati**. Sjever bijelo, Jug crveno.

Život svakoga, pa i moj, sadrži u sebi događaje koji označuju velike promjene. Tim promjenama završava jedna epoha i započinje druga, manje ili više različita. U mom osobnom slučaju te su promjene bile tako snažne i nagle da su izgledale kao pet posve različitih životnih razdoblja.

Ružasto doba, kao svima, bilo je najljepše. Sve potrebe i problemi bili su na brizi roditelja. Od godine devetstotina devetnaeste, kada sam se rodio, do godine devetstotina etrdeset i prve, bilo je puno godina bezbrižnosti, a da bi ih se moglo zaboraviti.

Na dan desetog travnja te posljednje godine, na dan naše revolucije i uskrсну nezavisne Države Hrvatske, odjednom sam postao uvijek slobodan, bez tutorstva roditelja, i kada sam se kao dobrovoljac javio u vojsku da pođem u rat braniti našu ugroženu domovinu, završilo je ružasto doba.

Crveno, crveno kao krv, žrtve i dužnosti. Bila je to prevelika odgovornost za moje godine, ali sam bio **ponosan da sudjelujem u događajima za kojima su Hrvati žudili stoljeima.**

Zdravko Du meli : Po etak idile u bolnici, crtež
"Hrvatska pati ali ne umire nikada", str. 134

Rat izgubljen, a da nisam znao zašto, odjednom **strmoglavu pad iz oduševljenja u crninu smrti**, sramote i plesanja na oštrici noža da bi spasio goli život, **jedino što mi je još ostalo**.

To crno doba nije trajalo dugo, **samo etiri mjeseca**, ali tragovi su ostali neizbrisivi. Slijede e razdoblje, za koje se još nisam odlučio koju bi mu boju označio, ali bi moglo biti nešto neodređeno, nešto između bijeloga i crnoga, vjerojatno sivo. Život u nad, ali i u gorkim uspomena.

Izbjeglica, raseljena osoba, da nisam znao da li sam muško ili žensko. Neznaju i što bih učinio sam sa sobom, sa svima nama, s puno tisuća ljudskih bića. Bez zaposlenja i ponižavani. Puni briga za budućnost i strah da se ne bi ponovilo ono što su već bili preživjeli.

Trajalo je nešto više od dvije godine, dovoljno da bi spoznao, da nešto puta **primljena milost boli više od dobivenih udaraca**.

Na koji bi način mogao ocjeniti moj sadašnji život? – peto doba, i daj Bože da bude posljednje. Neizmjereno mi sesvidja i zabavlja me do ludosti. Nešto neobično za nekoga, kao što sam ja, odraslog i odgojenog u strogoj i discipliniranoj Evropi, sa svojim me unarodnim problemima, suparništvom i zastarjelim običajima, već izašlim iz mode, ovdje i tamo.

Politika

"Ex-ovi". Tko nije jedan "ex"? "Ex" bilo je.

Riječi, te male ali debele knjižice, "ex-ove" jednostavno podcjenjuju. Spominju ih kao nešto što je "izvan jeega" . Previše bijedno za jednu riječ takve važnosti. Zaista, vrlo je kratka,

Zdravko Dumić : Hrvatska je riječ koju
naučih od moje matere, crtež
"Hrvatska pati ali ne umire nikada", str. 158

samo dva slova, ali koliko sadržaja posjeduje u sebi, kakvo bogatstvo u izražajnim oblicima. Koliko, u redu, ima ih pozitivnih, ali tako er i negativnih.

Jedan "ex" u enik u usporedbi s nekim koji nikada u svome životu nije vidio jedne škole, bez sumnje je jedan pozitivan "ex", me utim taj isti u enik koji je napustio svoje nauke zbog lijenosti, je negativan. Jedan bivši kažnjenik, bio bi loš. **Jedan ratnik mogao bi biti dobar, unato toga što se je borio na strani onih koji su izgubili rat. Jedan "ex" komunista je nešto gotovo nemogu e, isto kao što je nemogu e prona i jednog Hrvata koji ne bi bio rodoljub u manjoj ili ve oj mjeri.**

Isto tako se ne može govoriti o nekom "ex" politi aru, jer danas je politika nešto sasvim bitno, da se bez nje ne može zamisliti opstanak ljudskog roda. Ta bi tvrdnja mogla izgledati vrlo problemati na, ali to je tako i nikako druga ije.

Politika nam nije draga, barem nama koji ne živimo od nje, ak nam je po koji put i odvratna zbog pomanjkanja etike, ali kada govorim o njoj, mislim na pravu politiku, bez maske i prevare.

Možda ve ina i ne zna da se politika nalazi bilo gdje. Od samoga središta Ujedinjenih Naroda pa do zadnjeg i zaboravljenog kutka zemlje.

Narodna unutarnja politika. Vanjska politika izme u država, koje se nalaze u stalnom nadmetanju. Politika u gospodarstvu, vjerska politika, pravo na ro enje, na odgoj, da se živi i umire. Sve je to politika.

Jednom prilikom sam itao, ne znam gdje ni kada, ali mi se je svidjelo i vjerujem da nije daleko od istine.

Tvrdilo se, da u nastojanju da bi preživjeli, da bi us uvali svoj opstanak i blagostanje, u po etku ovje anstva se je služilo samo

Zdravko Du meli , crtež
"Hrvatska pati ali ne umire nikada", str. 164

grubom silom. Poslije, osim sile tražila se pomoć bogova. Još kasnije, na sve se je to nadodala moć novca i u posljednje vrijeme, ni to nije bilo dovoljno. Glavna snaga je postala politika, koji put putem sile, koji puta s novcem i kadgod, skoro nikada, s božjom pomoć i.

Dobro, već znamo da smo osuđeni podnositi politiku čitav život, ali pitamo se

Kada jedno ljudsko biće počinje igrati po ritmu političkog plesa?

U koje doba života spoznamo da s njom udišemo zaraženi zrak?

Kad ona uđe u ljudsku pamet, zavlada njegovim mišljenjem, zaprlja i potkupi našu savjest, uhvati nas i odvede po nepredviđenom pravcu, bez mogućnosti bilo kakvog izbora?

Svi mi, pod jednakim okolnostima izbacimo naš prvi krik protesta protiv svijeta, onako goli, ružičasti i gladni.

Od prvog dana izražavamo našu pobunu protiv svega i svačega.

Prvi koji zbog toga pate su vlastiti roditelji. Koliko noć i bez sna? Dolje s tim starinskim običajima spavanja po noći!

Malo kasnije, što prije se uprljati, uprkos odraslih koji nas žele uvijek vidjeti čiste i uredne.

S petnaest godina, Bože nas sačuvaj! U stanju su izmisliti bilo kakvu "novost", što jadni starijeli, vezani uz stare običaje, već davno izašli iz mode, ne mogu nikako razumjeti.

Glazba uz urlikanje, slobodna ljubav, bomba "molotov" u borbi za mir, glave pune rašupane grive, kratke suknje, dugačke suknje, bez suknje, banditi, razbojnici i gerilci.

Sve je to prirodno i

Zdravko Du meli : Crkva na brijegu, crtež
" etiri mjeseca u rajju", str. 6

opravdano s mladena kim poletom, novim i modernim idejama, željom za pravdom i boljim životom.

Svi a mi se mladost koja ide za ne im. S evolucijom ili revolucijom. Bez toga bi bila prava tragedija kada ta mladost dostigne godine ozbiljnog života i borbe za opstanak. Samo je žalosno da ti mladi ne misle da odrasli njihovog vremena ne razumiju to na takav na in, **nego iskorištavaju njihovo mladena ko oduševljenje u korist svoji materijalnih i politi kih interesa.**

I ponovno, sve završava s politikom.

Svi govorimo jednako, ali se nitko s nikim ne slaže.

Bez ikakve sumnje, po etni imbenik u politi kom formiranju jedne osobe je vrijeme i mjesto, kada i gdje se je dogodilo sretno poro enje svakoga pojedinca.

Nije potrebno naglasiti da sam se ja rodio u jednoj ku i toga "extravagantnog" grada, zvanog Vinkovci. Jasno, dogodilo se je to izvan rodilišta, sanatorija i lije nika. U mom gradu, te ustanove nisu postojale.

Jedna babica, moja baka kao pomo , jedan veliki umivaonik s vru om vodom, nekoliko plahti, ru nik, škare i naravno, moja majka.

Ako bi Vas zanimalo, to se je dogodilo to no u zoru desetog studenog godine tisu u devet stotina devetnaeste. S tim inom postao sam ja doprinos, jedan više, novom naraštaju odre enom da ponovno popuni zemlju, poharanu strahotama prvog svjetskog rata, i usput, pomogne oko pripreme drugog svjetskog rata.

Ku a u kojoj sam se rodio, ne bih je mogao nazvati mojom, niti mojih roditelja, ni djedova. Jednostavno je bila naša, jer u ono

260

Zdravko Du meli : Majke s djecom, crtež
" etiri mjeseca u raj", str. 33

vrijeme obitelj "dide" Adama živjela je po starinski. Svi zajedno, sa djedom na selu. **U obitelji, demokracija se nije poznavala.** Djed je bdio nad blagostanjem sviju nas. Izdržavao nas, hranio i oblačio. Ne samo nas "njegovu obitelj", nego također i kućnu posluhu, namještenike, šegrtu, pse, mačke i još puno svega drugoga. **Njegov zanat i trgovina koju je imao, bili su dovoljni za sve to.**

To nije značilo da su drugi članovi, jasno ne računajući i nas djecu, bili obični besposlice koji nisu ništa radili. Na primjer, **sve što je zaradio moj otac bilo je za pokriće troškove njegove obitelji,** moje majke i nas dvojice sinova. Za njegovu i našu razonodu.

Kuća je bila velika, prostrana i za svoje vrijeme vrlo moderna. Bilo je mjesta za svih. U ostalom, nije nas ni bilo toliko.

Samo **stotinjak metara od glavnog trga.** Bila je sagrađena u jednoj ulici od zemlje, po ukusu i upravljanjem mog dide Adama.

Spavaćica, bile su dvije prostrane sobe s velikim prozorima koji su gledali na ulicu. Jedna, spavaća soba mojih roditelja bila je prepuna finog pokućstva. Dvostruki bračni krevet, ormari od orahovine, jedan udoban divan, ogledalo sa tri krila, stolica s priborom za uljepšavanje moje majke, naslonjača i i kolijevka mog malog brata.

Druga još veća, služila je za primanje gostiju, za gozbe i obiteljske svečanosti. Ogroman stol za izvlačenje sa svojim odgovarajućim tapeciranim stolicama. Stakleni ormar pun kristala i porcelanskog posuđa, i sav ostali **namještaj bio je od slavonske hrastovine.** Po zidu slike i razni drugi ukrasi, pa jedan glasovir engleske fabrikacije, razumije se, nije mogao manjkati u obitelji jednog tako glazbenog oca.

Zdravko Du meli : Tržnica, crtež
" etiri mjeseca u raju", str. 62

Ulaz u ove dvije prostorije, međusobno spojene s visokim dvokrilnim vratima, išao je kroz jednu treću prostoriju u koju se je opet ulazilo ravno iz prostranog kućnog prilaza.

Gotovo se nikada nije ulazilo tim putem, ali je slovio kao glavni ulaz u kuću. Ta treća prostorija bila je široka i jako duga, kao prve dvije zajedno, i služila je kao soba za dnevni boravak, blagovaonica, kao knjižnica i imala je izlaz na terasu koja ju je vezala s kuhinjom. I u dnu te sobe, odvojeno sa jednim zastorom punim naslikanog cvijeća, nalazila se je moja spavaonica. Moj krevet i noćni stol na jednoj strani i kupaonica sa zagrijanom vodom na tekućem plinu, na drugoj.

Kada je moj djed gradio kuću, ti izumi, kupaonica i plinski zagrijivač, u mojem mjestu, u našoj okolini, nisu se još poznavali. Naravno da on isto nije mogao predvidjeti mjesto za te novotarije. Kada je doznao za njih, odmah ih je dao uvesti i postaviti ih pokraj mojega kreveta. Ja u jedan kut i kupaonica u drugi.

U glavnom, to me nije smetalo, jer u ono vrijeme ljudi su bili puno lijeniji i nisu se kupali svaki dan kako danas. Jedan put na tjedan, obično subotom. Voda se grijala i obitelj se je kupala, jedan za drugim po redu. Ostale dane, taj čitav prostor bio je samo za mene.

Da govorimo malo o kućnom prilazu. Prostirao se je od ulice, nadkriven kućnim krovom, pa sve do izlaza u vrtno dvorište. Od ulice ga je odjeljivala velika kapija od dva široka i visoka krila, koja kada su se otvarala, škripala su pod vlastitim teretom tako jako da je svatko, čak i daljni susjedi, mogao znati da netko ulazi ili izlazi iz kuće. Sa strane vrtnog dvorišta kućni prilaz bio je potpuno otvoren.

Bilo je to moje prvo nogometno igralište, osim toga vrlo korisno za vrijeme kišnih dana. Udarac loptom u kapiju, odboj, ponovni

Zdravko Du meli , crtež
" etiri mjeseca u raju", str. 126

udarac i ako bi se koji drug u igri stavio pred kapiju kao vratar, igri nikada nije bilo kraja. Bio je tako velik da je kroz njega mogao proći i teretni automobil, samo što za vrijeme moga djetinjstva **po vinkova kim ulicama kružila su samo kola seljaka, raskošne ko ije veleposjednika i "fijakeri". Svi na konjski pogon.**

Mi ukućani, prisni prijatelji i poznanici, ulazili smo u kuću tako, da bi prošli kućni prilaz od jednog kraja do drugoga i mimoišli službeni ulaz. Došavši u vrtno dvorište odmah na desno, prolazilo se je kraj ulaza u podrum u kojemu su se uvala burad s vinom i šljivovicom, vreće s krumpirima, kace s kiselim zeljem i druge stvari, i onda se je preko nekoliko stuba uzlazilo na terasu iz koje se je u produženju ulazilo u jednu nadkrivenu galeriju, koja je povezivala ostali dio kuće.

S terase se je također moglo ući u prostoriju s "mojom" spavaonom, a iz hodnika u druge prostorije, gdje su prozori, gledali, između zidanih stupova, u vrtno dvorište, kojega je moja baka s mnogo truda i ljubavi njegovala.

Po redu smještaja, prvo je dolazila kuhinja sa svojom željeznom pećinom na drva, s kuhinjskom stelažom i stolom koji je služio, između ostalih potreba, za davanje doručka i večere djeci prije vremena. Iz kuhinje se je ulazilo ravno u služinsku sobu i u sobu punu domaćeg pekmeza, a da ne govorim o drugim poslasticama, koje su zabranjene djeci izvan određenog vremena.

Slijedile su nastambe djeda i bake, dvije sobe jedna do druge. Jedna za prebivanje i druga za spavanje. Obadvije sa starinskim, ali vrlo ukusnim namještajem. Bakin naslonjač najviše me je privlačio. Uživao sam ljuljajući se u njemu.

Zdravko Du meli : Ljudi iz Like, crtež
" etiri mjeseca u raju", str. 165

U produženju bila je još jedna soba, i onda još jedna i na kraju još jedna i nasuprot nje, ljetna kuhinja. U ove dvije posljednje prostorije živjeli su pomoćnici i šegrti moga djeda, koji su u glavnom bili rodom iz obližnjih sela.

To je bilo tako, kada sam ja bio vrlo mlad, i kada su dida i baka živjeli. Poslije, kada su oni nestali, njihove su prostorije bile zauzete po nama, njihovim unucima.

S ljetnom kuhinjom završavala je galerija kuće kao i vrtno dvorište, puno cvijeća, grozova, voćki i u sred svega toga, pokriveni bunar sa svojom ciglenom ogradom, sa kablom, lancem i to kom za izvlačenje bistre i svježije vode.

Drvena ograda i jedna niska kapija, djelile su sve to od stražnjeg, našeg drugog dvorišta. Na završetku galerije, ponovno na desno, bile su drvene stubice koje su uzlazile sve do tavana koji se prostirao povrhu kuće. Ne uzevši u obzir kukuruz, žito, bundeve i ostalu hranu za domaću životinju, grah i druge živežne namirnice, koje su se uvale za zimske dane, tavan je bio pun i drugih vrlo zanimljivih stvari, tako da se je po koji put isplatilo izmisliti i ispod nadzora starijih i sve to temeljito pregledati.

Odmah iza toga stubišta nalazila su se dva zahoda sa sjedalima umjetnički izrađenim od drveta. Jedan je bio za obitelj, a drugi za kućnu posluhu i šegrtu. Iza njih je bila pušnica, gdje su se u dimu sušile šunke, kobasice, kuleni i sve se je to pripremalo za zimu. Slijedila je jedna velika šupa za spremanje drva, svinjac za uzgoj svinja i u dnu dvorišta jedan ograničeni prostor s ubrištem, koje kada bi sazrelo, upotrebljavalo se u povrtnjaku. Također su se nalazili golubinjaci, jedan na visokom stupu i drugi u razini zemlje za uzgoj mladih golubova. Bili su moja briga i dnevna razonoda.

Ne trebam naglasiti, da je to drugo dvorište bilo raj za nas djecu i mjesto našeg sastajanja i igre.

268

To je bilo mjesto gdje sam se ja rodio, odgojio i gdje je, prema mišljenju iskusnih ljudi, **trebao biti po etak moga političkog razvitka.**

Što ima vidjeti politički sa svinjcem, ubrištem, kupaonom i dječjim igrarijama?

Ništa i mnogo.

Kada više nisam bio malo djeteta nego dječak, ali još uvijek mali, već i dio moga vremena oduzimalo mi je igranje, ne računajući i noćne koje su u stvari raspravljane kada jedno dijete po ne misliti i raspravljati svojom vlastitom glavom.

U mom slušanju, sjene mraka, toplina kreveta, odmor za obnovu snaga i sadržaj ove dugačke prostorije u kojoj sam spavao, bili su vrlo važni čimbenici u po etak moga političkog razvitka.

Ne znam, da li se sa svom djecom postupa na isti način, ali mene su slali vrlo rano u krevet. Po mom mišljenju, previše rano. Činilo mi se je da su se veliki što prije htjeli riješiti moga prisustva i odmoriti se od mojih dnevnih vragolija. Usput da bi se osigurali i bolje me mogli nadzirati, ostavljali su zastor otvoren do kraja.

Međutim, jedna stvar je bila njihova želja da ja zaspem i druga, u redu

Iz moga kreveta posmatrao sam sve što se je događalo oko mene. Ako slučajno ne bi nitko ostao u sobi, što me je u protivnom slušanju prisiljavalo da sa zatvorenim ošima slušam tuđe razgovore, koji su mi uvijek bili zanimljivi. Pogledom bi kružio po već poznatoj

sredini koju sam ve toliko puta vidio i prostudirao. Predmet po predmet, stvar po stvar, koji su u polutami poprimali mjere koje nisu imale veze sa stvarnoš u.

Svjetlo iz kuhinje koje je prodiralo kroz prozor okrenut prema terasi, dovoljno je osvijetljivalo da bi mogao vidjeti **lova ke**

trofeje moga oca, koji su bili obješeni na jednoj plohi, obloženoj zelenim plišem i uokvirenoj s raskošnim hrastovim okvirom. To je visilo iznad uo ulaza i **knjižnice pune knjiga**, ugrađene u zid na jednoj takovoj visini da ja ne bi mogao ništa doseći i bez pomoći i jedne stolice.

Jedan veliki jelenov rog i nekoliko manjih od srnjaka, služili su kao vješalice za lovačke puške, od jedne, dvije i tri cijevi, dalekozori i druge potrepštine za lov i ribolov.

Iznad svega toga i to no u sredini, visila je jedna slika u jednom glatkom i ozbiljnom okviru, koju nisam mogao, a da ne gledam barem tisuću puta prije nego što bi me prevladao san.

Bila je uvećana fotografija jedne osobe. Titranje svjetla koje je dolazilo iz vana, davalo mu je utisak života. Izgledao je živ. Držao se ozbiljno, ali sam ja osjećao neki dobrodušni osmijeh u njegovim očima, kao u jednog djeda vrlo, vrlo omiljeloga.

Portret je bio uokvijen samo do polovice tijela. Vidjela se samo glava i njegov gornji dio tijela. Predstavljao je jednu osobu u godinama, okruglog i debeljuškastog lica, koje je u svojem donjem dijelu završavalo s jednom dobro njegovanom usiljenom bradicom.

Meni se je jako sviđao. Čak sam ga i zavolio kao druga moje no ne samo to. On je bio posljednji koji mi je svaki dan zaželio laku noć.

Svi su ga voljeli. Jednog sam dana otkrio da se zove **Stipica, umanjeno od Stjepan**, i kada bi ga netko spominjao činilo je to s puno ljubavi i poštovanja.

U svim kućama koje sam sa svojim roditeljima posjetio ili u kućama mojih prijatelja, njegova se je slika nalazila na najistaknutijem mjestu.

Mnogo kasnije sam doznao da se radi o **Stjepanu Radiću, vojvodi Hrvata, seljaka i siromašnih.**

Zdravko Du meli : Ribari na poslu, crtež
" etiri mjeseca u raju", str. 207

- Za nekoliko dana dolazi Stipica. U dvanaest sati prošao je vlakom za Beograd. **Na povratku e si i u Vinkovcima i odsjesti u našoj ku i.**

Ja sam otprilike imao devet godina. Taj dan "dida" Adam je došao iz trgovine s prili no zakašnjenja što nije bio njegov obi aj, ali je **došao s vijestima koje su svi primili s velikim oduševljenjem.** Za mene je to bila prava bomba.

Moj no ni prijatelj, bio je do sada samo lik uvijen u fantaziju moje maste. Sada e do i u našu ku u. Osobno i stvarno.

Od oduševljenja jedva sam mogao ru ati. Moja nestrpljivost nije imala granice, ali sam bio prisiljen pri ekati dok se od stola dignu moj djed i moj tata, da bi mogao odjuriti i isporu iti te vijesti mojim prijateljima.

Vjerujem da sam toga dana narastao, u važnosti i visini, barem nekoliko centimetara. Ako ne budem mogao u ku u, svima sam obe ao uvesti ih u drugo dvorište. Svi su ga htjeli vidjeti iz bliza.

Mome maštanju nije bilo kraja.

Do i e s velikom pratnjom. Pripraviti e se gozba, jedna velika gozba. Poslije govora i duga kih razgovora mo i emo ostati sami s njim. **Moj dida i on, sjesti e na terasi da prije spavanja popuše svoje lule, i možda me on stavi i na svoje krilo, kako je to obi avao initi sa mnom moj dida kada sam se dobro ponašao.**

No! - toga dana me ne e rano staviti u krevet.

Moja je glava radila bez prestanka. Tokom no i sam ga neumorno posmatrao i kraj pogašenih svjetala njegovu sam sliku vidio u punoj jasno i. itava prostorija blistala je od mjese ine punog mjeseca.

272

Prošlo je nekoliko dana.

- **napucali su ga u skupštini.** Primio je nekoliko metaka.

Upravo sam došao iz vana s otvorenim ustima od tolikog tr anja i završetak re enice što sam dospio uti, me je okamenio. Nisam znao na koga se je odnosilo, ali je sa mnom zavladao neki crni predosje aj.

- Ne! Živi? - O ajan glas moje majke.

Vidio sam baku kako sjedi u jednom kutu kuhinje i pla e.

- **Djeco moja, što e se sada dogoditi?** - zabrinuta je jadikovala jadna starica

"On", ne može biti nitko drugi nego moj Stipica.

Taj dan, ku a je imala izgled mrtva nice. **Dida je zatvorio svoju radnju, isto kao i svi ostali trgovci.** S uzbu enjem su se slušale vijesti koje je donosio radio Zagreb. Ja sam se stisnuo u jedan kut i samo slušao i slušao. Nisam puno razumio, ali tokom vremena sam uspio povezati konce.

Neki, Puniša Ra i , **srpski poslanik u jugoslavenskoj skupštini,** kada je Stjepan Radi govorio o nekom gospodarskom problemu, digao se sa revolverom u ruci i ispalio nekoliko hitaca u njega. Hrvatski poslanici Gjuro Basari ek i Pavle Radi , htjeli su ga zakriliti svojim tijelima i bili su ubijeni.

A njega, Stjepana Radi a teško ranjenog, prevesti e u Zagreb kada to njegovo zdravstveno stanje bude dopustilo.

U ku i se je o tome mnogo raspravljalo. O drugome se nije ništa ni govorilo. Od svega toga ja sam razumio vrlo malo.

Da se je zlo in dogodio u samome parlamentu. Ja nisam ni znao što je parlamenat. Da je bilo po zapovjedi kralja kojega sam

273

poznao po slici koja je visjela ispod križa **u mom školskom razredu. Govorilo se o poslanicima, policiji i strahotama što su Srbi inili nad Hrvatima.**

Jedino što mi je bilo jasno, da je bio Srbin koji ga je ubio i Srbe sam ja poznao iz moga razreda. **Bilo je nekoliko dje aka koji su uvijek imali slobodno kada je dolazio sve enik da nas u i vjeronauk.** Bili su pravoslavne vjere. Srbi.

Poslije toga što su u inili mome Stipici, ja sam ih zamrzio. Za mene, svi Srbi su bili ubojice.

I kada je došla vijest da su posljednje Radi eve rijeci, prije nego što je umro od zadobivenih rana bile: "**Nikada više ništa s Beogradom**", što se je tuma ilo da Hrvati ne e više ništa da znadu sa Srbima i s njihovim kraljem, **meni se je to usjeklo u pamet za itav život, kao neki zavjet, kao Sveto Pismo.**

"Nikada više ništa s Beogradom".

Ja znam, da vrijeme prolazi, da osobe rastu, postaju zrele, mijenjanu svoja mišljenja i misle druk ije nego li jedno dijete, zbog prilika, zbog kasnijih upliva i utjecaja okoline u kojoj se živi.

Svi znamo, da ona pravoslavna djeca nisu imala nikakove krivice, da je ve ina njih, jednako kao i mi, odrasla kao obi ni ljudi i da nikome nisu željela u initi nikakovo zlo, ali

.....

Poslije toliko godina, **priznajem da ih više ne mrzim,** kao što ne mrzim nikoga, ali ih jednostavno ne volim. Ne želim imati nikakov doticaj s njima, ignoriram ih i želim da budu daleko od mene.

Draže bi mi bilo da moja djeca, moji unuci i praunuci budu Argentinci, Paragvajci, Albanci, Cigani ili bilo tko drugi nego

274

Zdravko Du meli : Najmanja katedrala na svijetu
Crkva Svetog Križa Nin (VIII. stolje e), crtež
" etiri mjeseca u raju", str. 244

Jugoslaveni, naziv prihvaćen po Srbima da lakše nad nama vladaju, da nas iskorištaju i podjarmljuju, -nažalost - uz odobrenje itavog svijeta, bilo to po tako zvanim demokratskim ili socijalističkim državama.

Da li je taj događaj bio po etak moje političke formacije?

Biti jedan obični rodoljub, imali što vidjeti s politikom?

Još se uvijek svijet udi i prigovara nam, **zašto ja i svi mi Hrvati, za vrijeme drugog svjetskog rata nismo otišli boriti se na strani naše "braće" Srba** protiv Nijemaca i Talijana u korist demokracije, slobodnog svijeta i jugoslavenske ideje, prije srpske i sada srpsko-komunističke.

U redu, **formirao sam se u jednom protukomunističkom duhu, protujugoslavenskom** i ne vjerujem da bih mogao promjeniti moje mišljenje za to malo vremena što mi preostaje od mog života.

Ostavimo te osjećaje što toliko pritišću u moju savjest, kako bi to rekli psiholozi, ali zašto uz tolika ugnjetavanja, kraj bezobzirnog iskorištavanja, pokraj toliko nepravdi i bijede u svijetu, nisam ili nismo mi Hrvati prilagodili se komunizmu. Na koncu konca, samo bi ušli u meunarodnu zajednicu kao hrvatski komunisti.

Ja, jedan hrvatski komunist!

Ne bi loše zvukilo kada bi ja mogao zaboraviti da su Srbi bili oni koji su prvi prigrlili komunizam da bi ga mogli iskoristiti protiv nas.

Istina je da za vrijeme mog djetinstva nisam osjetio što je glad, nismo bili previše bogati ali nam nije ništa manjkalo. Disciplina mog dade Adama bila je željezna ali podnošljiva.

Socijalnih

276

problema nije bilo i odnos prema namještenicima bio je isti kao i s obitelji.

Nije bilo mjesta pobunama niti su se trebale upotrebljavati stroge mjere.

Međutim, **iz mnogo bogatijih domova nego što je bio naš proizlazili su komunisti**, ne obični izvršitelji, što je u komunističkom svijetu namjenjeno samo sirotinji i bedacima, nego **vrlo važni rukovodioci**.

Može biti, da sam ja i bio u zabludi ili krivo upućen u odluku im danima mog razvitka.

Danas sam ja mogao biti jedan komunist i živjeti u vlastitoj zemlji, ako ne bolje i mirnije, vjerojatno na nekom važnom položaju i kao **paša novog socijalnog društva**, kako je to jednom rekao jedan razoran crnogorski komunist.

To bi bilo tako, ako se ne bi kojem srpskom komunisti, s kojim bi bio prisiljen dijeliti "sretnu" zajednicu socijalističkih naroda, upriličilo **da moje ime uključe i u neku listu povremenih išćenja**. U tom slučaju, ako bi na neki način i uspio spasiti glavu, morao bi **provesti ostatak mog života u sjeni zidova neke kaznionice** ili koncentracionog logora za prisilne radove, na kruhu i vodi.

Mogao bi se prikazati važnim kao što to rade mnogi, koji imaju sreću da se nalaze daleko od dohvata opipljive stvarnosti komunizma, hvale i ga iz nepoznavanja, fanatizma ili vlastite koristi. Također bih ga mogao opisati - što se isto događalo - kao jednu veliku laž koja ne ide u skladu sa ljudskom prirodom, da ne bi upotrijebio, zbog diplomatske fine

ili sigurnosti od bilo kakvog slučajnog iznenađenja, neke gore riječi i koje bi više odgovarale stvarnosti.

277

Mogao bih, ali neću, jer mi nije drago lagati.

Nikada nisam razmišljao o tome, što je komunizam? Da li je on zlo ili bi mogao biti i dobar, kada se ne bi primjenjivao na način kako se to čini u sadašnjosti? Nikada prije nisam mislio na njega, **ali sam imao sreću da ga osjetim na vlastitoj koži** i vjerujte mi, nije ništa ugodno. Da, imao sam tu sreću da sam ga osjetio iz bliza, što me je potpuno izlijevalo od bilo kakove zle napasti.

Zašto onda gubiti vrijeme, misleći na to da li je dobar ili nije?

Vjerujem da bi **komunizam mogao biti jedna velika laž**, kako to neki tvrde, i prilično velika ako uspjeva u krug privući i toliko pristalica, naročito u zemljama koje su udaljene od njihovog direktnog utjecaja. Ne samo da je velika, nego također i jedna privlačiva laž, koja je u stanju prikupiti očajnike, slabije, razočarane i one, **koji se dosađuju žive i dobro i u izobilju**.

To je onaj isti ljudski element kojega je uvijek privlačila diktatura bilo koje vrste. **To su oni kojima je potrebno da se s njima upravlja, vodi ih se i da netko misli za njih**, pružaju im sigurnost i važnost unutar jedne vrste i disciplinirane organizacije. **U svojoj biti su svjesni da nisu ništa** i da se samo pod okriljem koje im daje partija, mogu uzdići u svojim vlastitim očišćenjima iznad mase svijeta koja ih okružuje.

Vjerujem da je to od prilike tako i osjetivši komunizam na vlastitoj koži i upoznavši način na koji su me prisilili da ga iskušam, **nikako, niti u snu, ja ne bih mogao biti komunista**. Na kraju svega, koja je u stvari moja politička orijentacija, i ako ona postoji, odakle je proizašla? Pretpostavlja se da jedan čovjek kao ja, sa svojih pedeset navršenih godina života, morao bi već znati što misli i hoće?

278

Zdravko Du meli , crtež
" etiri mjeseca u raju", korice

Demokracija?

Da iskreno kažem, prije nego što sam uspio pobjeći od komunizma i doći u ovu zemlju slobode, kako se to nju obično nazivati, kao i ostale zemlje izvan komunističke vladavine, nisam ju poznao.

Diktatura srpskih kraljeva, rat na strani sila Osovine i poslije drug Tito sa svojim osebnim socijalizmom, bilo je sve moje iskustvo.

Upoznavši demokraciju, gledaju i kako se ona primjenjuje i uživaju i u njoj, **tako er me nije oduševila**. Za moj ukus, **preveliki zakonski nered, previše obmanjivanja i praznih obećanja**. Ne kažem da mi se promjena nije svidjela. U mutnoj rijeci, ali kao nešto trajnoga i kao jedan stalni uređaj, ne vidim je kao rješenje za dobrobit čitavog svijeta.

To je primjenljivo koliko na samo jednu osobu, toliko i na političke i trgovačke organizacije, kojima se u demokraciji pruža jedno vrlo plodno tlo djelovanja, kao i na jedan narod ili zajednicu država. I nije ništa novoga jer **uvijek jači, lukaviji i bezobzirniji ima prednost pred manjima, siromašnijima i idealistima**.

Komunisti nazivaju demokraciju, diktatura kapitala, a ovi njih, diktatura komunističke partije. Žalosno je, ali izgleda da se oba stanovišta nalaze vrlo blizu istine. **Kapitalisti uzgajaju komunizam i komunisti žude za kapitalističkim životom**. Izgleda isti paradoks, ali to je tako.

Pustimo to po strani da sam ja jedan hrvatski rodoljub ili se bar takovim smatram. Koje bi, zapravo, bilo moje političko mišljenje?

Da nam svima bude jasno, **za mene rodoljublje nema ništa zajedničkog s politikom**. Moralo bi ga se postaviti iznad svega i tamo bi ono i bilo **kada ga zainteresirane osobe ne bi upotrijebile kao udicu kojom nas love i utovaruju u svoja politička kola**. Osim toga rodoljublje u biti sadrži u sebi vrlo

280

opširan pojam. Čak i jedan komunist može biti rodoljub, sve do tada kada počinje sumnjati da **sav njegov trud u korist partije ide protiv interesa njegovog vlastitog naroda**, kojega on teoretski nastoji zastupati.

Vrlo se je teško odlučiti. Kada bi i zaboravio svu svoju prošlost, danas sam siguran samo u onome što mi se ne sviđa. Teško se je održati u jednoj pravoj liniji, pogotovo meni **koji sam kroz tolike godine bio drogiran raznim političkim krilaticama i obmanama**. Granica između dobra i zla tako je uska i po koji put čak i tako neprimjetna da nam ne ostaje a ništa za našu sigurnost.

Komunizam, socijalizam, kapitalizam, nacionalizam, demokracija, nacizam, fašizam, sionizam, i u najnovije vrijeme, treća pozicija.

Pustite me na miru, ja sam od četvrte: Moj život želim živjeti mirno, **ne namjeravam smetati nikome** i neka me se ne prisiljava, jer nisam u stanju da se odlučim. To ne znači, da u slučaju da me netko dirne, neću skočiti na bilo koga u obrani svojih prava i udružiti se bilo s kim, a **da me ne zanima kojim imenom se poslije pokrstiti**.

Živjeti i pustiti drugima da žive. Šteta što nam to nije dozvoljeno i što se nas prisiljava da se opredjelimo, ali, već je sve kasno.

Pokvarenu riječ "politika", ne možemo više izbrisati.

Svi znadu da smo mi Hrvati, za vrijeme prošlog rata bili na strani sila Osovine, bore i se protiv Srba i komunista, što je za nas u ono vrijeme bilo jedno te isto. Izgubili smo rat i prišili su nam kakvu god koli inu strahota po injenih nad Srbima i Židovima. Neke stvarne, razumljivo

281

zbog razuzdanosti strasti, **jako mnogo pretjeranih i velika ve ina izmišljenih.** Nažalost, takva nam je sudbina.

Me utim, slu ajno se je dogodilo da sam ja u mojim potepanjima po unutrašnjosti zemlje bore i se za koricu kruha, upoznao jedan židovski brak, kako se to obi ava nazivati po itavom svijetu.

On je bio Židov iz Hrvatske.

Postali smo prijatelji, ili skoro prijatelji. Kažem "skoro prijatelji", jer da bi u istinu mogli postati pravi, manjkala nam je samo jedna kušnja u nesre i što se na sre u još nije do danas dogodilo. I kada bi se dogodilo jednoga dana, vjerujem da bi mu ja mogao prije zatajiti nego li on meni. Ne za to što ja imam manje ljudskih osje aja, manje srca nego on, nego za to što je moj karakter puno hladniji i zatvoreniji nego njegov.

Postali smo prijatelji ili skoro prijatelji bez obzira što su oni bili Židovi i što su njihovi sunarodnjaci, njihovi prijatelji i ro aci bili žrtve onih koji su u vrijeme rata bili naši saveznici Mi Hrvati, iji su sunarodnjaci, prijatelji i ro aci bili fizi ki uništeni od onih koji su za vrijeme rata bili njihovi saveznici.

Mnogo je krvi proliveno me u nama, ali je tako er prošlo i mnogo godina. Ja a je bila snaga zemlje u kojoj smo se rodili, kruh umješan od istoga brašna, vino iz istih vinograda i obi aji crpljeni iz istih vrela, nego sva jeka tu e propagande.

Ja sam prije imao vrlo malo doticaja sa Židovima. **Nikakvo neugodno iskustvo. Jednostavno nisam ih simpatizirao, ali nisam tako er imao ništa protiv njih. Kao ve ina obi nog svijeta, nisu mi se svi ali. Bili su mi ravnodušni. Zašto? Ne bih znao re i.**

282

Zdravko Du meli : Djeca u igri, crtež
"Po putevima u neizvjesnost", str. 6

Moglo bi biti zbog prevelike propagande u korist ili protiv. Prevelika da bi ju uvijek mogao uzeti za ozbiljno.

Jako puno jadikovki, mnogo proganjanja i stalno naglašavanje istrebljenja. Sve to nije izmislio Hitler, ni nacisti, niti fašisti i još manje ratni zločinci.

Događalo se to kroz titavu povijest i po titavoj zemaljskoj kugli.

Zašto?

Kroz prošla stoljeća dogodila su se tolika umorstva nad Hrvatima, i to u njihovoj vlastitoj zemlji i nitko se nije sjetio da rekne jednu jedinu riječ o tome.

Zašto?

- Ja ne mogu razumjeti jedno. Vi Hrvati, koji ste u ono vrijeme bili mladi i inteligentni, **u istinu ste vjerovali da bi vaša Nezavisna Država mogla preživjeti i poslije rata.** Pretpostavimo, i u slučaju pobjede Nijemaca?

Njegovo pitanje zateklo me je nepripravim i s velikim iznenađenjem. Bili smo u dvorištu i munje su sjevale najavljujući tropsku oluju. Čaše s viskijem su se njihale u našim rukama pomažući komadićima leda da se rastope. Okivali smo oluju da sa svojom kišom olakša pritisak sredine koja nas je okruživala.

Kao po nekom niemom dogovoru, prilikom naših razgovora izbjegavali smo spominjati ono što bi moglo poremetiti naše novo prijateljstvo.

Istina je da sam bio iznenađen, ali dvije ili tri porcije viskija koje smo već prije popili, napetost u zraku, naša uznojena tijela odmaraju i se u komotnim naslonjama ima i jedna nježna glazba, ona od prije, koja je proizlazila iz jednog modernog gramafona, opravdavalo je to.

- Ja sumnjam da bi vi mogli opstojati kao slobodna država Hrvatska ili nezavisna, bez Srba i "drugih naroda Jugoslavije.

Sa Srbima? Nisam se ni naljutio niti uzrujao. Kako to da on, koji se je rodio među nama, odgojio se uz nas i živio za vrijeme srpske diktature i njihovog kralja, poznavaju i ubistvo Stjepana Radića i njegovih suradnika, prisustvuju i ustanku hrvatskog naroda protiv Jugoslavije i oduševljenju prilikom proglašenja slobode, **nije bio u stanju da razumije našu borbu i prizna naše želje?**

Istina je, sticajem prilika on je bio prisiljen pobjeći na drugu stranu i promatrati našu borbu kroz tu ogradu, i zbog toga je imao pravo mrziti nas, boriti se protiv nas, **ali nas je bar morao razumjeti.**

- U ono vrijeme nije se pitalo da li bi nešto moglo biti ili ne. Ta Nezavisna Država, ta naša sloboda, koja - toliko smeta svijetu, ostvarili smo je mi. Tu našu Nezavisnu Državu Hrvatsku, vi ste je mogli smatrati slobodnom, poluslobodnom ili pod pokroviteljstvom Nijemaca, kako god želite, ali ona je bila naša i plod naše volje.

- I sada, što imamo?

285

Zašto se nismo ujedinili sa Srbima u jednu snažnu i zdravu Jugoslaviju? **Zašto hoćemo jednu Hrvatsku slabu i uvijek ugroženu od srpskog šovinizma, njemačkih zahtjeva, talijanske proždrljivosti i nadiranja tuđih ideologija s Istoka?**

Nisam ga htio uvrijediti ali, **zašto se ne ujedini Izrael s Arapima u jednu veliku moćnu Palestinu, federativnu, polufederativnu ili kako hoćete?**

Jednom drugom prilikom priznao mi je da je kao sveučilištarac **bio pristaša komunisti ke partije, ali to je bilo onda. Danas to više nije.**

Kakva novost? **Sin Židova komunist, otac kapitalist.** U mojoj zemlji, ovdje u Argentini i po svitavom svijetu.

Kada sam ja bio sveučilištarac, uvijek su bili aktivni među u našim protivnicima. S komunistima, s Jugoslavenima i ostalim narodnim manjinama, uvijek podložni vladajućem režimu. Uz neke iznimke, **bili su uvijek protiv nas hrvatskih nacionalista.**

Isto kao što je to i sada. Pred puno vremena, moje kolege kao sveučilištarke su to zapazile. Židovi u Argentini su komunisti, boljševici, spletkari, ali i izvanredni ljudi.

- Zašto vi Hrvati niste prišli komunistima? Na koncu, jednoga dana komunizam će zavladati svijetom.

Ovakova pitanja, **nisam više uzimao za ozbiljno.** I zašto Židovi sa svojim Izraelom, znaju i to, ne preću sa strane Sjeverne Amerike i Engleske na rusku stranu?

Stvari kao ove, odvođe svijet u propast. **Ne razumijemo se, ne želimo se razumjeti i ne dopuštaju nam da se sporazumimo.** Zbog toga sam u stanju eksplodirati, zbog ove dvostranosti. Jednima

286

Zdravko Du meli : Ukrasni motiv, crtež
"Po putevima u neizvjesnost", str. 7

je sve dozvoljeno, drugima ništa. Istina se tuma i prema trenuta nim interesima velikih, i jasno, snažniji ima uvijek pravo. Osim toga ovaj može mijenjati svoje mišljenje koliko god puta ho e i kada mu to odgovara. Maleni moraju šutjeti i ekati da im doga aji u svijetu dozvole da kažu barem nešto od svoje istine i da iznesu svoje osje aje i uzroke svoga postojanja.

To je tako bilo uvijek, tako je sada i nikada se ne e promjeniti.

Po etak

Pripadnici hrvatske vojske, koji su se za vrijeme prošlog svjetskog rata istakli u hrabrosti, bili su odlikovani s tri vrste odlikovanja. S bron anom, srebrenom i zlatnom medaljom. Svaka od njih bila je predana u ime Dr. Ante Paveli a, "Poglavnika", našeg vo e, iji je portret bio otiskan na nali ju tih odlikovanja.

"Poglavnik", šef ustaša, neograni eni gospodar zemlje i diktator jedne marionetske države, uspostavljene i podržavane po njema kim nacistima i talijanskim fašistima. Jedna država izložena hara enju ratnih zlo inaca najgore vrste.

"U godini 1941, njema ka vojska napala je Jugoslaviju. Pomo u Talijana i Nijemaca, **Ante Paveli se je oamah pretvorio u diktatora Hrvatske**, od koje je jedan kraljevi Savojske ku e bio proglašen formalnim kraljem. Ustaše su iskoristile to vrijeme, - prije nego što su bili pobje eni po Titovim partizanima, - da uspostave jednu vrstu diktatorsku vladavinu na štetu Srba".

Ove ljubezne rije i pro itao sam u jednoj knjizi koja se je bavila s "povješ u tajnih svjetskih organizacija", publiciranoj po jednoj, prividno ozbiljnoj izdava koj ku i.

288

Nevjerojatno! Organizacija "Ustaša", stavljena uz bok "Ku-Klus-Klana", "Crne ruke", "Mao-Mao", "Vudu", i drugih fanati kih skupina.

Sre om, ja sam se kao Hrvat spasio, jer kako to no kažu. Ustaše su u Hrvatskoj primjenili svoj diktatorski režim protiv Srba, a ne i protiv Hrvata. Da to nije bilo tako, jao si ga meni kao Hrvat.

Neka mi se oprost i usporedba. To bi bilo isto kao ustvrditi da se je u Republici Argentini uspostavio neki **diktatorski režim protiv državljana paragvajskog podrijetla, koji žive i rade na argentinskom podru ju.**

Po završetku oružanog sukoba, Hrvati prepušteni sami sebi, nisu bili u stanju da vlastitim snagama zaustave crvenu bujicu koja im je bez ikakvih obzira odkidala komad po komad zemlje, uz pristanak i blagonaklonost, slobodnih, krš anskih i demokratskih sila, i upravo te slobodne, krš anske i demokratske snage, predale su Hrvate u pandže "demokratskog" druga Tita.

Na brzinu, da bi od tih nepoželjnih elemenata spasio ovje anstvo, u ime mira i sigurnosti socijalizirane demokracije, taj vo a budu eg tre eg svijeta, naložio je i organizirao istrebljenje hrvatske mladosti, izvršeno na savršeni na in, bez milosr a ili skupih marionetskih su enja po "narodnim sudovima", u ono doba jako popularnim.

Bez sumnje, taj je događaj bio velika sramota za sve one koji su u njemu posredno ili neposredno sudjelovali, ali tako er treba razumjeti da je ovaj sluđaj, u okviru velikih ideala i interesa svjetske politike, bio bez ikakve važnosti.

Nekoliko stotina tisuća Hrvata istrebljenih poslije rata, u usporedbi s milijunima palih za vrijeme istoga, zaista nije značilo ništa. To se je **nastojalo što prije prikriti i zaboraviti**, jer ne postoji osoba

289

koja bi mogla opravdati tako okrutnu osudu, koja se je primjenila nad jednim pitavim narodom.

"Hrvati su Jugoslaveni. Nijemci i Talijani su napali Jugoslaviju, prema tome, **Hrvati su izdajice što je nisu htjeli braniti.** Oni su **nacisti, fašisti, banditi i svi ostali dražesni nadimci** s kojima ih je velikodušno obdario komunizam, srpski komunisti i ne komunisti i ako želite, Jugoslaveni svih boja."

Takvo mišljenje o Hrvatima, prepune su sve poslijeratne kronike i **još danas ih ima koji to žva u i prezva u**, kadgod im se pruži prilika. Što mogu učiniti Hrvati kada tako odgovara većini pobjedničkih nacija i osim toga, što bi bio učiniti jedan mali narod, bez ikakve mogućnosti na pravdu ili osvetu. Ni danas ni bilo kada.

Šak si mogu priuštiti i tu raskoš da bez grižnje savjesti opravdavaju ovo okrutno proganjanje jednog nevinog naroda.

Ja kao Hrvat, prema toj bezglavoj logici, **u ono vrijeme pripadnik te istrebljene mladosti i član vojske koja se je do posljednjeg dana borila u jednom samoubilačkom ratu, osim toga što sam bio rodoljub i hrvatski nacionalista, bio sam također i ustaša, nacista, fašista, bandit i sve što se može zamisliti.** Bio sam opasan za **ovještvo i demokraciju**, i nije postojao nikakav opravdani razlog da mi se pokloni život i da ga mogu uživati po vlastitoj volji.

Tamo, **oko godine tisuć u devet stotina trideset i osme**, ja nisam još ništa znao o svemu tome. Te iste godine kada je gospodin Hitler upotrebljavao sva svoja nastojanja da osvoji svijet i da uspostavi novi red u Evropi, ja sam bio u momem mjestu samo jedan obični gimnazijalac u očekivanju da bi dobio svoju maturalnu svjedodžbu. Jedina briga koju smo imali, moja provincijska

290

Zdravko Du meli : U narodnim nošnjama, crtež
"Po putevima u neizvjesnost", str. 33

gra ankska obitelj i ja, bila je, prona i na in na koji financirati moje budu e studije na sveu ilištu u Zagrebu.

Bio sam Hrvat po ro enju i kao takav, pun pobuna protiv okrutnosti kraljeve diktature koju su podržavali srpski agenti i koju je narod morao šutke podnositi, protiv kolonijalnog iskorištavanja zemlje od središnje vlasti u Beogradu i politike protiv narodnih interesa i sumnjivih pregovora od strane vode ih ljudi naše ve inske Hrvatske Selja ke Stranke.

To su, ni više ni manje, bila moja politi ka ograni enja. Bio sam samo jedan obi ni ak koji je žudio da se nakon nekoliko godina vrati svome domu sa diplomom šumarskog inženjera. Bila je to moja želja, mojih roditelja i svih prisnih prijatelja.

Naša pokrajina bila je sama po sebi vrlo bogata, po svjetski poznatim šumama slavonske hrastovine. Cijenjeno i dobro uvano blago ovoga kraja. Vinkovci, još iz davnih vremena Austrougarske, imali su dvije šumske direkcije koje su se brinule oko tog bogatstva. Jedna je bila državna, a druga poluprivatna, koja se je brinula oko zadružnih i op inskih šuma.

Nije bilo neobi no da je moje mjesto vrvilo od tih šumarskih inženjera, koji osim toga što su se bavili svojim stru nim poslom, bili su tako er i vrlo popularni.

Iz ureda išli bi u šume, iz šuma na bogate i vesele gozbe i odanle svojim ku ama da se odmore od posla i od gozbi. To je bila rutina koja se je ponavljala gotovo koncem svakog tjedna.

Osim dobrih pla a imali su putne dnevnice i tu i tamo kakav doprinos od drvenih poduze a kao nagradu za pažnju u injenu pri dodjeljenju predjela za drveno iskoriš avanje.

Kao dobri Hrvati nisu se bojali podi i svoj glas protiv nepravde, ispoljiti svoje hrvatstvo, nacionalizam i antisrpstvo. Vladanje, vrlo loše gledano po ondašnjim vlastima. Bili su pod stalnim nadzorom i po nekoji je znao završiti u jugoslavenskim tamnicama, mjesecima, pa ak i godinama. Iz njih, vra ali bi se isprebijanih kostiju i ošte enog zdravlja, zbog mu enja i batinanja.

To su bili razlozi koji su im uzdizali ugled i divljenje onih dobrih ali pasivnih gradjana **"koji se u ništa nisu mješali"**.

Još dok smo živjeli u velikoj ku i djeda Adama, jedan od tih živio je nekoliko mjeseci s nama. Oporavljao se je od tamnickog preodgoja.

Mime Rosandi , podrijetlom iz naše pokrajine Like. Nije pripadao grupi "lumperaša", ali kako se je meni inilo, iako on o tome nije nikada govorio, njegova protudržavna djelatnost je bila puno dublja i ozbiljnija nego od onih koji su se bunili samo pjesmom i rije ima.

U našu ku u došao je ravno iz zatvora, ispremla en i s povrije enim plu ima. Nakon oduljeg ekanja da ga se ponovno primi na njegov bivši posao, još je uvijek znao pljuvati krv iz usta.

Protivno od stasitih i snažnih ljudi te pokrajine Like, on je na prvi mah izgledao slabunjav i nemo an. Nosio je nao ale zbog kratkovidnosti i kako je bio ovjek od malo rije i, više

je sli io na jednog iscrpljenog intelektualca nego na revolucionarca, što sam ja u sebi mislio da je on bio.

Iza tog njegovog vanjskog izgleda sakrivala se je jedna vrsta volja, sposobna za svaku žrtvu u korist ideala koji su ga poticali u borbi.

293

Nije bio oženjen, i unato toga što je u jednom drugom gradu imao zaru nicu ve nekoliko godina, nije se htio vezati, da mu obitelj ne bi smetala u toj protudržavnoj djelatnosti.

Osobno sam ga cijenio više nego one druge bundžije. Što je radio, inio je šute i i vjerovao sam da je **uzrok njegovog tamnovanja ostavilo nešto ja e i trajnije iza sebe nego što su nekakvi bu ni prosvjedi koje u ve ini slu ajeva odnese vjetar.**

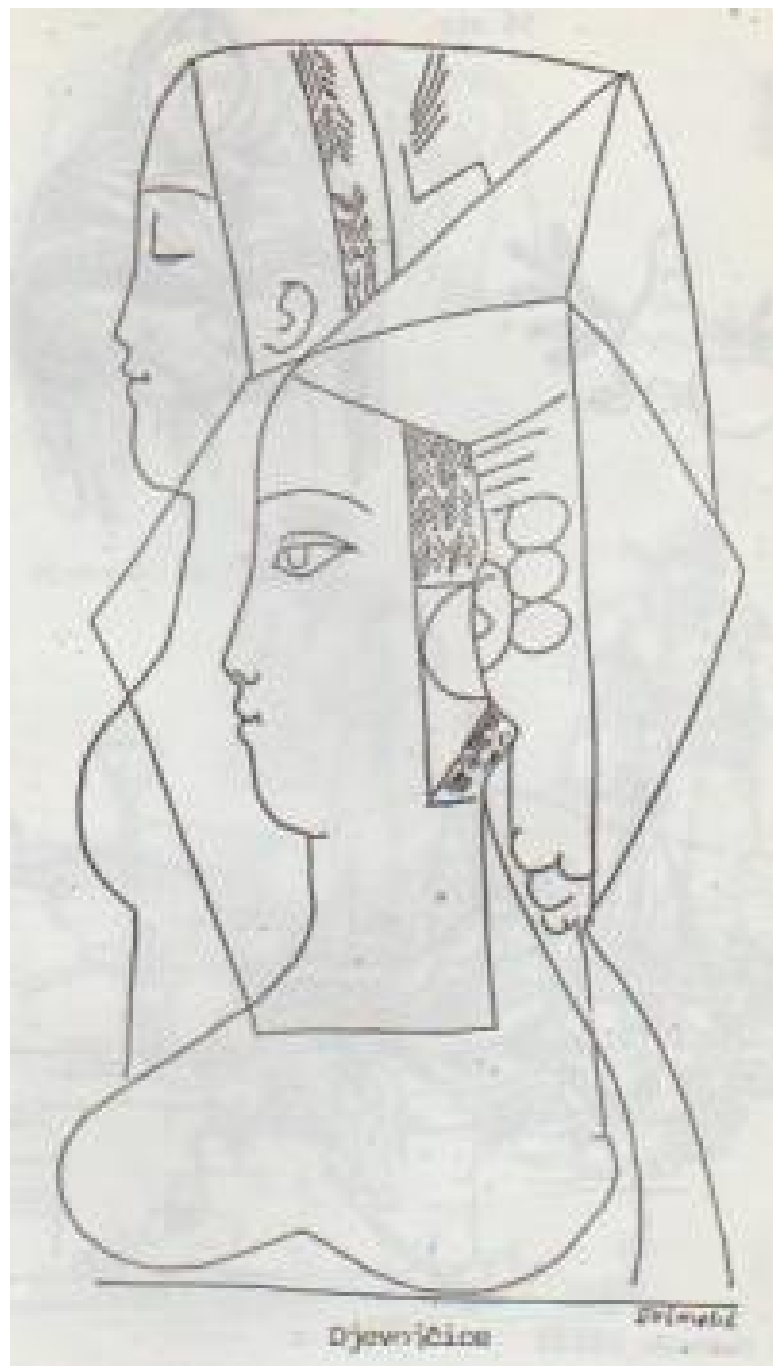
Znao sam da u inozemstvu postoji Ustaški Revolucionarni Pokret, osnovan me u hrvatskim izbjeglicama po dr. Anti Paveli u, bivšem demokratski izabranom zastupniku za grad Zagreb, koji je bio prisiljen, nakon ubistva hrvatskih zastupnika u beogradskom parlamentu, emigrirati da bi spasio vlastiti život. Znao sam da je taj pokret povezan s ve inom hrvatskih nacionalista koji su radili u zemlji i da je ve ina Hrvata simpatizirala s njima. Naro ito nakon uspjelog atentata na kralja Aleksandra u Marselji, vrijeme kada je pokret poprimio svjetsku popularnost. Premda sam znao da postoji pokret i u zemlji, ja nisam nikada svjesno došao u doticaj ni s jednim od tih revolucionaraca.

Mime Rosandi je vjerojatno bio **jedan od onih koji su djelovali u zemlji, možda moj otac tako er**, kao i mnogi drugi prijatelji koji su zalazili u našu ku u, ali se time nitko nije hvalisao. Unato toga što je mene politika jako malo zanimala, po tradiciji i okolici u kojoj sam se razvijao, **ja sam bio identificiran s njima.**

U vrijeme kada je Mirne još živio kod nas, ja sam se po eo isticati u nogometu i igrao sam za jedan od najboljih klubova okolice, u nogometnom i rodoljubnom smislu.

On je tako er volio nogomet i pretvorio se je u mog strastvenog navija a, moga i mojega kluba. Satima smo znali raspravljati o

294

Zdravko Du meli : Djevoj ice, crtež
"Po putevima u neizvjesnost", str. 8

dogaja s prošle nedjeljne utakmice i ako mi je koji potez izašao loše, kritizirao me je do neizmoglosti, ali nismo nikada ništa govorili o politici i još manje o njegovom potajnom djelovanju.

Kad danas o tome razmišljam, sjeam se, da mi je to njegovo vladanje bilo neobično. Nije pokušao ni da dozna moje mišljenje ni da me predobije za svoje ideale. Možda me je smatrao previše mladim da bi mi se povjerio i uvukao me u nešto što bi moglo za mene biti vrlo opasno, ili je jednostavno mislio da se naša mišljenja podudaraju, ali iz obzira i prijateljstva prema mojim roditeljima nije me htio kompromitirati.

Što bilo da bilo, za mene je njegovo blijedilo, bolesno kašljanje i gotovo uvijek maramica s krvavim mrljama na ustima, samo po sebi je govorilo o okrutnosti tog njegovog mukotrnog rada.

Kada sam bio spreman za putovanje, jedna prilična grupa se je skupila na željezničkoj postaji da me isprati. Moji roditelji, moj brat i više prijatelja s Mimom na čelu.

U to doba Mime više nije živio kod nas. Već oporavljen i ponovno zaposlen na svom bivšem mjestu, smatrao je svojom obavezom da bi se došao oprostiti sa mnom, premda se je polazak mogao vlaka podudarao s njegovim radnim vremenom.

- Konačno je naš budući i lugar spreman za putovanje, - šalio se je na moj račun da bi malo podigao duh grupe koja je došla na oproštaj.

Moj otac, koji također nije bio od mnogo riječi, samo je šutio. Moja majka s ogromnim paketom hrane za poputbinu nije prestala davati mi savjete i preporuke. Ostali su stajali u skupinama po dvojica, trojica i u razgovoru čekali da prođe vrijeme.

Kad je stigao vlak kojega sam ja otkivao s velikim nestrpljenjem, jer mi se nikada nisu svi ali sastanci ovakove vrste, isto kao što mi se nisu svi ale svadbe i pokopi, moj oproštaj je prošao bez suza, bolje rećeno, uz jedno ugodno veselje. Na brzinu sam ušao u vagon i kada je vlak pošao, iza mene su ostali samo oproštajni poljupci, dobre želje i ponosan, ali i zabrinut podsmjeh mojih roditelja.

- Nemoj da se ne bi ulanio u sveuilišni klub "August Šenoa", - bila je posljednja preporuka Mime, izrečena kao usput kada sam se opraštao od njega.

Sjedala trećeg razreda bila su drvena. Zlatno doba obitelji se je završilo već pred puno vremena. Postojeća sretstva nisu dostajala za kartu prvog razreda, kao niti za brzi vlak. Ali, kakve bi važnosti mogle imati ove sitnice za nekoga koji je upravo navršio osamnaest godina i koji putuje sam i potpuno slobodan u smjeru budući puni velikih obaveza. Što je vlak išao sporo i što se je zaustavljao na svim postajama, još mi je više odgovaralo. Davalo mi je vremena da se smirim od oproštajnog uzbuđenja i da se posvetim razmišljanju o budući koja me je čekala.

Sveuilišni klub "August Šenoa", pao mi je na pamet kada sam - već bio prevalio pola puta. Mimina preporuka! Nisam ni pomislio da bi to moglo biti neko obično udruženje sveuilištaraca. Nema sumnje da je ta organizacija imala jaki rodoljubni i protusrpski duh,

ako ne, zašto bi mi ga Mirne preporu io. Uostalom, sva hrvatska udruženja imala su taj duh. Moralo je biti nešto više, nekakav ma ak u vre i.

297

August Šenoa bio je jedan hrvatski pisac, već pokopan prije mnogo godina. Bio je dobar pisac, dobar Hrvat i u obliku romana opisivao je značajne događaje iz naše povijesti. Pročitao sam sva njegova djela. Kod kuće smo imali i njegovu zbirku, ali nikad nisam našao ništa što bi opravdalo da bi jedna skupina hrvatske mladeži razvila stijeg svojih ideala, navodno spremnih na bilo koju žrtvu u borbi za domovinu, pod njegovim imenom.

Na koncu konca, "August Šenoa", što bi mi se moglo dogoditi? U ostalom, ja se nisam ni smatrao ni čim drugim, nego jednim dobrim hrvatskim rodoljubom, nacionalistom ili bilo čim drugim što bi moglo služiti kao sinonim svih tih naziva, unatoč toga što se sva moja djelatnost u tom smislu može smatrati nulom. Obične rasprave sa školskim kolegama srpskog podrijetla, koji su nam već iz običaja **nijekali svako pravo da smo jedan tisu ljetni narod.**

Još danas se sjem fanatičnog Save, sina pravoslavnog svećenika. Za njega, **sve što je postojalo na svijetu, bilo je srpskog podrijetla.** Za njega je to bila neoboriva istina.

Rasprave ovakove vrste uvijek su me zabavljale. Već po pravilu, isto su oni tvrdili da je crno, ja sam ih pobijao tvrdeći da je bijelo. I kada ni jedan ne bi popustio, zabava bi se mogla produžiti u bezkrajnost.

Kod ostalih, nazovimo ih, normalnih tipova, u nekoliko minuta sve bi bilo riješeno, da nije ni bijelo ni crno nego sivo, što u ostalom i jest.

U modernoj "dialektici" ovakav način razbistrivanja pojmova, zvao bi se "dialog". Koliko je meni poznato, ni jedan "dialog" nije uspio

298

Zdravko Du meli , crtež
"Po putevima u neizvjesnost", str. 143

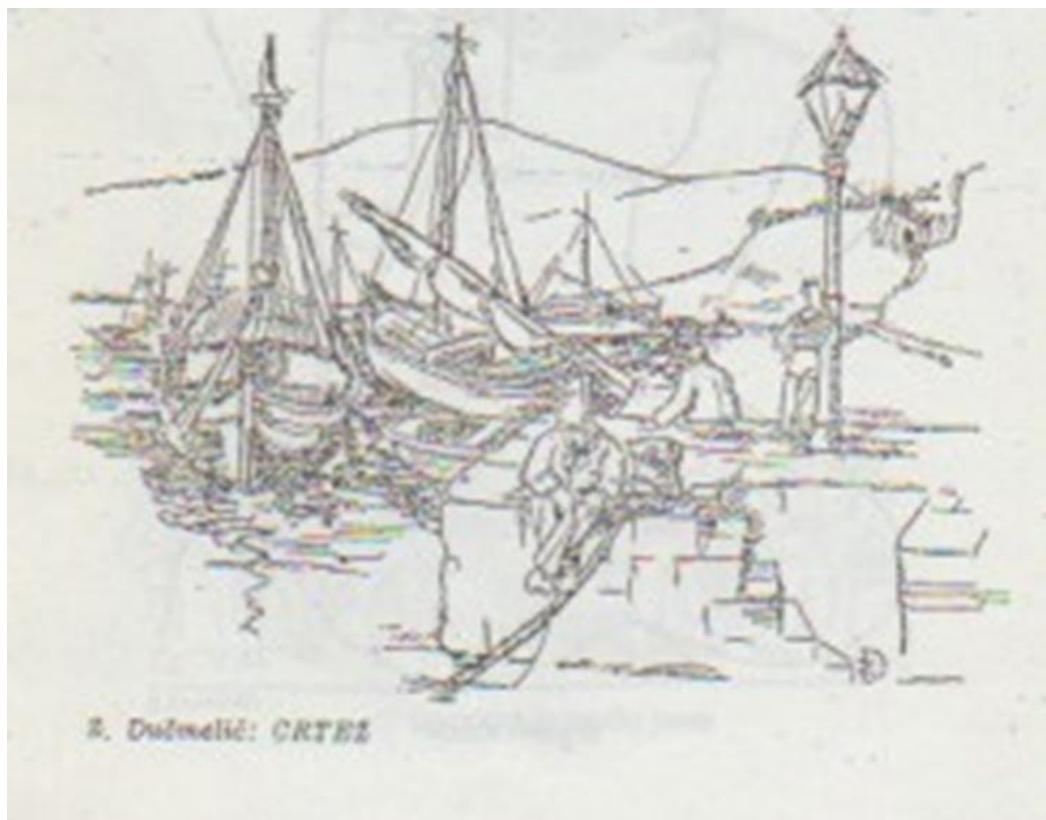
na duže vrijeme stopiti bijelo s crnim u sivo. Izgleda de se ljudi ne vole dosađivati i osim toga siva boja je dosta ružna.

Prvi dani sveu ilišnog života, za sve u enike svijeta, je jedan niz raznovrsnih zabava, uzbu enja, nereda, iluzija i velikih znatiželja. ežnja da bi otkrili nešto novo, ulazili su u svijet zasi en proždrljivim morskim psima. Vješti aktivisti namazani svim mogu im bojama, strpljivo su ih oblijetali, trude i se da ih privuku u svoje vode, esto puta uzburkane i jako mutne. Nisu prezali da upotrijebe koju god smicalicu, na prvi pogled nevinu, da bi ih vezali uz svoje planove. Za one koji su ulazili u prvu godinu, znali su organizirati športska natjecanja, kulturne i folklorne priredbe kao i razne društvene sastanke. Sve je to služilo njihovoj aktivnosti. Ništa se nije propuštalo, što bi služilo da se osvoje ovi novaci.

Bila je to sredina po kojoj su se aktivisti kretali kao riba u vodi traže i pristalice, naro ito zbog glasova za skore izbore predstavnika sveu ilišnih udruženja, zakonski utemeljenih i priznatih od vlasti.

O upravi tih sveu ilišnih središta nije bilo samo ovisno kulturno i ekonomsko stanje aka, nego su tako er imali i veliki upliv na život itavog grada, da ne kažem itave zemlje. Samo je mladost u stanju nositi visoko zastavu svojih ideala, hrabro i s oduševljenjem. Zato su glasovi novih studenata imali istu važnost kao i oni od starijih. Novi, koji su prakti ki bili ve ina, glasali su, a stariji su poslije toga upravljali s tim udruženjima. Vrlo jednostavno, nije li tako!

Još iz davnih vremena, u našoj sredini su se isticale dvije studentske grupe. Mi, i svi drugi. Mi hrvatski nacionalisti, u prijašnja vremena nezadovoljni s nepravednom austrijsko-ma arskom politikom, poslije protiv srpskog ugnjetavanja i protiv

Zdravko Duševlić, crtež
"Po putevima u neizvjesnost", str. 143

svih onih koji su na bilo koji način djelovali na štetu hrvatskih interesa. Drugi, u glavnom sinovi privilegiranih državnih činovnika, Židovi i ostali građani raznog podrijetla, uvijek u dobrim odnosima sa suvremenim vlastima. **Srbi i komunisti, uvijek protiv svega onoga što je hrvatsko i katoličko.** Jedini stranci koji su nas uvijek bezuvjetno pomagali bili su Bugari i Makedonci, čija se je protusrpska politika osnova poklapala s našom.

U stvari, nije bilo nikakve opasnosti da bi se ti "drugi" mogli domoći i uprave tih sveučilišnih središta, ali kako se upravna mjesta dodjeljuju srazmjerno s brojem dobivenih glasova, bilo je važno da ti "drugi" ne bi dobili niti jednog predstavnika, ili u najgorem slučaju, najmanji mogući broj položaja u upravnom odboru.

Nitko nije sumnjao, niti jugoslavenske vlasti, niti hrvatski narod, da su ti kulturni klubovi hrvatskog sveučilišta bili izvor svih pobuna i aktivnog otpora protiv upravnih vlasti, Jugoslavije i srpskog kralja.

U okviru tih djelatnosti i pohranjena prvih predavanja na tehničkom fakultetu, geodetskog i kulturno tehničkog odsjeka, a ne šumarstvo kako su to svi od mene očekivali, došao je i kraj prvog semestra a da ja **nisam pronašao "August Šenou"**. U ostalom ni on nije mene potražio.

Zbog toga, Mime se je osjećao malo povrijeđen, kada sam mu to rekao u vrijeme zimskih praznika, ali mi nije ništa prigovorio. Kao po običaju samo je šutio.

Iveković, svi su ga zvali Ivec zbog njegovog niskog stasa, bio je jedan vječni student elektromekanike. Pravi veteran, iskusan u političkim natezanjima i jedan vrlo važan nacionalistički aktivist na

Zdravko Du meli , crtež
"Po putevima u neizvjesnost", str. 86

našem tehni kom fakultetu. Rodom je bio iz okolice Zagreba. Meni jako simpatičan, ne samo zbog toga što je bio jedan od naših boraca, nego i zbog njegovog stalnog dobrog raspoloženja i pokrajinskog naglaska kojega je upotrebljavao u govoru. Ništa za njega nije bilo loše ili tragično. Sve je to nastojao prikriti svojim vedrim smjehom iza gustih brkova.

- Želiš li doći, na večer imamo jedno vrlo zanimljivo predavanje, - zaustavio me je pred predavačnom upravom kad sam se spremao poći na ručak u sveučilišnu menzu, - profesor Žanko će predavati o jugoslavenskom gospodarstvu i iskorištavanju hrvatske ekonomije.

- Ne znam Ivec, da li ću moći otići. Imam sastanak s kolegama iz mog kraja.

- Stiglo je i na njega. Ne može biti dugačko. To je tu odmah. U dvorani za konferencije "Augusta Šenoa".

Na ulio sam uši. "August Šenoa" za mene je to ime postalo kao neki mit.

- Išli ste u osam sati ispod "Jela i evog repa".

Hrvatski ban, barun Jelačić imao je svoj spomenik u sred glavnog trga Zagreba, i trg je nosio njegovo ime. Rep konja na kojemu je jašio s ispruženom sabljom u pravcu Maršarske, bilo je mjesto svih mogućih sastanaka u centru grada.

- U redu. Naći ćemo se tamo malo prije osam sati, prihvatit ću i da će mi do deset sati u večer ostati još dosta vremena da stignem i na taj sastanak mog mjesnog kluba, u gostionici jednog zemljaka, tako blizu mjesta našeg sastanka.

Zdravko Du meli : Gajdaši na sokaku, crtež
 "Po putevima u neizvjesnost", str. 113

305

U osam sati uveče, napustili smo mjesto sastanka ispod konjskog repa i uputili se, samo nekoliko koraka po Ilici, glavnoj gradskoj ulici, do jedne kućerine iz prošlog vijeka, tipičnog sredovječničkog stila stare Evrope.

Nekoliko mladića koje sam poznao po viđenju, straža pred ulazom, propustili su nas pozdravivši ljubezno Ivecu.

Dvorana za konferencije smještena u prvom katu nije bila jako velika, ali kada smo ušli, bila je puna kao košnica. U njoj su bili svi, gotovo svi, moji znanci.

Kako nije bilo slobodnog sjedala, smjestio sam se u jednom uglu, jer mi se Ivec izgubio u tom metežu.

Profesor Žanko bio je relativno mlad uvijek i pričinio mi se kao tip jednog klerikalnog intelektualca. Konferencija je bila jako zanimljiva i imala je za mene veliki uspjeh. U nešto više od jednog sata, baratajući i podacima i dokazima gospodarske politike, **oni su mi se potpuno otvorili**. Do tada, ja sam sve to poznao u jednom maglovitom obliku, samo djelomično i bez dovoljno razjašnjenih dokaza.

Da li je moguće da smo mi Hrvati tako glupi da dopuštamo da nas se iskorišćuje na tako bezobziran način, gore nego bilo koju crnu koloniju u Africi? Razlika je biti protiv nekoga što se je samo osjećalo, a drugo poznavati potpunu istinu, kao što su dva i dva četiri, i da je ono što sam ja samo zamišljao prelazi sve granice podnošljivosti.

Diktature, proganjanja, političke ideje, sve se to bazira na gospodarskim problemima. Sam Stjepan Radić, vođa Hrvatske Seljačke Stranke, i zašto ne, čitavog hrvatskog naroda, bio je umoren zbog svog otpora protiv gospodarske nepravde na štetu

306

Zdravko Du meli , crtež
"Po putevima u neizvjesnost", str. 143

hrvatskog naroda. Možda je Radi ev govor bio nešto diplomatskiji, jer je on uvijek bio spreman da rješava sukobe na miran na in, obratno od Žanka ija je konferencija bila otvoreni poziv na ustanak.

Kako sam to poslije doznao, i ne znam da li je to no ili ne, profesora Žanka se je smatralo pripadnikom katoli kog krila, da se ne izrazim, klerikalnog, "Hrvatskog Ustaškog Revolucionarnog Pokreta", koji su pod imenom nepopustljivih nacionalista i pod nadimkom "frankovci", djelovali u zemlji.

Nakon konferencije, osje ao sam se jako zadovoljan. Tražio sam Iveca da se s njim oprostim. Dvorana je ve gotovo bila prazna.

- Tražio sam te, - odjednom se je pojavio, - ako imaš još malo vremena, do i sa mnom.

Nisam ga imao, ali toga asa moje razpoloženje nije bilo u stanju da mu odbijem.

Odveo me je u jednu prostoriju na istom katu i predstavio me nekolicini mladi a, i koji su ga, kako mi se je inilo, o ekivali.

- Nekoji te ve poznaju, - rekao mi je.

- On je novi lan grupe, - rekao je njima.

- Rodom je iz Vinkovaca, - nastavio je s predstavljanjem, - **njegov otac je naš starina u tom kraju**, a on je posinak Mime Rosandi a, moga starog politi kog kuma.

Novi u grupi! Starina, kum, posinak! Nisam mogao ni otvoriti usta. Samo sam se smješio, ali s dosta glupavim smijehom.

Nije bila moja namjera da mu se usprotivim, ali nisam mogao ni pomisliti da bi moji osobni podaci zasluživali tako veliku reklamu.

Zdravko Du meli , crtež
"Po putevima u neizvjesnost", str. 143

Na kraju sam se pomirio, jer nitko nije ono što je, nego onakav kakvog ga prikazuju. Odmah sam shvatio odakle je puhao vjetar, ja, posinak Mime Rosandića, Ivec njegov tamni ki drug. Jasno, u svoje vrijeme djelili su istu eliju i iste batine u jugoslavenskim zatvorima, kako su mi to kasnije rekli.

Ja nisam tražio "Augusta Šenou", jer to za moj sveu ilišni život nisam smatrao važnim, ali preko Mime i uz pomoć Iveca "August Šenoa" je pronašao mene.

U injeno je u injeno, osim toga zašto ne bih i priznao, osjećao sam se kao da sam postao nešto važniji.

Prostorija u kojoj smo se nalazili bila je potpuno prazna, bez namještaja osim nekoliko stolica prislonjenih uz zid. Nekoliko slika naših velikana obješenih naokolo i na poasnom mjestu, slika Ante Pavelića.

- Današnja vježba se sastoji u upoznavanju revolvera vrste Mauser, - započeo je Ivec sa svojom podukom, postavivši se u sredinu prostorije.

- Mauser spada u malo oružje, može se lako sakriti, ali je vrlo praktično i moderno oružje, - nastavio je.

Rastavio ga je do posljednjeg komadića, rastumačio nam je kako ga se čisti i funkcije glavnih njegovih dijelova. Ponovno ga je sastavio, operacija koju smo morali ponoviti jedan po jedan.

Prvi put u mom životu imao sam jedan revolver u rukama. Zanimalo me je i bilo je zabavno, jer je svaki naš pokret Ivec popratio s nekakvom šaljivom dosjetkom. Vrijeme mi je prošlo a da nisam ni opazio. Potpuno sam zaboravio na sastanak mog

Zdravko Dumić : Mladi par iz Konavlja, crtež
"Po putevima u neizvjesnost", str. 143

311

mjesnog kluba i na sve ostalo. Nastavio sam se zabavljati s igra kom, koja je odgovarala vremenu i mojoj dobi.

Na taj način, **bez ikakvih ispitivanja o mojoj vjernosti, bez proba i bez ceremonijala zakletve tajnih društava**, postao sam član jedne organizacije u formiranju Ustaškog Revolucionarnog Pokreta.

Nikada se nisam dosad bavio. Vrijeme mi je prolazilo kao vjetar. A da nisam zanemario u to vrijeme, ostalo mi je još previše vremena da sam se redovito mogao baviti športovima, posjetiti kazališta, i i na plesove i zabave, osim što sam tri puta tjedno, svaki put na drugom mjestu, obavljao svoju građansko-vojnu revolucionarnu obavezu.

Negdje tamo oko konca školske godine naša je grupa bila spremna da pređe u akciju, ali smo se svi razišli našim kućama da provedemo ljetne praznike.

Naša buduća djelatnost, jednom kad su se na sveučilištu nastavila predavanja, nije bila od velike važnosti. Pojedinačno smo znali sudjelovati u demonstracijama i učestvovati u sukobima s protivničkim grupama, više sa savjetima našim sljedbenicima nego li u direktnom sudaru. Dobili smo nalog da izbjegnemo prilike gdje bi nas redarstvene vlasti mogle zapisati u svoju pismohranu.

Koji put smo raspravljali letke s proglasima, naše novine ili jednostavno širili odgovarajuće vijesti da bi se građani pripremili za veliku promjenu koju smo mi očekivali. Po svemu je izgledalo da su nas naši nadređeni držali u pričuvi, više naše grupe nego li one s drugih fakulteta, koji su prividno raspolagali s više slobodnog vremena od nas.

312

Zdravko Duželić, crtež
"Po putevima u neizvjesnost", str. 143

Nakon kratkog vremena naše djelatnosti bio sam imenovan "dorojnikom", drugim zapovjednikom grupe. Uz jednog tako važnog "strica" kao što je bio Mime Rosandi, bilo je lako napredovati i u najtajnijoj revolucionarnoj organizaciji. Premda sam ja bio samo jedna najmanja karika u lancu, imenovati jednog tipa kao mene, **bez zakletve** i bilo kakvog revolucionarnog iskustva, bio je jedan previše neodgovoran in. Me utim, kako smo mi Hrvati u glavnom jako povjerljive osobe i sve što inimo radimo na improvizirani na in, ak i u slu ajevima od bitne važnosti za sam opstanak našeg naroda, ovakav postupak se je u potpunosti poklapao s našom ljudskom naravi i našim shva anjem života. Kada ve **nije bilo nikakve sumnje da e rat uskoro izbiti** i jugoslavenska se je vojska užurbano pripremala op om mobilizacijom svih svojih snaga, naša se je djelatnost pove ala traženjem uto išta i sakrivanjem Hrvata koji su bili podvrgnuti zakonu mobilizacije i nisu se bili prijavili u svoje jedinice. Sastavljali smo popise vojnih objekata i plan obrane grada. Tako er smještaj zra nih bitnica i svih drugih sli nih potrebnih podataka, da bi se u dani as mogao izvršiti kona ni udarac omraženoj Jugoslaviji.

Po etkom travnja, kada je ve sve bilo pripremljeno i neposredno prije kratkih uskrasnih praznika, dobili smo nalog da se ne mi emo s naših mjesta i da se ne razi emo svojim ku ama.

Unato toga što sam ve prakti ki bio jednom nogom u vlaku da se vratim u svoj rodni kraj, moj neposredni zapovjednik "rojnik", otišao je i itava grupa ostala je pod mojom upravom.

Središte našeg djelovanja uspostavili smo u mojoj sobi, koju sam dijelio s Hajdu i em, starijim kolegom s jednog otoka u Dalmaciji, koji je još od prvog svjetskog rata bio zauzet od Talijana. Bio je izvrstan Hrvat, ali se nije u ništa petljao što ne bi bilo u vezi s

Zdravko Du meli , crtež
"Po putevima u neizvjesnost", str. 182

njegovim studijem elektromekanike, i kada bi ja imao kakav sastanak u našoj sobi, jednostavno bi se izgubio s vida, a da mu nije bilo potrebno ništa reći. Mjesto je bilo prilično sigurno, jer se je nalazilo na zemljištu sveučilišta, kakovim se je smatrao Studentski Dom. Vlasti su se prilično nekale da u ovom području je, iako su znale da je sklop zgrada od više paviljona bio pun vojnih izbjeglica, civila u opasnosti, pa i koje skriveno oružje.

Svaki od nas smo očekivali da se dogodi nešto od bitne važnosti i da primimo nalog za pokret u cilju našeg konačnog oslobođenja.

Rat je buknuo. Beograd je bio bombardiran. Nijemci su prodrli u Jugoslaviju iz Rumunjske i Bugarske i zauzeli Srbiju. **Naš glavni grad bio je prividno miran** i ljudi su provodili svoj život kao i prije, bez straha od akrobacija njemačkih aviona koji su se strmoglavo spuštali iznad gradskih kuća, a da nisu spustili niti jednu razornu bombu. Već prije, dobili smo i raširili vijest da u slučaju rata, Zagreb neće biti bombardiran. Srećom ljudi su nam vjerovali tako nije bilo panike i sve je prošlo u najboljem redu.

Desetog travnja, tisu u devet stotina četrdeset i prve, u samu zoru, podigle su se sve naše grupe, sa zadatkom da sakupe sve sveučilištarce na veliku manifestaciju koja će se održati na trgu pred glavnom zgradom Hrvatskog sveučilišta.

Vojskovođa Slavko Kvaternik, časnik još iz vremena austrijsko-mađarskog carstva, proglasiti će u ime našeg vođe Ante Pavelića, Nezavisnu Državu Hrvatsku. Sve strateške točke od važnosti bile su već zaposjednute po grupama našeg pokreta i po civilnoj zaštiti Hrvatske Seljačke Stranke, jedne poluvojnih organizacije osnovane pred par godina s odobrenjem jugoslavenskih vlasti i **koji su s nama surađivali**.

Zdravko Dumić, crtež
"Po putevima u neizvjesnost", str. 184

317

Kako se ono kaže, **na trgu više niti jedna igla nije mogla stati**. Jedni su došli potaknuti oduševljenjem trenutka, drugi iz znatiželje, ali svi potpuno svjesni da prisustvuju jednom velikom historijskom događaju.

Hrvatska je konačno postigla svoju slobodu.

Redali su se govornik za govornikom, govor za govorom, ovacija za ovacijom, što je tako oduševilo mnoštvo, da su se, jednom završen akt, uspostavile dugačke povorke koje su se razmilile po starom gradu da u zajednici s građanima kliču u slobodi, hrvatskoj državi, ustaškom pokretu i Anti Paveliću, novom vođi Hrvata.

- Skupi sve koji se žele u laniti u ustaški pokret i odvedi ih u podrum da polože zakletvu, - naložio mi je Ivec.

Ne znam što se je dogodilo, ali je **izgledalo da su sada svi htjeli postati ustaše.**

- Poslije, ti i tvoja skupina hodite što brže možete u Šenou. Tamo es dobiti nove upute, - bez ikakve sumnje nare enja koja mi je davao bila su isto vojni kog zna enja. Na rukavu nosio je vrpču s bojama naše zastave i na njoj veliko "U", znak novih vlasti.

Završilo se je s prikriivanjima i tajnim organizacijama.

U podzemlju zgrade zagreba kog sveu ilišta, u jednoj polutamnoj sobi punoj papira, štamparije i letaka, do sada tajno sjedište ustaškog pokreta sveu ilištaraca, pred jednim križem s raspetim Kristom i ukriženim revolverom i bodežom, grupa za grupom, iza
318

Jure Haramin i a, tako er jednog od naših vo a sa sveu ilišta, isto s vrpcom na ruci, sve ano su ponavljali svete rijeci ustaške zakletve.

- "Zaklinjem se Bogom svemogu im i svime što mi je sveto -- Zaklinjem se
I na koncu.

- "I ako ne bi ispunio ovu zakletvu, neka se nadamnom primjeni kazna smrti."

- "Neka mi Bog bude u pomo i. Amen."

Svi su te rije i ponavljali s ozbiljnoš u, ali mi se je inilo, više zbog oduševljenja u kojemu su živjeli, nego li zbog jedne ozbiljne i neizbježive obaveze koju su preuzimali na sebe.

Ja sam tako er u tišini položio tu zakletvu. Radi samoga sebe i umirenje moje savjesti. S tim inom, moja obaveza prema Ustaškom Pokretu bila je ispunjena.

8.
PISALI SU
O ZDRAVKU DU MELI U

Dakako, mislim samo na one koji su o Zdravku Dumeli u pisali u "Hrvatskoj reviji". Tko bi sve ostale mogao i izbrojiti, kamo li o njima nešto reći.

Nisu to bile neznalice i probisvjeti, nego vrlo uvaženi, u eni, pametni i nadasve poštenu ljudi, a evo što o njima kaže Milan Blažeković u svom velebnom djelu "Bio-bibliografski leksikon suradnika Hrvatske revije" (Školske novine – Pergamena, Zagreb, 1996. godine):

VELJKO DEUR

(1923.-2001.)

Rođen je 7. prosinca 1923. u Smilici, kotar Benkovac, od oca Mateja i majke Marije rođ. Ratković. Osnovnu školu i gimnaziju završava u Bihaću. Nakon toga se upisuje na Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, grupu povijest, zemljopis i etnografiju. Pozvan u vojsku, služi u Hrvatskom Domobranstvu, pomoćnoj službi (opskrbi). Poslije sloma NDH povlači se iz domovine, boravi s roditeljima i sestrom u Austriji i Italiji, gdje studira na Sveučilištu u Napulju, filozofskog fakulteta i književnosti, modernu povijest, zemljopis, talijansku književnost, glotologiju (lingvistiku). Dobiva stipendiju od španjolske katoličke Ustanove za pomoć sveučilištarcima iz okupiranih zemalja "Obra Católica de Asistencia Universitaria" i odlazi na studije u Madrid. Studira romanistiku (španjolski, francuski, talijanski i portugalski), španjolsku povijest, zemljopis i povijest umjetnosti na fakultetu "de Filosofía y Letras" centralnog sveučilišta u Madridu. Diplomira, tj. dobiva "licenciatura" i nakon položenih ispita dvosemestarskog te ajza za doktorat naslov "doctorando".

322

Kasnije odlazi u Francusku gdje je srednjoškolski profesor španjolskog jezika deset godina. U tome razdoblju posvećuje se tihom radu oko promicanja stvari Sluge Božjega Alojzija kardinala Stepinca. Godine 1966. odlazi u Argentinu, gdje žive njegovi roditelji i sestra i tu je nastavnik francuskog jezika na srednjim školama. Suradnik je "Hrvatske Revije" od 1955. godine, a dopisivač na španjolskom "Studia Croatica" od 1982. godine, te "Glasnika Srca Isusova i Marijina" u Salzburgu. Surađuje u "Hrvatskom Katoličkom Glasniku" u Chicagu, HT "Danica" iz Chicaga i godišnjaku "Hrvatski Kalendar" u Chicagu.

BRANKO KADI

(1919-1991)

Rođen je 4. travnja 1919. godine u selu Krug, župa Krilo-Jesenice, u Poljicama. Osnovnu školu polazio u Krugu, dok je u Splitu pohađao Nadbiskupsku gimnaziju, na kojoj je položio ispit zrelosti 1939. godine. U jesen 1939. odlazi u Zagreb i upisuje na Filozofskom fakultetu Sveučilišta hrvatski jezik i hrvatsku književnost te francuski i latinski jezik i hrvatsku povijest. Uspostavom Nezavisne Države Hrvatske uz studij bavi se i novinarstvom pa u siječnju 1943. odlazi u Madrid kao stalni dopisnik "Hrvatskog Naroda", surađuje i s domaćim Mateom Jelićem i Srećkom Dragičevićem kao novinskim i kulturnim izaslanicima pri poslanstvu NDH u Madridu, a pod vodstvom poslanika grofa Petra Pejačevića.

Svršetkom rata prestaje njegova dopisnička služba iz Madrida pa nakon raznih studija kroz dvije godine u studenome 1947. g. dolazi u Argentinu kao jedan od Hrvata, koji je u to vrijeme najbolje poznao španjolski jezik, pa u tome svojstvu ulazi u uredništvo časopisa "Hormigón Elástico", koji je kao znanstvenu propagandu

323

pokrenuo 1948. g. ing. Zorislav Franjeti, bivši vlasnik tvornice elemenata od prednapetog betona u Stupniku kraj Zagreba. Već u to vrijeme, po etkom pedesetih godina, po inje i sura ivati u "Hrvatskoj Reviji" poput mnogih hrvatskih intelektualaca, uz

Božidar Latković, Ljeposlav Perini, Milan Rakovac (Vjekoslav Paver), Radovan Latković, Žarko Domljan, Milan Blažeković, Ivo Rojnica

prilikama uvjetovane neznatne prekide, sve do njezinoga preseljenja u Hrvatsku. Od polovice 1959. g. po inje sura ivati na ostvarenju zamisli o izdavanju jednog hrvatskog kulturno-političkog časopisa na španjolskom jeziku, a oko koje se je okupilo desetak hrvatskih intelektualaca i poslovnih ljudi. Ishod toga pothvata bio je tromjesečni časopis "Studia Croatica" pod uredništvom Ive Bogdana, uz gotovo isključivu prevodilačku

djelatnost njegovu i redovitu suradnju prikazima knjiga, ocjenama raznih umjetni kih i društvenih nastupa te izvornim lancima sa raznih podru ja kulturnog života iseljene Hrvatske. Ta se njegova djelatnost nastavlja i pod uredništvom dra. Franje Nevisti a od 1968. do 1984. te do 1991. pod uredništvom dra. Radovana Latkovi a, a ostaje registrirana u odgovaraju im Kazalima, objavljenim, kao i sam asopis, pod pokroviteljstvom Hrvatskog-Latinoameri kog Kulturnog Instituta, osnovanog u Buenos Airesu 1960. godine. Umro je 3. srpnja 1991. godine u Buenos Airesu.

VINKO NIKOLI

(1912.-1997.)

Ro en je 2. ožujka 1912. godine u Šibeniku od oca Ante i majke Frane rod. Juras. Pu ku školu i klasi no odjeljenje Realne gimnazije polazio je u Šibeniku (osim 5. razreda u Splitu), kao pitomac Biskupskog sjemeništa. U 7.i 8. razredu pokrenuo je i ure ivao listi "Iskra". Nakon mature 1932. upisao se je na Filozofski fakultet Sveu ilišta u Zagrebu, gdje je u velja i 1937. diplomirao skupinu za hrvatsku književnost i jezik.

Iz politi kih razloga ne može dobiti namještenje, pa radi kao prefekt Napretkovog konvikta u Sarajevu, a onda kao dopisnik i jezi ni korektor novina u Zagrebu.

Za vrijeme Banovine Hrvatske služio je kao profesor na Trgova koj akademiji od studenoga 1939. a od srpnja 1943. na Prvoj muškoj realnoj gimnaziji u Zagrebu sve do svibnja 1945., kada se s hrvatskom vojskom i narodom povla i u Austriju, iz nje dopijeva u Italiju, gdje kao "ratni zarobljenik" trpi po raznim savezni kim logorima deset mjeseci.

325

Skakanjem iz jure eg vlaka pri preseljenju u drugi logor u no i 27. ožujka 1946. zamjenjuje status "zarobljenika" statusom politi kog emigranta s bilješama o životu u zarobljeni kim logorima u torbi. U Rimu se je upisao na Filozofski fakultet i pripremio doktorsku tezu o hrvatskoj modernoj poeziji.

Od 8. lipnja 1947. nalazi se u Argentini, s drom Franjom Nevisti em ure uje polumjese nik "Hrvatska" od 1. XI. 1947. do polovice 1950. a 1949. s njime ure uje kulturno-politi ki zbornik "Hrvatska". Od 1951. izdavao je i ure ivao s drom Antunom Bonifa i em kulturno-književni asopis "Hrvatska revija", a od 1955. slijede ih deset godina to ini sam u Buenos Airesu.

Godine 1965. odlazi "u pohode emigraciji". Tako nastaju dvije njegove knjige: "Pred vratima domovine - Susret s hrvatskom emigracijom 1965. - Dojmovi i razgovori" (Buenos Aires, 1965. Knjiga prva; Venezuela-Sjedinjene Ameri ke Države-Kanada-New York). Pokušava se zaista približiti domovini: 1966. seli s revijom u Francusku, ali nakon prvog broja biva iz nje izba en.

Skoro dvije godine luta Europom, ali ipak objavljuje drugu knjigu "Pred vratima domovine (Pariz-München, 1967.) - obje u izdanju 1957. osnovane "Knjižnice Hrvatske Revije". Tu je opisan sastanak s Europom.

Kona no, poslije Belgije, Engleske, Austrije, Njema ke, Švicarske, nastanjuje se u Barceloni iz koje ure uje monumentalna izdanja: "Bleiburška tragedija Hrvatskoga Naroda" (Prošireni prijevod "La Traedia de Bleiburg" /Buenos Aires, 1963./ u dva izdanja:

1976. i 1977.), "Stepinac mu je ime" (Knj. I. 1978. Knj. II., 1980), "Tragedija se dogodila u svibnju" (I. dio 1984., II. dio 1985.) te "Bleiburg: Uzoci i posljedice" (1988.). Pjesni ki opus mu je golem. Živi u Zagrebu.

326

VJEKOSLAV PAVER (pseudonim: Milan Rakovac)

(1914.-2003.)

Rodio se je 25. lipnja 1914. u Ljeskovici (Irenovac) od oca ure i majke Angele rod. Maurer. Pu ku školu poha a u Podravskoj Slatini, Virovitici i Sira u, nižu gimnaziju u Daruvaru, a višu u Senju. Od 1934. do 1939. studira pravo na Sveu ilištu u Zagrebu. Za vrijeme Banovine Hrvatske radi u privatnoj službi. Za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske radi u državnoj službi u Ministarstvu unutarnjih poslova - Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost.

U svibnju 1945. napušta domovinu i godinu i pol dana živi u engleskim vojno-zarobljeni kim logorima Italije (Grummo Apula, Afragola, etc). Godine 1948. dolazi u Argentinu i radi kao radnik na gradnjama Ministarstva javnih radova, zatim kao privatni inovnik i, kona no, dvadeset i sedam godina na elu Upravnog odsjeka pravnog odjela Blagajne obiteljskih pomo i industrijskih namještenika.

Ve kao srednjoškolac piše u križarsko-omladinskim asopisima i novinama "Iskra", "Križarska straža" i "Nedjelja", a kao pripadnik sveu ilišnog pravaškog društva "August Šenoa" u novinama "Ora ", "Hrvatska njiva" i "Hrvatska gruda".

U Argentini je sura ivao u "Hrvatskoj" i "Hrvatskom Narodu", te asopisima "Hrvatska Revija" i "Studia Croatica".

ANTE TURICA

(1919.-?)

Rodio se je 7. prosinca 1919. u Tijesnom, kraj Šibenika. S osam godina obitelj prelazi u Šibenik pa u njemu završava pu ku i srednju školu, a sveu ilište (poljoprivredni fakultet) u Zagrebu,

327

Firenzi i Bologni. Ve kao gimnazijalac sudjeluje u osnivanju oslobodila kog pokreta "Ustaša" na gimnaziji, pružaju i otpor jugoslavenstvu ljoti evaca i komunista.

Za vrijeme NDH sudjeluje u radu Kluba, odnosno logora, Poljoprivrednog fakulteta u Zagrebu i 1943. ulazi u redove hrvatske vojske, sudjeluju i kao prvi in razoružanju talijanskih fašista u Karlovcu. Godine 1945. povla i se u Austriju i odatle u Italiju, gdje nastavlja svoj studij. Godine 1948. dolazi u Argentinu, gdje skoro odmah ulazi u Glavno Ravnateljstvo za Istraživanje u Ministarstvu poljodjelstva, najprije u Delta del Parana, a zatim u Castelaru u Provinciji Buenos Aires. Rade i na znanstvenom istraživanju šteto ina, napisao je i objavio 20 znanstvenih rasprava i 45 lanaka u znanstvenim revijama o zaštiti bilja. Posebno se je istakao u korištenju atomske energije u suzbijanju "vo ne muhe". U tome je usko sura ivao s Me unarodnim Institutom Atomske Energije, sudjeluju i na dva kongresa o toj temi u Be u kao lan argentinske delegacije. Kroz 20 godina vodio je nacionalni skup specijalista o toj temi, predsjedaju i njihovim sastancima svake dvije godine.

Sura ivao je lancima u kulturno-politi kim asopisima i novinama u emigraciji ("Danica", "Hrvatski Narod", "Hrvat" itd.) Bio je predsjednik Hrvatsko-Argentinskog Kulturnog Kluba u Buenos Airesu, predsjednik Hrvatskog Doma d.d. i dopredsjednik Hrvatskog Domobrana. Bio je izabran u etiri posljednja Sabora Hrvatskog Narodnog Vije a.

VIKTOR VIDA

(1913-1960)

Ro en je 2. listopada 1913. u Kotoru od oca Rikarda i majke Josipe rod. Zanuttini. Na krstu 1. XI. 1913. u župi sv. Tripuna uz Viktor,
328

po svome djedu, dobio je još imena: Marija, Tripun i Antun. Pu ku je školu polazio u Kotoru, kao i gimnaziju do 7. razreda, kada mu je otac, poreski nadzornik, premješten u Podgoricu, jer mu se sin nije htio upisati u Jugosokol. U Podgorici je maturirao 1933. godine. Iste godine dolazi na Sveu ilište u Zagreb te na Filozofskom fakultetu upisuje povijest južnoslavenske književnosti i talijanski jezik s književnoš u, a kao sporedne predmete: hrvatski jezik sa staroslavenskim, hrvatsku povijest i ruski jezik. Diplomirao je 11. X. 1937. Godine 1938. dobiva jednogodišnju stipendiju od talijanskog Zavoda za kulturne veze s inozemstvom (IRCE) pa u Rimu studira talijanski jezik i književnost. Vrativši se iz Rima, radi godinu dana kao knjižni ar u Istituto di Cultura Italiana u Zagrebu.

Za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske bude 6. IX. 1941. imenovan suplentom, a 8. V. 1942. priznat mu je naslov profesora. U to vrijeme biva pridjeljen Romanskom seminaru na Filozofskom fakultetu. Prevodio je za "Preporod", talijanski tjednik u Zagrebu. Polovicom godine 1942. odlazi sa ženom (Mirom Ruhl) u Rim, gdje mu se je 1943. rodio sin Klaudio. U rujnu 1946. dobiva namještenje u Pontifk Commissione Assistenza u Rimu. U rujnu 1947. napušta mjesto i poslije kra eg boravka u izbjegli kom logoru u Bagnoliu kod Napulja iskrcava se u luci Buenos Airesa 21. I. 1948. U Buenos Airesu živi, radi i piše sve do 25. rujna 1960., kada završava svoj život pod to kovima vlaka.

Njegove pjesme i njegov cjelokupni književni rad objavila je Knjižnica Hrvatske Revije 1962. godine u Buenos Airesu pod naslovom "Sabrane pjesme" u priredbi Vinka Nikoli a s predgovorom Ive Lendi a. U emigraciji najviše je sura ivao u "Glasu sv. Antuna" i "Hrvatskoj Reviji". asopis "Studia Croatica" objavila je 1961. dvije pjesni spjevane na španjolskom jeziku Elegia i La segunda muerte (N° 3—4/1961/p. 130-1).

329

LITERATURA

Svi izvori koje sam koristio navedeni su u knjizi. Osim toga, konzultirao sam još i sljede u – dosad mi dostupnu - literaturu:

1. ZDRAVKO DU MELI , es.wikipedia.org
2. María Gabriela Barbara Cittadini: EL LABERINTO ESPECTRAL Y LAS FALSEDADES DE SUS CAMINOS IMAGINARIOS: ENCUESTRO BORGES-DUCMELIC, IES No. 1 "Dra. Alicia Moreau de Justo", Buenos Aires
3. Carlos Maria Pinasco: DU MELI ZDRAVKO, www.carlosmariapinasco.com
4. Nadia Molek, Juan Carlos Radovich, Juan Esteban de Jager, Amalia Perez: MOLEKREPRESENTATIONS OF MEMORIES THROUGH ART: THE ARTISTIC WORK OF ZDRAVKO DU MELI IN ARGENTINA, „Dve domovini – Two Homelands“, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU, Ljubljana, br. 46, 2017. godine, str. 57-70
5. DUCMELIC, ZDRAVKO – BIO, Galeria Suipacha, Buenos Aires
6. Milan Blažekovi : BIO-BIBLIOGRAFSKI LEKSIKON SURADNIKA HRVATSKE REVIJE, "Školske novine" – "Pergamena", Zagreb, 1996. godine
7. BIBLIOGRAFIJA HRVATSKE REVIJE, "Hrvatska revija br. 4, Zagreb, 2000. godine
8. HRVAT 2 – HRVATSKA PATI ALI NE UMIRE NIKADA, Buenos Aires, 1991. godine
9. HRVAT 3 – ETIRI MJESECA U RAJU (hrvatsko izdanje njegove knjige "Cuatro meses en el paraiso"), Buenos Aires, 1992. godine

10. HRVAT 4 – PO PUTEVIMA U NEIZVJESNOST, Buenos Aires, 1993. godine
11. HRVAT 5 -DRVNI SOK OTRGNUTIH GRANA, Buenos Aires, 1994. godine
12. HRVAT – SLIKOVNI DODATAK, Buenos Aires, 1994. godine

BILJEŠKE O AUTORU

dr. sc. Tomislav Dragun

Cijeli Curriculum Vitae bit će obrađen u troknjižju "Tko je taj dr. sc. Tomislav Dragun?" Ovdje dajem samo osnovne natuknice.

Podrijetlo

Rođen sam 5. listopada 1938. godine u selu Lokvi i i kod Imotskog.

Prebivalište

Od rođenja do 1941. – živio sam u rodnom mjestu. Od 1941. do svibnja 1945. – živio sam u Zagrebu. Od svibnja 1945. do kraja kolovoza 1949. – živio sam u rodnom mjestu. Od početka rujna 1949. do 20. studenog 1991. – živio sam u Vinkovcima. Od 21. studenog 1991. do danas – živim u Zagrebu

Škola

Prva četiri razreda osnovne škole završio sam u Lokvi i ima, škola u Doli a Dragi. Od 5. do 7. razreda osnovne škole išao sam u Sedmogodišnju školu (sada: 1. osnovna škola) u Vinkovcima. Od 4. do 8. gimnazije pohađao sam Gimnaziju u Vinkovcima.

Gimnaziju sam završio 1957. godine, Ekonomski fakultet u Zagrebu 9. srpnja 1961. godine, poslijediplomski studij monetarno-kreditnih problema na Ekonomskom fakultetu u Skopju 1. rujna 1972. godine, doktorirao 4. studenog 1980. godine na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu.

Mentori: za magisterij – prof. dr. sc. Ivo Perišin, predsjednik Izvršnog vijeća SR Hrvatske, za doktorat – prof. dr. Marijan Hanžeković, prvi hrvatski ministar financija Republike Hrvatske.

Bračno stanje

Oženjen sam Marijom rođ. Takšić u Vinkovcima, 4. rujna 1965. godine. Djeca: Biserka, 11. siječnja 1967. godine – 8. studenog 1991. godine, Lovorka, 12. travnja 1970. godine i Zrinka, 6. lipnja 1971. godine.

Biserka je, kao dragovoljac Domovinskog rata, poginula u Vinkovcima na gradskoj tržnici 8. studenog 1991. godine.

Zaposlenja

Prvo zaposlenje: Kotarski narodni odbor Vinkovci, 1. rujna 1961. Odlazak u mirovinu: Financijska revizija Dragun, 31. prosinca 2001.

Institut za migraciju u Zagrebu, istraživač, Financijska revizija Dragun d.o.o. Zagreb, revizor, „Borovo“, direktor transporta, Zavod za unapređenje privrede Vinkovci, ekonomski projektant, Zavod za socijalno osiguranje Vinkovci, šef odjela za financije, Ekonomsko-upravni školski centar Vinkovci, profesor za matematiku, knjigovodstvo i privredni sistem, Iskra Vinkovci, šef radnog vodstva, Polet Vinkovci, savjetnik za razvitak, itd.

Vodio izgradnju tiskare „Iskra“ u Vinkovcima i autobusnog kolodvora u Vinkovcima.

Društveni život

Sudionik sam zbivanja na Bleiburgu u svibnju 1945. Pod stalnom sam bio prismotrom SUP-a i DS-a. Sudionik sam „Hrvatskog proljeća“ 1971. Smijenjen sam s funkcije direktora transporta kombinata „Borovo“ 13. siječnja 1972. godine.

Do nedavno sam bio predsjednik Udruge hrvatskih revizora „Benedikt Kotruljevi“ iz Zagreba, Udruge za zaštitu prava građana „Hrvatski uljudbeni pokret“ iz Zagreba i Udruge za sustavna gospodarska pitanja „Razvitak kroz pravednost i ljubav“ iz Zagreba.

Vanjski suradnik

Radio sam kao stalni vanjski suradnik u sljedećim ustrojima: Viša ekonomska škola u Vukovaru, predavao, bankarstvo. Ekonomski fakultet u Brankovcu, predavao, bankarstvo. Medicinski centar Vinkovci, pomoćnik ravnatelja. Ekonomski fakultet u Zagrebu, demonstrator, španjolski jezik.

Stručna zvanja

Znanstveni suradnik – Ekonomski institut Zagreb, 1982. godine. Ovlašteni revizor – Udruge hrvatskih revizora „Benedikt Kotruljevi“ Zagreb, od 1993. godine.

Šport

Obični šah: prvokategorik. Dopisni šah: majstorski kandidat. Sudac: regionalni šahovski suda. Najbolji rezultat: Pobjednik

šahovskog turnira invalidnih osoba općine Vinkovci, koji je održan od 5. ožujka do 5. travnja 1979. godine

